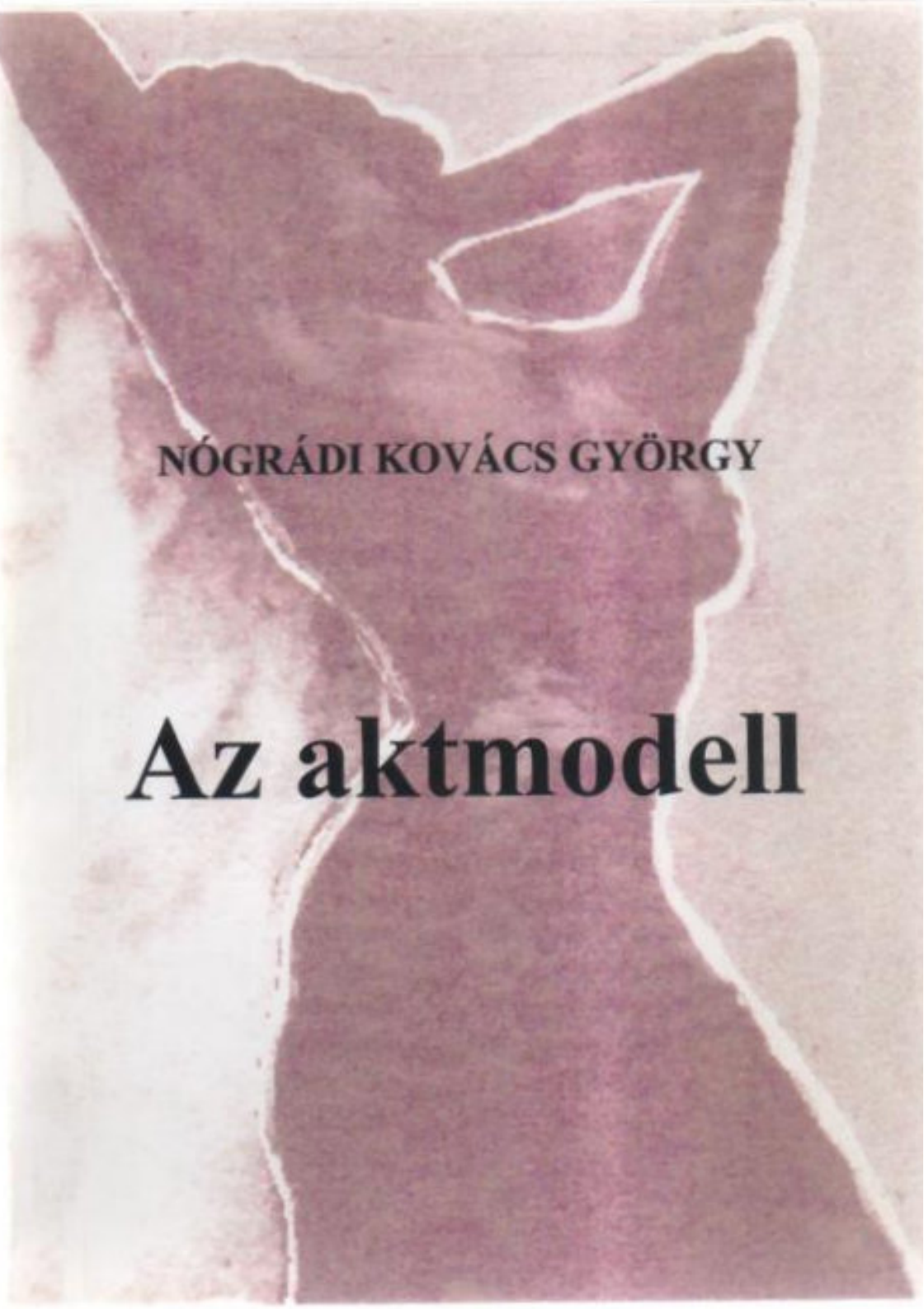

NÓGRÁDI KOVÁCS GYÖRGY

Az aktmodell

Nógrádi Kovács György

Az aktmodell

Elbeszélések

TARTALOM

A vitéz 3
A néma 17
A falu bolondja 28
Kalap a földön 35
Égből pottyant örökség 44
Búcsúszimfónia 65
Tűzhalál 82
Az aktmodell 86
A sugárvédő gesztenye 101
Vízió, és valóság 104
Sorsforduló 120
Léggömb, felirattal 131
Van-e még a tótból? 139
A mákos nudli 144
Végzetes feleszmélés 151
A nyertes lottószelvény 155
Impotencia 169
Kettős tragédia 177
Rejtély 195
Az utolsó szalmaszál 207
Gyónás 219

A vitéz

Gyulavári Bertalan, testileg összeaszalódottan, lelkileg összeomlottan, rogyadozó léptekkel állt a két falu plébánosa előtt. Fejét felfeltörő zokogásával küszködőn, a teljesen elesett emberekhez hasonlón, mélyen lehajtotta. A kezében tartott nyúlszőrkalapját, amit sosem tett meg ezelőtt, miután kétszer-háromszor görcsösen összeszorította, elengedte, ösztönszerűn kisimogatta az így keletkezett gyűrődéseket, ezentúl a karimájánál fogva, idegesen forgatta...

- A feleséged... Igaz? - rebegte a pap a reá törő ijedelmétől rekedten, mindent elértőn, mély együttérzését kinyilvánító, gyászosan letört tekintetével siránkozva.

- A négy lányom után, ő is itt hagyott - sóhajtotta. Előbbi lehorgasztott fejét hátravetette, néma sírásától remegő ajkát ordításra tárta. Mindenét átjárta a jeges rémület. Idegrendszerének szerteágazó vezetékét pánikszerű hangulat borzolta össze.

A pap megindultan nézte a kisebbik faluja harangozóját, és a vasárnapi szentmisék - mert a kis falucska kápolnájában csak vasárnaponként misézett - sekrestyését. Gyakran találkoztak, el-elbeszélgettek, valahogyan most mégis úgy érezte, csak igen felületesen ismerte eddig. Nem csoda, mert az ember jellemét, a maga mivoltában nem lehet teljesen megismerni, a jellem ugyanis a felszínen mozog, amiért megismerni is csak felszínesen lehet.

Melléje lépett. A szokásos kézfogással történő részvétnyilvánítás helyett, együtt érzőn átölelte. De hát, mit is mondhatott volna neki vigaszként? Idézze a családját és az összes vagyonát elvesztő, fekélyeivel küszködő, hamuban fetrengő, bibliai Jób megpróbáltatásait, aki ezekkel a szavakkal fogadta gyermekei elvesztését: az Úr adta, az Úr vette is el, áldott legyen az Úr neve? Ecsetelje Szűz Mária gyötrelmes anyai érzéseit, látva, a szenvedő fia, Jézus Krisztus haláltusáját, közvetlen közelében, a keresztfája alatt? Vagy, mondjon valami mást? Mit? Mert nem felelhetett elcsépelt, vagy jól kiötlött teológiai csomagba bugyolált mondatokat, és egyébként is: egyszerűen képte-

lennek érezte magát, itt és ezekben a mélyen megdöbbentő, szívbemarkoló, földig rogyasztó pillanatokban az önálló válaszra.

Elengedte a remegő, a csendes zokogásával vívódó, a megrendítő látványt nyújtó, a teljesen összetört férfi sovány testét.

- Ne haragudj, nem tudok mit mondani neked. Nem tudlak megvigasztalni - sóhajtotta önmaga is sírásával vergődőn, csendesen könnyezőn. - Ami földi időnk véges, nem Isten órájával azonosan jár, ezért a mi akaratunk, szándékunk nem lehet azonos Isten akaratával. Nem tudom, miért tette, vagy miért engedte meg a sátánnak, nem tudom, mi a szándéka ezekkel a sok csapásokkal, amelyeket, ki-ki egymás után rád mért? Itt a földön, most elváltok ugyan egymástól, de fent s egykoron...

Váratlanul elhallgatott, mert rádöbbent: eddigi szavai üres, öregemberes fecsegést sugároztak inkább, minthogy igazi vigaszt nyújtottak volna. Szelíden, együtt érzőn fúrta bele szomorú tekintetét, mert érezte, most ezzel a renyhe, részvétteljes, együtt érző, fájdalom eltűrésére biztató nézésével többet segít keresztény társa súlyos keresztjének cipelésében, mint a szentírási citátumok ideillő felsorakoztatásával. Mit mondjon ő, aki még sohasem járta végig azt a göröngyös, lucskos, tüskés ösvényt, amelyet a társa ötödször tesz meg? Idézze saját szavainál többet mondón a nagy költőt? „Itt nyugszik egy maroknyi napsugártöredék, amíg vissza nem jut a napba. Az életnek a halál a magja...” Mondja: a lányaid, a feleséged feltámadnak... Nem - döbbent rá - ebben az esetben értelmetlen a feltámadásról, az angyalkákról beszélnie. De nem is tehette volna, mert Gyulavári Bertalan váratlanul felhördült:

- Miért..., miért tette meg ezt az Isten, velem, az egyszerű, de őt hűen és évtizedekig szolgálójával? Nem káromkodtam, nem öltem, nem loptam, nem ismertem haragot s gyűlöletet senki iránt. Ahol megtehettem, erőmhöz s lehetőségeimhez mérten segítettem embertársaimnak...

Egyre jobban elhalkuló hangja majdnem nyikorgott az elkeseredésével keveredett, most feltámadó Ura elleni nyílt lázadásától. Elhagyatott szigeten tengő, magányos, teljes kilátástalanságban vergődő emberként nagyon nehezére esett a normális beszéd. Tekintete eltor-

zult az emberfeletti fájdalomtól. Szaporán sóhajtozott, az előbbinél sokkal gyorsabban, vadabbul forgatta karimájánál fogva a kalapját, arcizmai csapkodón ugráltak: kidudorodtak, rángatóztak, és elsimultak.

- Hidd el nekem Berci - csusszant ki a pap száján sóhajával együtt a hang -, nem tudom. Tudod... - húzta elgondolkozón a szót -, hiába vagyok pap, veled együtt Isten serény szolgája, vannak dolgok, amelyeket nem láthatja meg a szemünk, vagy annyira komplikáltak, hogy nem foghatja fel az agyunk, viszont egyszer, ott fent - kezével kegyesen az égre mutatott, szavai paposan kenetteljessé váltak -, te is, én is feleletet kapunk rá. Addig..., aki ismeri, nevükön szólítja a csillagokat, számon tartja a verebeket, a hajunk szálait, miért ne költözne be a meggyötört szívekbe, miért ne gyógyítaná be..., valahogyan, valamikén a vérző sebeidet? - Eddigi halk szavait, amint a szószékén szokta prédikálása közben, szónokian egy hangszínnel feljebbi skálára tornászta: - A megrepedt mádat nem töröm el, a puszta mécsest nem oltom ki... - Még mondta, mialatt a hatvanhatodik zsoltárra gondolt. Hangosan idézte: - Mert megpróbáltál minket Isten..., hálóba kerítettél minket, nehéz terhet raktál a hátunkra..., de kivezettél, és felüdültünk...

- Miért nem engem vett magához? - vágott közbe illetlenül - az ártatlan négy, szép lányom után, és most a hűséges, az odaadó feleségem helyett?

- A tüdő tuberkulózis, mert, ugye mindannyian tbc-ben haltak meg, veszélyes és igen fertőző betegség. A te szervezeted erősebbnek, immúnisabbnak, ellenállóbbnak bizonyult a kórokozókkal szemben az övéiknél, holott te sem étkeztél másként, ettél jobb falatokat, ugyanolyan..., szóval nem vagy gazdagabb náluk?

- Ne... ne! - őrjöngött inkább, mint jajgatott. - Nem akarom ezt hallani! - Nem az esze, a szíve, amely kilométernyire előbbre járt az eszénél, adta az egyébként igen jámbor ember szájába, ezeket a hangos szavakat.

Összeaszalódott teste, gyűrött, vékonyka rongycsomóvá változott, amelyet a tarjagos orkán, felhőkké tornyosult fájdalma, ezekben a pillanatokban szabadon görgethetett maga előtt. Felkapta, ide-oda

lökte, a fához csapta, és tetőtől-talpig befedte a csapódástól lehulló, tavalyi, száraz falevelekkel. Fulladt. Nyitott szájjal kapkodta a levegőt, s köhögött.

A pap megint átölelte. Gyengéden magához szorította, és szelíden megveregette a hátát.

- Koporsó, szemfödél? - súgta.

- Minden megvan - sóhajtotta szipogva. - A második tehenemet is eladtam. - A pap, mialatt folytatta, elengedte, ő kissé hátrább lépett. - Ha nem vagyok ennyire szegény, kapok egy kis segítséget: jobb, kiadósabb ételekre, gyógyszerekre, orvosokra, szanatóriumra, valahol a hegyek között, nem halnak meg. De ki törődik a magam fajta zsellérekkel? Jó..., az egyház, a plébános úr keze által sokat segített, de mások...!

- Még ma eltemetem - fojtotta bele a pap, panaszáradatának zavaros folyamatát, amely, szerinte, ezekben a percekben, mindenféleképpen az ördög malmára hajtja a vizet. - Két óra megfelel? Én tőled, amint eddig, egy fillért sem fogadok el, sőt. - A zsebében kotorászott.

- Köszönöm szépen, nem fogadok el többé semmit. Minek, kinek? Egymagam vígan megélek, amíg az erőm el nem hagy.

Miután befejezte, a pap erőltetett adakozását elhárítón megfordult, és kivonszolta elgyötört, az alig elviselhető fájdalmától összetöpörödött testét az ajtón, amelyet csak annyira tárt ki, hogy kicsusszanhasson az így keletkezett résen.

A pap könnyes szemekkel nézte, majd a közeli imazsámolyára rogyott. Összekulcsolt kezét a mellére szorította, két szemét a falon függő kereszt korpuszára szegezte.

- Miért, Uram, miért? - Nem folytatta. A könyöklőre hajtotta a fejét, és felsírt. - A négy, szép, ártatlan lánykák után a hitves feleségét is magadhoz szólítottad - suttogta elhalón, sírásától eltorzultan, szétszaggatott hangsúllyal. Felbolydult énje, mint sakálok a prédájukat, teljesen szétmarcangolta eredeti, megszokott, mélyen istenfélő lelkületét.

Hosszú időbe telt, mire megnyugodott, és az eddigieknél sikamlósabb, imádkozó lelkülettel, a szemét törölgetve felállt.

* * *

Gyulavári Bertalan lehorgasztott fejjel, rogyadozó léptekkel ballagott az út szélén. Körülötte egyetlen ember sem járt. Egy haragos kutya, macskát üldözött, amely a legközelebbi kerítésoszlopára menekült fel előle. A farkát maga alá csavarta, ráült, s nyugodtan, némi cinizmussal, cseppet sem értve, miért ez a nagy felhajtás, leste az alatta élesen csaholó kutyát.

A községháza előtt a főjegyző - nemcsak a haja, az arca is úgy vöröslött akár a rókáé, amiért a falusiak egyszerűen: vörösjegyzőnek nevezték el, az egyáltalán nem kedvelt, magas tisztségviselőt - kézzel-lábbal integetett. Addig-addig kiabált, amíg Gyulavári Bertalant megállásra nem kényszeríttette.

- Éppen hozzád indulok, kérlek alássan, - amely utóbbi két szó, a mély gyászába süppedt férfit, néhány pillanatra kizökkentette a reá szakadó tragédiájának mély kátyújából: Tegezi, jó! Valamennyi alantasabb férfit s nőt letegezett, de a kérlek alássan kifejezést, ha a többi parasztoknál, mint afféle harangozót és sekrestyést, egy létrafokkal feljebb is helyezte a rangsorban, csak a hasonszőrűekkel kapcsolata közben használta, amint az a néhány úr a faluban. - Nagyon nagy örömet közlök, de, - bizonytalanodott el azonnal -, nem itt az utcán! Gyere be, kérlek szépen az irodámba! - Bizalmaskodón közelebb hajolt hozzá, elkapta és melegen megrázta a kezét. - Átadok valamit - súgta fennkölten. - Nagyon örülni fogsz neki.

- Ne haragudjon főjegyző úr - magázta illedelmesen, mély levertséggel, csendesen, egy cseppet sem haragudva rá, ugyanis ő nem ismert fullánkot, márpedig milyen lenne az a gyűlölet, amelynek nincs fullánkja? - Most nagyon rossz idegállapotban vagyok, ha lehetséges, itt közölje velem, ha nem halasszuk el máskorra - ironizált a továbbiakban savanyú öngúnnyal, akaratlanul, feldúlt bensőjéből fakadón - azt a jó hírt.

- Mától - fecsegett mesterséges feldobottsággal - a neved nem sima: Gyulavári Bertalan..., hanem: Vitéz Gyulavári Bertalan. - Barátságosan hátba vágta. - Érted? Ugye, örülsz neki? Őméltósága - átszellemülten ropogtatta a további szavait: - Vitéz Nagybányai Horthy Miklós kormányzó úr, ha késve is, ha utolsónak is ebben a megyében, netán az országban, végre - nyomatékul emelte fel a kezét -, megérde-

melten, a vitézek rendjébe fogadott. Meghívód az avatásodra az íróasztalomon hever. Nyolc hold, jó minőségű szántóföldet kapsz, ami örökölhető...

- Ki örökölné? - fakadt ki vastagon, mint érett kelésből a genny.

- Kedvezményes kölcsönt kapsz, házhelyet a... - folytatta a főjegyző, engedte el a füle mögött az előbbi kifakadást, ám némileg megzavarodva, tudatába idézve a tényt, kapcsolva, hogy valamennyi gyereke meghalt. Ettől függetlenül zavartan, de mégis tovább mondta, mint kisgyerek a jól betanult leckéjét. - Évenként díszes szemlén veszel részt, velem, velünk, a többi vitézzel, a vitéztársaiddal.

Gyulavári Bertalan azt hitte fenékig kiürítette már szenvedéseinek poharát. Most az öröklés említésekor, mert azt sem tudja talán, ami lehetetlenség, akkor, pedig irtózatos bűnt követ el ellene, hogy valamennyi gyereke meghalt, nincs többé örököse..., rájött: nem. A szenvedésnek több fokozata létezik, mint az örömnek, a gyönyörnek. Legalább ennél alább ne szálljon..., vagy mit bánja ő, mi történik, mi lesz ezután, csak hagyják végre békén!

Az idő további részében, mialatt a veresjegyző tovább locsogott, üresen őrölt az agya. Eddigi lénye több dimenzióssá változott: ez is, az is mást mutatott, mint két különböző óra számlapja. Testét kábult, alaktalan érzések járták át. Az agya az ébrenlét és az álom határán libegett. Idegrendszere, mint a pókháló a benne vergődő légytől összevissza kuszálódott. Eddigi objektív lénye, metamorf tárggyá alakult át, mialatt csendesen megfordult.

- A négy lányom, egymás után, régebben, a feleségem ma éjjel halt meg, főjegyző úr. Mindnyájukat a tüdővész vitte el. Mert szegények vagyunk. Rendes ennivalónk, ha nem is éheztünk, pénzünk, mindenünk hiányzott. Orvosra, gyógyszerre, szanatóriumra nem tellett, holott én szorgalmasan és becsületesen dolgoztam, éjjelt-nappalt eggyé téve szorgalmasan dolgoztam, igyekeztem. Két tehenem volt. Kölcsönből vettem. Most egy sincs. Ha ezt a földet s a kölcsönt előbb megkapom, talán ma is élnének. Így...? Mindenesetre köszönöm.

Két szemét összevonta, keményen összeszorított ajkát eldeformálta a keserűségétől kicsapódó harag: Küldje vissza annak, aki adta, mert engem mostantól sem a múltam, sem a vitézség, semmi sem érdekel

többé, csak az a négy sírhant, kint a temetőben, amely ma estére, ötre gyarapodik. Mert nekem, főjegyző úr kérem csak ennyi föld jutott eddig. Ezen túl meg minek? - gondolta, de szólni egyetlen mukkot sem mondott ki, mert hátha megharagudna, s elvégre, ő a maga módján jót akart, egyáltalán nem neheztelt rá most.

Illedelmesen elköszönt, és tovább bandukolt, hogy csendesen ballagva, végigvonszolja összegyűrődött, sovány testét a hátralévő úton.

- Nagyon szomorú. Mély részvétem... Bocsáss meg... Nem tudtam, hogy a feleséged is..., de egy vitéznek - kiabálta utána, biztatásnak szánva további szavait a főjegyző -, mint az ezerkilencszáztíz és húsz közötti években, ma is sok mindent el kell viselnie, Berci! Rázza meg magát...! - Érdekes, most nem tegezte.

Mivel Gyulavári Bertalan, mit sem törődve vele, tovább bandukolt, bosszúsan elhallgatott. A továbbiakban nem a távozó, szomorú férfira gondolt, hanem önmagára: Ezt a szégyent s botrányt, amely ebből származik? Ő terjesztette fel a vitézi székhez, amelyet, most nagyon bánt. És ki lesz a hibás, ki issza meg a levét? Ő, az egyszerű községi jegyző..., főjegyző - tette hozzá gunyorosan.

Lemondón legyintett, és kimért léptekkel, azon törve a fejét, miként védekezik, mit tesz majd, a feje búbját vakargatva, visszament az irodájába.

Gyulavári Bertalan múltja - mialatt hazafelé ballagott az elsőszobában kiterített, halott felesége teteméhez - a főjegyzőtől hallottak tükrébe pillantva, amint elborult aggyal, az első világháborús idők tengernyi történetébe kémlelt: a bátor támadásokra, ellentámadásokra, kitörésre, a történelmileg is nevezetes bekerítésükből..., mély víz fölött hánykolódó, kicsinyke csónakká töpörödött: ingott, kormánylapátját vesztve hánykolódott, forgott az örvénylő, zavaros vizek fölött. Szomorú életének története, a katonai pályafutása, ahol szakaszvezetőig vitte, s az utána következő civil élet, filmszerűen peregtek, tükröződtek vissza emlékezetét meg-megvilágosító apró fénypontocskák szerint, végül egyáltalán nem tudta: ő ül-e abban a hánykolódó csónakban, vagy más? A felesége, vagy ő fekszik otthon a gyászos ravatalon?

* * *

A lenyugvóra készülődő nap, a közeli erdőcske sűrű lombhalmazára telepedett. Korongja egyre vörösebbé, udvara az eddigieknél jobban körülhatárolható kontúrúvá színeződött. A szállásukat kereső verebek, egymáson át-átugrálva nyugtalankodtak, ciripeltek, idegesen verdesték társaikat a szárnyukkal. Az ég alatt úszó alaktalan felhők elkülönültek egymástól, ahány annyi féle alakzatot öltött. Amint alkonyodott, úgy csökkent a meleg is, egyre jobban felerősödött a tücskök és a szöcskék ciripelése. Különféle neszek keltek lábra, és vesztek bele a sűrűsödő párába...

Gyulavári Bertalan legutolsónak távozott el a friss sírhant mellől. Az ötödik mellől. Sorban megcsókolta, megsimogatta a kereszteket..., ahány annyi sóhajt eresztett ki a száján, számonkérőn az Úristen felé, és hazaballagott. A sírásókat, félretéve az ősi szokásokat nem hívta be a kocsmába, igaz, most - nem éppen négy év leforgása alatt -, az ötödik temetése után, már nem is várták el tőle.

Senkise látott még a faluban ilyen temetést, ahol annyian részvettek, ahol - szívük mélyéig átitatódva a fertelmes tragédiasorozattól, amely ezt a szerencsétlen, jóravaló, közkedvelt, dolgos férfit: apát és férjet érte - a legfiatalabbaktól a legöregebbekig ne sírt, ne zokogott volna. A pap is, a kántor is el-elfulladt a szertartás: beszéde, imája, éneklése közben, várniuk kellett, hogy folytatni tudják...

Otthon az asztal melletti, hozzá a legközelebb álló székre rogyott. Bús tekintetét a távolba fúrta: egyenként nevén szólította elhalt kislányait: Marikát és Bözsikét - ikertestvérek voltak s tizenkét évesek, ugyanazon hónapban haltak is meg -, Irénkét, aki kilenc s a négy évet élt, Jolánkát. Végül a felesége következett: te is itt hagytál Mari! - vetette a szemére sok-sok sóhajtásának szünetében.

- Miért..., Istenem, miért tetted ezt velem? - fakadt ki, hurokba szorult őzként vinnyogón, hangos nyöszörgésének közepette. - Miért nem adtál vagyont, miért teremtettél ennyire szegénynek, miért nem jutott pénz, jobb és több ennivalóra, orvosra és gyógyszerekre, szanatóriumra..., mint másoknak? Vitézzé avatása, s az azzal járó föld, kölcsön..., szomorú sorsa vigyoraként, mind elkésve érkezett. Mindennek vége, nincs vissza út! Újra és újra végig kell néznie majd, ha ki-kimegy a temetőbe, sorsa, keze nyomát és a csókját őrző, eladdig,

szomorú sorsa útjelzőit, az öt keresztet. Semmit, de semmit sem lehet meg nem történté tennie, mert egyikük sem éled fel többé. Logikus, méltó feleletet senki sem adhat a történtekre. Számára, a mai nappal minden véget ért.

Ezekben a pillanatokban jött rá: mennyire véges az emberi élet: csak a tér, amelyben mozog, végtelen, mint az a bizonyos algebrai vonal, amelyről, még iskolás korában hallott, és mindenki más, egyetlen szerkezetecske csupán egy bonyolult gépezetben. Valamikor beleépítették, azóta létezik, s jár, de egyszer elromlik, és megáll.

Minden megáll, minden véget ér!

Ha egyszer úgyis meghal, miért ne most haljon meg, amikor mindent, de mindent kiürített magából? A teste egy üressé vált váz. Az utolsó cseppig szertespriccelte kínját, fájdalmát. Mi maradt meg? Egy kiégett, száz-nyolcvan centis, alig hatvan kilós, üres, csont és bőrváz. Lelke, mint a gyertya, leégett, csonkja mindent bekormozott, az üvegét is, amelyen nem süt át többé a nap, nem nyílnak körülötte virágok, nem énekelnek, csiripelnek fölötte a madarak. Minden elpusztul. Mire várjon tovább? Ki szolgáltat igazságot neki? Senki. Végleg kiérdemelte az alvást, lemerült akkuként, csődöt mondott. Élete áthághatatlan, sűrű ködtengerbe burkolódzott, még néhány perc és belefullad...

Mialatt felállt s kiballagott az istállóba, sohasem tapasztalt érzések öntötték el a mellét, szíve erőteljesen vert. Régen hallott hangok, lányai valamikori vidám kacaja, felesége derűs hangfoszlányai duruzsoltak a fülében. Ezekkel egy időben különböző arcok: a lányai, a felesége és mások, mennyi, de mennyi arc... tűntek fel, vesztek bele, lassan bár, de menthetetlenül a mindenét átölelő már-már őrjítőn szokatlan bensőcsendjébe. A továbbiakban, hiába akart elhunyt szerettei emlékeibe fogódkozni, visszahozni őket a jelenbe, olyan erős fájdalom kínozta, hogy minden egyes tagja sajgott. A hideg rázta. Füle bedugult. Furcsa zümmögést hallott. Emberek-e, állatok-e, avagy másvilági hangok..., nem tudta elkülöníteni egymástól.

Teljesen váratlanul eleredt az eső, holott hazajövetelekor még sütött a lenyugodni készülő nap. De hát, ki tudja, mennyi idő telt el az óta! Körülötte, nyakon öntött szúnyoghad zümmögött. A közeli or-

gonabokrok szaporán könnyeztek, az alattuk meghúzódó virágok majd megfulladtak a rájuk csorgó könnyeiktől, mert Gyulavári Bertalan szerint, nem eső volt az, hanem könny, amely nem a felhőkből, az ő szeméből hullottak. Az egyre jobban nekilovasodó szél, hátborzongatón süvöltött. Szerinte, ez sem szél volt, hanem a felbolydult idegrendszerében, a már régóta dúló vihar külső megjelenesítése.

A kötél, amióta az utolsó tehénkéjét is eladta, a jászolban hevert. Felvette, egyik végét a gerendába vert, erős, kampósszegre akasztotta. Éppen a hurkot formálta a kezeivel, amikor egy vékonyka gyerekhangot hallott.

- Ne...! Ne tegye! Nem szabad, Berci bácsi!

Megfordult. Elemér, a kis púpos, árvagyerek, a falu senkifia ácsorgott, csuromvizesen, minden ízében reszketve az ajtóban.

- Te? - tért hirtelen magához előbbi elmebeli elbódulásából, a kisfiú jelentéséből, szavaiból, nézéséből kisugárzó riadalom hatására Gyulavári Bertalan. Nagyon váratlanul érte a gyerek feltűnése, amelyet valamennyi emberben meglévő élet ösztöne tükrének visszaverődéseként, Isten kezéből csillagszóróként kipattanó, kicsinyke fényszikrájának fogott fel.

- Eleredt az eső, fedél alá menekültem, ide.

- Palya? - A sánta, a részeges ágrólszakadt falusi libapásztor volt, akinél a gyerek meghúzta magát, s némi ennivalót kapott, ha neki is akadt, mert nagyon keveset fizettek a libák őrzéséért. A természeti járandóságot felélték, a pénzbeli juttatást pedig leginkább elitta a kocsmában.

- Részeg. Elzavart.

Gyulavári Bertalan otthagyta a lelógó kötelet, és közelebb lépett a gyerekhez. Lehántolta róla a bőréig átázott, kopott, foltos kabátját, és a sebtében levetett, száraz, ünnepi zakójába bújtatta.

- Hány éves vagy? - A levett, ócska, vizes kabátot a jászolra teregette száradni.

- Hm...! Talán nyolc.

- Írni, olvasni tudsz?

- Nemigen járok iskolába. Dolgoznom kell, hogy enni kapjak, mert, amit néha-néha odadobnak az asszonyok - felelte, a felnőttektől ellesve, öregesen - attól felkopna az állam.

Gyulavári Bertalan megcsóválta a fejét.

- Iskolába nem jársz. A libák őrzésében sem jeleskedsz...

- Palya állandóan részeg. Megver. Én meg eliszkolok előle, arrafelé, amerre éppen meglóghatok.

- Mégis..., mihez értesz?

- A káromkodáshoz - vágta rá büszkén. Szemei macskaszerűn villogtak a félhomályban, óriási púpja, mint a szomjas kistevéké, kissé összébb töpörödött, s kisimult a rá egyáltalán nem passzoló kabát alatt. - Úgy megcifrázom, hogy Palya sem különben. Az összes gyerek közül én bírom legtovább szusszal...

- Tőle tanultad, mi?

- ... meg másoktól.

- Imádkozni...? - A saját gyerekeire gondolt, akiket imádkozni tanított.

- A Miatyánkot, meg az Üdvözlégy Máriát, félig, ha elakadok..., elakadok. Kit érdekel az? Ki hallgat arra? - sóhajtotta összeaszalódott érzésekkel, lefitymáló fintorral a még jobban eltorzított arcán. Majd teljesen váratlanul felcsillant a szeme s hangja: - Bezzeg, ha a libákra káromkodok, azonnal odébb futnak, mert imára, azt nem! Megpróbáltam, hiába.

Gyulavári Bertalan sokat hallott, s tudott a kis púpos, nyomorék s teljesen árva gyerekről. Amit eddig, csupán külső szemlélődőként bámult, mint többen ebben a faluban. A saját bajával volt elfoglalva. Hiszen volt abból éppen elég, más baja már nem fért fel a vállára. Most hirtelen a maga valóságában, emberi mivoltában is felfedezte, amelytől előbbi kifordított emberi mivolta teljesen kicserélődött.

- Ettél ma?

- Aha.

- Ne ahaház, főleg ne hazudj nekem!

- Mindenki hazudik, én, miért mondanék igazat?

- Azért hazudsz, mert rossz gyerek vagy.

- Mindenki rossz, én miért lennék jó?

- Nem is lehetsz, lehetnél jó, ha állandóan káromkodsz.

- Mindenki káromkodik. A tanító úr is. Hallottam egyszer, én, miért ne cifrázzam meg, ha egyszer sokkal jobban értek hozzá, mint ők!

- Én sohasem káromkodom.

- Mégis meghaltak a lányai. Mindegyiket ismertem, és Mari néni is feldobta a talpát.

Gyulavári Bertalan, csendesen bólogatva, meghatódva, ideröppent angyalkaként megszépülten nézte az egyébként rettentően csúf, gnómalkatú: szeplős, eltorzult arcú, púpos kisfiút. Eddigi teljesen kihűlt, jéggé dermedt szíve átmelegedett, a kis gnóm fiúcska láttán. Szerteágazó idegrendszerét, jóízű bizsergés járta át, és át. Enyhe részegséget érzett, hol mosolyogni, hol sírni adódott kedve. Egyszerűen nem értette, mi történt vele. Miért mondja, amit mond. Súgja valaki, vagy csak a szíve diktálja, adja szájába a következő szavakat.

- Ezentúl nálam laksz - még be sem fejezte máris rájött: a szíve sugallatára szökkent a szájára.

- Itt alhatok az istállójában?

- Bent a lakásban. Velem egy szobában. Mától ágyban alszol, és dunnával takaródzhatsz te is!

- Enni is ad?

- Azt eszel, amit én. Amíg nekem lesz mit, addig neked is jut. Lányaim helyett a gyerekem leszel!

- Nem leszek sokáig a terhére, mert hamarosan elpusztulok, mint a lányai.

- Honnét veszed ezt?

- Palya szerint a púposok nem élnek sokáig. Addig, ha szerényen is, csak el leszünk valahogy. A temetésem egy fillérjébe sem kerül Berci bácsinak, mert Palya szerint engem a község takaríttat el.

- Tudod..., mától ki vagyok..., lennék én? - ironizált akaratlanul, talán, hogy felvidítsa, a korához képest sokkal öregebb, szokatlanul vénebb, szomorúbb kisgyereket, de közrejátszott előbbi enyhe részegség érzete, öngyilkossági kísérlete utáni elmebeli kitisztulása, a valamennyi emberben istenadta, ösztönszerű élni akarása is. - Vitéz!

- Az is valami? - hencegett, kissé feldobottan: lesz hol laknia, és enni is kap majd, a kisöreg fiúcska. - Én a legmagasabb fára is felmászok fészket kiszedni, holott engem mindenki lenéz, csúfol...

- Földet kapnék... - Száját csúfondárosan félrehúzta, s legyintett. - De nem fogadom el.

- Miért? - csodálkozott rá a korához képest túlérett, az átlagos korú gyerekekhez képest sok mindent, főleg rosszat megélt kisgyerek.

- Mert kinevetnének, lenéznének, s kigúnyolnának. Egyik gazda sem fogadna be: engem, a régi zsellért, a napszámost maguk közé. Aztán, nem hogy lovam, amivel szánthatnék, dolgozhatnék, már tehenem sincs. Kocsi, eke, miegymás sehol! Jó, adnának kölcsönt, amit egyszer, manapság, ebben a nagy gazdasági válságban, amikor egyik gazda a másik után megy tönkre..., én a kezdő, miből fizetném vissza? Hamarosan tönkremennék.

- Befuccsolna, mint Palya a kártyában.

- A csendesen élő, az illedelmes, a mindenkit tisztelő..., ha nem így viselkedek, munkát sem kapok, így egyik gazda a másik kezéből kapkodott ki..., vitéz? Na nem! Az egész falu rajtam röhögne a hátam mögött. Betartanának, végül egyszerűen kitaszítanának maguk közül.

Meg, ugye - sóhajtotta némi szünet után -, amikor kellett volna a föld, főleg a kölcsön, amit az utolsó fillérig visszaadtam volna, mert én senkinek sem maradtam eddig s ezentúl adósa. Féltek tőlem, merthogy az egész család tüdőbeteg, én is elpatkolok... Késő, fiam, nagyon késő! Nem a kormányzó urat okolom, mert mit tudja, mit tudhat ő rólam? Semmit. Azt sem tudja, tudta eddig, hogy a világon vagyok. Becsülöm, persze, hogy becsülöm, elvégre a csapatában harcoltam a vörösök ellen, ami nem teljesen rajtam múlott, mert ugyanúgy lehettem volna vörös, amint fehér lettem. A sors keze kiszámíthatatlan, fiam! Egyeseket ide, másokat amoda sodorja.

- Az bizony kiszámíthatatlan - bólogatott buzgón, öregesen a kisgyerek, amely korából adódón nevetségesnek tűnt.

- Azokat okolom - folytatta Gyulavári Bertalan -, akik elsusmosolták, a legutolsó helyre dugtak az egész megyében, talán az országban is, utolsónak akarnak vitézzé avatni. Nem fogadom el. Mert szegény vagyok, igaz, de nekem is van önérzetem, tartásom. Ha az Isten erőt

ad őnélkülük is felnevellek. Sovány ember vagyok, de szívós, főleg becsületes. Kapok munkát, ne félj!

Az égre lesett, mert ki más küldte ezt a gnóm fiúcskát, ha nem Isten? Pont akkor, amikor el akarta magától dobni az életét. Jól mondta délelőtt a plébános úr. Eddig levette róla a kezét, most újból rárakta egy nyomorék, s árva kisgyerek személyében.

- Igaza van, Berci bácsi - fecsegett a kisfiú neki buzdultan. - Megélünk mi magunk. Sokat segítek magának, ne féljen! Megszolgálom a kenyeremet, amit kapok. Púpos vagyok, mégis engem tartanak a legerősebb, a legvakmerőbb gyereknek a faluban. Mindenkit megverek, lebirkózok...

- Voltál eddig. - Megfenyegette. - De ezután, se káromkodás, se verekedés nincs, rendesen felöltözve jársz a faluban. Látod - mutatott váratlanul a jászolra, talán, mivel a szemügyébe akadt -, nemrégen két tehénke kérődzött itt. Hitelbe vettem, a tejük miatt, a beteg lányaim részére. Megszorultam, hát eladtam. A pénzt a koporsókra költöttem el.

- Ne rezeljen be, veszünk másik tehenet - nagyképűsködött egyre jobban neki bátorodva a fiúcska.

Gyulavári Bertalan, ezalatt megfogta a kis fiú kezét, és bevezette a házába. Mellében régen érzett melegség terjedt szét, s a kiégett ember újra élt. Csillogó nézésével, néma, biztató üzenetet küldött feléje. Lelkében képzeletbeli csengő csilingelt. Angyalok rázták boldogan, a távolban tündérek muzsikáltak kegyesen...

1994 márciusa

A néma

Magas, jólöltözött, sovány férfi lépett az asztalomhoz. Nem ilyennek képzeltem el, amikor találkozót beszéltünk meg, ennek a csendes, kies fekvésű budai kisvendéglőnek a teraszán. Overálban, s kék munka ruhában...? Nem, semmiként sem ennyire jólöltözöttnek, jóvágású, intellektuel alaknak véltem.

Kellemesen csalódtam, aminek, ki tudja miért, akkor kifejezetten örültem.

- Én vagyok az - köszönt igazolványát elém rakva az asztalra. - Nevem..., mármint az álnevem -, amely kíváncsiságomat, mialatt rá várakoztam, megütközéssé, szent borzadállyal keveredett sejtelemmé fokozta: Álnév? Ki ez az ember? - A lakcímem...

- Rendőrnek vél - jópofáskodtam, mindenen felülkeveredőn, kétesen mosolyogva.

- Mindenki telefonálhat, mondhat ezt, azt...

- Köszönöm - s nagyvonalún, mintegy elhárító mozdulattal odébb toltam az igazolványát, azt jelezve vele, hogy anélkül is hiszek neki. Miért ne, elvégre nem üzletről, netán valamilyen kétes uzsorakölcsönről, vagy szívességről lesz szó. Nekem, foglalkozásomból adódón teljesen mindegy, hogy kivel és miről beszélgetek.

Ő kávét kért, én rostos baracklevet, mivel a kávémat rá várakozva, már elfogyasztottam.

Olyan fejtartással hajolt a kávéscsészéje fölé, mintha le akarná szürcsölni kávéjáról a szürke habját. Gőzét jóízűn beszívta, majd néhány köhintés után, mint borivók a hamisítatlan nedűre, ha nem is csettintett a nyelvével, megelégedetten rábiccentett.

A kis teraszt kellemes illatot árasztó virágerdő övezte. Felettünk a nyári ég, óriási tengerén, egyetlen magányos felhőcske vitorlázott.

Az előbbi, kissé ünnepélyes készülődés után, megdöbbenésemre, kezdetleges, apró szörcsentés után, egyetlen korttyal kihörpintette a kis porcelán, körkörösen díszes bögréjéből a kávéját, amely - megmagyarázhatatlanul ugyan -, de kissé mérsékelte előbbi felértékelésemet. Körüllesett, majd, miután furcsán fekete szemgolyóit, minde-

nen: a virágokon, az odébb lévő fákon... áthatolón, hosszan a távolba fúrta, csészécskéjét az elaléltekhez hasonlón, másodszori, lehet több, megdöbbenésemre, nem szimplán lerakta, az asztalra ejtette. A kanalacska és a porcelán bögrécske, tiltakozó összeverődése után, az előbbi messze távolba elkalandozó tekintetét, visszahozta, és ismét rám tapasztotta.

- Egyszerű, szegény ördög vagyok, úgyis mondhatnám: hernyó, amely egész életét végigaraszolgatta.

- A hernyó azért araszol élete végéig, hogy szép legyen a pillangó élete.

- Szép..., pillangó..., az enyém? Ugyan! Mégis azt szeretném, ha...

Megzavarodott. Végül összekuszálódott gondolatait faképnél hagyta, másik, jobban kitaposott ösvényre terelte. - John Knox megújította a skót egyházat. John Wesley elindította a metodista mozgalmat, Luther Márton a reformáció atyja, Darwin, Marx, Engels... No de, őket, manapság mindenki ismeri! A festő festményt, a szobrász szobrot, az író regényt, verset alkot, ír, hagynak hátra, olykor sok-sok műveket. É...én? - Széttárta a két kezét, és savanyún rám, az elképedt társára mosolygott, aki másodszor is kellemesen csalódott a vendégében, mert jó..., jó: egyszerű ember, de művelt.

Egy ideig hallgatott. Odébb tolta a csészéjét, lesimította az asztal, elébe eső részéről a nem létező morzsákat, ezután újra rám emelte bágyadt tekintetét.

- Ha másra nem is tellett a képességemből..., nem tanultam, csupán hat elemit végeztem, igaz nagyon, de nagyon sokat olvastam..., legalább egy novella, névtelen figurájaként éljek tovább! Nos - gyorsította fel a szavait -, amint mondtam a telefonba, azért kértem ide - illedelmesen meghajolt -, megköszönve, amiért eljött, elmeséljek néhány epizódot, ha nem is hosszú, de eseménydús, zaklatott, mindennapinak semmiképpen sem mondható életemből..., nyíltan feladjam magam.

Nem dőlt hátra, nem helyezkedett kényelembe, nem rakta keresztbe a lábát, nem gyújtott cigarettára.

- Egészen fiatalon - kezdte felhorkanó lóként hörrentve - egynapos házasemberként, vonultattak be, vittek el a csendőrök katonának,

dobtak be, hosszabb s förtelmes utazás után, minden kiképzés nélkül, hihetetlen, tudom, de így történt, a háború kellős közepébe. Igaz is, minek képeztek volna ki lövészárkok ásásához, egyszerű, kezdetleges kiképzésű bunkerek készítéséhez? - Előbb felemelt kezét az asztalra ejtette. - Egyetlen leadott lövés nélkül estem orosz hadifogságba.

Emlékeinek rövidke keresgélése, rendezése után folytatta:

- Nem részletezem, hiszen annyit, de annyit írtak, beszéltek már róla..., mármint a fogságról. Egy biztos, szörnyű volt.

Az első három, borzasztóan komisz év után, társaim részére teljesen váratlanul, ám részemről, előre megfontoltam, s készakarva, minden átmenet nélkül megnémultam: Se nem hallottam, se nem beszéltem.

Közelebb hajolt hozzám. Magas, sovány felsőteste majdnem az asztal közepéig nyúlott, két kezével az asztal szélébe fogódzkodott. Szemtükrében egy egész, rajongó szekta túlbuzgása tombolt.

- Tiltakozásként a bánásmód ellen. Például, az egyik féllábú őr: te lőttél meg, kifakadása közepette állandóan vert, csépelt bennünket.

Visszahúzódott előbbi helyére, arcán halovány mosoly nyargalt végig.

- Ki...véve Bélát, egy idő után, a cigányt, mert sok cigány, német, olasz, japán... volt köztünk. Jól elverte, mire fel Béla emberi méltóságában megalázottan, mindenre elszántan, sírva kifakadt: én aztán nem, mivel én a fejekre, nem a lábakra céloztam, öreg... Amiért egy-egy szökés után kizavartak az udvarra, ahol hasra kellett feküdnünk, esőben, hóban, sárban, megalázva, állatként kezelve, mindaddig, amíg a szökevényeket el nem kapták, vagy vissza nem tértek, dolgavégezetlenül a szökevényeket üldöző katonák... Amiért véget ért a háború, viszont minket még mindig nem engedtek haza... Amiért Amerika, Anglia, a svájci vöröskereszt elnézte, eltűrte, hogy annyira embertelenül bánjanak velünk: éheztessenek, verjenek, reggeltőlestig robotoltassanak, minket a csonttá-bőrré aszalódott foglyokat...

- Szóval megnémult. A társai...? - tétováztam, a kezemet ráztam, hogy azzal is sürgessem, úgy, hogy lehetőleg ne vegye észre.

- Eleinte gúnyoltak, merthogy szimulálok, kicsikarom a hazaküldésemet. El is hitték, nem is. Ez is, az is kért: legalább neki mondjam, súgjam meg, hogy tényleg megsüketültem-e? Mert tökéletesen utánoztam a süketnémát. Nem ment könnyen, sokszor próbára tettek. Hátulról a fülemnél tapsoltak, a földhöz csaptak mellettem valamit... Én semmire sem reagáltam.

Legyintett. A vállait felhúzta, két kezét széttárta.

- Később megszokták. Akadt nap, amikor tízen is meghaltak a táborunkban egyetlen éjjel. Sokan annyira legyengültek az éhezéstől, az állandó munkától, hogy a nem mély, ásott, hosszú pöcegödörbe fulladtak be. Belecsúsztak, de annyira gyengék voltak, hogy nem tudtak kikecmeregni belőle. Aki nem fulladt bele a sekély mocsokba, megfagyott. Másoknak kihullottak a fogai, vérzett az ínyük, farkasvaksá-got kaptak..., én megnémultam.

- És mikor szólalt meg? - Valójában nem siettettem, a legyűrhetetlen kíváncsiságom késztetett ez illetlen közbeszólásra.

- Eredetileg szabadulásom utánra terveztem, de... - mosolyodott el előbbi nyers, zsörtölődő népszínművekben látható falusi öregember képében - hallgassa csak! Hazafelé tartottunk. Már magyar földön történt. Egy óriási, kemencében sült, házikenyeret adtak fel a vagonunkba, valamelyik állomáson. Ahányan voltunk annyi karéj... A sarka? - kérdezte, aki szétdarabolta s kiosztogatta. - Adjátok annak a hülye némának! Néma az anyád, cifráztam fokozatosan felhergelve magamat, megrészegülve a saját hangomtól. Olyan méreg fogott el, hihetetlen, de így történt, hogy nem tudtam uralkodni magamon. Az összes eddigi keserűségem, szenvedésem a felszínre tört, s egyszerre ömlött ki belőlem mind.

- Lám - nevetett fel váratlanul, egyáltalán nem illőn az előbbi szavaihoz -, amit hosszú hónapok alatt senki, a kenyérsarka megtette!

- A társai, ott a vagonban?

- Síri csend, aztán óriási röhej.

Újra elhallgatott. Saját lényének örvényébe került, hogy fokozatosan a felszínre hozza az odarejtett további emlékeit.

- Debrecenben, ki tudja kik, sorjában lekádereztek bennünket. A háborús bűnösökként nyilvántartott társainkat, sorban kiemelték kö-

zülünk, és visszaszuperálták őket a Szú-ba. Egyik ilyen, hűséges társam: végig egymás mellett, vagy egy fekhelynek nevezett valamin aludtunk, dolgoztunk, tartózkodtunk s mis-mi..., ki gondolta volna, hogy háborús bűnös, sírva nyomta kezembe a motyókáját: Vidd haza! - kérte. - Mert én soha többé nem látom meg Budapestet, a szülő s a lakhelyemet.

Szomorú emlékeket idézőn, teljesen megmerevedett. Előbbi halvány mosolyának pírja, réges-régen elpárolgott az arcáról. Könnyeit nyeldesőn, sóhajtozva mondta tovább:

- Késő este értem haza. Lakodalom van? - csodálkoztam a házunkhoz érve. - Rám meresztette a halszemekké formálódott szemgolyóit. Ennyire megváltozhat egy ember szeme? Merengtem el egy pillanatra folyton-folyvást a társamat csodálva. - Tudja, ki ment férjhez?

- Ki? - estem ki a sodromból, átvéve az ő hangját, fokozódó érdeklődésemmel fűszerezve.

- A saját feleségem. A volt barátom vette el.

- De..., de - hebegtem.

- Holttá nyilvánítottak - torkolt le. - Ugyanis, a hivatalos értesítés szerint: hősi halált haltam a fronton. A szomszédok mesélték el. Csont-bőr kollekció, szakállal, rongyos pufajkában..., egyáltalán nem csodálkoztam, amiért nem ismert fel. Azt mondtam neki, hogy a szomszédos faluban lakom. Fogságból jövök, a vonatomat várom, amelyre át kell szállnom, hallottam a zenét, a kíváncsiság hozott ide. Meg ugye, sötét is volt...

- Maga? - siettettem akaratlanul, egyre jobban kihegyezve az érdeklődésemet.

- Visszaballagtam az állomásra, ahol az egész éjjelt végigsírtam. Ne kérje, hogy ecseteljem, szörnyű mit éreztem. - Régről ottmaradt sóhaj szakadt fel a kebléből, mialatt folytatta: - A kora reggeli vonattal felutaztam Pestre, ahol a közel a Nyugati pályaudvarhoz, a Margit híd környékén, közvetlenül a Duna-parton, kötöttem ki. Már-már belevetettem magam a zavaros habokba, amikor... - Mutatóujját felemelte, arcára fanyar mosoly telepedett. - Kibogoztam a társam motyóját, amelyet Debrecenben adott át. Néhány használhatatlan gönc..., s a fogolyigazolványa, amelyeket letartóztatása előtt Debre-

cenben kapott. Mert azt ő is, mint mindannyian megkapta. Zsebre dugtam, a többit, az ő és az én csomagocskámat, a saját fogolyigazolványommal együtt, zutty bele a Dunába, s irány a Szent István körút! - Úgy legyintett, mintha legyet hessegetne el. - A házat, amelyben a társam lakott szétbombázták, egyenlővé tették a földdel. Romok, mindenhol romok, és lám én, éppen ezen nekibátorodva, már-már felvillanyozódva beballagtam az előjáróságra. Nem szőttem tervet, semmit, de semmit sem agyaltam ki, ösztönszerűn, gépiesen cselekedtem. Ja..., közben ismét megnémultam.

- Mi ellen tiltakozott? - kérdeztem meg, mosolyogva.

- A saját mostoha sorsom ellen lázadtam fel. Attól kezdve a saját énemet, egyéniségemet, ha a karakteremet nem is, a nevemet eldobtam, a lakóhelyemet csalárdul elorozva régebbi katonatársamtól, megváltoztattam. Más szerepében színelegtem..., mert élnem, laknom csak kellett valahol. Becstelenné váltam...

Mialatt beszélt a bal kezét nézte, a másikkal simogatta, azt a benyomást keltve, hogy valahol távol, más mezőkön kóborol az esze. Mint Cupido az oroszlánt, teljesen megnyert magának.

- Én tehettem róla? - jajdult fel, néhány pillanatra rá, siralmasan mentegetőzve.

Fejem apró rázogatásával mentettem fel. Ismertem fel az igazát, mire kissé megnyugodva, a továbbiakban nem morzsolgatta a szavait, nekihevülten magyarázta:

- A méh szúr, a ló rúg, a kos döf, a kutya harap..., én így védekeztem. Aztán, új szerephez, mert ha nem is bújhattam bele elhurcolt társam bőrébe, akinek az adatait eloroztam, saját életem a naptól, külsőleg egy másik ember felszínén mozgó lényével, ha nem is azonosult vele, összekeveredett, mint mocsok a tiszta ronggyal. Más ruhájába bújtam. Ez a ruha a némaságom volt. Megjegyzem: én mindent hallottam...

- Az elöljáróság..., bátorság kellett hozzá, én... - Makipofát vágva, bizonytalanul ráztam a fejemet egy ideig. - Nem ismerték fel? A háborús bűnök miatt nem körözték?

- Semmi, sőt! Egy kifejezetten ronda, bögölyszemű nő fogadott, akit kedvessége a legszebb angyalok közé repített a szememben...

Mint háborús károsultnak, hazatért fogolynak..., mert ki ismeri egymást Pesten, lakást utalt ki a Ferencvárosban, sőt közbenjárására, amint mondta: két testvére hadifogságban van, innét e jószívűsége, én a szegény süketnéma, némi pénzsegélyt is kaptam.

Vastag, tapadós sárban taposó emberként, mozgalmas múltjába süppedten bámult a képzeletbeli, környező virágerdő résén át, gondolatainak mocsaras kietlenségébe.

- A lakásomhoz közeli gyárban szereztem munkahelyet - tértek vissza a gondolatai a teraszra -, megnősültem. „Szintén" süketnéma nőt vettem feleségül. - Bűnbánattal keveredett cinkossággal sandított rám. - Új személyi igazolvány, miegymás... Szépen éltünk, noha Kriszti kissé rapszodikus nő volt, ám hisztériája a valamennyi nőben meglévő macskakörömkaparásnál nem ejtett bennem mélyebb sebeket. Horkolt, ami miatt, főleg kezdetben fél éjszakákat végigvirrasztottam. Egyszer - közben kiválóan elsajátítottam a süketnémák jelbeszédét - kérdőre vont: süket létemre hallok? Mire én mindent bevallottam neki... Munkahelyet változtattam, és attól a naptól újra hallottam, beszéltem. Aztán - sóhajtotta. Szája szélét összeharapta, szemét ismét a távolba fúrta egy ideig. - Krisztit brutálisan meggyilkolták. Engem gyanúsítottak, mire tiltakozásként, amit nyíltan a nyomozók képébe vágtam, újra megnémultam. Hiába erőszakoskodtak: szigorított zárka, ilyen-olyan elvonások, elmeorvosi vizsgálatok..., csak süketnéma tolmács közreműködésével társaloghattak velem, mígnem egy hónapi hercehurca után el nem kapták az igazi gyilkosokat. Két fiatalkorú fiút, akik, mielőtt megölték, kirabolták, s megerőszakolták szegény Krisztit.

Bocsánatot kértek, és hazaengedtek.

Csak azután folytatta, miután átevezett szomorú emlékeinek túlsó partjára.

- Tudja, mi a furcsa? Nem furcsa, annál több! - villantotta fel a szemét. - Nyomoztak utánam. Jöttek-mentek, és nem tudtak meg semmit az igazi lényemről, hogy én nem az vagyok, aki... - Némán ingatta a fejét, mialatt tovább bugyogott a szó a szájából. - Lakás csere, és újabb munkahely változtatás következett, s egy különös játék, amely egészen a nyugdíjazásomig eltartott.. - Elgondolkozón lesett

rám, aki továbbra is elhűlten, csodálattal s néma sajnálkozással bámulta. - Azt hiszem, még nem mondtam: pályafutásomat a segédmunkásból, a későbbi betanított munkásból átképzett, kiváló vaseszstergályosként fejeztem be, mert én szabadidőmben, mialatt a társaim szórakoztak, ittak..., állandóan olvastam, tanultam, ilyen-olyan tanfolyamokra jártam. Elismerés, oklevél, érem, jutalom..., mindennel elhalmoztak...

- Nem mondta, de előbb - figyelmeztettem finoman - különös játékról beszélt.

- Felemelték a normánkat. Ugyanannyi pénzért, sokkal többet kellett dolgoznunk. Több munka, kevesebb pénz! A szakszervezet tiltakozásunk, hangoskodásunk után, munkásgyűlést hívott össze. Érvek, ellenérvek csaptak össze. Eredmény egy nagy semmi. Felpattantam, és nagyhangon bejelentettem: tiltakozásul megnémulok! Se hallok, se beszélek addig, amíg... - húzta a szót.

- És? - kérdeztem közbe sürgetéseként.

- Két hétig tartott. A munkatársaim fele bolondnak, másik része csodabogárnak tartott. Egy bizonyos: én kerültem a fénypontba. Hírem egészen a vezérigazgatónkig feljutott. A helyi lapban..., érti, rólam, a... - mélyet sóhajtott, arcán különös érzelmek vibráltak. Ilyen-olyan érzelmek vertek fészket - olvasott rólam: mennyire tökéletesen imitálom a süketnémát, makacsul kötve magamat a fogadalmamhoz. Személyesen keresett fel, holott azelőtt soha, de soha sem tette be a lábát a csarnokunkba. Nemcsak eltöröltette a megemelt normánkat, felemelte a bérünket is.

Megváltozott tekintetét, újra és újra a távolba rebbentette. Előbbi közömbös arcvonásaiba, a néma undorral elegyedett keserűsége, mély barázdákat szántott.

- Mindezek ellenére állandóan féltem..., féltem? Rettegtem, hogy lelepleznek. Külső fizikai szükségletként uralkodtak el rajtam a rettegés szemmel látható jelei, hogy egy szép napon hazajön az, akinek a nevét, személyi adatait jogtalanul bitorolja egy hivatalosan is holtnak nyilvánított személy, akinek első világháborús szokás szerint, jelképesen sírt emeltek otthon, a temetőben. Fejfa, rajta felirat: név:

ekkor és ekkor született, meghalt valahol Oroszországban, huszonnégy évesen. Nyugodjon békében!

- Ezt honnét tudja? - csípett nyakon a kíváncsiságom.

- Azt tartják: a gyilkos egyszer... - Legyintett. - Nem jó, mert azért gyilkos..., az nem vagyok. Titokban hazalátogattam a szüleim, a testvéreim sírjához, hogy alaposan kisírjam magam. Saját szememmel láttam, azt, amit láttam, olvastam el, amit elolvastam.

Behunyta a szemét, és enyhén összerázkódott.

- Ne kérdezze, mit éltem át, mert nem tudom elmondani!

Előbbi konok nyugalma, amely ketrecbe zárt, sunyi oroszlán kényszerű megjuhászkodásához hasonlított, megbomlott. Idegesen dobálta magát a székén, zárta ökölbe, nyitogatta ki a kezét. Melle megemelkedett, homlokán kidudorodott az ér, szemében misztikus rémület révüldözött egy ideig, mígnem a józan ész szava le nem csillapította. Óriási vihar utáni csendre emlékeztetőn folytatta:

- Féltem, rettegtem, mégis újra és újra kihívtam magam ellen a sorsot, szinte kívántam már, hogy végre leleplezzenek. A botrányt, hogy egyszer mindenért meglakoljak, s megnyugodjak végre!

Kissé erőltetetten elmosolyodott.

- Az előbb említett süketnémaságom után, az elkövetkező években..., most már nem annyira tiltakozásként, tizenegyszer tüntettem, sztrájkoltam némasági fogadalmammal. Nemhogy lelepleződtem volna: népszerűségem a munkatársaim körében a létra legmagasabb fokára hágott, túljutott a gyár falain is, ám országos méretűvé, amint akartam, vártam, sohasem duzzadt. Mindezek közben rezisztensé válva a félelemre, valósággal, készakarva hívtam ki magam ellen a remélt s óhajtott sorsomat. A leleplezésemet, hogy legyen már mindennek vége! Én nem tartottam, mint manapság egyetlen éhségsztrájkoló sajtótájékoztatót. Hogyisne? Sztrájk! Egyetlen újság sem írt rólam, kivéve a már említett üzemi lapot. Végül az igazgatóm, aki ezt megelőzőn gyakran felkeresett, a vállamat veregette, micsoda nagy kegy - hötyögött erőltetetten -, mindent megunva, korkedvezményes nyugdíjba küldött. Csakhogy én..., napszámra, csak azért is besliccoltam a gyárba. Ha kizavartak, a főkapu elé telepedtem le. Az ablakokból, az udvarból mindenki engem lesett: Itt a néma - kiabálták. Elvit-

tek a rendőrök... Érti, ismét a rendőrök, és semmi! - emelte ki előbbi leleplezésére célzón.

Megint legyintett.

- Miután kiengedtek a fogdából, elölről kezdtem az egészet: Újra itt a néma! - kiabálták, láncszerűn adva tovább, nevetve. Végül, nemhogy bírósági eljárás indult volna ellenem, amely során egészen biztosan feladom magam..., leközli valamelyik lap a fényképemet, visszavettek a gyárba, sőt a hatvanadik életévem betöltése után - felmutatta - aranyórát kaptam. - Zsebéből órát húzott elő. - Doxa. A munkatársaim ajándékoztak meg vele. - Felkattintotta a hátlapját. - A nevük, mert azokat is belevésették.

Eltette. Felállt. A személyi igazolványa fölé hajolt, s kinyitotta. - a valódi nevemet nem mondom meg. A címemet jegyezze fel, s kérem: két hónap múlva keressen fel.

- Keressem fel? - csodálkoztam rá kifordulva előbbi nyugalmamból.

- Legyen szíves, mert újra megnémulok. Ön, mindent írjon meg, de a nevemet, sem az igazit...

- Nem is tudom - vetettem közbe.

- ...sem az álnevemet - emelte fel a hangját -, ne tudja meg senki!

Miután felírtam a címét elrakta az igazolványát.

- Ha megkérhetném: mondjon többet a következő megnémulásáról!

Némán rázta a fejét. Egy életen át tartó bűnbánatnak, egy nemzedék sorsának szörnyű összecsapását, fájdalma megnyilvánulását, megrendülését kifejezőn, nehéz könnycseppek buggyantak ki a szeméből, futottak végig koravén arcán, pottyantak le a kőre.

* * *

Valamivel több, mint két hónap elmúltával, ígéretemhez híven, felkerestem. Mély megdöbbenésemre, leplezetlen sajnálatomra, most is betartotta a szavát: Két hete örökre elnémult.

Tüdőrákban halt meg.

* * *

Állok a sírjánál. Egyszerű fakereszt, de ki állítana egy ilyen szegény ördögnek emlékművet?

Olvasom a nevét.

De hiszen, ez nem az ő igazi neve, s a kora sem stimmel! Az illető kint nyugszik valahol a nagy orosz rónákon, neki a saját falujában állítottak emlékművet...

Lerakom a virágot. Kinek: egy háborús bűnösnek a sírhantjára, vagy...?

Mindegy. Valamennyien meghaltak, a halottak pedig, már senkinek sem ártanak.

Vagy jót, vagy semmit róluk!

A Nagy Bíró egyszer ítél, helyettünk is ítél: ki jobbra, ki balra...

1994. augusztus

A falu bolondja

Valamennyi falunak van egy bolondja - tartják, talán nem is alaptalanul.

Nos, ezé a falué Galambos Pista volt.

Nem szkizofréniás, nem mániákus, egyszerűen bolondnak nyilváníttatta magát. Igen, ő saját magát!

A falusi asszonyoknak kezicsókolommal köszönt, és lenyagyságosasszonyomozta őket, holott velük együtt nőtt fel és élt közöttük, egyszerű, a közeli Budapestre bejáró munkásként. Szabadidejében, az egyik faluban gazdálkodó, volt gyerekkori pajtásához, osztálytársához járt napszámosként dolgozni. A szomszédok kutyáinak, macskáinak, itt-ott a pulykáknak bekente a fenekét erős paprikával, amelytől azok megvadultak, végigszökdelték kínjukban az udvarokat netán az utcákat. A fiataloknak egészségére kívánta az éjszakai szeretkezést, amelyet ő sokkal „puritánabbul" nevezett meg. Másoktól megkérdezte, hogy bekapták-e a reggeli boszorkányfingjukat. A bodza- és a borókapálinkát nevezte így. A vén s prűd postáskisasszonynak megcsípte a fenekét, s ujujuj felkiáltással odábbugrott... Az orvos új Volkswagenjét: de szépen csillog a tollatok - felkiáltása közben megsimogatta. A felesége - hatalmas, kövér asszony volt - sokat betegeskedett, amiért állandó orvosi kezelésre szorult. Minden hónapban adtak az orvosuknak egy hízott kacsát... A templom előtt - bejárata a járda széléig ért - sohasem ment el úgy, hogy le ne térdeljen. Keresztet vetett, két kezét összekulcsolta, s fennhangon imádkozott:

- Uram, rengeteg keresztet raktál a vállamra. Vegyél le belőle egyet, a legnehezebbet, és rakd Görbe Jóska vállára!

Ő volt a termelőszövetkezet elnöke. Hol rá, s leginkább rá, ám olykor-olykor másra is rakatta ezt a képzeletbeli keresztet, leginkább a soronlévő haragosára.

A nadrágja fenekére széles és színes pántlikát varratott a feleségével, s végigkiabálta a falut:

- Ujujuj, férjhez adtam a bakkecskémet!

- Kihez? - kérdezte meg ez-az.

- Hozzád! - válaszolta, és ugrott egyet.

Cselekedeteit, mondásait, beszólásait-, se szeri, se száma nem volt ezeknek az „aranymondásoknak -, faluszerte emlegették, s nevették.

Egyik reggel, jóval nyolc óra előtt, a tanácsháza udvarán ácsorgott. A tanácselnököt várta, aki szokása szerint háromnegyed nyolckor érkezett meg. Előbb, nagyhangon egészségére kívánta az éjjeli „hancúrozást", természetesen más, mosatlan szavakkal, majd darabos mozdulatokkal elébe vágódott, és neki szegezte bütykös mutatóujját.

- Jóban akar lenni velem?

- Jóban - vágta rá az, mit sem sejtve, azt hitte részeg, ezért csak úgy ráhagyta.

- Akkor vegyen el feleségül! - vihogta, majd még közelebb lépett a tanácselnökhöz, és rászólt: - Ne féljen, nem smárolom le! Egy papír kellene, elnök úr. Ad?

- Darabra, vagy kilóra, mert papírunk az van, ha pénzünk nincs is - vette át a mókás hangnemet a tanácselnök.

Galambos Pista szája fülig nyúlt, hatalmas, sárga fogait az elnökre vigyorította.

- Mindegy, csak az benne legyen, hogy Galambos István, született ekkor és ekkor, lakik itt és itt, köztudottan bolond. Ennyi! Se több, se kevesebb! - magyarázta nyálasan, fröcsögőn, ami miatt az többször is hátrább húzódott, és megtörölte az arcát.

A tanácselnök olyan szemekkel nézte végig, mint a mai modern nő a múltszázadbeli ruhadivatot.

- Ilyen igazolást, én nem adhatok - válaszolta valamivel később, megrökönyödötten. Az előbb azt hitte részeg, később, hogy megint viccel, ám Galambos Pista arcára most más volt felfirkantva, amiért akaratlanul megtorpant. - De, minek magának ez a nyavalyás papír?

- Le akarom magamat százalékoltatni, ez pedig, másként nem megy. Alaposan felvilágosítottak, mert azért nem vagyok én annyira hülye, amilyennek kinézek.

A tanácselnök félretolta útjából, s előreindult. Mozgása nehézkesnek látszott, mint a gondterhelt emberekké, amit a bögöly erőszakosságával utána lóduló, Galambos István ilyenféleképpen értékelt ki:

- Csak totyog-totyog, mint kacsa a jégen, válasz meg sehol.

A tanácselnök hirtelen megfordult, és élesen szembe állt vele. Olyan szemekkel futotta végig, mint vásárban kupec a malacot, majd rámordult:

- Menjen be, s keresse fel az igazgatási csoportot!

- Jártam, nem is egyszer jártam ott. Nem adnak, mert nincs azon a szent... izén.

- A listán, mert nekünk pontosan előírják, milyen igazolásokat adhatunk ki. Vagy maga azt hitte nekünk mindent szabad? Nincs felettes szervünk?

- Lista, meg ilyen-olyan kifogás! - vágott kapásból közbe az. - Tudja, hogyan hangzik nekem ez? Mint süketnémának a fing. Se hangja, semmi, csak a szaga.

A tanácselnök nem adott rá, tovább méltatlankodott:

- Ha ők nem adhatnak ilyen igazolást, azt hiszi én adok? Mi vagyok én?

- Ők a seggek, maga a fejük. - Egy ideig csak nézte-nézte, majd váratlanul ráordított. - Nem nyugszom, egyetlen percig sem hagyom békén, amíg le nem szurkolja nekem azt a papírt!

- Menjem az orvosokhoz! Őket boldogítsa ne engem! - Nemcsak a szavaiban a szemében is gúny és a méreg sanda árnyéka szürküllött, mialatt folytatta: - Velük szurkoltasson le olyan papírt! Ők az egészségügyi, hiteles szakemberek, nem a tanács. Ők döntik el: bolond-e vagy sem.

- Jártam a körzeti orvosomnál. Előbb tanács, ő majd ráír valamit. Ne azt írja, hogy bolond: annak tartják... Köztudottan bolond, és kész! Így kell, azt mondta.

- Nézze, jóember - erősen érződött a hangján, és a mozdulatai is ezt sugallták, hogy le akarja rázni magáról, amit Galambos István is észrevett.

- Minden reggel itt várom. Délben maga után loholok a vendéglőbe, megtehetem, mert betegállományban vagyok. Az ajtója előtt várok...

A tanácselnök savanyúan elmosolyodott. Egy ideig értetlenkedve leste a különös férfit, aki megsejtve valamit, hirtelen elhallgatott, végül, mint akinek mentő ötlete támadt, élénken feléje bökött a mutatóujjával.

- Hozzon egy-két írást - jelentette ki meggondolatlanul, abban a hitében, hogy ezzel végérvényesen lerázza magáról. - Botrányról, vagy mit tudom én, miről! Hozzácsatoljuk alapiratként a kért igazoláshoz, amit kiadunk.

Galambos István, mielőtt félreállt volna az útjából, elkapta, és szájon csókolta. Szája széle újra a füléig nyúlt s nyáladzott, szemében az értelemnek delíriumos fényei lobogtak.

- Fúj! - így a tanácselnök, miközben zsebkendőt vett elő és letörölgette vele a szája szélét.

Galambos István semmit sem hallott-látott, mert bakkecskeként ugrálva elrohant...

Rá háromnegyed hétre jelentkezett ismét, amikor is ugyancsak a kapuban várta meg a tanácselnököt. Kezében több papírt szorongatott, amelyet, szótlanul a melléje érő elnök kezébe nyomott.

Egyiket a helyi állomásfőnök adta ki. Ez állt benne:

A zsúfolt vonatokon rendszeresen botrányt okoz. Főtt disznófejjel és paprikásszalonnával összekeni az utasok ruháit. A jegyvizsgálókat kiröhögi, gúny tárgyává teszi őket az utasok körében...

A tanácselnök, miután végigolvasta, Galambos Istvánra förmedt:

- Maga tényleg..., ilyen ember?

- Úgy tesz, mintha nem ismerne.

- Hallani tényleg sokat hallottam magáról. - A tanácselnök a szomszédos településről járt át. A két község egyesítése után választották meg a két, régebbi település elnökévé. - Ismerni viszont nem ismerem.

Galambos István színpadias pózzal kapta le a kalapját, és mélyen meghajolt.

- Bolond Galambos Pista, szolgálatára!

Igaz, ami igaz - gondolta a tanácselnök -, mindenki bolond Galambos Pistának nevezi. A főtt disznófej azonban tovább fúrta a bögyét. Nem állhatta meg, hogy meg ne kérdezze:

- Miért a vonaton eszik? Tömött kocsikban, zsíros, főt disznófejet!

Az előbb rákacsintott, s olyként lesett rá, mintha ezt mondták volna a szemei: ha bolond vagyok is, azért van itt ész! A „gyengébbek” kedvéért, hogy a tanácselnök is megértse a halántékára nyomta a mutatóujját, s megcsavargatta.

- Kis fatáskával járok be Pestre dolgozni - válaszolta ezután. - Ráülök. Kibontom a főtt disznófejet. Nem ám egy darabkát, egy felet. Zsíros, és jó paprikás. Máris menekülnek mellőlem az emberek. Én elkiáltom magam: szabad a pálya, zsugázhatunk, vén jampecek! Tetszik érteni?

- És a kalauzok?

- Az utasok beköpnek, ők rám szólnak, figyelmeztetnek, mire én a pofájukba röhögök. Marhára fröcsköl a szám, ha röhögök. Ráadásul, ha falok is közben, a nyállal együtt disznófej maradékok spriccelnek szét belőlem. Érti?

Vihogni kezdett. Sárga, szúette fogai mind előbuktak, nyelve, kisebb disznónyelvnek is beillett volna.

A tanácselnök önkéntelenül elfordult.

A másik papíroson az állt, hogy a Kőbányai Gyógyszergyárban, ahol segédmunkásként dolgozott, délben, az ebédlőbe igyekvők szemeláttára körülvizeli a fát az udvaron...

- Maga segédmunkás? - kérdezte meg újra, némileg viszolyogva a tanácselnök. Az írást még nem olvasta végig, a szeme előtt tartotta.

- Csak nem igazgatónak nézett, vagy a római pápának? Fűtő vagyok. Reggeltől-estig talicskázom a szenet, a pakurát, hol mit.

- Ez még nem jelenti azt, hogy bolond.

- Utálom a bort, s csak azért is iszom. Meg, aki annyi ember: nők s férfiak szeme láttára... - A zsebébe kotort, mialatt folytatta: - A gyárból állandóan ki akarnak rúgni. A rendőrség feljelent. Itt az írás a legutóbbiról! Mert én, kérem, mindig ott intézem el a kis, vagy a nagydolgomat, ahol éppen rám jön. Olyan vagyok, mint a ló. Bárhol, bárki előtt előveszem...

Ugrálni kezdett, a sliccét gombolgatta, közben olyanokat nyerített, hogy mindenki őket leste. Az elnöknek mindene tiltakozott, mégis rávágta:

- Megkapja a papírt! - S nehogy megint szájon csókolja, gyorsan megfordult, és faképnél hagyta a később utána nyargaló, kutyaként követő férfit.

Faluszerte elterjedt: Galambos Pista leszázalékoltatja magát. Amely önmagában nem lenne csoda, hiszem igen sokszor otthontar-

tózkodott betegállományban. Igaz, mellette állandóan dolgozott, amiért ezt fogták rá: Csak a feje beteg, másként, olyan erős s egészséges, mint a ló! Eddig mindenki bolondnak tartotta. Most. Mivel hivatalosan is bolondnak akarta nyilvánítatni magát, egyre kevesebben hitték el neki, hogy bolond. Sőt: több esze van annak, mint tanácselnöknek, találták ki rá, irigységből, ezt is hozzátéve: Nyugdíjat kap majd, mellette meg tovább dolgozik!

Addig-addig, hogy senki sem hitte el már neki, hogy bolond, mígnem közbejött valami.

A helyi asztalos GMK újszerű, giccses, erdélyi kapuknak elnevezett, hatalmas „tákolmányokat gyártott, - oszlopaira, különféle cirádás, virágmotívumokat véstek, égettek, tetejüket fazsindelyes, galambdúcosokká képezték ki -, amelyet nagyon sokan megkedveltek a faluban, s megvettek.

Galambos István is vett egyet, hitelbe. Akkor fizeti majd ki - mondta -, ha megkapja az első nyugdíját - ugyanis, közben tényleg leszázalékolták -, amely, a késedelmes nyugdíjintézések miatt, „tetemes" összeg lesz. Kezese, Jani, az a gazdálkodó, akinél rendszeresen dolgozott...

- Minek a kapu neked, amikor kerítésed sincs? - vetették ellen.

- Valahol el kell kezdeni. Ki a kerítéssel, ki a kapuval!

Galambos Istvánnak tényleg nem volt kerítése. A háza is igen kicsire sikeredett, olyanra, amennyire sovány bukszájából telt. Nemrégen fejezték be, amióta bepucolatlanul csúfosodott a körülötte szebbnél-szebb házak szomszédságában. Holott a gyárban elég jól megfizették, itthon napszámba járt, csakhogy, amellett, hogy egyre jobban rákapott az italra, a felesége többet és többször betegeskedett. Amely kezeléseket, hiába titulálták ingyenesnek, egyre többet és többet költöttek orvosra és gyógyszerekre...

Miután felállították a kis- és a nagykaput, Galambos István mindenki, mert nagyon sokan összeverődtek a látványra, füle hallatára, a feleségéhez fordult:

- Ezentúl csak a kiskapun jöhetsz be te s mindenki! A postás, és az áramdíjbeszedő csengessen! Aki mellette lép be, leütöm a derekát!

- De ha egyszer nincs kerítés! - érvelt valaki a jelenlévők közül.

- Kapu van. Kulcsra zárom. Csengőt szerelek fel. Jaj annak, aki megkerüli!

Az egész falu őt nevette.

Ez a kapu okozta a vesztét. Részegen jött haza. A kapu kulcsát elveszítette. Rövid töprengés után úgy döntött -, rögeszméjévé vált, hogy csak a kapun átmehet be, holott csak egyszerűen meg kellett volna kerülnie - átmászik rajta.

Az egyik oldalon felmászott, a másikon lezuhant.

Mozdulatlanul hevert a földön, az eszméletét azonban nem veszítette el.

- Kutya bajom, csak megrándult a derekam. Egy kicsit pihenek, addig hozzatok egy kis pálinkát! - kiabálta a köréje gyűlő, segíteni akarók felé.

Senki sem olyan buta, mint aki halálos ágyán is azt hiszi, hogy egyszerű mandulagyulladása van. Ő is ebben a cipőben járt valahol: nem hitte el, hogy eltörött a gerince, és megbénult.

Mire az odaérkező orvos megvizsgálta, s kihívta a mentőket, meghalt.

1986

Kalap a földön

Muzsik Ferenc, az alacsony, s meglehetőn összeaszalódott, de szívós öregemberke, a régi öregek természetes ösztönéből fakadón, félénken lépett be a községháza ajtaján. Még a kapuban levett kalapját, a kezében szorongatta. Szemének deresedő sugara lepkeszerű kacskaringózással repdesett, mindaddig, amíg az üresség, amely fogadta a folyosón, kissé megnyugtatta. Szívének előbbi rakoncátlankodása lecsendesedett. Arcának mély redői kisimultak.

Nemrégen költözött ebbe a kis városkába. Előtte egy közeli faluban lakott, ezért most úgy érezte magát az emeletes községháza hosszú és igen tágas folyosóján, mint öreg ló az új istállóban.

Régi falujában nem az ő bakancsától kopott le a községháza lépcsője. Adójukat a felesége fizette be, amíg élt, s ő intézte el az egyéb hivatalos ügyeket is. De hát, mennyi hivatalos ügye lehet egy régimódi, becsületben megöregedett, ám erősen maradi, ebből is, abból is, „mindenből kihuzakodó, avagy kimaradó”, falusi embernek?

Ide sem jött volna el, ha az öregek napközi otthonában nem mondják: a felvételt a községházán - nem személyt, beosztást megjelölve, így gyűjtőnéven - intézik el, személyesen kell „feliratkoznia”.

Miután kissé megnyugodott, a legközelebbi ajtóhoz osont, és szemhunyorításával, ajkának mozgásával a feliratokat böngészte. Annak a nőnek nevét kereste, amelyet az egyik öreg súgott meg neki ott a napközi otthonban, ahol kifelé jövet szót váltva vele, elmondta neki: mi járatban van, s hová küldték. Igaz, idefelé jövet elfelejtette, viszont, ha sorban elolvassa a neveket, biztosan eszébe jut majd.

- Na végre - könnyebbült meg a második, meglehet a harmadik ajtónál, amikor ezt olvasta: szociális csoport - betűzte tovább az alatta feltüntetett nevet -, Marinkó Lászlóné... - Ő lesz az! - örömében, majdnem felkiáltott.

Fülét az ajtóhoz szorítva, lélegzetét visszafojtva hallgatódzott, ám egyetlen mukk, vagy zörej sem hallatszott ki. Kezét, olyan mozdulattal s annyira, hogy bármikor, könnyedén visszakaphassa, felemelte, s kétszeri-háromszori nekirugaszkodása után, végre bekopogtatott.

Nem annyira a bent lévő hölgy személye izgatta: ki s milyen lehet, hogyan s miként fogadja majd, az, amiért idejött: felveszi-e a szociális otthonba?

- Tessék! - hangzott bentről.

Előbb a fejét, utána a testét préselte be az alig résnyire kitárt ajtón.

Miután becsukta maga mögött az ajtót, illedelmesen köszönt s eddig a kezében szorongatott kalapját az ajtó melletti padlóra dobta.

A középkorú, elhízott előadónő, bugyros szemöldöke közé zárt szemgolyói az öregemberre való csodálkozásától kitágultak. Arcán a derű különös változata, szája szélétől fel a füléig valósággal furulyázott. Régen elfelejtett gyermekkora: a tanya, a tócsagos rétek fölött keringő, kelepelő gólyák, a topolyafák varjúfészkei, a távoli nádasokból esténként felhangzó, andalító békakuruttyolás jutott eszébe... Sohasem látott, csak Örkény novellákban olvasott, földre dobott kalapról.

Arcáról az előbbi, megszokott hivataloskodó álarc lehullt. Emberibb, szelíd mosoly ötlött a helyére, mialatt a különös, a nagyapjára, nem-nem: az ükapjára gondolva, ezt az űrbéli alakot nézegette.

Az ajtó mellé dobott kalap, a huszadik században, itt, ebben a Pest melletti városban? Akaratlanul felcsigázta az öreg iránti érdeklődését.

- Foglaljon helyet nálunk, bácsika! - Az egyik székre bökött a fejével. Azt a szót, hogy nálunk, ezelőtt sosem használta ebben a hivatalban. Most is csak a helyzet természetes komikumából adódón csúszott a szájára, mialatt önironikusan mosolygott képzeletbeli tükörképére.

Az öregember a szék peremére eresztette összeaszalódott testének kisebbik részét, hogy miért, talán csak a kitudja hányadik őse tudná megmondani: magasabb szervek, méltóságok iránt tanúsított alázatból-e másból-e, alantas mivoltát illőn, minél kevesebb helyet foglaljon el, urának, parancsolójának a székén, ha már megtisztelte azzal, hogy a jelenlétében leülhet. Arcának harmonikaszerűráncai között megbúvó, szemében hunyorgó, feltétlen engedelmesség, riadt pulikutyához hasonlította. Ugyanekkor lerítt erről az öregemberről bizonyos, de egyelőre megfejthetetlen megszállottság is.

- Miért jött, bácsika? - kérdezte meg az előadónő, a hallgatagon fészkelődő férfitől, rövid, de mélyreható szemlélődése után.

- Be szeretnék iratkozni az öregek napközi otthonába. - Kezét, mintha útban lenne, két térde közé rejtette.

- Tehát nem a szociális otthonba, csak az öregek napközi otthonába?

- Igen.

- Lehet. Felírom a nevét, és a jövő héttől kezdve már mehet is. - Az előtte heverő iratokat rendezgette. Felemelte, az asztallapjához veregette, eközben folytatta: - Személyi igazolványát és az utolsó nyugdíjszelvényét vigye magával! Nyugdíja van?

- Van.

- Nem sok, igaz?

- Igaz..., igaz, ám meglehetőn kijövök belőle, mert, milyen igényem van, lehet már nekem?

- Pedig, amint elnézem, megdolgozott érte. És a sorsa sem lehetett könnyű. - Ez az utóbbi magától csusszant ki a száján. Hangja megilletődőn vibrált, nézése a legerősebb görcsoldóval felért. Valósággal szuggerálta az öreget.

Az kitartón leste a földet, s úgy fújta a levegőt, mint a cigarettafüstöt, majd hirtelen a tisztviselőnőre emelte a tekintetét.

- Nagyon hosszú sora van az én életemnek. Rövidre fogva is sokáig taratana elmondani a legjavát. Maguk meg mind sietnek, mert ebben a városban mindenki rohan és ideges. Nálunk, mármint a falunkban a postás is megállt néhány szóra, ha levelet hozott. Nyugdíjhordáskor még poharaztunk is. Itt bedugja a levelet, kihez, érdekli is az őt, tovább rohan, hogy minél előbb végezzen.

- Tehát nem idevalósi?

- Itt én csak kutya vagyok, idegen udvarban. Egy kis községben születtem, itt Pest mellett, éltem ezelőtt egyhuzamban...

- Meséljen magáról valamit! - bátorította mosolyával is, mialatt kényelmesen elhelyezkedett a műbőr bevonatú karosszékében, mintegy jelezve vele, hogy tényleg szívesen meghallgatja.

Muzsik Ferenc, némi zavart mocorgás után, kissé felbátorodott.

- Tíz éves koromtól dolgozom - kezdte ízesen. - A Székesfővárosi Virágkertészetben kezdtem el, Kispesten. Kora reggel be, este vissza. Szegény apám, Isten nyugosztalja, nagyon nehezen kommendált be, holott nem szívesen mentem. Szakmát szerettem volna kitanulni. Inas..., miegymás. Nem sikerült. Azóta is mondogatom: bármit, mert mindenhez volt érzékem, csak egy icuri-picuri szakmát szerettem volna. Még így öreg fejjel is, sokat elnézem az iparosokat. Néda, mondogatom magamban, az asztalosokat látva: az egyszerű, szálkás, szőrös deszka mivé változott a kezük ügyében. A suszter, hogy mit hoz ki abból a darabka bőrből. A kovácsot, amint patkol, az ácsot, miközben a tetőt rakja fel a házakra. A kőműves néhány kupac téglából, homokból, mészből, cementből..., szép, egyenes falat rak.

Elhallgatott. Maga elé mosolygó, szívcsiklandozó bolondságokból kimaradt, ám azt holtig visszasíró emberek, belenyugvásával nézte, felváltva a kövér asszonyt, és a földet.

- Tudja, miként fogadtak a kertészetben? - folytatta valamivel később, annak a buzdítására. - Szégyen ne essék, nyuszkára vetkőztettek az asszonyok, s a lányok, mert igen sok nőszemély dolgozott a virágkertészetben, és megkövetem alássan, összevissza köpködték a... micsodámat. Szégyelltem, félrehúzódtam az egyik bokor tövébe, és úgy összekuporodtam, mint a sündisznó. Megszökni, hazafutni, minduntalan ez járt az eszemben, és látja, mégis jó húsz évet lehúztam ott.

Mélyről fakadó sóhaj, s lanyha legyintés után folytatta:

- Háború... - mint, aki mentegetőzik, olyképpen tette hozzá: - Ment a fene, mert ugye sokan önként is berukkoltak, engem vittek. Donkanyar... fogság. Mások, elhallgatom, órákig mesélnek a katonaságról. Én hallgatok. Lehetetlenség lenne mindent elmondani. Ezek nélkül meg olyan a beszéd, mint a sótalan étel. Minden benne van, csak éppen íze nincsen. Nekem csak egyvalami jár az eszemben, erről viszont sok okossal - fejét magasan felütötte - sokkal okosabbaknak, mint én, beszéltem már. Esett az eső. Kutya nagy sár volt a szántóföldeken, ahol hasaltunk. Mint a disznók a pocsolyákban, csak a sisakunk látszott ki. Ágyú, géppuska, aknavető, katyuska... Valamenynyi létező fegyvert bevetettek ellenünk. - Elhallgatott, szemét a múlt-

jába fúrta, összeaszalódott arcán különféle árnyak vibráltak, miután lassan újra folytatta: - Csak úgy cuppogtak a sárba csapódó lövedékek, sok be is döglött... No, végre elcsendesedett minden. Felkecmeregtem, körbenéztem, szóltam..., válasz semmi. - Tekintetét megint a földre ejtette, egy ideig hallgatott. - Mert a halottak, ugye nem beszélnek. - Felnézett. Előhúzott kezével körbekaszált. - Mindenki meghalt mellettem. Jobbra is, balra is. Egyedül csak én maradtam életben. Újra a sárba huppantam, és sírtam. Nem tagadom, nem szégyellem. Miért csak én maradtam életben? Erre eddig senki sem tudott válaszolni nekem. És tudja, mi jutott eszembe, mialatt sírtam? Gyerekkoromban egyszer beszakadt alattam a jég. Én a vízbe potytyantam, be a jég alá. Az a mély csend, amely körülvett! Hangtalan bugyborékolás, eszeveszett vergődés. Felettem a végtelen tejüveg, a jég, mégis teljesen tisztán láttam a napot...

Az előadónő nem állhatta tovább, közbekérdezett:

- Kihúzták?

- Másként nem lennék itt - nevetett. Hiányos fogsora kilátszott, nyelve, mint a kiszáradt föld nyáron, repedezett, érdes volt. Nevetését erőtlen legyintéssel fejezte be. - Később meg a homokbánya szakadt rám, de ez már útkaparó koromban történt, mivel a kertészetből, a falumhoz tartozó útfenntartó főnökséghez csaltak, én kötélnek álltam...

- Szóval a háborút és a fogságot megúszta...

- Átvészeltem. Hazakerülésem után, mi építettük, telepítettük újjá az összes parkokat: Margitszigetet, Városligetet, Pestszentlőrincen a Hősök terét, Újpesten... Városmajorban, Vérmezőn, Zugligetben... Mindenütt dolgoztam. Hétköznaponként, munkaidő után és vasárnaponként is melóztunk. Ingyen. Mennyit, de mennyit dolgoztam, ingyen! Nézze csak meg egyszer, ha Pesten jár, azok a semmi csemeték milyen óriási fákká cserepedtek azóta! Hány, de hány kaszát elkoptattam! Mert fűnyíró gép..., ugyan! Ásó, kapa, lapát, gereblye, talicska, metszőolló, gumislag és gallyfűrész...

Megint az előadónő szavai szakították meg a kissé hosszúra nyúló felsorolásában.

- Előbb az útfenntartó főnökségről beszélt.

Az öreg megbocsátón sandított a kövér asszonyra. Valósággal sugározta széjjel maga körül az öregek bölcsességét, láthatóan reménytelenül, mivel szerinte a középkorú asszonynak nincs hozzá vevőkészüléke, ezért az előbbiektől, sokkal lehangolódottabban eregette szavainak csendes folyását.

- Vettem egy lovacskát. Követ fuvaroztam. Néha napi kétszázötven mázsát, egymagam. Vagonból ki, kocsira fel, onnét tovább az útra. Húsz kilométernyi szakasz tartozott hozzám. Ha a komám szabadságra ment, a másik húszat is hozzám csapták, félpénzért. A főnökömet kutyafajzatnak tartották a társaim. Én simán elviseltem. Mindenkinek megadtam a tiszteletet, a munkámat jól s lelkiismeretesen elvégeztem, a rendet pedig, jómagam is kedveltem. Így nagyon jól kijöttünk egymással...

- Követ szállított, mégis a homok szakadt magára? - Az előadónő ezzel szűkebb mederbe terelte az öregember beszédének lassú csordogálását, másrészt izgatta legyűrhetetlen női kíváncsiságát a homokbánya esete.

- Akkoriban építették az orvosi rendelőnket.. - Fejével egy bizonyos irányba bökött. - Segítsenek, kérte az elöljáróság. Én homokszállítást vállaltam. Se segítőm..., senki. - Felmutatta a mutatóujját. - Így egymagam. - Tekintete távolba révedezőn bogozta a múltat. - Vasárnap volt. Felettem óriási homokfal tátongott, meredt a magasba. Kotorásztam. Bóklásztam... egyszer csak óriási suhanást, rekedt robajt hallottam. Ijedtemben a fejem fölé tartottam a kezemet, benne a lapátomat.. Ez a mozdulat mentett meg, ugyanis egy kis levegő a két kezem és a fejem közötti résben rekedt. A lapátot forgattam. Szerencsére kilátszott, róla vettek észre, meg a lovas kocsimról, mert a lovam elfutott... az állomás jó száz méterre esett a homokbányához. Én, ott a homokhegy alatt is teljesen tisztán hallottam a vonat zakatolását, a fékek csikorgását, amint beállt az állomásra, a kalauz hangját, később a sípját... Mindent!

- Kimentették?

Az öreg sárga, hiányos fogai elővillantak, lilásfekete ajkainak bugyrából. Arcának ráncai bemélyedtek és harmonikázni kezdtek.

- Itt vagyok s nem a temetőben.

Hangja kissé gunyorosan csordogált, amiért az előadónő, most először, némi ellenszenvet érzett. Mintha az alacsony, a sovány, az összeaszalódott emberkének nemcsak a bőre, a lelke is megcserepesedett volna abban a pillanatban. Ez azonban rövid ideig tartott. Hamarosan visszahuppant eredeti mivoltába, ha kissé erőltetettebb önfegyelemmel is, mint előbb, továbbra is figyelmesen hallgatta.

- Anyám megátkozott halála előtt. - Elsavanyodottan rántotta fel a vállát. - Családi ügy, minden a szegénység miatt történt. Apámtól semmit sem jussoltam. Miből, amikor a ház sem a miénk volt, s rajtam kívül, még hat testvérem szorongatta valamikor anyám szoknyáját. Már csak én élek közülük. A feleségem néhány kvadrát szőlőt hozott a házhoz, annyiból állt a vagyonunk. Később telket kaptunk a községtől, kedvezményes áron, s alacsony kamatra. Felhúztam rá egy kis házat, és kész! A cigányasszony hatvan évet jósolt, amiért az ötvenöt és a hatvan évek közötti időszakot végigrettegtem...

- Babona.

- Nono! Sok jóslata bevált annak a cifraruhás kövér asszonynak.

A tisztviselőnő arcát fürkészte. Szemében titokzatos tűz zuhogott, a találós kérdést feladók izgalma.

- Találja ki, hány éves vagyok?

- Hetven.

- Feljebb!

- Hetvenöt.

- Még feljebb!

- Nyolcvan.

- Nyolcvannyolc.

- Huszonnyolc éve nyugdíjas?

- Én voltam - huzakodott ki - az utolsó útkaparó a környéken, meglehet az országban is. Hatvan évesen leszanáltak ugyan: nem kell többé útkaparó! De igazából csak nyolcvanévesen vonultam nyugdíjba, mivel leszanálásom után még egy nyugdíjat összekapartam.

- Két nyugdíj? Ez nem igaz, bácsi!

- Nem magamnak, a feleségemnek. Nem dolgozott, a pénz meg kellett. Beiratkozott a kertészetbe, a réges-régi helyemre: az Út és a Parkfenntartó Vállalathoz, mivel most így nevezik. Ő beiratkozott, én

meg dolgoztam helyette. Az ő nevét írtam alá mindenhol. Néha, a látszat kedvéért, ő is be-bedugta az orrát a kertészetbe. Olyankor én napszámosként dolgoztam mellette. - A testes nőre mosolygott. - Érti, ugye? Több mint húsz évet húztam le így.

Miután az meghatározhatatlan mozdulatokkal bólogatott, az öreg nyelt egyet. Torka kiszáradt, ajka remegett, nézése bepárásodott.

- Mindegy már, kérem, hogy szabályos volt-e nem - sóhajtotta. - Tavaly meghalt, szegény.

- Most egyedül él?

- Nem a! A lányommal és a családjával.

- Ők dolgoznak, maga ez alatt egyedül van.

- Nem a! Mindig akad elfoglaltság. Nemrégen fejeztem be a lakótelepünk körüli park rendezését. Tessék megnézni egyszer! Milyen volt, és hogyan néz ki most. A füvet rendszeresen lekaszálom. Úgy néznek rám a lakók, mint a csodabogárra, mert senki sem tud kaszálni ezen a lakótelepen, csak én. A virággruppokat kiigazítom, minden reggel locsolok, sorban, egyszer itt, máskor amott. Kigazolok..., ja, ezt már mondtam. Kezdetben csak a mi részünket tettem tisztába, ültettem a virágokat a gruppokba. Ma, az egész az enyém. Van is becsem az emberek előtt. Egyik ezt, a másik azt adna, de nem fogadom el. - Újra kihúzta magát. - Nem vagyok én kódus - így mondta.

- A lányáék dolgoznak, hol ebédel a bácsi, mert ugye nincs ki főzzön - szólt közbe a kövér előadónő.

- Befizetek a vendéglőbe. A cekket a lányom állja, mivel...

- Mosni? - vágott bele az.

- A lányom, meg a Patyolat. A tétlenséget unom, mert, mi nekem az a kis lakótelep? Mondom, tízéves koromtól dolgozom. Otthon, a falunkban is én tartottam rendben a két teret, s kaszáltam az árokszéleket, ingyen. Itt betonlakásban lakunk. Se szőlő, se kert, semmi nincs! A tétlenséget nem nekem találták ki.

- S ott, mármint az öregek napközi otthonában?

- Nagy kert van, de mennyire nagy kert, s igen, de igen elhanyagolt park. Majd meglátja: milyen szép parkot varázsolok belőle. A kertben zöldséget s mimást termelnénk a konyha részére. Összefognánk

néhányan. Már meg is beszéltem két öreggel. Belevaló, afféle magamfajta, békebeli, volt falusi emberek.

- Van magának kitüntetése?

Előtte, néhány kormány-kitüntetési javaslat hevert. Előbb hozták be legépelni, mivel a titkárságon sok volt a beteg. Véletlenül pillantott rájuk, talán erről jutott eszébe.

Muzsik Ferenc, előbb meghökkent: Mi az? S..., kinek néz maga engem? - kérdezték a szemei, majd zavartan leste a földet, ám hiába törte a fejét, szunnyadozó értelme nem rakott fészket a fejébe. Mert, kitüntetést, neki? S miért? Mindazt, amit tett s tesz, természetesnek, magától érthetődőnek tartotta...

Felállt. A kalapja felé indult. Menetközben szólt vissza:

- Hát akkor megyek. Mindent köszönök. Egyszer megszolgálom. Isten áldja!

1985 március

Égből pottyant örökség

...A mellüket veregetik, Krisztus szent nevét emlegetik... Érdemtelenül. Tisztátalan kézzel, bemocskolódott szájjal, gondolatokkal teszik ezt. El-eljárnak a templomba, gyónnak, áldoznak, még sincs öröm a szívükben. Nem becsülik az embertársaikat, legtöbben a szomszédjaikkal is haragban vannak, mert nem ismerik a lélek gyümölcseit: a szeretetet, a béketűrést...

A kis falu, igen öreg plébánosa a szokásos jelentését készítette a püspök úrnak, eközben, mint afféle vénember hangosan zsörtölődött, a képzeletbeli szószékéről maga elé varázsolt híveivel, akikről a jelentése szólt. Tollát, a papírja egy pontjára szúrta, s elgondolkozva, dohogva csóválgatta a fejét.

Ám, nem sokáig gondolkozhatott, mert kopogtattak.

Szemét kíváncsian az ajtóra szegezte, és kiszólt:

- Tessék! - Nem örült a látogatójának, mert ma mindenféleképpen be kell fejeznie jelentésének nehezére eső írását: A keze reszketett, hamar elfáradt, mindene sajgott a hosszú ideje tartó görnyedésétől.

Tagbaszakadt, igen jól öltözött, kissé hajlott hátú, de romjaira omlottan is, jóvágású öregember lépett be.

- Jó napot kívánok! A plébános úrhoz van szerencsém? - állt a néma nézelődő, pislogó, a vadidegen láttán kissé megütköző pap elé, aki kezdettől azon törte a fejét, hogy ki lehet ez az erősen érezhető idegen akcentussal beszélő férfi? Tollát komótosan, már-már kimérten a papírjára rakta, s jóságosan az idegenre mosolygott. Nem a megszokott arca, álarc volt, amelyet csak idegenek előtt öltött az arcára. Szerette az embereket, de amint öregedett, amint egyre jobban és jobban elnehezedett a teste, ki-kiújuló alhasi fájdalmak kínozták, meglehet ezek miatt egyre zsémbesebbé, mogorvábbá változott. - Isten hozta. Igen, én vagyok a plébános. Tessék!

- Tom Bunner a nevem. Az államokból, New Orleansból repültem ide... Pontosabban Budapestre, ahonnét vonattal és autóbusszal érkeztem ebbe a szép és számomra oly kedves faluba... - Tehát ismeri ezt a falut, amely azt jelenti, hogy járt már itt, ütöttek szeget szavai

az öreg pap fejébe, mialatt beszélt. - Taxival is jöhettem volna, mert én már nem vezetek autót. - Kezét, minden pátosz nélkül a mellére szorította. - Rosszalkodik a szívem, s igyekeztem, minél többet látni ebből a gyönyörű országból, amit igazából, csak vonaton ülve lehet.

Az öreg pap szótlanul, s mosolyogva, fokozódó kíváncsisággal leste, holott annyi, de annyi mindent látott, tapasztalt már hosszúra nyúlt életében, hogy semmin sem csodálkozott, de Amerikából, egyenesen New Orleansból még nem járt senki ebben a tényleg szép, kis faluban. Némán hunyorogva fürkészte az idegen arcát, amint a gyóntatószékében szokta, hogy a hallott szavak értelme minél mélyebben behatolhassanak az agya tekervényes zugain át a szívébe. Mert a kimondott szavak bensőnk tükrébe beszűrődött napfényként jelenítik meg lelkiségünket. Tartalmas, vagy üres bensőt takarnak. Sok mindent elárulnak a beszélő egyén őszinteségéről: Igazat mond-e, netán hazudik...

Az idegen váratlanul elhallgatott, mire a pap, mintegy buzdításként, amint bűneiket felsorolása közben akadozó, makogó híveire, biztatón rámosolygott: Ez az ember őszinte, nem csaló, akik száma mostanában, függetlenül a koruktól, egyre gyarapodik. Tegnap is, látta a híradóban: értékes kelyhet csaltak el az egyik jámbor, s jóhiszemű paptól... Tudatalattiként hatolt be ez a felismerés mélyen keresztény egyéniségének, mély emberismeretekkel telített belső antennarendszerébe, lelkitartalommá változott, s angyalok szárnycsattogásaként csapongva kisugárzódott a társára, aki ezen felbuzdulva gyorsan folytatta:

- Egyszer már jártam ebben a faluban... - Ahá, hökkent meg a pap, amit fejének gyors büccentésével leplezett. - Az oroszok hajtottak be a Szűrös tanyáról, ahol évekig bujkáltam.

- Igen! Szűrös tanyán bujkált, netán 1943-ban? - elakadt. Hosszan törte a fejét. Öreg volt. Emlékezetének kis gyertyácskái egyre később kaptak lángra, évről évre tovább kellett bíbelődnie azokkal, noha mozgása le is lassult, szellemileg még egyáltalán nem épült le, csak, mint elöregedett óraszerkezet, kissé nehézkesebben, kopottabban forogtak agyrendszerének precíziós kerekei: Ott tanult meg magyarul...

- 1943 februárjától, 1944 decemberéig.

- Csak..., csak nem az a bizonyos... - hebegett. Nem zavarában tette, mivel, annyira csodálatosnak, hihetetlennek tűnt, hogy nehezem hatolt be, ülepedett felbolydult tudatának, egyre jobban beiszapolódó üregébe.

- De, az a bizonyos pilóta vagyok - segítette ki az idegen az elbizonytalanodó papot. - Liberátoromat... Enola Gayt a németek lelőtték. Én semmit sem vettem észre. Vastag füstkagylók - mutatta -, és ugye az igen erős négy motor is zúgott. Hátul találtak el. A társam bökött meg, ordított rám. Máig magam előtt látom, álmodok róla, eltorzult arcát: Eltaláltak. A műszerekre néztem, s meghúztam a katapultáló kart. A társam is kiugrott, de ő, sajnos örökre eltűnt. Lelőtték, fogságba került, ott halt meg, kerestettem, nem tudják. A többiek a repülőgépben égtek meg, mialatt én szerencsésen földet értem. Szűrösék fogadtak be, rejtegettek a németek és a nyilasok elől.

Az öreg pap igen jól emlékezett rá. Személyesen ugyan csak egyszer találkozott, beszélgetett el vele németül, viszont Szűrösék rendszeresen tájékoztatták mindenről. Igen megöregedett, megváltozott a hajdani, délceg, igen jóvágású férfi, de ki marad meg fiatalon?

- Bocsásson meg - tört közbe e gondolatok jegyében feleszmélő emberek bűntudatába burkolózottan. - Nem kínáltam meg hellyel, és...

Felállt, két kezét az idegen felé nyújtotta.

- Hadd üdvözöljem még egyszer! Isten hozta!

Bensőséges kézfogásuk után, tisztét jól ismerő pincérként, kihúzott egy széket az asztal alól, és mosolygón a vendége közelébe tolta.

- Üljön le!

- Szűrös Erzsikét áldott állapotban, hatodik hónapos terhesként hagytam itt. - Az előbb felkínált székre rogyott. Az ósdi, kárpitozott, szúette, fényét vesztett szék nagyot reccsent a ránehezedő súly alatt. - Bejöttek az oroszok. Én, mint afféle amerikai katona a szövetségeseinknél szabályosan jelentkeztem, mire ők behurcoltak a faluba, ahol azonnal egy rozoga teherautóra raktak... Nem részletezem. A Szovjetunió egyik fogoly lágeréből hozott vissza a Vöröskereszt, akik az Army Usa kérésére, mint nyilvántartott s eltűnt katonát kerestek...

- Ön nagyon jól beszél magyarul - csodálkozott rá a pap váratlanul félbeszakítva az amerikait. Eleitől, mostanáig azon törte a fejét, hogy hol tanulta meg, gyakorolta eddig a magyar nyelvet, mert igaz, két évig élt a Szűrös tanyán, egyszer ő is beszélgetett vele németül, mert akkor alig törte még a nyelvünket, amíg most, csak az akcentusán, el-elakadásán, a megfelelő szavak keresésén érződik, hogy idegen.

- Amerikában, New Orleansban rendszeresen eljárok a magyar klubba. Évtizedekig gyakoroltam, noha a kiejtésem pocsék, mert én elejétől mostanáig készültem erre az útra. Hogy miért nem jöttem eddig? Az ember egyszer ördög, máskor angyal. Hol a mennyben jár, hol lesüllyed a pokolba.

- A mennyország a szépen kivilágított, pompás, díszes, aranyozott operaházhoz hasonlít, amíg a pokol, olyan, mint az egyik félelmetes Fekete Lyuknak elnevezett pinceklub, amelyet torz-borz külsejű, lehetetlenül viselkedő fiatalok látogatnak, ocsmánykodnak... - Miért mondta ezt egy idegennek, aki sem az operaházban nem járt, és mit sem hallott, olvasott, látott, amint ő legutóbb a televízióban, arról a pokoli Fekete Lyukról, nem tudta. Reggel jutott eszébe, azóta szüntelenül lúdbőrözött a háta, lázongott a lelke. Máskor is, egyre gyakrabban előfordult az effajta öreges, semmit sem érő locsogás. Lassan nemcsak a vizeletét - prosztata nagyobbodás az oka - a szavait sem tarthatja vissza. Ez is, az is magától buggyant ki. Nemcsak kapcsolt, azonnal bocsánatot kért. - Ne haragudjon rám, hiszen ön...

- Nagyon, de nagyon jól beszél a plébános úr - vágta rá az, más értelmet szabva a pap előbbi szavainak.

- Szűrös Erzsébetet, későbbi Szűrös Lászlónét, az unokatestvére vette el, innét a névazonosság, mivel áldott állapotban hagyta itt, el kellett rejteniük a szégyent a falusiak elől, ráadásul ön amerikai tiszt volt, s ha szagot kapnak a nyilasok..., mert ugye a németek többször is visszafoglalták a falut és a környékét. Később meg jöttek a kommunisták, akik nem szívlelték az amerikaiakat. Öt hold földet kapott... volna, amiért elvette. Névházasságot kötnek, később elválnak, tervezték. De... - a szemei fennkölten ragyogtak, két kezét papos kenetteljességgel széttárta -, később megváltoztatták eltökélt szándékukat. Isten kegyelmével, mert ugye az Írás szerint: amit Isten összeköt

a mennyben, ember ne bontsa fel a földön, nagyon szép házasság kerekedett belőle. Vérfertőzéstől félve..., vagy a miatt nem szülhetett az unokatestvérétől gyermeket, de a kis Tamás az édesapja, ön miatt kapta a szent keresztségben ezt a nevet, az anyakönyvben Szűrös Tamásként szerepeltették, de a historia domusban, mindent..., az igazságnak megfelelőn leírtam. - Maga elé meredt s visszaemlékezőn, a kis gyermekkel kapcsolatos emlékeket idézőn mosolygott. - Szépen, istenhitben: elsőáldozás, bérmálkozás, hittanra járatás... felnevelték, iskoláztatták. Agrármérnök. Főmezőgazdász volt az egyik nagy gazdaságban, jelenleg gazdálkodik. Igen sikeres, környékszert elismert farmer. Két gyerekük van. A régi Szűrös tanyán élnek, de a faluban is van házuk. A szülei: Szűrös Erzsébet és Szűrös László mind a ketten meghaltak...

- Erzsó meghalt? - nyögött fel akaratlanul az idegen, mint aki mást várt, most nagyon csalódott. Arca elborult, előbbi meg-megroggyanó, erős egyénisége látványosan darabokra töredezett. Hosszú ideig lebegett felette a fájdalom szimbólumaként a szomorúfűz ágainak föld felé hajló, lekókadt lombhalmaza. Lehulló levelei érzelmileg beteregették, de ő, ha nehezen is, minduntalan kikószálódott ugyan alóluk, de a ruhájára tapadó leveleket képtelennek bizonyult lerázni. Érzelmileg teljesen összetört ember típusát nyújtotta.

- Ön - állt fel nehézkesen, az öregségtől elgyengült tagokkal a pap - természetesen meg akarja látogatni őket?

- Ezért jöttem. - Tom Brunner is felállt. - A fiamról és az imént hallottak szerint, mert ugye én semmit sem tudtam róluk, két unokámról van szó, meg másról. A tanyára vezető utat nem ismerem. A pakkom - így nevezte a bőröndjét - s egyáltalán..., teljesen tájékozatlan vagyok. Kinél másnál érdeklődjem, ha nem a község plébánosától, akivel annak idején találkoztam, hírből igen jól ismertem - rá mosolygott -, aki manapság is emlékezik rám?

- Nagyon jól tette, amiért nem mástól, például a polgármesteri hivatalban érdeklődött. Mert a titok... Rajtam kívül csak ketten: Szűrös Pál, a kilencvenéves nagybácsi, a felesége: Ökrös Mária, a nagynéni ismerik a valóságot. Más nemigen tud önről. - Az idegenre mosolygott. - Szívesen kiviszem a tanyára, mert én, ellentétben önnel,

nyolcvannégy évesen is vezetek. Igaz, egyszerű Trabantról van szó, de hát nagyon szegény az egyházközség. Amilyen az eklézsia, olyan a papja.

- Nem leszek hálátlan.

- Nem azért mondtam - tiltakozott hevesen az. - Az én személyem nem számít, azonos az eklézsiával...

- Szép adományt hagyok az egyházra, ugyanis én odakint többszörös milliomos vagyok.

- Induljunk, mert igen sok a dolgom - vágott közbe mintegy a könyöradományt elhárítón a pap, majd elnézést kért, s néhány percre magára hagyta az idegent.

* * *

Szűrös Tamás egy traktort törölgetett, simogatott, gyönyörködött benne... a tanyán, amikor az ütött-kopott, recsegőn, zörgőn puffogó Trabant, nyikorogva-csikorogva fékezett, és megállt mellette.

- Dicsértessék, atya! - köszöntötte a papot. Rongyát a traktor motorházára dobta, kezét illetlenül az új tweed zakójába törölte, mialatt a Trabanthoz sietett. Kíváncsian leste az idegent, aki korát meghazudtolón mászott ki a Trabantból, húzta ki, nyújtogatta a kényelmetlen üléstől elgémberedett tagjait.

- Mindörökké. Vendéget hoztam, de milyen vendéget!

- Vendéget, hozzánk - csodálkozott a férje helyett a felesége, a töltött galambhoz hasonlító, ám rendkívül frissen mozgó és szép arcú nő. Honnét került oda, mikor, hol állt eddig, talán a traktor másik oldalánál, a vendégek ki nem gondolhatták. Tanyasi asszony létére igen divatosan öltözködött, ruházata olyan tiszta volt, akár a patyolat, lányosan hosszú, fekete haja, fiatalosan lófarokba kötve omlott a hátára. Annyira meglepődött az idegen láttán, hogy csak később köszönt, a férjével ellentétben nem dicsértessékkel, de régi módra: hozta Isten önöket!

Tom Brunner, a vendég mialatt kezet fogott Tamással - legszívesebben átölelte, a vállára borult és hangosan felzokogott volna, nagyon nehezére esett legyűrnie a fia láttán, aki szerinte teljesen olyan

volt, mint ő fiatalon, a felgyülemlő érzéseit, meghatódottságát - azt is elmondta, hogy az Egyesült Államokból New Orleansból jött, bizakodón kapott a tekintetébe, lógott rajta, reménykedett: ha nem is ismeri meg, mert honnét s miről is ismerhetné meg, egyetlen titkos sugaracska, Istentől beletáplált fényecske csak felsejlik benne, érzékszerveinek titkos radarberendezése a belőle kisugárzó hullámhosszra hangolódik. Ha nem is jön rá magától, hogy ő az igazi apja, mert honnét s miről is jönne rá, megérez valamit abból a lelkületből, amely benne kavarog, kisugárzik: Istentől betáplált teremtményeiből, apából a fiába.

Szűrös Tamás orrcimpái, mint a szagot kapott kutyáé enyhén remegtek, arcára különös derű költözött, olyasféle érzelem-megnyilvánulás, amely itt, valamennyi vendégének kijárt.

- Tessék... tessék! - hívogatta őket a szép arcú asszony, kedveskedőn utat mutatva a kezével. - Fáradjanak be a lakásba!

Ezután a férjéhez fordult.

- Engedelmükkel, mi előremegyünk. Te mosd meg a kezedet! - Kissé színészkedőn megcsóválta a fejét, s erőltetetten a vendégeire nevetett. - Megint az új zakójába törölte a kezét! - Mondandóját továbbra is a vendégeinek címezte. - Állandóan a traktorait babusgatja. Jó, ez vadonatúj. Most hozta haza a városból. - Felkacagott. - Ismerkedik vele, mint afféle újházas az asszonyával.

Az öreg papra sandított, s murisan a szájára csapott.

- Pardon!

- Tényleg az - így a vendég. - Ismert német márka. Egyszer tárgyaltam a gyárral.

- Két hete fizettük be. Tegnap értesítettek, ma mentem be érte - magyarázta boldogan a férj, mialatt szívélyesen a vendégek felé tárta a tenyerét. - Tessék, beljebb fáradni! Én is megyek. Bent mosom meg a kezemet a fürdőszobában, nem kint a kútnál.

- Köszönöm szépen, de engem hív a kötelesség - hárította el fontoskodón a pap. - Két temetés, más falvakban, mert az aratni való, hála Istennek..., no, nem a temetésekre célzok, sok, de az aratómunkás kevés, azok is ilyen magamfajta vén papok. Néhány öreget is meglátogatok, meggyóntatok, mert ugye elsőpéntek lesz, lelki vi-

gaszt nyújtok, este szentmisét mondok, utána befejezem a szokásos jelentésem megírását a püspök úrnak... - A zsebébe nyúlt. Egy lezárt borítékot vett ki, és Szűrös Tamás kezébe nyomta. Akkor vehette magához, amikor, magára hagyva a vendégét, átment a másik szobába. - Bent - fontoskodott, komoran lesve a megátalkodott férfira - azonnal bontsd fel, és olvasd el! Descartes a híres matematikus szerint: vonj kétségbe mindent! Miért mondom ezt? Amivel e levél nemcsak sok minden kétséget eloszlat majd, amely akaratlanul felgyülemlett benned, hanem mindenre fényt derít, megerősíti, bizonyítja azt, amiről szó esik majd köztetek.

Szűrös Tamás erősen megátalkodottan nézte, forgatta az átvett levelet. Arcvonásai minden pillanatban más és már alakzatokat öltöttek, mialatt segítséget kérőn a feleségére pislogott. Arca megnyúlt, szemgolyói óriásira tágultak, álla leesett, mert, amint előbb Tom Brunner, ezekben a pillanatokban, ő is összefüggést vélt felfedezni a levél és a messziről idelátogató vendége között.

- Tessék! - találta fel magát az asszony. - Menjünk már be! - hangja a férjétől átvett zavarától kissé elváltozott, testén ideges remegés futkározott.

- Menjetek csak! Tessék! - javasolta a pap is. Én futok... - Keserű nyésen felhötyögött. - Futok? Én? - Önirónikusan a többiekre mosolygott. Minden mozdulatán, szaván érződött: csak azért színészkedik, hogy feloldja a hirtelen támadt feszültséget, amelyet gyakorlatilag ő okozott. Mutatóujját kenetteljesen felemelte: - Az öregkort nem megélni, elviselni művészet. Nem én, nálam sokkal okosabb ember Goethe találta ki.

Teljesen váratlanul lefékezte a lépteit, megállásra késztetve a többieket is. Szűrös Tamás felé fordult, de nem nézett a szemébe.

- Előbb... sokkal előbb - kezdte bűnbánón, fokozatosan feljebb emelve a fejét és a tekintetét -, közvetlenül édesanyád temetése után kellett volna átadnom ezt a levelet, de - húzta a szót zavartan - a pap is ember, ki hitte volna, hogy egyszer... S íme! Bocsáss meg! Isten áldjon meg mindannyitokat!

Nem fogott velük kezet. Megfordult, s a kopott Trabantja csomagtartója felé totogyott, hogy kirakja Tom Brunner bőröndjét.

- Dicsértessék... Köszönöm szépen, amiért kihozott... - kiabálták utána egymás szavába vágva.

Szűrös Tamás, miután meglátta a bőröndöt, amelyet a felesége vett elsőként észre, Tom Brunner teljesen megfeledkezett róla -, az asszony titkos figyelmeztetésére - a paphoz futott. Kivette kezéből, és visszament azzal a többiekhez, ahol zavartan lesett a feleségére s Tom Brunnerra: Mert, jó vendég érkezett, de ez a bőrönd? Csak nem hosszabb időre jött, s egyáltalán, ki ő?

A levegő feszültséggel telt meg. Kimondatlan kérdések futkároztak körülöttük: keletkeztek, haltak el hangtalanul, mialatt zavartan, fel nem tett kérdésekkel tele besétáltak a házba. Tom Brunner többször megállt. Kíváncsian, csupa érdeklődéssel, szétfeszítetten lesett újra és újra körbe. Régi emlékeket, ismerős fákat, tárgyakat, épületeket keresett, amiről a háziak, mit sem tudtak. Egy másik világból érkező ember csupasz kíváncsiságának vélték: No de, ez a bőrönd! Nem illett bele a képbe, noha más is, minden zavarosnak tűnt... Minden megváltozott - állapította meg magában újra és újra Tom Brunner. - Semmi sem a régi. A házat teljesen felújították, korszerűsítették. A tető, a falak minden más! A régi istállót, a gémeskutat eltüntették. Modern gazdasági épület nőtt ki a földből, melyhez neki, ellentétben a régiekkel szemben, amelyeket oly behatón keresett, kutatott, amelyekhez annyi, de annyi szép, sohasem elfelejthető emlék fűzte..., semmi köze nincs. Egy teljesen új világba cseppent a remélt, álmaiban gyakran felsejlő régiek helyett.

A tágas és ízlésesen berendezett teraszon váratlanul megállt.

- Ha kérhetném - fordult ott a háziakhoz -, itt telepedjünk le! Jó a levegő, és pompás a kilátás is.

- Tessék! - kedveskedett a háziasszony nehezen leplezhető, fojtogató kíváncsisággal, mert, amint telt-múlt az idő, úgy nőtt a feszültség benne és a távollévő, kezet mosó férjében, mert a sok együtt töltött évek nemcsak szorosan eggyé kovácsolták őket, érzelmileg is ugyanazon skálára állították a gondolataikat..., mert a jó házastársak, állítják sokan, nemcsak kitalálják a másik gondolatát, hanem hasonlítanak is egymásra. Összeérnek, mint a többféle szőlőből készített bor, amint ők is, noha a férfi magas, szikár és szőke, vele szemben az asz-

szony, alacsony, telt és fekete hajú, mégis sok a hasonlatosság bennük..., nem ők, a vendég: Tom Brunner állapította meg, mialatt leült, és az illendőség határán belül, szemügyre vette, majd régi emlékeinek elvesztésétől, amelyeket évtizedekig magába zárva hordozott, elszomorodottan, újra körülnézett. Hátha... talál mégis valamit, amibe belekapaszkodhat, s elmélázhat? Talán, ha becsukná a szemét, amit néhány pillanatra meg is tett, azért nem tovább, mert félt, hogy álmosnak, fáradtnak, esetleg kótyagosnak vélik.

Mire feleszmélt, az asztal minden jóval megtelt - ez az utánozhatatlan magyar vendégszeretet - előtte egy kis csészében feketekávé gőzölgött, Szűrös Tamás is visszatért a fürdőszobából -, távozása előtt a bőröndöt a vendégük mellé rakta -, ahol sietve kezet mosott, és az előbbi tweedzakó helyett, könnyű dzsekit öltött.

- Lássuk akkor azt a levelet! - hivataloskodott belső idegességét leplezőn. Keze kissé remegett, mialatt felvette az asztal széléről. Mikor rakta oda Tom Brunner nem emlékezett rá. Most is, mint végig az emlékeivel, az elmúlt, soha vissza nem térő fiatalkori emlékeivel bíbelődött. - Hangosan olvasom, amint a plébános úr kérte.

Tom Brunner, a pap eme idézett szavaira sem emlékezett, igaz, nem is nagyon érdekelte, kíváncsiságától lemerevedetten várta, mert most már nemcsak a háziakban -, akik rá-rálestek: mégis ki lehet ez a titokzatos öregember, honnét jött, s mit akar...? - benne is feltámadt a kínzó kíváncsiság.

Szűrös Tamás a felesége által átnyújtott késsel, felvágta a borítékot, kivette a levelet, és az izgalmáról áttört hangján olvasni kezdte:

„Kedves fiam! Amikor ezeket a sorokat olvasod, én már a sírom mélyén nyugszom. - Hangja, amint rájött, mert kusza betűiről azonnal megismerte, hogy e levélben az édesanyja szól hozzá, elfátyolosodott, torka összeszorult, el-elakadt, és nagyokat nyeldesett. Szemgolyói befátyolosodtak... - Isten rövidre szabta a hátra lévő időmet. A fejem, a kezem, mindenem egyre jobban elnehezül. Kínlódva írom le ezeket a sorokat. Nemsokára Isten ítélőszéke elé kell állnom. Húztam, halogattam, de most, legalább most a halálos ágyamon fekve be kell vallanom neked a szomorú valóságot. A te igazi neved: Brunner Tamás. Édesapád: Tom Brunner, az amerikai légierők volt tisztje.

Repülőjét lelőtték. Katapultált. A mi tanyánk közelében ért földet. Nagyapádék, a súlyos veszély ellenére is befogadták -, körös-körül németek és nyilasok portyáztak -, átöltöztették és elrejtették... Egymásba szerettünk. Gyönyörű két évet töltöttünk együtt. Bujdosva, titkolózva is nagyon szép volt. Közösen, a szüleim tudta nélkül határoztuk el a világrahozatalodat. Hathónapos terhes voltam, amikor bejöttek az oroszok. Apádnak, mint amerikai tisztnek, jelentkeznie kellett a szövetséges, orosz parancsnokságon. Elhurcolták. Azóta semmit sem tudok róla. Nem haragszom rá, elvégre nem ő akarta, nagyon sajnálom. Szüleim, mert a szégyent csak el kellett valahogyan lepleznünk a világ előtt, összeboronáltak az első unokatestvéremmel: Szűrös Lászlóval, a te, későbbi jóságos nevelőapáddal. Névházasságot kötöttünk, innét a Szűrös névazonosság, ugyanis az ő nevére íratott. Úgy volt, hogy néhány hónap után elválunk. Kap öt hold földet, és vége! De mi..., megkedveltük egymást. Minden időnket s erőnket a te felnevelésedre fordítottunk. Igen jól éltünk. Apád nagyon, de nagyon jó ember volt, áldja meg az Isten haló porában is! Örömmel készülök a találkozásunkra, mert fent egészem biztosan találkozom vele. Kérlek: őrizd meg te is jó emlékezetedben, mert ha valaki, ő igazán megérdemli. Feleségedet, akit lányunkként szerettünk - Szűrös Tamásné ezeknél a szavaknál, még az előbbieknél is hangosabban szrepogott, törölgette papír zsebkendőjével a szemét, fújta bele az orrát -, szép, két unokánkat és téged fiam, akinek a bocsánatát kérem, esdeklem érte, áldja meg a Jóisten! Ha a testem nem is, a szellemem - kérni fogom Istent -, állandóan körülöttetek lebeg majd, ezért mi sohasem válunk el, továbbra is, végig együtt maradunk... Édesanyád: Szűrös Lászlóné, született Szűrös Erzsébet. Kelt...” - Szavai elakadtak. Levelét csendesen az asztalra rakta, és a legközelebbi székbe rogyott.

A felesége melléje lépett, és a vállára borulva hangosan felzokogott.

- Nos, gyerekeim - törte meg a rájuk zúduló gyászt, megindulását, férfias elszántsággal elnyomó vendégük. - Az a bizonyos Tom Brunner én vagyok. - Hangja néhány másodpercre elakadt. Zavartan babrálta az asztalterítőjét, bepárásodott szeme tragikus múltjába ve-

szett, mígnem egy, a görcseit feloldó nagy sóhaja után folytatta: - Hogy miért nem adtam eddig életjelt magamról, mert most bizonyosan ez jár a fejetekben, mivel nős, családos ember voltam, amit anyád előtt ügyesen letagadtam. Igen nagy bűnt követtem el. Meg is vert miatta az Isten. Előbb a két, szép gyerekemet, utána a feleségemet is elvette tőlem. Mindhármukat én temettem el, amely a legszörnyűbb csapás egy apának s férjnek. - Ismét elhallgatott. Múltjának fel-fellebbenő emlékképei kínozták, fojtogatták. Alig kapott levegőt. Arca a súlyos és az idegességétől kiújuló szívbaja miatt elkékült. Nagyon nehezen lett úrrá, fájó, testét-lelkét gyötrő görcsein. - Sohasem ismerjétek meg azt az érzést, amit én átéltem! - Sóhaja, inkább nehéz lélegzetvételnek tűnt, amely kiröppent a száján. - Most, nagyon, de nagyon megkésve, itt vagyok. Öregen, betegen kerestelek fel benneteket. Esetleg..., megmutassam az útlevelemet?

Kíváncsian lesett a némán tiltakozó, merőn rácsodálkozó, megátalkodott, egyik ámulatukból a másikba eső, a középkorukat túllépő, de igen fiatalos, jóvágású, s tartású házaspárra. Az asszony előbbi zokogása megszűnt, a férfi fekete szegélyű gyásza némileg színt váltott. Szíve mélyéig megdöbbenten lesett az új apjára, aki iránt ezekben a percekben, semmilyen érzést nem táplált a szívében: sem gyűlöletet, sem szeretetet. Továbbra is olyan idegen maradt számára, mint előbb, mielőtt a titok kitudódott. Sok újat hallott, amiket ezen, rövid idő alatt egyáltalán nem tudott elraktározni magában, később okvetlenül feldolgozza, kielemzi a történteket, valamilyen irányt szab megváltozott életének, mert ettől a pillanattól feltétlenül más irányt vesz életének eddigi lassú csordogálása. Borzasztóan szenvedett. Most és itt értette meg a papot, hogy miért nem adta át eddig azt a levelet, amely most az asztalon hever. Nem borult színpadiasan az édesapja vállára. Megmerevedetten leste.

Tom Brunner összetörten, énjének szennyes mocsarába süllyedten leste a most megismert, iránta teljes közömbösséget tanúsító fiát: Mennyire hasonlít rá! - állapította meg másodszor is. Hiába akarta, egyelőre nem tudta folytatni a beszédét. Valahányszor megszólalt fuldoklási roham kínozta. Reményét vesztve nógatta a fejét, húzogatta a vállát, köhögött, fulladt újra és újra.

Hosszú időbe telt, miután folytathatta.

- Nem vártam, Tamás, hogy a nyakamba borulj, apádnak szólíts. Nem azért közlöm, amit elmondok majd, hogy megváltozzál az irányomban. A tényszerűség késztet erre: Én nem kérni jöttem hozzátok. - előbbi rohamszerű köhögése enyhült. Összetört, elesett, beteges öregember benyomását keltő képét kissé fényesebbre satírozta. - Nem eltartást, gondoskodást remélek tőletek. Adni, nagyon sokat adni jöttem, ugyanis én kint New Orleansban milliomos vagyok. Komoly, jól menő fuvarozó vállalatom van. Több tucat kamionom fut az utakon, hajóim a tengereket szelik. Te, Tom Brunner, alias Szűrös Tamás vagy az egyedüli örökösöm.

Elhallgatott. Újból és újból, a most megtalált fiát leste, akit ismét és ismét körülfogott, kifejezetten apássá szelídült tekintetével. A jóképű, erős, egészséges, kifejezetten ráhasonlító férfi láttán, előbbi fájdalma helyett, arcán büszke árnyak születtek, ragyogtak fel napsugárszerűn, mire végre folytathatta. Előbbi akadozó ritmusú beszédjének természetes emelkedése kiegyensúlyozottabban, kissé monotonabbá változott.

- Egy hegyek közötti otthonba vonulok, ugyanis súlyos szívbeteg vagyok. Se izgalom, se stressz, se munka többé. Hegyek között, jó levegőn, nyugalomban szeretném lepergetni a hátralévő napjaimat. A céget, amelyet az őseim, talán a dédapám vagy annak az apja alapított, egyszerű szekérrel, kordéval kezdte el, ezen túl neked kell irányítanod, fiam! Ez kikötés! Mivel innét lehetetlenség a hatalmas cég irányítása, vezetése, át kell településnötök New Orleansba...

- Ami lehetetlenség - vágott közbe kapásból, csipetnyi gondolkodás nélkül Tamás.

A felesége, akinek ezekben a pillanatokban sokkal gyorsabban pergett az esze kereke, vágott élesebben annak hirtelen kihegyeződött éle, kotlóstyúkként csapkodva, károgva, nemsokára szabadjára engedett nagy gyerekeire gondolt, akik jelenleg Budapesten tanulnak: Tomi műszaki egyetemre jár - mezőgazdasági gépészmérnök lesz -, Julcsi az ELTE bölcsészkarán tanul - magyar-történelem, német-szakos tanárként -, és a sokmilliós örökségre, amely mind a gyerekeié lehet egyszer... Anyai ösztönei, újra és újra riadót fújtak.

Odébb lépett a férje mellől, és számítón, erőltetett kedvességgel a vendégükre bazsalygott.

- Tessék...! Biztosan megéhezett, megszomjazott a hosszú úton. Fogyasszon! Kirántott csirke..., saláta. Netán, jó magyar falusi kolbász, vagy... mást hozzak? Főzzek, süssek tojást? Teljesen friss. Lágyan, vagy keményen szereti. Tej, kakaó...!

A férje elképedten lesett az asztalra. Mikor terített meg, honnét hirtelen, ez a sok minden? Erre csak az asszonyok közül is, csak az ő felesége képes!

- Fiam! - fordult Tom Brunner a fia felé, eleresztve egyelőre a füle mellett az asszony szívélyességét. - Én egy vagyont, több tízmillió dolláros vagyont kínálok fel neked, s te csak úgy ripsz-ropsz rávágod, hogy lehetetlen?

Arcán a meg-megkísértő szívroham előjeleként a fekete fátyol alól kilógó, pamacsszerű árnyak sokaságainak redőzete vibrált.

- Ne. Ne építs falakat magad köré!

- Az én hazám nem Amerika, hanem ez a kicsinyke ország, szűkebben véve a szüleimtől örökölt ősi tanya, akik, mint a Brunnerok vezették Amerikában a szállítási vállalataikat, ősidőktől túrták a körülötte elhelyezkedő földeket. A környék, ahol mindenki ismer, és ismerek én is mindenkit. Köszöntenek, köszönök én is. Ha harangoznak, csendítenek, tudjuk ki halt meg, ha nem, megkérdezzük egymást. Nem vagyok már fiatal. A vén kutya pedig, tartják mifelénk, nem tudja megszokni a láncot. A haza nem egyszerű fehérnemű, amelyet alkalomadtán lecserélünk.

- Ubi bene, ibi partia. Ahol könnyű az élet, ott a hazám, tartják a zsidók, s ez így igaz!

- Bizonyosan bárhol megélnék, de sehová sem tartoznék, nem eresztenék gyökeret. Nem...! Ne haragudjon, nem megyek ki Amerikába! Nekem az a két sír, kint a temetőben: anya és apa sírja..., mert bocsásson meg nekem, én Szűrös Lászlót tartom ezek után is apámnak.

Tom Brunner előbbi belső lelkiereje végleg szétesett. Tartása összeomlott. Előbbi bizakodó felszíne alatt mély kétségbeesése hömpölyögni kezdett.

Az alacsony, molett, de igen friss mozgású, szép arcú asszony villámló szemmel lesett a férjére, mialatt a vendégükhöz fordult:

- Ne adjon rá! Az én férjem olyan, mint az Atlantisz, egy elsüllyedt világ itt felejtett múmiája. Föld, gépek, farm..., és nincs tovább!

- Julcsó! - intette rendre a jóakaratú, báránytermészetű férje. - Ne haragudj, de ez az...

- Jó, tudom - szájalt vele a harciassá változott asszony -, egyedül a te ügyed... - Tudálékosan felemelte a kezét, nemcsak azért, hogy nyomatékot adjon szavainak, ezzel is figyelmeztesse - lenne, ha feleséged és két gyereket nem létezne. - De - engedte le a kezét és a hangját egyszerre -, most ne beszélgessünk tovább róla. Hányjuk-vessük meg magunkban és egymás között, aztán üljünk le újra, és tárgyaljuk róla kipihent aggyal, felkavart indulatok nélkül, reálisan!

- Igazad van! - tegezte le Tom Brunner -, ne csukjuk be végleg az ajtót. Együnk, mert köszönettel elfogadom a szíves vendéglátást. Közben mesélek nektek. Elmondom az életemet, hogyan s mint, utána engedelmetekkel lepihenek, mert öreg s beteg ember vagyok. Ti üljetek le, hányjátok-vessétek meg a hallottakat. Nyolcvan-százmillió dolláros örökség, egy bejáratott Own Company... Magáncég. Talán jól mondom, lehet nem, mindegy. A sajátom. Társam nincs, főnököm úgyszintén, minden, de minden egyedül a tiétek lesz...

- Amiből nem lesz semmi - heveskedett a felesége és Tom Brunner figyelmeztetése, tiltakozása ellenére Tamás. - Mezőgazdász vagyok, s magyar. Nem beszélek angolul, nem értek a szállítmányozáshoz. A gyerekeimből sem kreálok amerikaiakat. Nem engedem meg, hogy ki-kikkel összekeveredjenek...

- Ne... ne folytasd! - intette le Tom Brunner. - Aludj rá egyet, vagy többet! Tíz napig nálatok maradok..., ha megengeditek, ha nem... - húzta a szót. Nem sokáig, mert a háziak, szinte egymás szavába vágva közbevetették:

- Ugyan! Az csak természetes! Isten hozta! Érezze magát jól nálunk!

- Köszönöm szépen. Utána - előre szegezett mutatóujjával a levegőbe meszelt -, nem azonnal, mert ugye nektek is van programotok, ezt-azt el kell intéznetek..., kijöttök hozzám, szétnéztek, tájékozód-

tok, végül döntötök. Maximum egy év, egy kerek év áll rendelkezésetekre.

- Igaza van - csattogott, helyeselt az asszony, eszének logikus érveire hagyatkozva, félretéve összes idealizmusát. - Tessék! Gyenge csirkehús, sült krumplival és salátával! Ebédre készítettem, egészen friss. Vagy - toppant meg, mivel előbb súlyos szívbetegségről hallott - készítsek mégis valami könnyebbet?

- Nem. Köszönöm. Kávét a szívem miatt nem kérek, viszont a csirkehúst, a krumplit és a salátát nagyon szeretem. De előtte egy kis... csekélyke ajándékot átadok nektek. Semmit sem tudtam rólatok. Kik vagytok, van-e unoka, meg a többi..., milyen ajándékot hozzak? Egy csekk. Százezer dollárról. A Magyar Nemzeti Bankban, vagy mi a neve, rá van írva. Beválthatjátok. Azt vesztek rajta, amit akartok! - Kivette belső zsebéből a csekket, s Tamás felé nyújtotta. - Na, fogadd el, fiam!

- Ekkora összeget? - csodálkozott rá Tamás, miközben elbizonytalanodottan, restelkedőn-huzakodón átvette, és mohó pillantásokkal biztató: no vedd el..., jól tetted, hogy átvetted..., felesége felé nyújtotta. - Tedd el, Julcsó..., de ez nagyon szép ajándék!

- Kinek-kinek. Hála Istennek van miből. - Jelentőségteljesen felemelte a kezét. - Semmiség ahhoz képest, amit kapni, örökölni fogtok.

- Nagyon szépen köszönjük..., és most már én is azt mondom - gyorsította fel a szavait Tamás - együnk! Jó étvágyat kívánok, és érezze jól magát nálunk!

Tom Brunner, mialatt evett, egy-egy pillanatra, az udvarra, a távoli kertre, s a még távolibb mezőre lesett. Mindenen átnézett: falon, mezőn, korán, csak a múltjának egy-egy idevágó, régi darabkáján akadt fel a gondolata, időzött el kicsinyke időig.

Tamás ezalatt akaratlanul azon törte a fejét, hogy mennyire állja meg a helyét az, amit az előbb mondott. Mi és ki itt a magyar? Balassi Bálint, Jókai Mór, Madách Imre. Mikszáth Kálmán, Babits Mihály, Szabó Dezső, Németh László, Illyés Gyula? Vagy mások? Hóman Bálint világosan feltette a kérdést, ő utána rebegte: A baranyai német népiesség, zenéjük, táncuk, viseletük? A békési, a zemp-

léni szlovákok építészete, tánca, zenéje? A zsinagógák ornamentikája? A kétegyházi és az eleki, a gyulai román folklór? A déli szerbek, a horvátok, a szentendrei szerbek. Vagy ő és az ismerősei? Nem, mert kisült: mostantól ő is, csak félig, anyai-ágról magyar, holott eddig... Ah! S nem gondolkozott tovább. Némán evett és hallgatta az apja csendes beszédét, meséjét, a felesége örömmel telített csacsogását...

* * *

Szűrösné, Bozó Júlia, aki régiesen csak Szűrös Tamásné nevét viselte, tágra meredt szemekkel bámult a férjére.

- Te se sokat aludhattál az éjjel! - együtt érzőn rámosolygott, mert Julcsó, amint a férje nevezte a negyvenedik évét túllépő feleségét, mindig mosolygott. Még veszekedni is mosolyogva veszekedett, csak a nagy szemgolyói villogtak, villámoltak olyankor.

- Semmit, de te is csak forgolódtál.

- Na, hallod! Ilyesmi nem történik meg gyakran. A regényekben is ritkán olvasni ilyesmiről. Egy idegen váratlanul feltűnése...

- Aki ráadásul az apám.

- Annyi millió örökség! Zsupsz, nesze! Mintha, mintha az égből pottyant volna le, meseszerűn, hihetetlenül. - Tovább kutatta a férje arcát. - Éjfél előtt felkeltél...

- Kimentem a szőlőbe. Szép holdvilágos éjjel volt. Dédapám öreg fája alá telepedtem, s a fejemet törtem.

- Hogyan döntöttél? - kíváncsiskodott, merőn lesve a férjére. A gáztűzhely körül sündörgött. Tejet forralt, húst sütött, kenyeret pirított, a most készülő szokatlanul bőséges reggelihez. Mert ki kellett tennie magáért, elvégre nem akárki: a férje igazi apja érkezett hozzájuk. Teljesen váratlanul, s honnét? A tengeren túlról New Orleansból, ide az isten háta mögötti tanyára, hozzájuk.

- Mondd Julcsó! - A magas, a szőke, az erős férfi kezét gyengéden a felesége vállára rakta. - Nem jó itt nekünk? Éhezünk, nélkülözünk, egyáltalán szegények vagyunk?

- Nem vagyunk szegények, igaz. Nagyon is megszaladt az utóbbi években, de mondd, Tamás: te, nyaranként, a gyerekek és én, hány órát robotolunk naponta? Hol nyaraltunk az elmúlt, két..., mit tudom én hány nyáron? Mikor jártunk utoljára színházban, egyáltalán együtt Pesten? S a család?

- Száz hektár szántó, tíz hektár erdő, ugyanennyi legelő. Hatvan darab számos állat, kétszáznál is több aprójószág, teherautó, kombájn, három traktor és sok kiegészítő: rendvágó, permetező, trágyaszóró, krumpli-felszedő, fejőgépek... egyéb berendezések? A fél falu rokonunk. Hetedhatáron túl is ismernek, és én is ismerek mindenkit.

- Tanyán élünk, te mégis faluról beszélsz?

- Amely csupán száz méterre esik az első háztól, ahová naponta beugrunk, mert ugye neked is külön kocsid van. Öt állandó alkalmazottnak adunk kenyeret. Veszünk fel még néhányat, s nekünk nem kell ennyit robotolnunk. Kevesebbet dolgozunk, mert már megengedhetjük magunknak, s többet szórakozunk, pihenünk, üdülünk.

- Nézd, Tamás! - Befejezte a hús sütését. A kakaóport, amelyet a hideg tejbe szórt, alaposan összekeverte, majd a sűrítményt a tűzhelyen lévő lábasban párolgó, forró tejbe csurgatta. Ezután szembefordult a férjével. Szokása szerint mosolygott. - Én nem saját magamat nézem...

- Se engem.

- Téged is, de első sorban a gyerekeinket. Világot láthatnának, nyelveket tanulhatnának.

- Mind a ketten beszélnek németül, az angolt törik.

- Gyakorolhatnák. Utazhatnának - szótagolta -, milliomosok lehetnének. Mindent, de mindent megkapnának.

Tamás nem engedte folytatnia. Magához szorította a felesége fejét, aki engedelmesen hozzábújt, és gyengéden a hajába túrt.

- Bárhol élénk, mi és a gyerekeink idegenek maradnánk, maradnának. A mi és a gyerekeink gyökerei ebbe a földbe ágyazódnak. Én..., csak ehhez értek, amit itt csinálok. Azt jól és sikeresen, átlagon felüli sikerrel teszem, művelem. Rendben, mondjuk, kitelepülnénk, s ha befuccsolnánk? A sült galamb senkinek sem száll magától a szájába.

Gazdasági válságok, a legkisebb vezetési, pénzügyi hiba, meg mit tudom én miami?

- S ha eladná a céget, a dollárt átutalná nekünk?

- Hallhattad! - Idézte: - Egy feltétellel lehettek az örökösök, ha...

- Áttelepülünk - vette át a férjét utánzón, kissé teátrálisan. - Átveszed a szállítmányozási, mit tudom én mit: Own Campányt. Azt hiszem így nevezte.

Tamás csendesen elgondolkozva rázta a fejét.

- Tehát nem! - vágta rá cseppet se neheztelőn, amint a férje várta, sőt, feltűnően szelíden, amin a férje nagyon csodálkozott. Szívét jóleső melegség járta át. - De, mielőtt végleg döntenénk, egyébként bőven van rá időnk, mert ugye, előtte kimegyünk, s szétnézünk, amint szoktuk egy-egy nagyobb döntés előtt, beszéljük meg a gyerekeinkkel is.

- Oké!

A felesége jóízűn ránevetett. Egészséges fogsora vizes gyöngyökként csillogott. Arca még jobban megszépült, mialatt hízelgő macskaként a férjéhez dörzsölődött.

- Te máris amerikai vagy - dorombolta eközben, s derűsen hátba csapta a férjét. - Jenki.

Az elmaradt éjszakai szeretkezést pótlón, erotikusan összeölelkeztek, s hallgattak. Kint rigó fütyült, kakas kukorékolt. A nap óriási tüzes korongja régen a fák fölé emelkedett, hogy azt a kis maradék harmatot is lenyalja a levelekről, amelyet az előbb rajtuk felejtett.

- Sokáig alszik az öreg - egyenesedett ki a férfi, mivel a felesége közben újra a tűzhelyhez lépett.

- Az apád, és nem az öreg!

- Az én apám kint nyugszik a temetőben. Mert, jó, a génjeink zömét Brunnertől örököltem, de a nevelést..., a nevelést Szűrös Lászlótól kaptam. Ő tett, nevelt azzá, ami igaziból vagyok. Soha: azelőtt és ezután sem létezik, létezhet még egy olyan ember, annyira rendes ember, mint amilyen ő volt. Elfogadom a tényeket, de érzelmileg semmit, de semmit sem változtam, amióta megtudtam a valóságot. Nem is fogok.

- Apádként továbbra is Szűrös Lászlót tiszteled?

- Szeretem, mert tisztelni mindenkit: Tom Brunnert is tisztelem. Személye semmit, de semmit sem mozgatott meg bennem, végig, ezután is semleges marad.

- Ami igaz, az igaz: nem borultál a nyakába, még csak meg sem csókoltad.

- Gondoltam rá, de... képtelen, egyszerűen képtelen voltam arra, hogy színészkedőn a nyakába boruljak, megcsókoljam. Apámként, továbbra is Szűrös Lászlóra s nem rá gondolok.

- Te... - lesett, pattogott hirtelen, teljesen váratlanul a felesége, kezében egy kis fazekat tartott -, beszólok neki. Felköltöm.

- Költsd! Régen lemostam az Opelomat. Este ugyanis úgy beszéltük meg, hogy reggel beruccanunk a városba.

Az asszony lerakta a kis fazekát, s előreindult. A férje követte. A vendégszoba előtt bizonytalankodón egymásra lestek: melyikük kopogtasson be a szobába? Amire végül is a férfi szánta rá magát, ám hiába kopogtatott, senki sem szólt ki. Megismételte. Az is sikertelen maradt.

- Nagyon mélyen alszik. Öreg, hosszú utat tett meg, és ez a jó levegő..., elnyomta - mosolygott, szokása szerint az asszony. - Nyiss be! - Sietve hozzátette: - Te vagy a fia.

Szűrös Tamás óvatosan lenyomta a kilincset, és besurrant a résnyire kitárt ajtón. Felesége az ajtófélfához lapulva várakozott.

- Julcsó! - szólt ki ijedten, néhány másodperc múlva a férfi, mire az asszony gyorsan bement. - Nézd! Szerintem meghalt.

- Fuccs az örökségnek! - buggyant ki akaratlanul a megrémült asszony száján, majd a helyzethez cseppet sem illőn felkacagott: - És a kiadós reggelinek!

A férje, mint valamennyi halottat, akit eddig látott, megindultan nézte Tom Brunnert. Az apja: Szűrös László halálára gondolt, amikor is riadtan szorongatta a kezét, ráborult, és hangosan zokogott. Tom Brunner - a haltként mit sem változott, nyakig betakaródzott, alvó ember látványát nyújtotta -, teljesen idegenként feküdt előtte. Egyetlen könnycsepp, egyetlen sóhaj sem csusszant fel a torkán, hogy kibuggyanjon a száján.

- Bemegyek orvosért - közölte a feleségével, miután a halott férfi ütőereinek előbbi tapogatását feladta. Amint ilyenkor illett, csendesen megfordult, minden egyes lépésére vigyázva, nehogy zajt csapjon, gyöngéden a feleségébe karolt, és kimentek a szobából.

Kint, az alacsony, a molett, az igen szép arcú asszony fejét feldúltan a két tenyerébe temette.

- Nem...! Azért sem hagyom, hogy mások markolják fel azt a sok millió dollárt! - döntötte el, önmagán keresztül a férjével és az egész világgal dacolva. - Nem és nem, ennyi pénzt nem engedek elveszni. Igenis, a miénk, a gyerekeinkké lesz a vagyon. Te vagy az egyetlen igazi örökös! A plébános úr, Pali bácsi, Mari néni..., s mások is tanúsítják, és a história domus? Mert egészen biztosan beírta az egyébként igen precíz pap, hiteles dokumentumnak számít. Külföldön is perdöntő bizonyíték. A mama levele..., mind mellettünk tanúskodik majd.

Két kezét leengedte, a továbbiakban megenyhülten, szilárd elhatározással, szinte örömittasan szemlélte a nyitva hagyott ajtón át a halottat: Megint és megint, a gyerekeire gondolt, akikből, ha nem is hamarosan, de igenis milliomosok lesznek...

1994 áprilisa

Búcsúszimfónia

A háromágyas kórterem erkélyablak melletti ágya, negyedik napja üresen állt. Diák Ferenc egyáltalán nem értette, miért, amikor egyesek, amint ő is, hónapokig várt, és várnak manapság a beutalóra. Egyetlen társa - a kettes ágyról -, valamilyen kezelésen vett részt, ugyanis ebben a szanatórium jellegű kórházban, a betegek délelőtt és délután is jártak, némelyikük öt-hatféle kezelésre.

Ő az előbb ért vissza. Víz alatti tornán vett részt, utána lement a gyógymedencébe, amelyet a betegek itt Török Fürdőnek neveztek el, ahol az előírt húsz perc helyett, jó félórát ücsörgött a testét-lelkét átjáró, majdnem forró gyógyvízben.

Kellemes fáradtságot érzett. Bőrét kellemes zsibbadás járta át és át, mialatt az ágyába bújt, és megelégedetten elnyúlt a magára húzott paplana alatt.

Az Árpád fejedelem, több sávos és igen nagy forgalmú útvonalának nehezen megszokott zaja, a HÉV éles zakatolása, a közeli Dunán elhúzó vontatóhajók, híd előtti, rekedt kürtjelzései... Most, mint minden délután, a Margitszigetről idehallatszó éles polbeat-zene mindenen: levegőn, falombokon, zárt ablakokon... áthallatszó, sok decibeles zaja teljesen elnyomta, holott mennyire gyönyörű kilátás nyílt volna onnét, a második emeleti, de főleg a legfelső szinten lévő étkező, tágas teraszáról, a kórház előtti kicsi, de igen szépen karbantartott ligetre. Az Árpád fejedelem út színes forgatagára, a Dunapartot övező, impozáns fasorra, a lenyűgöző méltósággal hömpölygő Dunára, a sűrű falombok közé bújó Margitszigetre, és a túlsó parti, régi vágású, kastély jellegű bérházak tarka egyvelegére... Mert Diák Ferenc kimelegedve, kellemes fáradtsága ellenére -, ha nem zavarja meg békés szemlélődésében ez a bántó, éles ricsaj, amelyet egyesek zenének neveznek, most biztosan a terasz fatámfalán könyököl, és a régi, szép emlékeket idéző szigetet nézi. Ugyanis az, valahányszor ránézett, messze távlatokba süppedt, régmúlt évtizedekkel ezelőtti emlékeket rebbentett fel, legtöbbször azt, amikor az első és egyetlen nagy szerelmével, órákig heverésztek a selymes fűben, ahol legyűrhetetlen

sóvárgással élvezték, mély érzelmük visszatükröződéseként, a ruhájuk alól kiszabadított, csupasz testükre tekerődzött, lángoló tavaszi napsugarakat, hallgatták a daloló, a csivitelő, a trillázó, a bü...bülöző, a csattogó... madarakat.

S a közeli bokrok alatt mást, sok minden mást!

Most az ágyban fekve, nyakig betakaródzva, mindez, a mindenen áthatoló ricsajnak tűnő zaj jegyében taszító sikollyá torzult. A hajdani rózsaszínű fények elparázsosodó tüzek pislogó zsarátnokaként villóztak, enyhe izzásuk összekeveredett, múltja és jelene elöregedett, fel-felvillanásával. Mert, ami volt elmúlt. A jó is, a rossz is elmúlt. De, mi lesz vele ezután, amikor délelőtt az idehívott ortopéd főorvos, nyersen a szemébe mondta: kapjon bármilyen kezelést, tartson, ameddig tart, műtét nélkül sohasem lesz jobb a lába. Nem jó, csak a jelenlegi állapotánál valamivel jobb.

Fanyarul maga elé mosolygott.

Fanny Crosby vakon is, rengeteg, vallásos éneket szerzett, zenésített meg - olvasta nemrégen -, amelyekből hatvanat ma is énekelnek a templomokban, ahová rendszeresen eljár. George Matheson, a híres templomi énekíró nyomorgott. Handel, a klasszikus szépségű Halleluja kórusát, úgyszintén vakon írta, ráadásul a jobb oldala béna volt...

Mintha szúnyogot kergetett volna el, a levegőbe hessentett a kezével az arca előtt.

Ő, a hozzájuk képest, kis senki, miért ne éljen, mert igaz tehetség hiányában, nem alkothat világhírű műveket..., egyszerűen élhessen műtéte után, a bal térdébe, alulról, felülről beépített platina protézissel?

Szemét behunyta, két kezét a feje alá rakta. Vallásosságából adódón, Istenre, ördögre gondolt, amelyek előbbi gondolataihoz kapcsolódón, az emberi agy korlátozott felfogóképessége miatt, most, lényüktől megfosztva, megfejthetetlen fogalmakká verbuválódva, egyszerű diaképekké merevedve, azt a gondolatot juttatták eszébe, hogy hozzá - most és itt, a nemrégen közöltek figyelembevételével -, melyikük áll közelebb?

Isten - jött rá azonnal, noha régebben nem hitt, mely bűnét most is, mint máskor, azzal ütötte el, hogyha a nagy Hindenburg átadhatta ha-

talmát holmi mázolósegédnek, aki azzal visszaélve lángba borította az egész világot, ő, miért ne lehetett volna egy ideig ateista, amelyet most is, mint annyi mást, megbánt és szégyellt: új világba cseppent, amelyben - érezte, s hitte - egészen más szabályok, filozófiák, nézetek, érzelmek érvényesek, mint a régebbi életében.

Előbbi heves önmarcangolásának vihara, amint kelt úgy el is múlt, hiába dobta be Erisz, a viszálykodás istennője újra és újra rohadt almáját, hosszú küszködés eredményeként elnyert belső békéje az egész testét kitöltötte, amely most mindennél: Leonardo Piétájának, Michelangelo Dávidjának szemlélődésétől, Beethoven Eroticájának hallgatásától, Thomas Mann világhírű Varázshegyének olvasásától, esetleg, a démonian zseniális énekes Madonna erotikus hangjától... többet jelentett számára.

A forró gyógyvíz utáni buja zsibbadásából ajtónyikorgás riasztotta fel.

Magas, érett kora ellenére is meglepően karcsú, feltűnően szép arcú, villogón kék szemű, nemes arcvonásait a válláig omló, dús, fekete - nyilván festette - hajzuhatag övezte... fehér köpenyes doktornő lépett be, s ügyet sem vetve a két üres ágyra, céltudatosan Diák Ferenc ágyához tipegett.

- Szilágyi Sarolta, az osztály adjunktusa vagyok...

Mialatt a férfit nézte, hangja hirtelen elakadt, előbbi szép, de semleges arca, sematikus tekintete elváltozott, kifejezetten érdeklődővé komorodott. Ápolt, finom vonalú, vékony ujjú kezét, önkívületlen a melléhez szorította, ujjaival a köpenyébe kapaszkodott, s megszállottan hátrált a falig, ahol egy kis fatokban a kórlapokat s a röntgenfelvételeket tartották.

Diák Ferencé volt kívül, ezért nem nyúlt hozzá, csupán elolvasta a vastag, fekete filctollal ráírt nevet, s a kort jelölő számot. Teljesen elbizonytalanodottan, mégis a végtelenségig felfokozott érdeklődéssel támolygott vissza a vaságyig. Kezét a melle után a homlokához szorítva leste a férfit.

- Jól láttam...? Te vagy az, Feri? - nyögte hurokba szorult, síró nyúlként.

Diák Ferenc felült. Két kezét, mint a szfinxek, feszesen a paplan alól kiszabadított térdére rakta. Elhűlve leste, ismerte fel a teljesen összeomlott nőben, régi szerelmét, volt élettársát.

Hiába akart, egyszerűen nem tudott megszólalni.

- Nem... - szűrte a szavait a szép nő valamivel később másik kezének szája elé szorított ujjai résén át, káoszba veszőn, szent rettenettel -, ez nem lehet igaz!

Fejét felemelte, villogón kék szemének delejes fényét, megrökönyödését leplezni nem tudón, a férfi arcába lövellte.

- Diák Ferencet ezerkilencszázötvennyolcban kivégezték. Összetévesztettem. - Hangja elbizonytalanodott, s előbbi mély tekintetével együtt a semmibe veszett. Elrévülten repdesett: egyszer a falat nyaldosta, máskor a férfi arcába kapott. - Nem..., nem te vagy az! - nyeldesett, mialatt előbbi összecsuklott testébe bújtatott egyéniségét közelebb vonszolta az ágyhoz, s összeomlásszerűn ráhuppant.

- Amint látod, élek. Azonnal megismertelek - hörögte Diák Ferenc hitetlenül bámulva Szilágyi Saroltát, az adjunktus nőjét, aki a befekvésétől várt, ugyanis az egyhetes konferencián vett részt, amiért eddig távol tartózkodott a kórháztól: ha tudom, hogy ő az, egyszer is meghallom a nevét - kesergett magában -, dehogy fekszem be, várom meg... - Halálra ítéltek, igaz, de nem végeztek ki.

Hangja Nagy Sándorhoz, a hódító görög hadvezérhez hasonlított, amikor maradék elefántjaival áttörve a legyűrhetetlennek tűnt, hóval borított, nyaktörő hágókon, és elnyűtten sóhajtozva elterült a selymes, hegyi legelőkön. Szája szélén tökéletesen leolvasható kesergés vibrált, szemgolyóiban elkormosodott, felfelé törő gyertyafüstként, nem a legszebb látványt nyújtó, többszínű fény lobogott, mialatt folytatta:

- Több, mint két hónapig, pontosan hetvenöt napig, nap s nap után vártam a kivégzésemet.

A földre szegezte a szemét, tettetett közönyt színlelve, visszaemlékezés-szerűn lecsüggesztette.

- A cellatársamat elvitték. Megcsókoltuk egymást. Sírtam, ő vigasztalt. Igazi, igazi hős volt. Kivégezték. 1958. június tizenkettedikén: Nagy Imre, Maléter Pál és Gémesi Miklós felakasztása utáni

napon. A szomszédos cellák foglyait, jobbra is, balra is, az előtte való napokban szintén kivégezték: Éljen a haza, éljen a forradalom, és Nagy Imre! Kiabálták, szavalták. Adjatok hírt rólam! Nevek, címek röpködtek, fulladtak bele az őrök csizmáinak éles koppanásaiba, amelyeket a cikli és a tátika bezárt nyílásához szorított füllel hallgattam. Persze, te nem tudod, mi a cikli, a kukucska, amelyen át az őreink be-belestek, tátika az etető nyílás a vastag ajtón.

Fakó arcát bölcs szomorúság fátyolozta be, elnyújtott hangja széles réseiben keserű üledék maradt.

- Igaz - folytatta - felsóhajtásszerűn -, nem mindegyik viselkedett ennyire hősisen. Akadtak, akik összeroppantak, szabályosan nyüszítettek, sírtak, rimánkodtak, úgy kellett őket erőszakkal végigvonszolni a kövön.

Százszor, ezerszer elgondoltam, hogy mit mondok, hogyan viselkedek...

Csak beszélt, beszélt, hogy teljen az idő, mert egyáltalán nem dolgozta még fel a néhány perce rázuhant eseményförgeteget. Rendkívül zavarban volt, egyszerűen nem tudta, hogy miként viselkedjen, mit mondjon? Egyáltalán, nem lenne-e jobb hallgatnia, amikor valójában nincs is mit mondania az ezernyi évnek tűnő idő távlatából, ennyi tragikus esemény után, amelyek jegyében maga a nő, mindegy mi volt azelőtt, mind-mind ködbe veszett, csak az emléke maradt meg. Az itt ülő alak egyáltalán nem tartozik már hozzá. Idegen, mint mindenki ebben a fura kórházban...

Előbbi szfinxszerű tartását megváltoztatta. Hátrahúzódott egészen a vaságya hátáig, s nekidőlt.

- Aztán - sóhajtotta akaratlanul, mert ha már elkezdte, folytatnia illet. - Értem is eljöttek: Éljen a független Magyarország! Vesszenek az oroszok! - kiabáltam... Az akasztófa előtt... bíró, hóhérok, orvos, fogdaőrök, szóval az összes pribék... - a vállát rángatta -, mindenminden készen várt... Hősiesség, bátorság, mind-mind ködbe veszett. Teljesen szétesve, régebbi egyéniségemet messze elveszítve, álomkórosan, életlen ólomkatonaként, paranoid schizophréniába süppedten vártam a fejleményeket.

A bíró szabályosan a szemembe nevetett, majd cinikusan a fejemhez vágta: Rohadt fasiszta, a munkásosztály árulója, piszok ellenforradalmár létemre, érdemtelenül... a népköztársaság elnöke nagylelkűsége folytán, kegyelemben részesültem..., amit én nem kértem - suttogtam tudatalattin, régebbi egyéniségem romjain, ösztönösen. Mire Vida, a hírhedt vérbíró: ügyvédjének hivatali kötelessége a kegyelmi kérvény benyújtása, mert ebben az országban törvényes rend uralkodik..., s szabályosan leköpött.

- Borzasztó - riadozott a szép nő, megrettenését felfokozón, amely a férfi szemében, ezekben a pillanatokban, Verdi Aidájának valamelyik ária dallam foszlányaként zengett, meg lehetett volna zenésíteni.

- A tatárjárás, az önpusztító Dózsa-féle parasztlázadás, a mohácsi vész, a kuruc-labanc háború, a 48-as szabadságharc, Trianon, Jalta, Potsdam, párizsi béke, közben az első és a második világháborúhoz képest semmi. Ne feledd: ötvenhat után harmincezer bírósági ítéletet hoztak, több mint négyszáz halálos ítéletet mondtak ki, hajtottak végre honi és orosz slapajaik.

Szilágyi Sarolta, aki közben felállt, mániákus mozdulatokkal rázta a fejét, mire a férfi akaratlanul elhallgatott. A szép nő elgyengült térde majd összecsuklott, úgy érezte: lábai előbb felfogták a történteket, mint az agya.

- Bejövök - nyögte elnehezülten -, mit sem sejtve jövök be, hogy a konferenciáról visszatérve megnézzem az új betegeimet, s íme! Bármit látok is, bármit mondasz is, ez nem lehet igaz! - Két szemét behunyta, fejét finom, apró mozgással rezegtette egy ideig. Hosszú haja, a két vállát söpörte, mialatt megismételte: - Ez..., ez nem lehet igaz! Mondd, tényleg te vagy az? Én ugyanaz vagyok? Nem - tiltakozott hevesen, két kezével összevissza hadonászott -, én, ezek után már sohasem leszek ugyanaz, aki ezelőtt voltam.

Még tovább mondja, ha a férfi le nem torkolja.

- Az újságok leközölték az ítéletemet...

- A jogerős ítéletedet - aprózta akaratlan közbevetését a szép nő.

- ... de a kegyelemről hallgattak. - Kesernyésen elhúzta a száját. Kereken tizenhárom évet ültem le, ebből nyolcat a Szovjetunióban, valahol Szibériában, mert ugye a hely nem érdekes.

- Én - folytatta a szép nő, előbbi szent borzadályához hasonlón, egyik kezével a homlokát masszírozta, a másikkal idegesen kotorászott a zsebében - régiesen, amint a hűséges... feleségek szokták, noha én csak szimpla élettársad voltam -, miért mondta, hogy szimpla, nem tudta, semmiként sem azért, mert nem szerette, nem szereti manapság se -, szabályosan elsirattalak, meggyászoltalak...

Előbbi rezignált hangjában érezhető melegség bugyborékolt. Visszaemlékezésének élénk színei forró sivatagban tengő, Ming-korabeli vázába dugott homoki orchideaként hervadoztak. A középkort jóval túllépő nő lányosan szép arca -, melyről Diák Ferencnek, az jutott eszébe, hogy ő lehet a világ legszebb nagymamája, mellette a lányát és a fiúkat testvérének nézik - a rásűrűsödő emlékezettől kínai istennőként kifehéredett.

- Azt tartják, ha ártatlanul megölnek valakit, csillaggá változik. Kis fruskaként állandóan az eget kémleltem, de sehogyan sem tudtam eldönteni, melyik vagy.

Kesernyés követelődzéssel a férfira mosolygott.

- Tényleg, te vagy az? Csípj meg, hátha csak álmodom! - nyűgösködött biztatásra várva. - Te az első, nagy szerelmem, élettársam, akit negyven éven át halottnak hittem, akinek képzeletbeli sírjára, a 301-es parcellában..., a lányommal, még nemrégen is, koszorút helyeztünk el.

A férfi, talán, hogy másra terelje a szót, meglehet, a jelenlegi állapotában, maga sem tudta, miért, váratlanul, fordítva egyet, s másik mederbe terelve szavak jelenlegi, zavaros hullámzását, az ablakra bökött a fejével.

- Emlékszel: ott, a Margitszigeten ismerkedtünk meg.

- Nem, a Városligetben - helyesbített reflexszerűn Szilágyi Sarolta.

- Ketten ültetek a padon. Két lány. Mi, fiúk is ketten voltunk.

- Mellénk léptetek - vette át a visszaemlékezés motringját a nő, és mostantól ő gombolyítgatta tovább, a szavak cérnavékony, de sűrű zuhatagát nosztalgiába hajlón, valamiként, mégis erősen savanyún, mialatt megint az ágy szélére ült. - Bemutatkoztatok. Amikor megmondtuk, hogy medikusok vagyunk, ti murisan lódoktor-jelölteknek tituláltátok magatokat.

- Mivelhogy az állatorvos-tudományi egyetemre jártunk. Meg akartunk nevettetni benneteket.

- Ami sikerült is. Sokáig vihogtunk rajtatok.

- Rövidke társalgás, megszokott bókok, széptevések után melleteknek szegeztük a kérdést: válasszatok! Aztán egy fiú, egy lány, egy pár, irány a sétány!

- Mire mi: az a fiúk dolga, mert egyetlen pillanatig sem kellettük magunkat, nem huzakodtunk, nem pirongtunk, holott nemcsak ti próbálkoztatok. Sokan ki akartak kezdeni velünk, ám mi, mint esernyőről a vizet, sorban leráztuk őket. Ti azonnal megtetszettetek nekünk. Te, egyből rám mutattál.

- Elpirultál, de tényleg nem tiltakoztál.

- Sőt örültem neki, mert titokban azonnal rád szavaztam.

- Egy ideig négyesben sétáltunk, majd mi ketten fokozatosan lemaradtunk, végül ügyesen megszöktünk tőlük.

- Még az este megcsókoltál.

- Ami ellen te egy cseppet sem tiltakoztál.

- Sőt, örültem neki.

- Átvillamosoztunk a Margitszigetre.

- Ahol az egész éjjelt végighemperegtük.

- A fűben, a bokrok alatt...

- A padon... - Valamikor szégyenét leplezőn, amit akkor egyáltalán nem vélt szégyennek, csak most, kívül fiatalosan, de érzelmileg erősen öregedőn, gyorsan hozzátette: - Rá egy hétre, te is, én is otthagytuk a diákszállónkat, béreltünk egy szobát, és összeköltöztünk.

A szép, érett asszony a visszaemlékezéstől elmélázón bár, de személyéből fakadó ösztönös kacérsággal nézte, felváltva a földet és a férfit.

- Ma is ugyanabban a házban lakunk - folytatta valamivel később, előbbi felindulását leplezőn -, természetesen nem albérletben. Egy teljes emeletnyi rész a miénk. Megvásároltuk.

- Miután kiszabadulva Gulágról, hazatértem...

- Várj csak! - szakította félbe a szép nő. - Mi ötvenhatban együtt tüntettünk, igaz? Mert, nem emlékszem már mindenre.

- Napokig jártuk a várost...

- Amíg te, egy szép..., a fenét szép, zord esős idő volt, el nem szöktél mellőlem.

- Mert rosszullétről panaszkodtál...

- Amelynek meg volt az alapja - csusszant ki szinte magától a szép nő száján.

- Temetések a parkokban... Széttiprott holttestek a macskakövön..., egyáltalán nem csodálkoztam rajta. És, állandóan a kezemet fogtad. Féltettél, hogy belekeveredek valamibe.

- Egyszerűen szerettelek.

- Én is, téged.

- Mégis elszöktél tőlem.

- A győzelem eget rengető mámora hamar elült, amikor híre érkezett az oroszok alattomos, hitszegő ellentámadásának, hátbatámadásának. Én, legyűrhetetlen hazaszeretetből, idegen beavatkozás, megszállás elleni ösztönös tiltakozásként...

- Ismertelek. Izgága, forrófejű voltál...

- ...a Széna téri ellenállókhoz, harcosokhoz csatlakoztam - vágott közbe a férfi, meg sem hallva a nő előbbi közbevetett megjegyzését. - Neked nem adhattam a kezedbe géppisztolyt.

- Hol fogtak el?

- Miután felülkerekedtek..., győzött a túlerő, s a technika, mi a budai hegyekbe húzódtunk. Azzal a szándékkal tettük mindezt, hogy partizánokként folytatjuk igazságos és jogos harcunkat, amit meg is tettünk. Óriási veszteségeket okoztunk egy-egy váratlan lecsapásunkkal, mígnem egyszer..., téves információ alapján, a pufajkások és az oroszok vegyes és igen jól, állig felfegyverzett csapatainak a karjaiba nem sétáltunk. Hiába volt az ezerszeres túlerő kivágtuk magunkat... Sajnos megsebesültem. Elvesztettem az eszméletemet, másként nem kapnak el élve, az biztos!

- Súlyosan megsebesültél?

- Sajnos nem.

- Ott hagytad abba, bocsáss meg, amiért közbevágtam, hogy miután kiszabadultál, hazajöttél Gulágról...

Azért vágott közbe, hogy elfojtsa a férfi ösztönös elkeseredését, amelyet kifinomult női ösztönéből adódón nemcsak megértett, azt is tudta: mire irányul az.

- Első utam hozzád vezetett. - Tekintete megmerevedett, egyetlen pontra szegeződött. - Három gyerek: egy lány, két fiú és a férj, aki ráadásul, tudtam meg a házmestertől, a szomszédoktól, a budapesti pártbizottságon dolgozott.

- Noha, Lóri sohasem volt komcsi, odavetődött - védte ösztönszerűn Szilágyi Sarolta a férjét. - De, ha az is lett volna, megváltozott. Már ezerkilencszáznyolcvanban kiábrándult belőlük, kilépett a pártból. Elvégre nemcsak Lenin, Sztálin és a mi Rákosink, Gerő, meg a többiek... voltak kommunisták: Hemingway, Orwell, Schoppert, Sartre, Owen..., hogy a magyar híresség ekről: Illyés Gyuláról, Bibóról, esetleg, bár nem vagyok biztos: Nagy Lászlóról ne is beszéljek! Mind hittek a kommunizmusban, de mindannyian kiábrándultak. Mindezektől eltekintve, azért életjelt adhattál volna magadról.

- Attól függetlenül, hogy minek - kesergett az előbb elmondottak s hallottak jegyében, mert valójában nem erre gondolt - a börtönből, főleg Szibériából, én nem írhattam, nemcsak neked, a szüleimnek sem adhattam életjelt magamról. A többiek..., a sorstársaim csakcsak feladhattak egy-egy levelet. Egyiküket megkértem: hozzátartozója révén értesítsen téged és a szüleimet, hogy élek, s hol tartanak fogságban. S mi lett a vége? Kétheti sötétzárka. Tollat, papírt évekig nem láttam, nem beszélve róla, hogy féltem, féltettelek, mert, ugye akkoriban levelet kapni egy főbűnöstől, egy halálraítélttől neked - csaptak át előbbi keserves szavai ösztönös védekezésbe -, az egyetemi hallgatónak, a pályája elején tartó, kezdő orvosnak...? - A folytatást, mély sóhajtásával takarta le. Budapestről kitiltottak, tehát kiszabadulásom, hazajövetelem után, ha akartam volna, sem zavarhattalak meg tisztes családi életedben. No de, én nem is akartam ezt! Pakonyon éltem, élek manapság is. Minden lépésemet ellenőrizték, valamennyi lépésemmel, tetteimmel el kellett számolnom. Leveleimet évekig cenzúrázták: felbontották, elolvasták, visszatartották, azaz nem kézbesítették. Magamba zártam ötvenhatot, és cipeltem, óriá-

si teherként, mégis örömmel cipeltem, ha nem is büszkén, de cseppet sem megbánva, feltartott fejjel magamba zártan vonszoltam...

Hallgattak. Emlékek születtek, omlottak rájuk lágy, meleg, elhízott női testként. Szilágyi Sarolta szűnni nem akaró, újra és újra fojtogató megdöbbenésétől minden ízében reszketve tördelte a kezét. Egyáltalán nem tudta feldolgozni a történteket. Egymás sarkát taposó gondolatai, felriasztott lepkeként röpködtek. Faágat keresett, amelyre végre, kis szigetként biztonságosan belekapaszkodhatnak, ráülhetnek, a körülöttük, háborgón tajtékozó víz közepén.

- Megváltoztál, nagyon megváltoztál - nyögte ki végül is más híján, csakhogy megtörje az elviselhetetlen, a fojtogató csendet, mert hiába keresett, nem talált biztos támaszpontot, egyetlen kis faágacskát, amelyen állva végre önmagára lelhetett -, mégis, majdnem azonnal megismertelek.

- Ugyanolyan szép vagy, mint régen, amiért nekem könnyebben ment.

- A külsőmmel semmi baj, de ezentúl belül... - sóhajtott. - Lev Tolsztoj Feltámadás című regénye, egyik hősének Nyehljudovnak néhány év alatt, a kritikus szavai szerint, lelki éberség hiányában, látványosan felmorzsolódott a régi, rá annyira jellemző erkölcse. Fiatalon, nemesen és igen erkölcsösen élt, gondolkozott... Teltek-múltak az évek... Összetalálkozott egy régi ismerősével, és teljesen váratlanul rádöbbent, amint most én: mennyire és milyen észrevétlen megváltozott.

Teste remegett. Hangjában pánik érződött: makogott, szenvedett, mígnem a rászakadó emlékek súlya alatt nyöszörögve elhallgatott egy időre.

- Ha van Isten - jajongott újra, valamivel később -, miért engedte meg ezt?

- Gyakran feltesszük a kérdést - bölcselkedett a férfi, jelenlegi helyzetünkhöz egy cseppet sem illőn - ott voltál-e Jóisten? Mire ő: nem, de te igen. Hívtál-e előtte, tárgyaltál-e velem? Nem. Akkor?

Szomorú mosollyal tárta szét a két kezét, mialatt, kezdeti fonnyadtságában is a szép nőt bámulta.

- Ugye, érted?

Szilágyi Sarolta, hogy elodázza a válaszát, még csak rábiccentenie se kelljen, erőltetetten a férfira bazsalygott.

- Az egyetemről kizártak. Utána...?

- Itthon semmiként sem tanulhattam tovább, de fogadom, nem tárta volna ki előttem kapuit külföld sem: Oxford, Cambridge, Halle egyeteme sem.

- Disszidálni, mint a többiek? Te... - húzta a szót zavartan a szép, az érett nő, a férfi előbbi szavaira gondolt, amely eközben jutott eszébe. - Persze, persze - helyesbített gyorsan: - a sebesülésed, s a börtön. Bocsáss meg!

- Pedig, miután végre hazajöhettem, hiába kértem útlevelet, nem kaptam, csúszva-mászva is kimentem volna abból a megszállt, leigázott országból.

- Amely végre szabad.

- Késő, sajnos nagyon későn szabadult fel.

- Nem szeretek szenvedést okozni, se másnak, se magamnak, mert nem vagyok szadomazochista, de azt... - Váratlanul megtorpant. Vállát felhúzta, zavartan rázta a fejét. - Én..., még mindig nem hiszem el, hogy te..., te itt vagy, Feri. Beleőrülök.

Kétségbeesetten bámulta a plafont. Erősen feldúlt, tiszta arcán a bőrpólusok pókhálószerűn összegabalyodtak. Most látszott meg rajta először, hogy hiába szép, fiatalos, felette is eljárt az idő.

- Mi lett belőled? Mert, ugye, én semmit sem tudtam rólad, csak azt, hogy kivégeztek, meghaltál... - folytatta rövid bámulás után, kissé összeszedve magát, uralkodva kezdettől tartó erős felindultságán.

- Egyik villanyszerelő mellett dolgoztam. Kezdetben segédmunkásként, később betanított villanyszerelőként, mert ugye én még ipari tanuló sem lehettem. Segédlevél, mestervizsga...? Ugyan! Kerékpárral jártam be Pest külterületeire, illegálisan, mert ugye a Belvárosból, sőt egész Budapestről ki voltam tiltva. Napi harminc kilométer oda és vissza. Télen, nyáron. A többit képzeld el!

- Testileg..., mozgásszervileg kikészültél. Nyilván azért is feküdtél be ide... Az idegrendszered?

- Tegnap este - válaszolta a férfi, mialatt a nő zavartan húzta a szót. - Nem este - helyesbített, egy s ugyanazon hangon -, még délután tör-

tént, ugyanis korábban sötétedik. - A szomszédos ágyra mutatott. - A társam infúziót kapott. A nővér, nem ismerem, állítólag nyugdíjas, négy órát dolgozik az intézetben, leült, és hosszú percekig fecsegett. Régen, még kezdő nővér korában, a halottakat, a mostani előírásoktól ellentétben, azonnal elszállították a helyi hullakamrába. Az egyik halottnak nyilvánított nő, magához tért, és visszaballagott a kórtermébe. Lábán cédula lógott. Meztelen testét egyetlen lepedőbe burkolta. Nagyon fázott, az ajtóban vacogott. A szobatársai visítva ugrottak fel, halálra rémülve menekültek az egyik sarokba. A sikoltozásra berohanó nővér a látványtól elájult..., orvos, miegymás. Aztán az egyik öregasszony szintén meghalt. Ő vetkőztette le, készítette elő a szállításra. A nővértársa beszólt: gyere, segíts az egyik betegemet megemelni! Azonnal, kiabálta vissza, csak felkötöm az állát! Kötöd az anyád..., szólalt meg teljesen váratlanul a halottnak nyilvánított öregasszony, ocsmánykodón, s erősen megszorította a kezét...

- Sikerült kiszabadítania? - kérdezett közbe ösztönös női kíváncsiságától űzve az asszony, ugyanis a férfi néhány pillanatra elhallgatott.

- Meghalt. Szerinte azokban a percekben halt meg igaziból. Addig csak agonizált.

Újra elhallgatott. Emlékeket idézőn nézte a szépasszony fehér köpenye alól kilátszó drapp-sárga muszlin szoknyáját, ugyanis Szilágyi Sarolta lány korában is a sárga színű ruhákat kedvelte, aki most először gyengéden megfogta a kezét, és izzón kék szemét merő kíváncsisággal rászegezte.

- Miért mondtad el ezeket nekem?

- Mert... - hosszabb hallgatás következett -, én, mint az őrültek..., ugyanis az előbb kérdeztél valamit az idegrendszeremről, neki ugrottam, s magamból kikelten ráordítottam: Ne! Hagyja abba! Mert a nővér tovább mondta, egyik a fürdőszoba kövéről felvett, halottnak nyilvánított, de szerinte élő csecsemő következett. Mire ő, kikérve magának ezt a hangnemet, patológiai esetnek nevezett, ami igaz is. - Mindenen átható tekintetét a távolba fúrta. - Halálra ítélten, hónapokig várva a kivégzésemet... A környezetemből mindenkit felakasztot-

tak. Síri csend vett körül. És, ugye a leült tizenkét év sem kutya, főleg az a nyolc év kint a Gulágon!

Szilágyi Sarolta levette kezét a férfiről.

- Megőszültél - terelte készakarva másra a beszélgetésük eddigi kormos fonalát, hogy kifényesítse kissé a férfi benső felindulását. - A korod, és ugye az a sok szörnyűség, amin átestél. Nős vagy?

- Minden nőtől ódzkodtam, messzire elkerültem őket - hangzott némi huzakodás után a válasz -, mivel egyikük sem hasonlított rád. A nők, legalábbis az én szememben, kétdimenzióssá váltak. Az eredetiek mögött, az adott egyén mögött, egy másik arc is előbukkant: a tiéd, aki után kielégületlen vágy kínzott, marcangolt, főleg fiatalabb koromban, aki mindig és mindenütt jelen volt a másik, a valóban ott lévő mellett. Az eredeti felé nyúltam, de fixa ideaként, mániákusan, mindig azt a másik szellemi lényt: a te árnyékodat, a te tekintetedet kergettem.

Tekintetét visszahozta a távolból, és újra Szilágyi Saroltára szegezte.

- Te voltál az első és az utolsó. A faluban - tette hozzá zavarától kissé kapkodón - szép házam, jól gondozott kertem van. A saját kalitkámba zárkózottan, visszavonultan éltem, élek manapság s ezután is, nyugdíjasként. Különcnek, kissé habókosnak, flúgosnak, ki minek nevez, kezel, ami legcsodálatosabb, mégis tisztelnek, sőt sajátosan szeretnek. Talán, mert nem pártoskodom, nem zaklatom a hivatalokat kárpótlásért, nyugdíj-kiegészítésért... Ne de, ezt hagyjuk!

Szilágyi Sarolta, mialatt beszélgettek, úgy érezte, egyetlen pillanatig sem tért teljesen észhez, végig álomban ringó emberként szendergett. Kicserélődött énje mostanra látványosan összetört. Sokáig függött fölötte a fájdalom, mire teljesen rázuhant, furcsa szagú krizantém illatú leveleivel betemette.

Hisztérikusan felugrott, önmagából kilépve, pánikba esőn hátrált az ajtóig.

- Nem, ez nem lehet igaz!

Felváltva tördelte remegő kezét, rázta a fejét, ráncolgatta szép, de most igen feldúlt arcát. Szemét gyémántszerűn csillogó könny öntötte el, hangja színt váltott, el-elcsuklott, megszokott, erősen nőies egyé-

nisége szétdarabolódott. Finom ívelésű és még mindig erotikusan duzzadt ajka kicserepesedett.

- Ez nem lehet igaz! Diák Ferencet igenis kivégezték - szavainak kezdeti bugyborékolását, feltörő gejzírré fokozta a fájdalom éles sikolya. Eszét elengedte, az őrület határáig felbolydult tekintete az ágyában ülő férfi arcát kutatta. Előbbi könnyei vastagon folyva patakzottak, ömlöttek végig az ötvenedik évét jóval meghaladó nő meglepőn tiszta, jól ápolt, fiatalos arcán.

- Bocsáss meg! - nyögte a súlyosan megsebesültek hangján, elhalón, teljesen kiborultan. - Egyszerűen nem tudok uralkodni magamon. Nem bírom tovább. Elmegyek. Beveszek valamit. Később visszajövök, és megvizsgállak, mert így...!

Kezét megint az arcához szorította.

- Megbolondulok.

Újra a férfira lesett. Előbbi erősen feldúlt arca színt váltva, elszántá változott.

- A három gyerek közül..., akiket láttál - nyögte ki teljesen váratlanul, felborult lelke viharának mindent elsöprő förgetegeként -, egyik, a lány, a te gyereked, ugyanis terhesen hagytál el. Nem tudod, mert nem szóltam róla, ezért egyetlen pillanatig sem okollak érte. Férjhez ment. Két unokánk van...

Hogy ezt az utóbbit, mármint hogy férjhez ment, két unokánk van... tényleg elmondta-e, nem emlékezett rá, Diák Ferenc pedig -, látva a szépasszony teljes kiborulását, könnyes arcát, robbanásszerűn felcserélődött egyéniségét, annyira meglepődött, hogy nem hallotta. Semmit sem hallott. Normális felfogóképességét, értelmét, mindent elnyomott benne az ösztönszerű, beteges menekülési vágy, amely börtön évei után, oly sokáig kínozta. Különös, eddig sohasem ismert érzések öntötték el. Melle kidagadt, szűk lett az inge, szívének minden egyes dobbanását érezte: vaddarazsakhoz hasonlón zümmögtek, duruzsoltak fülében az emlékek. Régen elfelejtett mozzanatok keltek életre, és vesztek el újra. Hiába nem akarta, erősen beléjük kapaszkodott, hogy visszahúzza, velük szemben, másokat el akart hessegetni magától, mert súlyos testi-lelki fájdalmat okoztak neki. Több mint

kalandos: tragikus múltja, amely most egyetlen óriási fekéllyé változott, minduntalan kifakadt, bűzlött és fájt is.

Miután Szilágyi Sarolta becsukta maga mögött az ajtót, mozgáskorlátozottságához mérten fürgén felugrott. A mellette lévő, beépített szekrényhez lépett, és lázas öltözködés után, kezébe vette kis bőröndjét, és kapkodó pakolásba kezdett.

Még nem végzett teljesen, amikor a szobatársa visszatért. Fején úszósapkát viselt, vállán vastag, vizes frottír törülköző lógott, amit a teraszon kihúzott spárgára teregetett száradni.

- Kimenőd van? - kérdezte meg ez alatt Diák Ferenctől.

- Végleg hazamegyek - vágta rá drámain, előbbi kapkodásától kissé kifúltan.

A társa mindent otthagyva, úszósapkáját az ágyára dobta, Diák Ferenchez sietett, s erősen érdeklődőn rábámult.

- Csak úgy. Néhány napja vagy bent - hangsúlyozta -, jóformán ki sem vizsgáltak. Az adjunktusnő sem látott...

- Éppen hogy látott.

- Miatta mész el?

Diák Ferencet a hideg rázta. Füle, mintha víz ment volna bele, bedugult, zúgott. Ebbe a furcsa zsongásba még furcsább hangok fészkelődtek: melyik kié, nem tudta eldönteni.

- Nem mindegy? - vágta rá valamivel később. Nem az ő hangja volt az, hanem egy óriási pukkanás, mintha az előbbi víz kifolyt volna a füléből. Lecsurgó melegséget érzett. Nem tudta mi az: víz, vagy vér? Bent az agyában, vagy kint a bőrén folyik le. Végül, mit sem adva rá a társához fordult: - Ha keresnek - vaskos kézibőröndjét összenyomta, bekattintotta a zárát - elmentem.

- És?

- És kész, vége!

Bőröndjét a bal kezébe fogta, jobbjában a botjára támaszkodott.

- Te... te, tényleg elmész? Csak úgy ripsz-ropsz fogod magad és meglépsz? Vagy megbántott valaki? Az adjunktusnő húzott fel, mert amennyire szép, olyan tuskó modorú. Egyesek szerint, karakán csaj, szókimondó, szerintem kissé nyers, viszont régen ismerem, ötödször fekszem bent, nagyon jó orvos. Vakon megbízhatsz a tudásában. A

prof hozzá képest kutya... füle. Ezen az osztályon, sőt az egész intézetben, ő a menőfej...

- Nem történt semmi. Elmentem. Mielőbbi gyógyulást kívánok neked!

A Margitszigetről, a déltől kezdődőn átáramló, bántón erős zene, hirtelen elnémult. A levegőben, az előbbi zenétől teljesen eltérő műfajú, képzeletbeli dallamfoszlányok röpködtek: Beethoven Búcsúszimfóniájának befejező része volt.

1993

Tűzhalál

Torda Mihályt pontosan a huszadik éve betöltésének napján rakták ki az állami nevelőintézetből.

- Ne tegyék! - rimánkodott. Mire ők így érveltek: Idegbetegsége miatt két évvel tovább maradhatott a megengedettnél. Meggyógyult, s...! - sajnálkozón széttárták a kezüket.

- Boldog születésnapot!

A legközelebbi parkba sétált, és leült. Kis bőröndjét maga elé húzta, két lábát átrakta rajta.

Hatéves korában került intézetbe. Édesanyja, az akkori feslett, lezüllött nőszemély, részegen kidobta a robogó vonatból.

Öt évet ült miatta a börtönben. Kiszabadulása után egyszer sem látogatta meg, a maradandó sérüléseivel küszködő - azóta sánta és rettenetesen dadogó - gyerekét.

Újból és újból átérezte, amint az emberek - bent a társai, kint a városban a járókelők, nagymamája falujában, ahol annak haláláig nyaralt, a gyerekek és a felnőttek - reá irányított szemükből kiáradó szánalmukat. Itt-ott megvetésüket, kinevetésüket, amely sötét árnyakkal vonta be egész - lassanként kialakuló, visszahúzódozó természeténél fogva - elrejtőzni előlük, a saját maga által kialakított burokba, amely miatt kiskorától pszichiáter kezelte, képzeletében mindenhová követték. Olyan egyénné serdült, akiben minduntalan, s leküzdhetetlenül fel-felsejlett és mindenhová elkísérte eddigi sivár életének sötétsége.

Hiába szuggerálta bele a pszichiátere, hogy tegye túl magát az őt ért, valódi vagy képzeletbeli sérelmein, ő nyomorúságára hagyatkozva tovább szenvedett. Ott a parkban pedig, elhagyatottan, magára maradtan, egyenesen úgy érezte, hogy még az ég is rászakadt, amiért is szentül elhatározta: nem foglalja el a kijelölt munkásszállóban a helyét, nem veszi fel a munkát a cipészszövetkezetben. Felkeresi az anyját, és a szeme láttára végez nyomorult, szívből utált életével.

Maga sem tudta miért, most mégis fájdalmat okozott neki ez a groteszk, gennyes kelésszerű érzés, hányingerszerű felgyülemlése, ösztönös gyűlölete a gyermekkorától elszenvedett bántódásokért, gúnyo-

lódásokért, nyomorúsága miatti másságáért... Azonban nem maradhatott sok ideje az önsajnálatra, mert agyát vastag ködfátyol burkolta be, egyre fokozódó testi-lelki szenvedése percről percre tovább sűrűsödött, torzult.

Fenékig kiürítette a megaláztatás méregpoharát. Kiszolgáltatottságának összes létrafokát újra és újra végigcsúszkálta, többdimenziós árvaságának nyálkás kútjában, fokról fokra alább szállva az önsanyargatás poklába.

Hideg rázta, füle zúgott. Felugrott, bőröndjét otthagyva: kell a fenének, amikor nemsokára meghal.

A közeli vasútállomásra baktatott. Jegyet váltott Budapestre.

A vonaton - semmire sem gondolva - az egyik sarokba húzódott -, ahol alvást színlelt.

Pesten a legelső útjába kerülő patikában sebbenzint vásárolt, amit apró tételekben kapott. A legközelebbi ligetbe sietett, ahol a többi üvegből egyetlen flakonba -, az egyik boltban vásárolta - töltögette a benzint.

Az üres üvegeket a földre dobálta.

Azzal a szándékkal gyűjtögette össze a benzint, hogy felkeresi az anyját, a szeme láttára megissza: s íme a fiad! - felkiáltással meggyújtja a benzinmaradékot a szájában. A berobbanó benzin szétveti a gégéjét s a gyomrát, Ő meghal, illetve elég.

Micsoda látvány lesz! Ország-világ tudomást szerez róla.

Megérdemli, mert mi az, ahhoz képest, amit ő, az ő hibájából, vétkéből átélt!

Húsz évig sínylődött, kivéve azt a néhány, ha nem is maradéktalanul boldog, szép napokat, amelyeket a nagymamájánál töltött el. Megsimogatta, cirógatta, s megkérdezte, hogy: mit főzzön neki? Ám a faluban, ott is kicsúfolták: Sánta kutya, sánta ló, sánta ember egy sem jó! Be...e!

De nem csupán a sántasága miatt csúfolták, mivel dadogott is: kecskének nevezték el. Az intézetben, az általános iskolában, később a szakmunkásképző intézetben, mindenki kecskének csúfolta, olyannyira, hogy lassan már a nevére sem emlékezett.

Fekete elkeseredéséből fakadó indulatait, mind az anyjára lövellte. Amint ment, mert végig gyalog tette meg az utat, fakír módon, teljesen függetlenítve magát a város zajától. Mélységes csend vette körül. Egyénisége, egyszerű, előre megásott sírrá változott, az emberektől nyüzsgő, gyertyavilágos temetőben, tapintható, bűzös masszaként töltve ki a teret. Mert neki, a nyomoréknak, a kisebbségi érzésekkel vajúdónak, a kórosan önmagába zárkózottnak -, amely olykor-olykor leküzdhetetlen agresszióba csapott át -, lassan mindenki ellenségévé vált. Valósággal megvadította rút múltjának bűze, amely feléje csapott, az óriási posvánnyá terebélyesedett, rövid életének mocsarából. Lelke legmélyén elraktározódott fájdalmak: sértések és testi hibájából adódó mellőzések, megaláztatások, most mind-mind elementáris erővel törtek a felszínre...

- Ez lesz az a ház! - állt meg az egyik régi bérház előtt. - Még néhány perc - dünnyögte, és mindennek vége lesz: szenvedéseinek, rút megaláztatásának, s kezdetét veszi a különös bosszú. Mert a rendőrség mindent kivizsgál majd, az újságok napfényre hozzák, a rádióban s a televízióban világgá harsogják az anyja ellene, a saját kölyke elleni, régi bűnét.

Hosszú évek alatt kialakult pszichopata alkatát kitörni készülő rohama, méreg gyanánt járta át. Az idő nem ketyegett, duzzadt, csak duzzadt, örvénye volt: napban csillogó, pontos időközönként kicsapódó, zavaros tajtéka megszűnt toccsanni. A feje szédült, az agya kavargott, egyetlen, kegyetlen cél érdekében fel-felszikrázott.

Felbicegett a harmadik emeletre, ám, mielőtt becsengetett volna, nekidőlt az ajtófélfának. Idegrendszerét mélységes fájdalom járta át, szomorú múltja iránt. Gyakran elővette ez a kegyetlen sajgásszerű fájdalom, ám, ha nehezen is, mindig lecsillapodott: most leküzdhetetlen cselekvésre ösztökélte.

Fejét előreszegezte. Becsengetett. Ajkát hangtalan vicsorgásra tárta. Mindenét átjárta a közelgő halál, kézzel is kitapintható borzalma.

Szemében pánikszerű hangulat ült. Mindene vicsorgott a fokozódó dühétől. Arcának minden szeglete eltorzult. Szaporán szedte a levegőt.

Az anyja kulcsolta s nyitotta ki az ajtót.

Elkapta a kezét, maga elé lökte, az ajtót bekulcsolta, a kulcsot zsebre dugta. Vadul lihegve kapkodta a levegőt, másik kezével félelmetesen gesztikulált. Az anyja: Pista... Pista! - segítséget kérő ordítással, kétségbeesetten menekült előle, be a szobába.

Torda Mihály betegen burjánzó bosszúja hirtelen túláradó, tajtékozó patakként söpörte el megbolydult agyában az évek óta dédelgetett rémképét. Öngyilkossági szándéka, pillanatokon belül kegyetlen gyilkossági tervvé változott. Valamikori angyalarca -, ki emlékezett már rá, az anyja biztosan nem - bekormozódott, szarva nőtt, mint az egyes képeken ábrázolt ördögnek. Pillanatokon belül semmivé foszlott szép emlékei, amelyek egyetlen személyhez, az elhunyt nagymamájához kötődtek, izzó parazsakká hevültek, lángra lobbantották rövidke múltjának leomló mennyezetét.

A kezében lévő, több liternyi benzint, az őrültek megszállottságával, hihetetlenül gyorsan, megakadályozhatatlanul szétlocsolta. Az anyja, két gyerekével együtt -, honnét kerültek elő, senki sem tudta -, hol összevissza rohangált, hol a becsukott ajtón, segítséget kérőn dörömbölt. A maradékot egyszerűen kidöntötte, és: Nézd, mit tettél a saját kölyköddel, amikor kidobtad a robogó vonatból! - vonyítása közepette, a magával hozott öngyújtójával lángra lobbantotta. - Veszszél el te is, és a kölykeid is, mert őket nem dobtad ki a vonatból. Igaz?

A ruhája azonnal lángot fogott. A hatalmas ablak üvegének ugrott, s azon áttörve, égő fáklyaként, hevesen ordítva a mélybe vetette magát, ahol azonnal szörnyethalt...

Az anyját -, aki, miután kidobta a robogó vonatból, most először látta a fiát, egyáltalán nem ismerte meg - a két gyerekét, a ki tudja hányadik férjét, meglehet csak élettársát, aki késve, halálra rémülve evickélt át, az ezt megelőzőn magára zárt fürdőszobából, súlyos égési sebekkel mentették ki, a mindent elemésztő lángokból, és szállították a kórházba.

1989

Az aktmodell

A gyógyfürdő nagy medencéje fölött cigarettafüstszerű pára úszott. A hosszú, magas ablakokon beszűrődő napfényt, alig mártózott bele a nem éppen átlátszó vízbe, máris apró darabokra tördelték a lassan a fürdőzők mozgása miatt keletkezett, ringó hullámok.

Bajai Gábor elgondolkozva lesett szét. A több mint húsz éve megismert, megszokott arcokat kereste, akikkel rendszeresen eldiskurálgatott, lelte meg őket a „csak besurranó" új fürdőzők között, de az eddigiektől eltérően, most nem vegyült közéjük, kifejezetten élvezte a viszonylagos magányt.

Megöregedtek, mind megvénültek..., velem együtt - csóválta meg a fejét gondolatában. Távolról nézte őket, amint soha ezelőtt filozófusan somolyogva, furcsa gondolatok közepette: Ahány, annyi sors. - Böngészte tovább szemeivel, metaforikusan a megszokott arcokat. - Megvalósult és meghiúsult tervek egyedi jutalmazottai, vagy szenvedői. A sors kegyeltjei, és kivetettjei. Szerencsések és szerencsétlenek. Miért? - tette fel akaratlanul önmagának a kérdést, és adta meg azonnal a választ is: sorsunk, már anyánk méhében eldől. Mi marad hát nekünk? Hogy a ránk mért sorsunkat - javíthatunk, ronthatunk rajta -, így vagy úgy elviseljük. Megszülettünk, felnövünk, kilépünk az életbe. Teszünk-veszünk, ki mit s hogyan, mígnem megöregszünk s a múltunknak élünk, ahonnét származunk, amely olyanná formált, amilyenek vagyunk, amelynek végig a foglyai lettünk. Ahány ember, annyi börtönlakó, előre kimért sorsuk foglyai.

Hátát a medence mozaikszerűn, kicsempézett oldalának nyomta. Testét elernyesztette. Szemét behunyta, a medence fölött úszó hangzavar: beszéd-, kacajtöredék és az állandóan csorgó, friss melegvíz csobogása... előbb zenévé változott, stílszerűen, Debussy: Kertek az esőben dallamát vélte hallani, amelyek közben színekké töredeztek, amelyeket ő sorban felvitt az előtte kitárulkozó óriási vászonra, egységes, harmonikus színhalmazzá varázsolva. Mert, szerinte - a festő szerint - a hangoknak, a különféle zörejeknek, a kacajnak, a sikolynak..., nemcsak zenéje, színe is van. Egyikhez fül kell, amely meg-

hallja, dallamot komponál neki s lekottázza, a másikhoz szem, amely meglátja, s képzelet, amely elkülöníti egymástól ezeket a színeket, kéz, amely valósággá alkotva felviszi a vászonra, s harmonikusan egységgé, mégis ahány annyi félévé dolgozza össze az árnyalatokat. Leginkább a naturalistákat kedvelte, de mostanában a non figuratív festészet is izgatta...

Mialatt képzeletében mindent megfestett, mindennek, amely körülötte történt, külön színt kevert - hiába hívták, integettek feléje a kisebb-nagyobb csoportokba verődött diskuráló társai, ő most, amint festés közben, továbbra is a magányt kereste. - Agyának sűrű barázdáiban újabb gondolatok születtek, vesztek el az őt körülölelő és a távolabbi világ óriási amfiteátrumában. Testét továbbra is elernyesztette, egyszerű bolyaként himbálózott a mások verte hullámok hátán.

A lépcsőn, túl a kis teraszon, karcsú, már-már természetellenesen szögletes idomú, fiatal, igen kellemes arcú, enyhén görög orrú, dús, szőke hajú nő tűnt fel. Az öregedő festőből azonnal kiszaladt a vér. Lélegzete elakadt, csak az a furcsa lüktetés tartotta ébren, amelyet a szíve környékén érzett. Lüktetett, kopogott, mint öreg autó megkopott motordugattyúja.

Sok szép, karcsú, természetes szőke nőt látott. Megnézte őket, és kész! Ez a nő akaratlanul is vonzotta, ha akarta, ha nem, folyamatosan néznie kellett, mert alakját nem a természet, hanem valamelyik híres, naturalista szobrászművész alkotta.

Igazi bomba nő! - csodálkozott rá fiatalos hévvel újra és újra, amellyel egy időben az ötlött eszébe, hogy a férfi - mindegy hány éves - állandóan a váltakozó, erotikus izgalmat, a megújulást keresi a nőben, amíg a nő nem a puszta szexuális változatosságot, az állandóságot, a meg-megújuló gyöngédséget szereti. Ezért a nemek közötti ellentét csupán körforgás. Ő, függetlenül a korától -, mert hiába volt hatvankét éves - igenis még férfinak érezte magát, azonban itt, ezekben a pillanatokban, nem a hímnemű vágyainak kielégülését nyújtó nőt, az egész testét felborzoló, erotikus izgalmat, a megújulást... fedezte fel, kereste benne, hanem a festményeinek élő, de tárggyá redukált képmását, művészetének netovábbját, az el nem mulasztható lehetőséget. Álmainak beteljesedését, egyedüli, régen keresett akt-

modelljét látta meg, kihangsúlyozott idomainak, arcának nem mindennapi szépségében. Nem ütközött nehézségbe, hogy gondolatban lemezteleníts - habár a képzelet, amint határokat, nehézségeket sem ismer - hiszen, mintha csak azért viselne kicsinyke, elegáns, egybeszabott fürdőruhát, hogy még inkább felhívja vele a figyelmet arra, amit erotikusan ingerlően eltakart. Rembrandt, Vermeer, Van Gogh, avagy Csontváry s más nagy festők alkotásaira gondolt. Igaz - csillapodott le azonnal - ő nem alkothat olyanokat, de erről az egyedülálló csodás teremtésről, életének legnagyszerűbb aktját festhetné meg. Ő egyébként az arcokat, megfesthető portréként, az alakokat, kiből mit lehet kihozni, tökéletes vagy tökéletlen anatómiai vonalakként, dudorokként, izmok és csontok lemásolható halmazaként szemlélte az embereket...

A különösen szép és több mint jó alakú nő, mintha észrevette volna a festőből feléje sugárzó mágneses vonzalmat, sikkesen lesétált a medencébe, a vízbe hasalt, és finom mozdulatokkal, elővigyázatosan kerülve a nagyobb hullámverést, a férfi melletti üres ülőhelyre úszott.

A festő, miután a nő leült s nyakig elnyúlt a vízben, öreges szelídséggel rámosolygott.

- Jó a víz?

- Igen. Nem vagyok beteg, netán reumás... - mentegetődzött bájosan mosolyogva. Nem csoda, csupa öregek ültek körülötte, messziről kirítt közülük.

- Én is ilyen korban kezdtem - ironizált a festő előre kinevetve önmagát. - Előbb, hogy megelőzzem a reumát, most meg, hogy gyógyítsam a reumámat.

Bizalmaskodón közelebb hajolt a nőhöz, majdhogynem súgta:

- Bajai Gábor festő vagyok. Nem világraszóló, neves művész, mint Michelangelo, Rubens, Rembrandt, Raffaello, Leonardo da Vinci, Dürer, Van Gogh, Munkácsi Mihály, Paál László, Lotz Károly, Czóbel Béla..., hogy ne soroljak fel többet, viszont nagyon keresik a képeimet. Széles vevő, megrendelő köröm van, ami ugye manapság nem semmi. Aranyozott blonderkeretekbe rakom a festményeimet - hencegett, talán a szép nő közelsége miatt -, így nemcsak a képei-

mért, a keretekért is szép felárat zsebelek be. Későn kezdtem, sokáig kizárólag a gyűjtőszenvedélyemnek hódoltam...

- Mit gyűjtött?

- Több millió forintot érő éremgyűjteményem, antik ékszereim, kisplasztikáim vannak.

- Bocsásson meg, amiért közbeszóltam. Amint mondta: későn kezdett el festeni.

- Amiért én sohasem lehetek első hegedűs a szakmámban. Viszont képeimet apoteózissá varázsolom, ha nem is kacatról, a harmadrendűről elhittem, azért az említette keret, hogy azok.

Bajai Gábor még közelebb hajolt a szép, s több mint szabályos testű nőhöz, akit addig, mint afféle locsogó öregurat, kissé leereszkedőn, mosolyogva hallgatott, most tolakodó, vén kujont vélt felfedezni benne, amiért szemérmesen odábbhúzódott.

- Ne féljen - sutyorogta az öreg. - Gyönyörű, festő vászonra kívánkozó s illő alakja van. Le akarom festeni. - Fejével a sarokra mutatott, ahol a falból kivezető csőből csordogáló melegvíz körül senki sem ült. - Odaúszom. Ha beszélhetünk az aktról, ússzon utánam! Ha nem, bocsásson meg, amiért zavartam.

Így történt. A nő, hosszabb gondolkozás után követte.

- Miért pont engem...? - mosolygott ott rá restelkedőn, szerényen fel-felhúzva a vállát. - Mi... mi fogta meg önt bennem? A szépségem, az alakom...? Tizenkettő, egy tucat.

- A bája, amely magából kisugárzik, sohasem illan el, állandóan körüllengi, mint vásznon a...

- Külsőt, belső nélkül? - heveskedett gyermetegen bájologva. - Mert, ugye én önt, maga engem nem ismer. Azt mondja, festő. Ezt bárki mondhatja. Aktot akar festeni rólam. Egy meztelen nő mindig kiszolgáltatottabb, s hacsak az a célja, hogy... kihasználjon? Érti, ugye?

- Ha felöltözködtünk, odaadom a névjegyemet. Érdeklődjön, akár itt, lent a büfében, vagy bárhol! Utána keressen fel, nézzen szét nálam! Elhozhatja a...

- Nem járok senkivel.

- Barátnője csak van?

- Magam döntök, nincs szükségem tanácsadókra.

- Jó. Ami pedig az első megjegyzését illeti, az élethez a fény csakúgy hozzátartozik, mint az árnyék, a sár, amelyben, ha nem is mártózunk meg, bele-belelépünk, hogy legyen mit letörölnünk. Biztosan van múltja, csakhogy én nem a múltját, a csupasz külsejét örökítem meg.

- Előbb apoteózisról beszélt. Bennem mit lát? - Kacérkodott, most először a nő. Nem erőltette, természetszerűn buggyant fel romlatlannak látszó mivoltából, mint forrásból a tiszta víz, ami nagyon tetszett a festőnek: Szemérmetes teremtés - állapította meg magában jóízűen - és művelt, mert az apoteózist, mitológiát, mai fiatal nő létére hibátlanul ejtette ki. Ezen felbuzdulva kissé bővebb lével eresztette fel a válaszát.

- Hermész, a tolvajok védője, Júnó a görög istennő, akit Zeusz feleségül vett, fenn trónolt az Olimposzon. Cerberus... Tantalusz, Casan...sandra...

- Casanova.

- Cupido... - Legyintett. - Ah, megzavart!

- Bocsásson meg. Én? - sürgette fokozódó kíváncsisággal, huncutkásan nevetve.

- Aphrodité, vagy Vénus?

- Egyik görög, a másik latin - vágódott be az öregedő férfinél műveltségével, amelyet nem fitogtatott, ösztönszerűn bugyogott ki a szájából.

- ... Mind a ketten - hangsúlyozta sejtelmesen lesve a nőt - a szépség istennői.

A fiatal és igen karcsú nő, finoman felkacagott. Mint mindent, ezt sem erőltette, amely igen illett az énjéből kisugárzó bájához, amely valósággal elszédítette a férfit.

- Én nem istennő, egyszerű, de olvasott ápolónő vagyok.

- Melyik kórházban?

- Az ORFI-ban. Nagyon jó helyem van, ugyanis állandó éjszakás nővérként, ha nem is végig, egész éjjel, sokat alhatok. Ettől függetlenül nem szeretem a szakmámat, mert... - habozott - egyszerű prédá-

nak vélnek, mert, ugye - turbinázta fel a hangját - az ápolónők mind olyanok, holott én, a magam módján tisztességes nő vagyok.

- És nagyon fiatal.

- Huszonhat éves vagyok. Tehát nem tartozom a legfiatalabbak korosztályba. A nevem: Cseh Eszter.

- Nehogy öregítse magát! Minden lehet kiskegyedből. - Kifejezetten tetszelgett a szép és igen karcsú nő előtt. A folytatást is erősen színpadiasan mondta fel: - Shakespeare III. Richárdjában: úgy döntöttem, hogy gazember leszek. Molière Tartuffe-jében: Ja kérem, így a képmutató, ha ezzel lehet a legjobban érvényesülni... Caligula, Néró, Nagy Sándor, Napóleon, Hitler, Sztálin...

- Nő vagyok - röppent lágyan a pillantása, mint lepke szárnya, ha leül a virágra.

- Bocsásson meg, öregszem. Hatvankét éves vagyok.

- Az nem kor! - Szégyenlősen összekuporodott, s kutatón lesett a festőre. - Aktot mondott? Végig ezen töröm a fejemet. - Leplezetlen szemérmetességgel pislogott a vízben lebegő saját tükörképére. - Ahhoz teljesen le kellene vetkőznöm. Ön, mint férfi...

- A festő és a modellje közötti kapcsolat - vágott közbe az rábeszélőn - sohasem egyenlő a férfi és a nő közötti viszonnyal. Az ellentétes, nemcsak a természetszerű harcával, amelyben mindig az győz, ezt én találtam ki, akiben kevesebb a szeretet. Az ellenfél egyre jobban lemeztelenedik. Minden szó, kő a mezítelenségére... - Mutatóujját a nő mellének szegezte -, leendő viszonyunk szimpla munkaviszony lesz. Egy órára tízezer forintot fizetek, a legmagasabb órabért eddig.

- Munkaviszonyról beszélt, de ugye... - húzta a szót habozva, naivan lesve a festőre -, másról szó sem lehet, mert nem akarom. Kissé félek a..., nem az idős, de a korosodó férfiaktól. Rengetegen vallottak szerelmet, amit, ugye valóban ők sem vettek komolyan, én pedig, nem adtam rá okot, s alkalmat, ugyanis nem az a nő vagyok, akivel minden férfi kikezdhet. - A festőre bazsalygott. - Maga sem!

- Pedig - válaszolta az kajánul nevetve - Ovidius szavaival: a szerelmet gyakoroljuk, s ne csak magyarázzuk! Én...

- Kissé obszcén..., esetleg sztereotípia.

- Inkább apatikus, mert a festő legyen mindig érzéketlen a modellje teste iránt. Amint az is vagyok.

- Kimegyek a medencéből. Lezuhanyozok, és felöltözködök. A büfében várom. De... - Félénken, kifejezetten bájos szemérmetességgel lesett a férfira. - Mialatt kimegyek, ne nézzen utánam!

- Mindenki magát nézi, én miért nem leshetem meg?

- Azok nem ismernek. Ön előtt... - kacéran, amit a festő inkább természetes naivságnak vélt, a férfira kacsintott. - Szégyellem magamat.

- Jó, elfordulok. - A nő szavai valósággal mézzel kenegették az öregedő, a pocakosodó festő szívét, mialatt maga elé mosolygott. Arra gondolt, hogy ez a nő szűz, amit azonnal el is vetett, ettől függetlenül ezentúl, mint a kalandorokat az arany reménye, egyetlen pillanatra sem hagyta nyugton, ez a képtelennek tűnő, mégis erősen izgató s felajzó felfedezés.

* * *

Cseh Eszter hajszálpontosan jelent meg, s feküdt, vagy ült naponként két-két óra hosszáig az idősödő festő állványa előtti, igen értékes rokokó pamlagon... Utána egyre meghittebben, de mindvégig szűzies tartózkodással és kimértséggel beszélgetett, kávézott, teázott a mesterrel, aki néhány vázlat elkészítése és gondos tanulmányozása után fogott csak hozzá a végleges akt megfestéséhez. Egyrészt, mivel „világraszólón” értékes, művészi remeket szánt alkotni, másrészt, maga sem értette eleinte, később rájött, ám nem akarta elhinni, még önmaga előtt sem, hogy miért húzta, odázta el, több mint húsz napig az időt.

Egyszer viszont csak be kellett fejeznie, amely végre elérkezett.

Az utolsó ecsetvonások következtek, amely közben Bajai Gábor festőművész, akaratlanul az első közösen együttöltött órákra emlékezett, mielőtt a ragyogó alakú, s több mint kellemes arcú nő, csak többszöri biztatására, heves rábeszélésére, félve, tétovázva, szemérmetesen takargatva mezítelenségét, el-elpiruló, váltakozón vörös és fehér arccal, habozó tekintettel..., végre kötélnek állt, s meztelenre

vetkőzött. Amint a fürdőben és azóta szilárdan arra gondolt, hogy ez a nő, bármennyire hihetetlen is, igenis szűz.

Lehetetlen, hihetetlen, de igaz!

Teste a szépség himnuszaként tárulkozott ki műértő szemei előtt. Egyáltalán nem értette, hogy miért nővér s nem manöken, vagy fotómodell, esetleg... egy milliomos felesége, kitartottja? Miközben csodálta, arcán az üdvözültekhez hasonló mosoly bujkált, és ami ezelőtt soha, akkor és az óta is, ha mezítelenül látja, bizsergő, erotikus kívánalom telepedett benső érzékszerveire a nő magáévá tétele iránt.

Intimitásuk, lassan kialakuló meghittségük, hosszú napok múltán, csipkésszegélyű felhőkből kikandikáló napsugár gyanánt ereszkedett le rájuk. Az eltelt húsz nap, nemcsak szerető, meghitt barátokat varázsolt a némileg azonos svádájú, de nagyon különböző korú, nemű és küllemű két emberben, hanem Szabó Lőrinc mondásához hasonlón, amely szerint a réten a fű szálakként zöldül ki, lassan egymásba szerettek.

A férfi kezdte, a nő viszonozta, noha eddig egyetlen szóval, titkos vagy nyílt célzással sem pendítették meg a szívükben elrejtett édes hárfájuk húrjain zengő dallamaikat.

De minek beszélni a fényről, ha vérpezsdítőn süt a nap?

Kész... - sóhajtotta inkább, mint mondta a festő. Nem könnyebbült meg, mint máskor egy-egy kép befejezése után, nem születtek meg a fejében, a következő alkotás tervei, amelyek feledve a most elkészült képet, erősen izgatták. Sőt bánta, hogy vége, és mint virág kelyhe a körülötte zsongó méhecske előtt, lassan talán örökre bezárul előtte a nő csupaszon kitárulkozó gyönyörűsége.

De a kép, továbbra s végig itt marad, mert semmi pénzért nem adja el, viszont nagyfokú üzleti érzékétől vezérelve -, amely jóval meghaladta festőbeli tehetségét - lefényképezi, és a színes fotókat árulja. Már vevőket is talált rájuk!

Cseh Eszter kapkodón magára öltötte az elegáns, könnyű nagyvirág mintás kimonóját, amelyet a festő ajándékozott neki, megkötötte az övét, s a képhez sietett. Eddig nem látta, ugyanis munkájuk befejezése után a mester minden egyes alkalommal, sietve letakarta. Igaz, ő sem mutatott kíváncsiságot a kép megtekintésére.

- Tetszik? - nézte kíváncsian, égő tekintettettel a festő.

- Ez... ez, tényleg én vagyok? - Két tenyerét a szeme elé emelte, és szemérmesen elfordult. - Szégyellem magam. Bárki rám ismer. Nem lett volna szabad... Ah! Lezuhanyozhatok?

- Amint szokta. Menjen csak!

A gyönyörű testű, és finom arcú, fiatal nő visszatérte után az előkelőn berendezett nappali szobában foglalt helyet. Az asztalon kávé gőzölgött. A kristálytálcán néhány apró sütemény kellette magát. Nagy, kék papírszalvétán néhány szendvics mellett, kissé illetlenül, tíz darab ezres, a modell szokásos órabére hevert.

Cseh Eszter hörpintett egyet a kávéból. Az a mozdulat, amint felvette és finom ívelésű, kicsi, piros ajkaihoz emelte, lenyalta a maradék cseppeket..., valósággal elbűvölte a festőt.

- Ha szükségem lesz magára... - hebegte zavartan. Ilyesmi sem fordult elő, azelőtt az üzleti berkekben, s másutt oly magabiztosan mozgó férfival.

- Nagyon megszoktam Gábor bácsit. Hiányozni fog nekem - duruzsolta gyermetegen, naivan, amely igen megragadta a fesstőt.

- Nehezére esne Gábornak szólania?

- Köszönöm.

- Látogasson meg..., mondjuk holnap. A megszokott időben várom.

- Eljövök. - Habozott, fejét szégyenlősen lehajtotta. Rebegve folytatta: - Ha nem leszek terhére. - Előbbi lehajtott fejét ugyanúgy tartva, felpislogott a férfira. - Megváltozik a címem. Igaz, azt sem tudta, eddig, hogy hol lakom.

- Egy nővérszálláson.

- Lebontják. Elköltözünk.

- Hová?

- Nem tudom. Szélnek eresztenek bennünket. Ki, hol kap lakást, természetesen csak albérletet. Én...? Nem tudom. - Zavartan rángatta a vállát.

Az öregedő, a pocakosodó, érzelmileg erősen feltöltődött festő megrettent. Attól ijedt meg, hogy valamelyik férfihoz csapódik. Ilyen testtel, arccal, valamennyi ujjára akad férfi. Nem is akármilyen férfi!

Gazdag, daliás! Most érzett először, talán életében is, féltékenységet. Ezért, szinte magától buggyant ki a száján:

- Költözzön ide! - suttogta frissen feltörő lávaként a szíve közepéről, az óriási nyomás alatt lévő, de lefojtott érzéseinek forró vetületeként.

Bajai Gábor azon kívül, hogy beleszeretett a gyönyörű modelljébe - életében több nőbe volt szerelmes. Eszter azonban valamennyikön túltett -, vakon megbízott benne. Kezdetben, amikor még nem ismerte eléggé, vele született praktikusságából, korából adódó életbölcsességéből, többször próbára tette. Pénzt, ékszert hagyott előtte..., ugyanis Eszter munkájuk befejezése után, noha senki sem nyúlt hozzá, ő sem ért semmihez, valahányszor lezuhanyozott. A fürdőszobát, amelyet használt - kettő volt, a közeliben elromlott a bojler - csak két szobán át lehetett megközelíteni, semmihez sem nyúlt hozzá.

- No de..., egy nő s egy férfi együtt? - hebegte a széplány szemérmesen, szemét szégyenlősen lesütötte, csak hosszú szempilláinak hunyorgása látszott, szép ívelésű, hosszú ujjaival zavartan babrálta az asztalterítőjét.

- Ne tegyen egyenlőséget, kislány, a lehetséges és a lehetetlen közé!

- Miért lenne lehetetlen? Illetve...

- Mert én - vágott közbe a festő - hatvankét éves, pocakos vagyok, amíg kegyed csak huszonhat és gyönyörű teremtés.

- Erkölcseim..., eddigi életvitelem..., szilárd elhatározásom... És, ugye csúnya sem vagyok. Megengedhetem magamnak, hogy csak ahhoz a férfihoz költözöm... egyszer, aki feleségül vesz, és én örömmel hozzámegyek.

- Azt hiszi, én cölibátust fogadtam? Amire ezelőtt még csak nem is gondoltam, mert, ugye egy nő, ha másért nem a szépen berendezett lakásomért, értékes gyűjteményemért, tehát a vagyonomért..., mindig akadt volna. Hányan, de hányan a nyakamba akarták varrni magukat! - Bizalmas közelségbe hajolt a nőhöz. - Magát szívesen feleségül venném.

Csak némi mélázás után folytatta:

- Öreg vagyok, pocakos, kissé ronda, de igen gazdag. Sőt, nagyon gazdag. A lakásomat, a bútoraimat..., mindent látott, de nem ezek a lényegesek, hanem a gyűjteményem, az ékszereim, a kisplasztikáim. Ha, netán fél tőlem: a korom, a külsőm zavarná... Naná, hogy zavarná! Kössünk név-, illetve érdekházasságot! Magyarán üzletet. Maga a testét, én a vagyonomat adnám. Valamiért valamit!

Egyre felhevültebben folytatta:

- Nem rohanom le, nem erőszakoskodom, nagyon gyengéd leszek magához, megértő, elnéző. Mindenben, de mindenben a kedvében járok, minden az akarata szerint történne.

A lány zavartan, lesütött szemmel hallgatta. Titkos pillantásaiban, amelyeket lesből lövellt a férfira, dús erotikával keveredett szemérmes bizonytalanság ült. Vele ellentétben a festő arcára, miközben beszélt, a megmásíthatatlan elhatározás, mert tényleg feleségül venné, merev vonásai mély barázdákat vájtak, amelyeket lelki szemével, mintha tükörben nézné önmagát, világosan látott. Akár meg is festhetné! Nem turkált a nő múltjában. Nem kémkedett utána, kíváncsiságának csápszerű nyúlványaival, sem a nővérszálláson, sem a kórházban. Szívében zene szólt. - Schumann: Álmodozás, szép műve volt -, áradt szét szabadon a szép nőből feléje sugárzó előtérben.

- Hatvankét éves vagyok, pocakos, semmiként sem Adonisz.

- Miért ez a többszöri archaikus felhang? - mosolygott rá a lány csillogón, kissé feldobottan, amelyből a sokat tapasztalt férfi arra következtetett, hogy csak kopogtasson bátran! Ezen felbátorodva az eltervezettnél gyorsabb vallomásra tárta ki a szívét.

- Mert, ami ezelőtt soha, most megtörtént velem. Magába habarodtam. Ez... - tiltakozott a nő bájos, gyermeteg elképedése láttán - nem apokaliptikus érzés, gyönyörűséges látomás, valóság.

A levegő pillanatok alatt átforrósodott körülöttük. Bajai Gábor teste valósággal elolvadt az izgalomtól, ugyanakkor látva a nő lenyűgöző fiatalságát, finom báját, gyönyörű alakját, bizsergő fájdalom mardosta az idegrendszerét, mert rájött: ez a nő sohasem lehet igazán az övé. Hirtelen kicserepesedett ajkán, mély szomorúság vibrált. Hiába uralkodott magán, teljesen elveszítette kicsiszolódott realitását, ellenállhatatlanul sodródott feléje. Semmit sem tehetett ellene. Valósággal

lebénult az értelme, amely hatására minden megváltozott: friss, szilaj örömet érzett.

A szép nő eredeti önmagát nyújtón diadalittasan felkacagott, mert rájött, hogy megnyert egy játszmát, amin a férfi, aki megingása ellenére is, végleg a hódító, kemény jellemű spártai katonát utánozta, hogy azzal is a nő kegyeibe férkőzzék, igen elcsodálkozott. Elbambult bölcselkedő tekintettel nézte Esztert, akinek újabb meglepetésként mulatságos szemtelenség, vagy valami más, megfejthetetlen érzés csillogott a szemében, némi erotikus súlyt adva eddig szemérmes bájának, amit a férfi újabb jó jelnek vélt: talán mégsem teljesen közömbös iránta? Sőt!

- Engem is megérintett valami..., talán, még nem szerelem, de közelébe tartozó érzés - rebegte az előbbi, eddig szokatlan megnyilvánulásától, teljesen kifordítottan, védtelen madár módján, amely fölött gonosz vércse köröz, igyekezett szemérmesen elbújni a férfi mohó tekintete elől. Mégis, szinte ugyanazon levegővétellel folytatta: - Ne beszéljünk most erről! Hagyjuk későbbre, amikor is majd jobban ráhangolódunk az ilyenféle beszélgetésre, s nemcsak a vágyaink, a testünk is felizzik, mert én...

Váratlanul felugrott. Színésziesen széttárta a két karját, hevesen átölelte a férfi nyakát, és egy cuppanós csókot nyomott az arcára.

Az öregedő festő elámulva, jóleső sajgással nézte, mert szerinte a csók is lehet felelet a felvetett kérdésre, ha nem akarunk róla beszélni, vagy nem tudjuk szavakkal kifejezni a magunk gyengéd módján.

Befőttes üvegben szétomló szemekhez hasonlón, sok-sok pillantásokkal, de mozdulatlanul lesett a menekülésszerűn kiviharzó nő után.

* * *

Bajai Gábor, az egyik legjobb vásárlóját, Budapest-szerte ismert étterem és szálloda igazgatóját várta. Most érkezett haza kétnapos vidéki útjáról. Eközben, mint mostanában mindig, Cseh Eszterre gondolt, akivel már két napja nem találkozott. Elutazása előtt kulcsot adott neki, kérte, hogy mialatt odalesz, költözzön be a lakásába, a szépen berendezett külön szobájába!

Nagyon hiányzott neki a lány. Teste-lelke kívánta, mialatt érme ritkaságok után loholva a vidéket járta. Dehogy ment volna, ha nem ennyire szenvedélyes gyűjtő!

Gondosan s igen értékes anyagból készült rámába helyezett, s tetszetősen elhelyezett aktját nézte, azt a gyönyörű, fiatal, szabályos testet, amely így vagy úgy, mondott ezt-azt, nemsokára az övé, kizárólag az övé lesz. Hatvankét évesen, pocakosan, a sors teljesen váratlan adományaként, bomba alakú, szép arcú, fiatal nőt kap házastársul, akivel bárhol megjelenhet.

Mennyi irigye lesz majd!

Mindegy mennyi ideig él, marad meg mellette. Egy biztos: ő a váratlan szerencséjének valamennyi percét kihasználja. Élvezi, sőt habzsolja nemcsak a szerelmét, az együttlétük valamennyi percét!

Pazarul berendezett lakásának, igen értékes gyűjteményének, antik ékszereinek, kisplasztikáinak..., végre fejedelemnő szépségű úrnője lesz.

Ki ne venné feleségül ezt az egyöntetűn gyönyörű, fiatal teremtést! Ilyen szerencse csak egyszer adódik az életben. Megkésve, de nagyon megkésve, végre rámosolygott Fortuna istenasszonya! Alakjának, felturbóztatott egyéniségéből kisugárzó bájának utánozhatatlan foszlányai, nemcsak állandóan a szemtükrében röpködhetnek, hanem ő, kövér talajba fogódzkodó gyökérként teljes erejével belekapaszkodhat, bármikor a magáévá teheti, birtokolhatja, mint gyűjteményének legszebb ékszerét...

Alig lépett be az étterem és szállodaigazgató barátja, egyben legjobb vevője, máris..., nem egészen akaratlanul, elvégre festőnél járt, a falon függő gyönyörű akton - mert tényleg nagyon jól sikerült festmény volt, egyedülálló művészi alkotás - akadt meg a szeme. Lábai a földbe gyökereztek, arca megnyúlt, lélegzete lelassult, mialatt hol azt, hol Bajai Gábort leste.

- Natasa! - Két kezét széttárta, leplezetlen kajánsággal felnevetett. - Ezt a meglepetést! A gusztusod nem fair, no de..., te festő vagy, mit számít az erkölcs, te tudod, kit kell kiválasztanod modellül!

- Ragyogó nő. Hamarosan feleségül veszem. - Elképedten lesett a barátjára. - Te... ismered őt? Honnét?

- Hát - habozott, hogy mondja-e, vagy ne, végül öntetettséggel telített csodálkozással a barátjára somolygott. - Megmondjam, mert ugye te...?

- Ne húzd az időt, mondd!

- Ukrajnából jött át. Félig magyar, félig ruszki... hölgy. - Elakadt. Habozón leste a barátját. - Azt mondtad: feleségül veszed, akkor, mégis ismerned kell.

- Folytasd!

- Első osztályú, a legelőkelőbb kis... prostink. - Kajánul lesett körbe. - Nem mertem előtted kurvának nevezni, egyébként hozzá nem is illik ez a szó. Angolul és németül beszélő diplomás hölgy. Két háromezer, sokszor több... Érted: dollár, vagy azzal egyenértékű valuta és nem forint, egyetlen éjjelre az ára.

- Honnét ismered? - makogta a festő, elgyengült, sebzett vadként, egyre jobban elfehéredve.

- Nálam dolgozik. Egy kigyúrt, ukrán fiú a futtatója, netán élettársa. Tegnap váratlanul elutaztak. - A barátjába fúrta mind a két szemét. - Nem tudtad, tehát mégsem ismerted eléggé?

A festő uh! - üvöltéssel felugrott. Jobb kezét a homlokához szorította, és a szobaajtójához rohant. A barátja: mi..., mi történt veled? - hebegése közben, rosszat sejtve követte.

Bajor Gábornak, az öregedő s erősen pocakosodó festőnek, több millió forintot érő gyűjteménye, rengeteg, s egyedülállón értékes antik ékszere, néhány felbecsülhetetlen értékű kisplasztikája, érme volt, amelyeket külön ráccsal, modern riasztóberendezéssel védett helyiségben, egy óriási széfben tárolta.

Az utána, tisztes távolról követő barátja -, miután azt hallotta: kiraboltak, mindenemet elvittek -, futva tette meg a maradék távolságot.

Festő barátját egyik fotelba bebetonozottan találta. Mániákusan, önirónia vastagon telítetten csóválgatta a fejét, mialatt a földet leste.

- Tengeri sellőként, júnói termettel Vénuszként jelent meg a fürdőben, ahol megismertem, tört be később az életembe, és... szfinxszé változott - motyogta másvilági, delíriumos hanglejtéssel. - Lefestettem. Beleszerettem. Feleségül akartam venni, mivel fiatal, gyönyörű

és szűz, véltem én a vén ökör. Nővérszálláson lakik, lebontották..., hazudta, mire fel idefogadtam, pontosabban kulcsot adtam neki a lakásomhoz, s íme!

Az étterem és a szállodaigazgató barátja, nem tehetett róla, a helyzethez egyáltalán nem illőn, hangosan felröhögött.

1994

A sugárvédő gesztenye

Pálma néni -, a kisnyugdíjas, öreg nő - szembeötlően szűkösen élt. Már-már éhezett. Húsként kutyaeledelt: csirkelábat, fejet, zúzát, szárnyvéget, esetleg -, ami ünnepnapnak számított - farhátat vásárolt, amit előbb megfőzött levesnek, aztán a megabárolódott csontos húst, hagymás zaftra dobta, hogy csirkepaprikást készítsen belőle.

Nem egy ízben zsömlét, kiflit, tejet, kakaót, tejfölt... csent el a KÖZÉRT-ben, amelyeket a polcok közé lapulva, titokban -, legalábbis ő azt hitte -, jóízűen elfogyasztott. Az eladók - szegényke -, legyintéssel eltűrték, olykor megkönnyezték, s a rendszert szidták, amely „éhezni engedi az öregeket”.

Kilós rongyként vásárolt, azokból kiválogatott ruhadarabokat, gúnyát viselt. Cipőit a kukákból kotorta ki, viselte, amíg le nem rohadt a lábáról. Papírokat, rongyokat, vasat gyűjtött, amit eladott a MÉH-nek...

Igazi kolduskénti tengette sanyarú életét. Lakása nem volt, könyörületből, egy régi, romos mosókonyhában húzta meg magát, éppen csak nem csövezett.

Amin sokan elcsodálkoztak, kitömött vászonzacskót hordott a nyakában.

- Mi van benne? - cukkolták, az egyébként jólelkű, csendes, illedelmes öregasszonyt, holott jól ismerték a választ: Egészséget védő vadgesztenye, amely főleg a titkos sugárzásoktól véd, mert azok nagyon károsak az egészségre!

Kifejezetten nyomorgott, mégis - rovarmód védekezve, vigyázott az egészségére.

Éjjelenként a feje alá rakta a vadgesztenyével telt zacskót, soha, semmi pénzért nem vált volna meg tőle!

Egyszer rosszul lett az utcán.

- Éhes, szegényke! - sajnálták, és vádoló lelkiismeretük megnyugtatásaként pénzt és élelmet adtak neki. Kinek, mi volt kéznél.

Rosszulléte másnap megismétlődött, amiért kórházba szállították. Magas vércukorszintet állapítottak meg.

- A zacskóm! - hangzott az első szava, mihelyt magához tért.

- Az éjjeliszekrényén van. Mit rejteget benne? - nevette ki a főnővér.

- Vadgesztenyét. Megvéd a káros sugárzásoktól, a fejfájástól. - Leemelte, és visszaakasztotta a nyakába.

- Csak hordja, ámbár a főorvos úr...! - fenyegette meg.

Attól a perctől kezdve egyetlen pillanatig sem hagyta el a zacskóját. Fürdetése közben fogta. Éjjelre sem rakta a párnája alá, mindvégig a nyakában hordta. A laboratóriumban, vérvételkor, az EKG-n, de röntgenezés közben is a magánál tartotta. Vagy fogta, vagy, amint szokta, a nyakában lógatta, amiért kórházszert: csodabogárnak csúfolták.

Végül rálegyintettek: Mindenkinek van bogara. Mi más legyen az ilyen nyomorultnak? Elvégre nem cserélgetheti, amint az újgazdagok teszik: a Mercijüket.

Pizsamát, hálóinget a kórháztól kapott. Papucsra, pohárra, evőeszközökre... a betegek adtak neki pénzt.

Merthogy: semmije sincs. Kisnyugdíjas, szegény!

Meggyógyult. Mások paraszolvenciát adtak a főorvosnak, az orvosoknak, a nővéreknek. Ő, miután tisztességesen megköszönte az ellátást, a kezelését és a meggyógyítását, valamelyiküktől pénzt kapott útravalóként.

Mert messze a nyugdíj, az is mennyi!

Rá egy évre - teljesen váratlanul - agyvérzés érte, és meghalt.

Egyik kapualjban esett össze. A kukákban kapirgált, magával is rántotta az egyiket, amiért hosszú percekig káromkodott, a gorombaságáról ismert házfelügyelő, mivel neki kellett összetakarítania.

Efölötti mérgében, a halott asszony vadgesztenyéit tartalmazó zacskóját is a kukába dobta...

* * *

Vidóc Lajos, „hivatásos” guberáló, idült alkoholistaként tengette nyomorúságos életét, a Péteri-majori szeméttelepen.

Saját kezűleg összetákolt bádogkalyibában lakott, ahol senkit sem tűrt meg maga mellett, sem a környékén, amiért a társai Vadorzónak csúfolták, amit lassan ő is átvett. Igaz is, a sok alkoholtól leépült agya teljesen eltompult, végül maga sem emlékezett már valamikori nevére.

- Egy zacskó! - morogta veszett kutya módján, ugyanis aznap semmi eladható darabot, valamit nem talált.

Kibogozta reszkető kezével, hiányos és szúvas fogaival is segített kioldania a görcsöt, s beletúrt.

- Mennyi... régi pénz! - csóválta meg bambán a fejét. - Valamelyik kölyök gyűjtötte, és a vadgesztenyéi, közé rejtette...

Hangos káromkodás közben nyomkodta a zsebébe, noha előtte el akarta dobni.

Délután, miután az utolsó fillérét is elitta, s adós maradt az utolsó féldeci pálinka árával, ki akarták dobni a megszokott kocsmájából: merthogy, akinek nincs pénze, az ne vedelje a pálinkát!

- Nincs pénzem, nekem? Nesztek szarosak! - dobta nagyvonalúan a söntésre, a zsebéből előkotort két köteg pénzt. Erősen foghíjas szája szutykos kürtőként okádta vaskos röhögését. - Régi bankók - súgta valamivel később, kajánul vigyorogva a mellette állóknak. - Ma kanalaztam ki a szemétből. Zabálják meg, vagy töröljék ki velük a seggüket, mert másra, semmire sem jók! - S elment.

Pálma néni, a vadgesztenyéi közé rejtett, akkoriban is fizetőképes, százezer USA-dollárja volt.

Honnét szerezte? Miért, kinek rejtegette, s nem költötte el? Örök titok marad.

1986.

Vízió, és valóság

Kopogtattak.

Godri János kíváncsian lesett az ajtóra. Az újságját nem rakta le, csak kissé lejjebb eresztette, hogy átlásson fölötte.

- Tessék! - szólt ki, előbbi nézését, kíváncsisággá fokozón. Ebben az időben, őt senki sem szokta meglátogatni...? És, hogyan kerülhetett be? Nyilván nyitva felejtette a kaput, másként csengetett volna. Öregszik, s felejt - szomorodott el, önirónikusan inkább, mint tragikusan, belenyugodva a megváltozhatatlanba.

S a kutyája? - ugrott be meghökkenésszerűn. - Nem ugatott, tehát ismerős, ám meglehet, kóborol valahol. A nyitva felejtett kapun szökhetett ki, vagy a kert végében hever.

Idősödő, betegesen sovány nő lépett be, akiben, rövid szemlélődés után: Harangozó Évát, fiatalkori szerelmét, hajdani menyasszonyát ismerte fel. Mégsem hitte el azonnal, hogy ő az. Szemöldökét kutatón, kissé szúrósan összevonva vizsgálta egy ideig, majd a biztos felismeréstől felvillanyozódva a levegőbe markolt. A legyeket kapta el így, olykor, ha az orra előtt zümmögtek.

- Te... te, hogyan jutottál be? - pöffent fel a hangja túlsűrűsödött, főlő baracklekvárként. Nem ezt akarta mondani, zavarában röppent ki a száján, mert, Harangozó Éva -, akit évtizedektől nem látott - váratlan betoppanása teljesen összezavarta agyának mágneses berendezését. Recsegett-ropogott, mint a nem megfelelő hullámhosszra hangolódott rádió. Újságját az asztalra ejtette, s rátenyerelt. Fűzfavesszőből fonott - székely motívumokkal díszített - széke nagyokat roppanva tiltakozott az erőteljes rádőlésétől.

- Mindent nyitva találtam. Kint a kaput, itt az előszobaajtót, és szépen besétáltam. Baj?

- Nem..., nem, de a kutya, mert igen hamis - hebegett a gondolatait rendezgetőn, a megfelelő szavakat keresve. Legyűrhetetlen megütközésétől érzelmileg nagyon gödrös utakon botorkálva. Ha nem ül, most egészen biztosan a székébe roskad, mert a megrökönyödésétől erősen megroggyant lába menthetetlenül felmondja a szolgálatot.

Úgy érezte: hetvenöt kilogramm hús és csontrendszere, előbb felfogta a történteket, mint a szerteágazó idegrendszere.

- Leülhetek? - kérdezte meg az asszony, kihasználva a férfi lemerevedéséből adódó csendet.

- Persze..., persze! Bocsáss meg, de...

- Annyira meglepődtél, hogy most nem találsz szavakat. - Segítette ki az asszony az ismét elnémult, vállát, fejét zavartan rángató férfit. - Hasonló cipőben járok. Nagyon nehezen szántam rá magam, erre a látogatásra.

A férfihoz lépet, s kezét nyújtotta.

- Szervusz!

Magára erőltetett közönyt színlelve foglalt helyet, a kierőszakolt kézfogás után, ami közben a férfi, előbbi megátalkodásának súlya alatt, nyögve, még csak fel sem állt, éppen csak a kezét nyújtotta. Szemét néhány pillanatra, a földre ejtette, majd magabiztosságot színlelve a vendégére szegezte.

- Nem értem - remegtette a vállát tovább a férfi, még jobban elbizonytalanodva az asszony reászegezett pillantásainak súlyos terhe alatt. Előbbi, kínos meglepetését leküzdhetetlen kétségbeesés váltotta fel. Mitől, miért? Nem tudta. - Disszidáltál. Negyven éve, hogy elhagytál engem s az országot.

- Harminchat.

- ... amióta - folytatta rezdületlen a férfi -, semmit sem tudtam rólad. Egyszer s mindenkorra eltűntél az életemből, holott... én...

- Lehet, hogy szerettél, ám mi egyetlen pillanatig sem álltunk a barikád ugyanazon oldalán, János - torkolta le a nő másodszor is, elértve, vagy csak megsejtve valamit a férfi gondolatmenetéből.

- A forradalom alatt...

- Amelyet te - illetlenkedett a váratlan vendég tolakodó közbevágásával - később..., főleg, miután leverték, gondolom manapság is ellenforradalomnak csúfoltál, és csúfolsz. Ellenforradalomnak a mi, a milliók szent forradalmát.

- Éva! - préselte ki meglazult, kissé kibukkanó műfogsora résein át a széttöredező szavait Godri János, amely muris szituáció, ha nevetésre nem is, önkéntelen szemlesütésre késztette a nőt -, én ötvenhat

őszén az ÁVH, Rákosi, Gerő és az oroszok ellen, veled együtt tüntettem. Éljeneztem a magyar szabadságot, Nagy Imrét követeltem a kormány élére. Teljesen kitárt szívvel énekeltem a himnuszt, a Kossuth-nótát, s más testet-lelket felrázó forradalmi dalokat. Lelkem legmélyéig hittem a forradalom győzelmében.

- Meglehet, úgy október végéig, de utána...

Nem folytatta. Ki nem mondott gondolatait, csalfa szemgolyóinak kitágításával, a még mindig szép, de kissé elnyűtt, betegesen megviselt arcán ülő gunyoros bazsalygásával lebegtette.

A férfi, mint akit gyenge áramütés ért, fájdalmas arcvonást öltve, élénk mocorgásba kezdett. Ahány moccanás, annyi széknyikorgás hangzott. Eleitől szűnni nem akaró megrökönyödéssel leste a váratlan előbbi csipkelődésétől eltekintve, neki olyannyira kedves emlékeket ébresztő látogatóját. Olyan tekintettel, testtartással, mimikával bámulta az asszonyt, mint aki még mindig nem hisz a szemének.

Harangozó Éva, akit vissza-visszatérő vízióiban gyakran látott, hiába öregedett meg, történt, ami történt, nem múlt el hónap, hogy ne álmodott volna vele. Sőt az utóbbi hetekben, előjeleként a most zajló eseményeknek, mintha előre megérzett volna valamit az ezekben a pillanatokban folyó történésekből, egyre gyakrabban befészkelődött gondolatainak aranyszegélyes, régi képeslapjai közé, amelyeket az utóbbi napokban előszeretettel rakosgatott ki maga elé, s hosszan nézegette azokat.

És Éva, íme kilépett az előszeretettel kísérő álomképeiből. A maga teljes valóságában ült előtte.

A halottlátók szent révületével bámulta az asszonyt. Mennyire szép, öregen is légiesen szép maradt, csak a soványsága, a betegesen elvékonyodott, hófehér, tiszta bőrén átlátszó halványkék erei és sok minden más nem tetszett neki. Melyek jegyében az annyira ismert és ez idáig végig szaglószervébe itatódott, finom rózsaillat helyett a temetéseken - mert, amint öregszik az ember, vele arányosan nő a temetések száma, amelyeken kötelességből, az illő kegyelet lerovásaként részt kell vennie - megszokott koszorúk különböző illatával, az elmélázásra késztető fenyő szagával, a szétterjeszkedő, bódító töm-

jénfüsttel és a kandeláberek spiritusz gőzével összekeveredett szagot érzett.

Mindebből arra döbbent rá, hogy Éva beteg.

De mégis, hogyan került ide, s egyáltalán, mit akar, amikor harminchat évvel ezelőtt, sűrű ködbe veszett, szép, közös múltjukat véglegesen elsodorta, maga alá temette a fel-feltámadó idők viharának falomlása.

Vissza lehet-e hozni a tegnapot? Meg lehet-e fordítani az idő törvényszerű előrehaladását?

Sajnos nem. Akkor meg...?

A nő, mintegy leolvasva a férfi tekintetében röpködő mondatai végén ágaskodó, óriási kérdőjeleket, néhány zavart mozdulat után, halkan megszólalt.

- Harmadik napja tartózkodom a városban...

- Hol laksz?

- A panzióban, a város egyedüli, azaz egyetlen szállodájában.

- Egymagad... laksz ott.

- A férjemmel.

- Tudja, hogy itt vagy?

- Harmadik napja várom a kellő alkalmat, hogy elszökhessem mellőle, s felkeresselek téged.

- Amely most megtörtént. Nagyon örülök neked, magának a csupasz látványnak, hogy te itt vagy. - Tétova mozdulatokat tett. - Megkínálhatlak valamivel? - Felállt, s készségesen széttárta a két kezét. - Ital, szendvics...?

- Nem, nem, köszönöm! Semmit sem kérek!

- Kávét sem?

- Azt sem. Köszönöm.

A férfi visszazuttyant előbbi helyére. A nő idegességében, zavartan igazgatta a blúzát, simogatta ki szoknyájának nem létező gyűrődéseit, szedte le a nem látszó bolyhokat. Elbizonyultan húzta az időt, kereste a megfelelő szavakat.

- Hallgatlak... Nem azért, mintha sürgetnélek, hiszen maga a látvány, hogy te vagy..., órákig elnéznélek, de ugye a célt, amiért jöttél, idefáradtál, szöktél..., egyszer el kell mondanod - rebbentette szét a

férfi az asszony zavarmorzsáit felcsipegető verébseregét, mivel az még mindig nem találta a megfelelő szavakat. Az is lehet, megtalálta, elvégre egészen biztosan készült erre a találkozásra, százszor átgondolta mondókáját, feltűnő zavarából ítélve szégyellte magát. Nagyon megalázónak tartva a helyzetét.

- Igen - hessentette el végre előbbi átható idegességét az asszony. Fejét mereven feltartotta, átható tekintetét nekibátorodottan a férfira szegezte. - Előtte - húzta a szót, előbbi nekibuzdulása ellenére biztatásra várón - valamit el kell mondanom. Én... - hangosat nyelt, szép, légiesen fehér arca kissé elszíneződött, halvány pír hullámzott végig bőrének alig látható pórusain - nagyon szerettelek téged. Hosszú ideig szenvedtem, mire úgy-ahogy elfelejtettelek. Nem azért hagytalak el, merthogy hűtlenné váltam..., jobb szó híján, parlagin: mással szűrtem össze a levet. Soha, még gondolatban sem csaltalak meg, mialatt veled éltem.

- Mégis elhagytál.

A testileg-lelkileg erősen megviselt, mégis ösztönszerű női tetszeni akarásával, régi szépségének romjain felülkerekedő, hódítani akaró nő, egy nagyot sóhajtott. Szép, de erősen fonnyadt arcán váltakozó mosoly cserélgette egymást.

- Amint említettem előbb: mi, ha érzelmileg azonos síkon is haladtunk, ugyanúgy éreztünk, származásunk, politikai felfogásunk folytán végig ellentétes oldalon álltunk, máshová tartoztunk. Én sváb lány voltam és kulákcsemete, te munkáskáder, tetőtől talpig felvértezett ifjúsági vezető, pártember s hithű kommunista...

- Aláírom, de ötvenhatban én ízig-vérig magyarnak, oroszellenesnek éreztem, vallottam magam, és...

- Csak kezdetben - vágott közbe -, amíg reálisan, a távolabbi érdekeidnek megfelelőn, fel nem ismerted, mérted az erőviszonyokat, az eshetőségeket.

- Amíg tevőlegesen, pozitív irányban haladó forradalom szerepét át nem vették a csürhék s komolytalan, neveletlen gyerekkorú emberkék, meg az utcagyerekek, akik ávós tiszteket, nőket, sőt egyszerű kiskatonákat, párt és politikai vezetőket, akiket én nagyon jól ismertem, akaszthattak fel, ártatlan embereket végeztek ki. Fosztogattak...

- Ne... ne, legalább előttem s a most végleg megdöntött...

- Az elárult...

- ... rendszer romjain állva ne mocskold be azt, ami nekem - patetikusan ejtette ki -, a svábnak és annyi ezer, meg ezer magyarnak, a kivégzettek hozzátartozóiknak, a hosszú évekig börtönviselt raboknak... szent volt, mert nincs igazad. Olyasmi is előfordult, amiket felsoroltál, a feldühödött tömeg válaszaként az orvtámadásokra, a kegyetlenkedésekre, a gyilkosságokra, mert, ugye, ha a tömeg indulatai elszabadulnak..., a jogos indulatai szabadulnak el, ki fékezheti meg őket? De, ha mindezt a puszta matematika tükrében nézzük: száz az egyhez. Csak elvétve fordult elő fosztogatás, jogtalan kivégzés, noha száz meg száz ávóst, bűnös funkcionáriusokat jogosan kivégezhettünk volna, mi szabadon engedtük őket. No de, amit a szerencsétlen forradalmárok elmulasztottak, később megtették helyettük, fordított előjellel: a pufajkások...

- A népköztársaság, és nem az árulók kormányára felesküdött katonatisztekből szervezett karhatalmisták.

- Ti, meg a magyar népre szabadított vérbírók és fegyvertelen emberek elleni sortüzek elrendelői. De - emelte fel a hangját, és betegesen elvékonyodott ujjait, a férfi közbeszólását letorkolón. - Ne erről beszéljünk most! Kevés az időm, nem sokáig maradhatok itt. Két..., olyasmit mondok el, amit eddig nem tudtál. Az egyikre készültem, elvégre ezért kerestelek fel, a másik most, ebben a pillanatban jutott eszembe.

Előbbi megroggyant tartása, régi hercegnőkhöz hasonlón, délceggé változott. Arcának fehér bőrén átlátszó, kék erecskéi megfeszültek.

- Évekig jártunk, éltünk együtt. Csókolóztunk..., annyira közel kerültünk egymáshoz, amelytől szorosabb közelségbe két szerelmes már nem kerülhet. Bizalmasan csevegtünk, sugdolóztunk, tervezgettünk..., mindezt, hosszú két éven át, te mégis, azt sem tudod, hol születtem.

- Budakeszin.

- Nem. A volt, darabokra hullott Szovjetunióban.

- Te... te, a Szovjetunióban? De hiszen... - Makogott a férfi megkergetett kecske módján.

- A svábok nagy részét, így apámat és anyámat, ma már közismert kommunista módszerek egyikével, s körülmények között, malenkíj robotra rendelték ki, ha úgy tetszik vitték el: Csak három napig lesznek oda. Árkot ásnak valamelyik épülő út mellett... Mire észrevették magukat, feleszméltek, már régen a határ túlsó oldalán robogott a vonatuk.

Anyám negyedik hónapos terhes volt... velem.

Kezének apró rezegtetésével különféle jeleket rajzolt a levegőbe. Fejét finoman megingatta. Előbbi halk s csendes egyhangúsággal csordogáló hangja felgyorsult, drámaivá változott.

- Egyik barakkban szült meg. Pólya, pelenka..., semmi, esetleg egy darab újságpapír, a Pravdából. - Legyintett. - Mindegy, sikerült megőrizni, hogy ne vigyenek be valamelyik nevelőotthonba.

Kétéves elmúltam, mire hazatérhetett velem, s összetalálkozhattunk apával, aki valamivel korábban tért meg. Rá négy napra, még csak meg sem melegedhettünk otthon, mint svábokat kitelepítettek Ausztriába. Lakást, munkát, némi földet kaptunk. A szüleim mégis, csupán hazaszeretetből, leküzdhetetlen honvágyból, semmit sem fogadtak el. Hazaszöktek. Nagyapáméknál húztuk meg magunkat a kamrában, mert a mi házunkat kiutalták valamelyik felvidékről áttelepített, vagy szökött, úgymond partizánnak.

- Nagyapádékat nem telepítették ki? - csurrant ki a hang egyik ámulatából a másik ámulatába eső férfi szájából.

- Anyai nagyszüleim nem éltek. Apai nagyszüleimről van szó, akiket mint nyolcvan éven felülieket nem telepítették ki... Két évig bujkáltak, bujdostunk, vállalva a lebukást, amely eredményeként azonnal kitoloncoltak volna bennünket e házból.

- Két évig éltünk együtt, te... te - kapdosta a szavait a férfi, mint aki forró levest nyelt, mialatt a nő elhallgatott. A hangok, egyik ámulatból a másikba esve, hörgésszerűen, rekedezve törtek fel a torkából. - Miért nem említetted meg, csak egyszer is, ezeket...?

- János, János! - rótta meg. - Azonnal elhagytál volna, én pedig, nem akartalak elveszíteni, mert szerettelek. Hazugságot, elhallgatást, titkolózást..., mindent vállaltam, elszenvedtem miattad, hogy..., hogy megtarthassalak.

- Nincs igazad, mert nem hagytalak volna el.

- Engem, a svábot? - emelte fel a hangját a nő a férfiba fojtva a szót. - Szüleim izzó hazaszeretetre neveltek. Lelkem legmélyéig vallásos voltam, vagyok...

- Látod, ezt sem tudtam.

- Veled együtt éltem, hevertem, sustorogtam, s mégis titokban jártam templomba, vetettem keresztet, imádkoztam. Szégyellem, amiért letagadtam, nem vallottam meg nyíltan, legalábbis eltitkoltam előled istenhívőségemet, ami bűn.

- Bocsáss meg, nem szólok többé közbe.

- Senkit sem gyűlöltem, de a kommunizmusban, a szocializmusban egyetlen percig sem hittem. Ebből kifolyón nem szerettem a kommunistákat.

- Tehát engem sem - siklott ki a szó elkeseredetten, akaratlan számonkéréssel a férfi szájából.

- Miért állítasz olyat, amit te magad sem hiszel el. - Mutatóujját, figyelmeztetve a férfit, előbbi ígéretére, hogy nem szól többé közbe, rendre intőn felemelte. - Szerintem, amint állítottam is, a szocializmus megvalósíthatatlan. Néhány zseniális tudós, gennyes agyában, íróasztalnál, spekulatív, kigondolt, szépen rendszerbe foglalt mesterséges teóriának tartottam, amely most világméretű összeomlása után be is bizonyosodott. Ötvenhatban, mégsem a kommunista ellenességem, hanem puszta hazaszeretetem vitt ki az utcára, adott kezdetben nemzetiszínű zászlót, később, nő létemre fegyvert a kezembe.

- Mit gondolsz, én miért tüntettem melletted, ha fegyvert nem is fogtam a kezembe?

- Számításból, hogy a győztes forradalom után, ha nem is a letűnt pártnak, mit tudom én milyen..., valamilyen szintű vezetője maradhass. Később, miután nyilvánvalóvá vált az oroszok létszámbeli, haditechnikai fölénye, megint, mint annyiszor szépen köpenyt cseréltél.

- Éva! - fektette két könyökét az asztalra, szája szélére enyhe, fennkölt mosoly csusszant. - Nem bújhattam ki a bőrömből. Amióta az eszemet tudom, kisdobosként kezdve, ifjúsági mozgalmi vezetőként, majd pártmunkásként folytatva az ezerkilencszáznyolcvankilencben

elárult s megbuktatott rendszerért, a szocializmusért küzdöttem, dolgoztam, tettem-vettem. Középiskolásként részvettem az úttörővasút és Csillebércet építő nemzetközi ifjúsági táborban. Kevesen mondhatják el ezt magukról. Azt a Hanság lecsapolása, Dunapentele, a későbbi Sztálinváros felépítése követte. Több nyáron át, hosszú hónapokig dolgoztam ezeken a helyeken, s milyen körülmények között! A Népstadion építésekor kubikoltam, trógeroltam, többek között a mi szocialista brigádunk rakta le az összes padokat. A termelőszövetkezetek szervezésekor évekig agitáltam..., kapáltam..., többek között kukoricát törtem. Hány, de hány iskola alapárkát ástuk ki, betonoztuk be! Utakat, vasutakat építettünk, raktunk le, s mi minden mást csináltunk: parkosítottunk, erdőt irtottunk..., és az a sok kommunista szombat, ilyen-olyan agitálás vasárnaponként, szemináriumok vezetése, tanfolyamok, értekezletek...? Ötvenhat után romokat takarítottam, villamos síneket fektettem le, betonoztam, kubikoltam, többed magammal. Nem telt el hét, hogy ne végeztem volna valamilyen társadalmi munkát, országunk érdekében, felvirágoztatásáért, a nemzeti vagyon gyarapításáért.

Felugrott. Magából kikelten rohangált fel-alá. Nagyon hirtelen történt, az asszony önkéntelen védekező pózt öltött.

- És mi lett belőle, mindabból, amit vérünk verejtékével létrehoztunk, megalkottunk? Mára semmi. A teljes nemzeti vagyont, a mi vagyonunkat eladták, kiárusították - szótagolta -, elprédálták. Hová teszik az értük bezsebelt dollármilliókat?. Nem az adóság törlesztésére használják fel, az biztos! Az adóságot, igaz, mi vettük fel, de nem zabálásra, zsebeink megtömésére, fejlesztésekre költöttük el. S még így is bőven volt, maradt fedezet, amelyből az utolsó fillérig visszafizethettük volna az összes tartozásunkat, amelyekből, amint előbb céloztam rá, fejlesztéseket, de milyen fejlesztéseket hajtottunk végre! A kisemberek, akik akartak, saját házat építhettek, nyaralót, autót vehettek, gondtalanul gyarapodhattak: gépesítés, modern bútorok..., az OTP-től alacsony kamatú hiteleket vehettek fel. Lakótelep lakótelep hátára épült. Százezrek kaptak ingyen, vagy nagyon olcsó korszerű lakásokat. Egészségügy: orvos, kórház, tanulás, bölcsőde, óvoda... teljesen ingyenes volt. A gyógyszerekért, a kenyérért s más alapvető

élelmiszerért, élelmiszerekért, színházjegyekért csak filléreket fizettünk. Gyárak, modern termelőszövetkezetek születtek a semmiből, a füstös kócerájok, a régi nadrágszíjparcellák helyén. A szó szoros értelmében gazdagodott az ország. A fiatalságomat, az életemet áldoztam fel értük. Most egyes külhoni és hazai kommunista vezérek árulása folytán..., mert nézd meg Kínát, ahonnét kiűzték az árulókat, mivé fejlesztették az általad avíttnak, megvalósíthatatlannak nyilvántartott szocialista gazdaságot..., mintha egy teljesen más világba cseppentem volna, ahol egészen más szabályok, szokások érvényesek. A társaim, a volt pártfunkcionáriusok, kft és más társaságok elnökeivé, elnök vezérigazgatóivá, ügyvezető igazgatóivá, olykor teljes tulajdonosaivá vedlettek át, engem, mert ugye én csak pártfőiskolát végeztem, nem paktáltam le velük, nem árultam el a volt pártomat, az MSZMP-t, kisemmiztek, korkedvezményes nyugdíjba löktek, amióta kuss a nevem. A régi kis senkik, a képmutatók, az ügyeskedők... kaparintották kézbe a nép becsapása révén a hatalmat.

Azelőtt, mint a tetvek, csendesen meglapultak és vártak. A saját pecsenyéiket sütögették amellett a tűz mellett, amelyet mi raktunk. Mi verejtékeztünk, dolgoztunk, ők tanultak, mert hiába tagadják, ötvenhat után igazi szabadság, demokrácia, egyenlőség volt ebben az országban. Diplomákat szereztek, mert szerezhettek. Nyugodtan vadászhattak, mert fegyverviselési engedélyeket kaptak... Most, mint Rákosiék alatt, volt internáltak, üldözöttek, forradalmároknak vallják magukat, mindannyian részvettek a forradalomban, ültek miatta, azok is, akik csupán sikkasztásért, közönséges uszításért csücsültek. Arról hallgatnak, vagy elbagatellizálják, hogy vezetők: főigazgatók, bankvezérek, gyárigazgatók, menő ügyvédek, egyetemi tanárok, jól megfizetett, foglalkoztatott színészek, több könyvet, cikket publikált írók, történészek..., káderek voltak abban a szerintük átkozott rezsimben. Szeretném megnézni, elolvasni a káderlapjaikat, önéletrajzukat, a háromévenkénti minősítéseiket, amelyekben szakmailag, politikailag, emberi magatartásuk szerint minősítették őket. Fogadom, mindegyikük a szocializmust építette, pártonkívüli kommunistának vallotta magát, amit most cáfolnak, letagadnak. És az a sok ügynök, akik javarészt közülük került ki?

A levegőbe bokszolt.

- Ezek a kis..., dehogyis kis: nagy senkik, köpedelmek, akik most egymás után rehabilitálják a háborús bűnösöket, a fasisztákat, dirigálnak nekem? Állítottak félre, tettek egzisztenciálisan tönkre, csúfolnak pártfőiskolásként foximaxinak? Mert ugye, én nem lettem áruló. MSZMP, azaz a Munkáspárt tagja maradtam, szerintük semmihez sem értek, semmire sem vagyok manapság jó.

Váratlanul megtorpant. A némán hallgató, megdöbbenésétől megmerevedett, egyet nem értését, arcvonásának, mimikájával, szemének élénk rebegtetésével vívódó asszony mellé lépett. Jobb kezét, bocsánatkérőn a vállára rakta, baljával gyengésen megsimogatta a fejét.

- Bocsáss meg, Éva, amiért elragadtattam magamat. Biztosan nem ezért jöttél, hogy egy kiégett, egy tönkretett, egy idegileg kikészített öregember sérelmeit hallgasd, s nem is a szép kék szememért kerestél fel.

- Amely egyébként barna.

- Te erre is emlékszel?

- Mindenre emlékszem, János, és ma is, itt döbbentem rá, ugyanúgy érzek irántad, mint régen, akkor...

- Miért hagytál el, miért szöktél el mellőlem? - rebbent a hangja, csak úgy magától.

- Mert mi sohasem lehettünk volna maradandóan boldogok. Látod, azok után, amiket felsoroltál, ha emberileg meg is értelek, de elvileg, ideológiailag ma sem értek veled egyet. Homlokegyenest másként vélekedem. Aztán én sváb voltam, te magyar.

- Internacionalista magyar.

- Te kommunista, munkáskáder, én kulákcsemete...

- Régen eltörölték a kuláklistát, mielőtt elhagytál, látod én a kommunista még annál is előtte, beléd szerettem, a nehéz időkben is kitartottam melletted.

- Én a forradalmár, a fegyverrel harcoló forradalmár, te..., aki segítettél leverni a forradalmunkat, hogyan lehettünk volna boldogok? Engem elfognak, elítélnek, kivégeznek. Lehet, hogy éppen te adtál volna fel csupa párthűségből.

- A forradalmat, amint te is tudod, s el is mondtam előbb, kezdetben én is támogattam, de a vége felé, csúfosan túlburjánzottan, nagyon elítéltem, és igenis segítettem a leverésében, ám téged sohasem okoltalak, mert szerettelek, megbocsátottam volna neked. Elbújtatlak, megmentelek...

- Én a vallásos, te az ateista...?

- A toleráns ateista.

- Én minél előbb szülni akartam, amíg te hallani sem akartál a gyerekről.

- A madár, mielőtt költ fészket rak. Én, mondtam neked eleget: előbb megfelelő lakást szerzek...

- Ez a sok... kicsi dolog..., dehogy kicsi, csak te redukálod nullára, előbb-utóbb átcsaptak volna a fejünk fölött, és maga alá temetik a szerelmünket, amely egyébként is mulandó.

- A szerelem lángja tényleg lelohad egyszer, de a szeretet nem. Látod, én végig, a mai napig szeretlek.

- Mint letűnt emlékeid egyikét, fiatalkorod egy szép darabját. Ennyi! - Felnézett a férfira. - Mi nem öregedtünk volna meg egymás mellett, az biztos! Ezt neked is be kell látnod, János!

Az levette kezét az asszony válláról, hajának simogatását, már az előbb abbahagyta, és felkorbácsolódott idegrendszerének terhe alatt megroppanva, öreges lépésekkel visszaballagott az asztalhoz, és a székére rogyott. Két kezét ugyanúgy, mint előbb, ökölbe szorította, és az asztalon heverő újságra fektette. Szemét elkeseredetten, nem a nőre, az asztallapjára szegezte.

- Miért kerestél fel, Éva? - röppent a szava szétszaggatottan, mint akinek nagyon nehezére esik a beszéd.

- Ötödik hónapos terhesen hagytalak el, szöktem ki előled, meg a pufajkások előtt az országból. Nem, nem - emelte fel a hangját a férfi megdöbbenését látva zavart makogását hallva -, te nem tudtál róla, mivel, ha szólok, biztosan elveteted velem, rábeszélsz az abortuszra.

- Te... tényleg terhes voltál?

- Igen, és ha tudni akarod, netán kételkedsz, kételkednél...

- Abban egyetlen pillanatig sem kételkedem - heveskedett a férfi, teljesen váratlanul, arcán leolvashatatlan érzések születtek és haltak

el -, hogy ha tényleg terhesen disszidáltál, én vagyok-e a gyerek apja, vagy sem. No de terhesen átszökni a határon! Ez... ez - kereste kapkodva a szavakat.

- Szép nő voltam, ezért terhesen is akadt férfi, nem is akárki, dúsgazdag farmer. Igaz, nem volt fiatal, de azért..., máig is vonzó alkat. A házába fogadott, később feleségül vett. A lányomat a nevére íratta...

- Vele együtt, mármint a férjeddel jöttél haza? - vágott közbe a férfi.

- Igen - vágta rá nyomatékkal, mintegy figyelmeztetve a férfit, hogy egyszer már elmondta.

Godri János idegrendszerét áramütésszerű izgalom járta át. Egyrészt fájt, másrészt jól esett ez a közlés. Olyanféle izgalom szállta meg, járta át tetőtől-talpig, hogy egyáltalán nem uralkodhatott magán. Újra felállt, de a reá törő, eladdig ismeretlen érzéseitől annyira elgyengült, hogy egyetlen lépést sem bírt megtenni. Világosan értette, miről van szó, agya mégis képtelennek bizonyult ennyire rövid idő alatt feldolgozni a hallottakat. Múltja partra vetődött tengervíz habjaként pezsgett a szomjas homokon. Ahány csepp, annyi szétpattanó buborék volt. Se megmozdulni, se megszólalni nem tudott. Váltakozó indulatokkal leste a nőt, s az összegyűrődött újságja helyén képzelt tükörben önmaga felbuzdulását, színeváltozását.

Harangozó Éva papír zsebkendőt halászott elő kis válltáskájából, és beleköhögött.

- Nagyon beteg vagyok - nyögte, mintegy magyarázatként, holott nem annak szánta.

- Mi a bajod? - pukkant szét a hang, mintegy pezsgő hab buborékdarabjaként, önmagától.

- Áttételes tüdőrák, és a szívem. Néhány hónap, esetleg..., ah! Nem tudom. Nem sok időm van hátra, s meghalok. Nem akartam elmondani, írni pedig, én a disszidens, a keresett, a körözött forradalmár, neked, a megyei párttitkárnak, ugyan! Sosem tudd meg, döntöttük el a férjemmel, akivel úgy rendeztünk el mindent, aprólékosan, precízen, s jogilag, hogy sem te, sem Éva..., mert így hívják a lányunkat, sohasem tudhassátok meg, bizonyíthasd be netán, hitesd el vele az

igazat, azzal az egy vérvizsgálattal, amely egyébként sem perdöntő, főleg ilyen korban.

- A lányom...? - pöffedt fel a hang szétpukkadt, most sülő töpörtyűként, a teljesen lebénult férfi szájából, reflexszerűn, teljesen véletlenül.

- Férjnél van. Három gyönyörű gyereket, unokát szült. A legkisebb, a lány: hét, a középső kilenc, a legnagyobb tizenegy éves. Ők fiúk.

- Azt akarod... - huppant vissza a férfi sószsákként a székébe, még mindig nem fogva fel teljes valójában a közölteket. Tüzes tűként vájkált agyában az apaság, mostanság örömtelen tudata. Rakta, rakosgatta. Hiába. Sehogyan sem találta a helyét, ahová bedughassa, raktározhassa el.

- Azt akarom - hosszú vajúdás után döntöttem így - ismételte meg az asszony, másik gombolyagról lecsurgó szálként letépve a szavait -, hogy igenis tudd meg, mert képtelen vagyok tovább hallgatni. Nem és nem tudok meghalni, hétről hétre meghosszabbítom a szenvedésemet, óriási kínok között gyötrődöm..., anélkül, hogy ne közöljem veled: Éva a te lányod. A kis Éva, meg Szigfrid és Frank a te unokád... is. De azt kikötöm: sosem keresheted fel őket! A lányom nem tudhatja meg soha, hogy nem a férjem, hanem te vagy az édesapja.

- Tehát azzal büntetsz a múltamért..., mindenért, hogy nem láthatom meg egyetlen gyerekemet, akiben tovább élek, az unokáimat, akiknek vérében az én génjeimből is folydogál néhány ezer, s beépült a sejtrendszerükbe?

- Egyszer..., előtte se fénykép, semmi, tudatosan nem hoztam magammal fényképeket, távolról, idegenként, a temetésemen, amely idejéről, akaratom szerint értesítést kapsz... majd. Nem fogadtatom meg veled, nem kérem a becsületszavadat..., mert ne haragudj, de én nem hiszek neked. Meghalok...

- Ne, te nem halhatsz meg! - vigasztalta ösztönszerűn, elfeledve az asszony előbbi sértő kijelentéseit -, fiatal vagy és...

- Hatvannégy éves vagyok. Nem túl öreg, de nem is fiatal.

- Nem látszol betegnek - hazudta, mert nagyon is meglátszott rajta. Az első pillanatokban felfedezte, hogy beteg. Túlnyílott rózsa he-

lyett, halottakra emlékeztető krizantém hervadozik előtte. - Te... te nem halhatsz meg!

- Sajnos, nem mi döntjük el: ki mikor hal meg. Nekem ennyi időt engedélyezett az Isten.

- Én... én - kapkodta a szavait a férfi -, még mindig nem hiszem el, hogy apa s nagyapa vagyok. Igazat mondtál? Nem az ördög küldött, hogy a pokolra sújtson? Mert Isten, ha van, miért büntetne, amikor én nem vagyok bűnös? Hithű kommunista voltam, maradtam. Te hagytál el. Én végig, ma is szeretlek. Jó, megértelek: féltél, engem is féltettél, hogyha téged elkapnak, kihallgatnak, megbüntetnek, esetleg kivégeznek, engem kirúgnak a pártból, amivel mindent elveszítek...

- Amint mondtam is: nem akartam közölni veled, de nem tudok meghalni, anélkül, hogy ezt meg ne tud. Ha te ezt büntetésnek veszed, lelked rajta. Legyen! Szerintem, igenis van miért bűnhődnöd. - Nyelt egy nagyot. - Megszegtem a férjemnek tett ígéretemet, fogadalmamat, de nem törődök vele. - Rövidke szünet után folytatta: - Ne haragudj, amiért megzavartalak, kizökkentettelek megszokott egyensúlyodból, eredeti lelki nyugalmadból.

- Régen kizökkentem. Lelki nyugalom pedig..., hol van az már!

- Egyáltalán, nős vagy? - tekerte szavait gyorsan más gombolyagra az asszony.

- Két éve halt meg a feleségem. Autó balesetet..., szörnyethalt. Gyerekünk nem született. Rokonom senki. - Felmutatta az egyik ujját. - Így élek-e a világban. Abban a világban, amely értékeinek nagy részét mi alkottuk meg, amelyet árulás folytán elraboltak tőlünk. Néhány régi, igazi elvtársammal tartom a kapcsolatot ugyan, de mi az? Elárulva, árván élek. Most általad is megbüntetve. Se azt, se ezt nem érdemeltem meg, nem vagyok bűnös, bármit mondanak, fognak rám a mai urak, a hatalom bitorlói, elorzói..., és te, én igenis nem vagyok bűnös. Egyszer kiderül az igazság, felébred, rádöbben az igazságra a becsapott emberiség, nemcsak nálunk s az összes volt szocialista régióban, az egész világon. Nem a kapitalizmusé, a szocializmusé a jövő.

Nem folytatta, mert teljesen váratlanul összeomlott eddiglen felbolydult idegrendszere. Fejét az asztalon nyugvó keze fejére ejtette, és heves zokogásba kezdett. Régen felgyülemlett fájdalma, megalá-

zottsága, eszméinek elárulása, s most mindezek kicsúcsosodásaként, meg nem érdemelt büntetéseként ez is: Asszony lánya van, három unokája, akiket csak egyszer láthat meg, annak a temetésén, akit ma is, ha álomszerűn, öregen is de szeret. Láthatná, de sohasem fogja meglátni - határozta el ebben a pillanatban -, mert nem megy el a temetésre. Elég szenvedést okozott így is, miért fokozza? Emlékek születtek, haltak bele az elmúlt idő, zavaros tengerének igen mocskos habjaiba. Képzeletbeli alakok futkároztak, keltek életre, vesztek a semmibe, lelki szemei előtt, filmszerűen, dobhártyaszaggatón, lánctalpas tankokként dübörögve a régi macskaköves pesti utakon.

Hosszabb ideig tartó idegösszeomlása végre kissé felengedett, hirtelen rázúduló fájdalma, vízbe dobott pezsgőtablettaként feloldódott, előbbi zokogása elcsitult, felemelhette végre a fejét is.

Harangozó Éva, amint érkezett, tüneményként eltűnt a házból.

Godri János hosszú ideig törte a fejét: mindez, ami lejátszódott előbb, valóság volt, avagy zavaros vízió, pillanatnyi idegzavarából adódó beteges lázálom, avagy egyszerű látomás?

Felugrott, s mindent félrelökdösve maga előtt, az ajtókat nyitva hagyva, kirohant a kapuba.

Egy, szerinte nemrégen elindulhatott, helyzetjelzőit villogtató taxit látott csupán...

1994 áprilisa

Sorsforduló

Fodor Gáspár befejezte az ebédjét. Az asztalt letakarították. Bort ivott.

A hírneves borház, gazdagon díszített, ám a jó ízlést cseppet sem sértő, előkelő bárpultjától, egy jól öltözött férfi, eredeti példányaként azoknak a kagylóknak, amelyet fantáziadús, divatozó emberek izzadnak ki magukból, indult el, azért szúrt szemet, a borát iszogató vendégnek, aki olyan szemmel leste, mint vaksi ürge, amelyet kiöntöttek megszokott vackából, ezentúl, ha nem is állandóan, de szemmel tartotta. Némely asztalnál megállt, s öltözékéhez hasonlón, kellemes modorságot öltőn barátságosan érdeklődött: jól érzik magukat, nincs valami kifogásuk az ellátás ellen...?

Ez vagy újdonsült tulaj, vagy... - Fodor Gáspár gondolatsora itt váratlanul megbotlott.

Nem..., ez lehetetlen! - hökkent meg újra és újra. Előbbi ürgeszemét, utat hagyva a bármikori visszakozásra, kihegyezte, s erőteljesen rátapasztotta. - De... de! - állapította meg megint és megint. - Ő az!

A továbbiakban, az előbbi vaksi ürgeszemét tovább hegyezve, arcára olyan kifejezést öltve leste, mert a továbbiakban egyáltalán nem tudta levenni róla a szemét, mintha undorodna valamitől. Mégsem állt fel, nem hagyta ott az éttermet, lebénultan, a székéhez szögeződötten nézte. Csak abban a pillanatban sütötte le a szemét, mihelyt az ő asztalához ért.

- Uram...! - kezdte, ám azon nyomban elakadt. Kezét, mint aki nehezen kap levegőt, bizonytalanul maga elé tartotta. Széttárt ujjait, legyezőszerűn meglebegtette. - Te vagy az, Gáspár?

Fodor Gáspár előbb, mint levegőn könnyedén átnézett rajta, majd a feje fölött, messze a semmiségbe repesztette megmerevedett tekintetét.

- Nem ismersz meg? - Nem lehetett eldönteni: csodálkozott-e, vagy megütközést mímelt, ám az, hogy mélységesen meglepődött, alig képes leplezni zavarát, az arcára íródva, semmiként sem tagadhatta le.

- De - zötyögött a hangja, tekintetét visszahozta valahonnét, s ráejtette -, csak én azzal büntetem meg az ellenségeimet, hogy elfelejtem a nevüket, egyáltalán a lényüket.

- Ellenség...? Meglehet, ámbár ennyi idő elteltével - potyogtatta a szavait, mialatt a legközelebbi székre zuttyant. Két kezét az asztalra rakta, ujjaival zavartan dobolt.

- Nevesselek ki, hányjalak le, vagy..., egyszerűen hagyjalak itt, avagy kérjelek meg, hogy tűnj el a fenébe? - Eddig sem csendes hangja követelőzőn csattogott. - Légy szíves!

Bence László nem mozdult. Viszolygásával telítődött tekintetét újra és újra a társára lebbentette, mialatt válaszolt:

- Sokszor és hosszan elgondolkoztam, de minduntalan oda és csak oda lyukadtam ki, hogy csupán annyi a bűnöm - mutatóujját jelentőségteljesen kihegyezte -, közös sorsunkból adódón: a bűnünk, Gáspár, ha ezt egyáltalán bűnnek lehet nevezni, hogy a barikád nem azonos oldalán álltunk, azokban a sorsdöntő napokban, és egy ugyanazon nőt szerettünk, szerettem azután is, miután elhagyott, és hozzád ment feleségül. Dacból gyorsan megnősültem. Barátságunk veled és vele természetesen megszakadt...

- Örökre széttöredezett - köpte le képletesen a nyugatiak fényűzésétől kifinomult undorával, a macskából tigrissé avanzsálódott férfi, a balkáni budiktól bűzlő társát.

- ... de - folytatta semmit sem adva rá -, ha a kapcsolatunk nem is, a szerelmem töretlenül tovább élt.

Szeme elfénytelenedett, átvéve ősférfi elődeinek örökét, a semmibe meredt.

- Mert - mondta tovább előbbi elbambult hangján -, minden... a... - felrántotta a vállát - nevezzük így: ami a szabadságharc után...

- Az ellenforradalom jobban illik hozzád - replikázott Fodor Gáspár, izzón gyűlölettel telítődött hangján.

- ... zajlott - hangsúlyozta, nem vágott vissza, békülékenyebb húrt pengetett -, ha nem is az én hibámból, de miatta történt.

Most egyszerre előtört valami a bensőjéből, amit higgadtan nem tudott volna megmagyarázni magának, hát még régi ellenfelének! Ismeretlen erőnek, meglehet bűvöletnek engedett, amikor kissé nyu-

godtabbra fogta volna előbbi felindulása miatti tempóját, ha Fodor Gáspár ismét le nem torkolja.

- Miatta tartóztattál le pufajkásként, igaz?

- Csak bekísértelek... S kérlek, ne pufajkázz, maradj meg a csupasz igazságnál: tartalékos katonatisztek voltunk. Behívtak...

- Felszólítottak, mire fel te önként..., farkasként a vérszagra berukkoltál.

- Így igaz, bár a vérszag és a farkas... - Legyintett. - Karhatalmistaként és nem ávósként szolgáltunk, szolgáltam én is.

- Verőlegényekként, pajtás! - gúnyolódott az erkölcsileg fent ülők fölényével ismételten: - Verőlegényekként.

- ... parancsot teljesítettünk - folytatta, szótagolta birkatürelemmel, ismét figyelmen kívül hagyva társa sértő közbeszólását.

Fodor Gáspár gúnyosan elbiggyesztette a száját, olyan utálattal nézte a társát, amely egy szembeköpéssel felért. Komor nyugalma, a rácsok közé csukott, sunyi vad, ösztönszerű, évezredeken át beleivódott félelme, kényszerű megjuhászkodását, a börtön szokásait jelképezte, a kellő alkalomra várt, hogy szelídítője, avagy fegyőre hátat fordítson egy pillanatra, s ő ráugorhasson, vagy meglóghasson. Lehelete csaholó kutyaként, forrón a társa arcába csapott, akinek szemében misztikus révület ült, önkéntelenül védekező pózt öltött magára, mialatt az eddigieknél kissé erőszakosabban folytatta:

- Azt sem tudtam, hogy te vagy az, akit be kellett gyűjtenünk. - Jobb kezét a mellére szorította. Szemgolyói, bögölyszemhez hasonlón, kitágultak. - Nem én voltam a parancsnok. Hidd el, én... én sokkal jobban meglepődtem, amikor megláttalak, mint te.

- Azt sem tudtad - kegyetlen nézése, már-már a vad, pápuai indiánok szintjére süllyedt -, hogy az a ház, amelybe elitélésem után szépen belecsücsültetek az enyém, a volt munkatársadé, a barátodé és a feleségéé, a hajdani menyasszonyodé, aki ott hagyott, s engem választott párjául, akit, amint mondtad imént, noha megnősültél is szerettél?

- Miután kézhez kaptam a kiutaló határozatot... - Nézése, hogy meggyőzze, elhitesse vele azt, amit mond, a neofiták elragadtatásával, túlburjánzó felfokozottságával tapadt a szemben ülő társára. -

Nem én kértem. Semmi közöm az egészhez. Feletteseim szerint, kerületi munkásőrparancsnokként, nagyobb, előkelőbb helyen lévő lakásba kellett. - Közelebb hajolt, szótagolta: - Érted? Kellett költöznöm, mert abban az időben sokat adtak a külsőségekre, a formaságokra, amelyért ellenfeleink, nem alaptalanul, annyiszor megbíráltak bennünket, fizetett forradalmároknak, vörös nagypolgároknak csúfoltak... Lakást cseréltünk a feleségeddel, Annával...

Hangja a nő nevének kiejtésekor, áhítatos elragadtatással telt meg, a társának inkább félelemnek tűnt, mintha valamilyen őskori szentélyt emlegetne, ahol láthatatlan szellemek rejtőznek, akiknek az emberek naponta áldozatokat mutatnak be.

- Nehezen ment, mert a feletteseim kifejezetten ellenezték, hogy Anna, egy ellenforradalmár börtönben ülő felesége, akinek a lakásügyi hivatal, szükséglakásként, a világvégén, egy lepratelepen utalt ki lakást, odaköltözzön, mígnem felelősségemre, veszélyeztetve magas, politikai beosztásomat, rád és reá tekintettel, a körömszakadtáig ragaszkodtam hozzá beleegyezett. Egyébként én... a világéletemben materialista létemre is, s miért ne, humánus voltam, mint..., mint Albert Schweitzer, Albert Einstein, vagy a még régebbi Ciceró, Petrarca...

- Ekkora pimaszságot! - fortyogott Fodor Gáspár hangja, mígnem rekedt kiabálása közben, egy belső hang, a józanész szava le nem csendesítette, azt azonban nem akadályozhatta meg, hiába figyeltek fel rá a közeli asztaloknál ülők, hogy a hangját a kelleténél, a helyhez nem illőn kissé ne emelje meg -, keresztény humanistákhoz hasonlítja magát! Jó, hogy nem soroltad ide Teréz anyát is. Kun Béla, Lenin, Hitler, Sztálin, Rákosi..., ők igen! Ők illenek hozzád!

Fizikai szükségletként uralkodott el rajta a nyálkahártya birizgálása: köhögés rohamaként jelentkező ellenfele meggyilkolásának vágya, de sejtjeiben gyülemlő mérge elleni harcaként, nem annyira, hogy még időben szét ne törje akaratának bilincseit.

- Ne gúnyolódj! - kérte letörten, mindenáron megbékélésre hajlón. - Hidd el, nem érdemlem meg. Megbűnhődtem, százszorosan megbűnhődtem miatta. Diákkoromtól kommunistának tartva magamat, a szocializmusért harcoltam. Nem részletezem, mert mindent tudsz! S

mi lett a vége? Hosszú, hosszú küzdelem, részletes elemzés, vívódás, önmarcangolás után rájöttem: a kommunizmus íróasztalnál kifundált, megalkotott, kiagyalt, üres, közgazdaság-filozófiai frázis. A szocializmus valóság, mégis, hogy világméretűvé vált volna, amint vártuk, világviszonylatban elbukott. Engem a romok alá temetett. Hihetetlenül sokat szenvedtem...

- De, amint látom - gúnyolódott továbbra is, szüntelen mérges töviseket szurkálva a társába Fodor Gáspár - mélységes önmarcangolásod, vívódásod, a romok alatti vergődésed közepette, a többi hasonszőrű elvtársaidhoz hasonlón, alaposan megszedted magad.

- Ez az üzlet Hirn és társa néven fut. Az én részem, egy egész élet munkájának eredményeként, mindössze húsz százalék. Nyugdíjasként dolgozom itt.

- Mindenesetre, nem a létminimum alatt élsz. Fogadom, magas nyugdíjat markolsz fel havonként.

- Attól függ, kihez, mihez hasonlítjuk. - Mutatóujját megint kihegyezte, és Fodor Gáspárra szegezte. - A tiéd sem lehet alacsony, sőt..., de hagyjuk! Egy letűnt korszak utolsó mohikánjaként vívom sajátos taktikaként utódharcomat, a vad kapitalizmus ellen, a szociáldemokrácia jegyében. Miért is ne, elvégre a marxizmus hisz a változásban, sőt... Én, miért ne változhattam volna meg, cserélhettem fel a szocializmust a szociáldemokráciával?

- Fogadom, hogy ma is a rózsadombi lakásunkban csücsülsz, amíg szegény Annát a lakása elhagyására s öngyilkosságba..., amit én kétlek, hajszoltad.

- A lakás, az én volt lakásom, ahová Anna is átköltözött, az egyik lakó hibájából, gázrobbanás következtében tönkrement...

- Mire Anna vidékre, a szüleihez költözött.

- Nem.

- Ne... em. Hová? - erőltette nevetését, csípős gúnnyal fűszerezve Fodor Gáspár. - Hová? - hötyörészett előbbi gúnyja maradványaként, lenézőn, kínosan.

- Hozzám.

Attila, Dzsingisz kán, Szulejmán, Kun Béla, Hitler, Tito partizánjai, Sztálin óta... semmi az emberi élet. Ösztönös gyűlölet él az emberek-

ben, mint rokon fajoknál, a kutyák és a farkasok között, mint ott Fodor Gáspárban, akinek hitetlenkedő, mélységes megvetéssel keveredő meghökkenése - hibbant, valamelyik zárt elmeosztályról megszökött betegként, révült sajnálkozással, ugyanakkor abbéli félelemmel, hogy bármelyik pillanatban kitörhet a roham, amely nem sok jóval kecsegtette, lesett a társára. Csak azután engedett fel, miután túljutott nyílt megütközésének túlsó partjára, lefékezhette nyílt gyűlöletét. Két kezét kapkodón az asztallapjára fektette, s felállt.

- Csak azt sajnálom, hogy ennyi időt pocsékoltam el rád.

- Ne... ne menj el! Egyszer el kell mondanom, meg kell tudnod az igazat - kérte Bence László szenvedélyesen, megütközve figyelve a saját hangját, mintha nem ő, más beszélne, mert eredetileg ő nem akarta kettőjük nagy titkát felfedni, amelynek egyik felét Anna a Duna szennyes habjaiba rejtette, sem Fodor Gáspár, sem más előtt. Benső késztetést érzett a beszélésre, ittas emberekhez hasonlón, szándéka ellenére cselekedett, miközben folytatta: - Anna, és én, mialatt te a börtönben ültél, négy évig együtt éltünk. - Olyan tekintettel lesett a társára, mintha egy óriási torony tetejéről nézné.

- Mármint - hebegett az, mialatt visszahuppant a székére. Maga is meghökkent, mennyire messziről kong vissza a hangja, olyan érzése támadt, mintha más beszélne valahol távol. - Zsaroltad, igaz?

- Önként adta nekem azt, amit te meghagytál belőle.

Tekintetét az asztalra szegezte. Német Annára, az első és örök szerelmére, volt menyasszonyára gondolt, aki egy időre hűtlenné vált ugyan hozzá, másba szeretett bele, ment feleségül Fodor Gáspárhoz, a legjobb barátjához..., később mégis megosztotta vele a házasságtöréstől bűzlő, bűnnel beszennyezett hálószobáját, ahol kihívón fehér vállán a tavasz napsugara zsongott, a szép nőből áradó pézsma izgató illata terjengett, őt nyers vágya legyőzhetetlenül újra és újra cselekvésre ingerelte. Anna nyugodt felelőtlenséggel fogadta heves közeledését, végig csupasz, erotikus játéknak vélte bűnös viszonyukat, mert soha többé nem lobbant iránta újbóli szerelemre.

- Tehát... - kereste Fodor Gáspár a megfelelő szavakat, - csupán azért nem hagyta faképnél a társát, régi barátjából vált ellenfelét, kérdezősködött, mivel igenis, más a börtönben gyanakodott, amelyet

minden egyes férfiben meglévő, magányosan élő, szép társa iránti jogos féltékenységének vélt akkor, amely Anna öngyilkossága után némileg még fokozódott is. Annak ellenére szentül hitte: Anna sohasem csalta meg, bá...ár az öngyilkossága! Ez az, amelynek értelmét sohasem fejtette meg: valami van, mert, miért pontosan a szabadulása előtti héten lett öngyilkos? - Anna hazudott? - Ha lehetne, kissé részletesebben, világosabban beszélj, fogalmazz! - hebegte, előbbi gondolatainak terhe alatt nyögve.

Bence László ennek ellenére nem folytatta azonnal.

Hallgattak, s nyögtek. Egyikük, mivel kissé már megfakultak az emlékei: földön heverő levél, csak annyi köze van már a fához, hogy egykor korhadt avarként, belőle táplálkoznak majd az új levelek..., a meg-megújuló emlékei, másikjuk, mivel nem tudott felejteni. Napfényes, feleségével eltöltött fiatalsága friss emlékekkel keveredett, s bűzlött. Szemét, megérezve a legrosszabbat, nedves szomorúság öntötte el. A fogoly szomorúsága volt, aki ezután már csak holtan kerülhet ki a fogdának nevezett világából. Bence Lászlón, a társát lesve, előbbi érzelmei mellé, leküzdhetetlen csüggedés csatlakozott, lett úrrá, ott, ahol eddig nem ismerték, mi az...

Hosszú időbe telt, mire mindent leküzdve megszólalhatott.

- Anna lakása, mármint az én régi lakásom lakhatatlanná vált...

- Te meg a családod volt hajléka.

- Még ott laktunk, amikor elváltunk. Feleségem egy másik férfihoz költözött. Egyedül vonultam át a ti volt rózsadombi lakásotokba.

Fodor Gáspár teste égett a hirtelen reá szakadt izgalomtól. Homlokán vastag ér lüktetett. Nem érzett maga körül határokat, mindene: múltja, jelene elhamvadt a megvetett férfi előtti kíváncsisága, megaláztatása tűzmáglyáján. Nagyon, de nagyon távolról, visszhangszerűn hallotta vissza a társa szavait, amiért azok nem juthattak be, raktározódhattak el értelme, savanyú szagú silójában.

- Anna teljesen váratlanul felkeresett, és a segítségemet kérte. Egy lehetősége maradt, ha Pestről negyven kilométerre lakó..., de hiszen tudod..., szüleihez költözik le, amit ő nem akart. Már, hosszú évvel azelőtt megromlott a viszonyuk.

- Igen, a letartóztatásom után.

- ... most állítson be? Elveszti a nehezen megszerzett kiváló állását, a diplomatákat ellátó igazgatóságon, ott..., mármint vidéken, mihez kezdene, és a többi, és a többi! Én... - nagyokat nyeldesett, sokkal zavartabban folytatta: - közöltem vele, hogy szeretem, mindenre képes vagyok érte.

Elhallgatott. Múltjába révedezőn, sosem elfelejthető emlékeibe túrt. Különböző mozzanatokat, epizódokat idézett fel, élt át újra...

Ha egy gyönyörű nő, igen formás testét fegyverként használja, nincs olyan vár, amelyet be ne venne vele. Ráadásul, ő még mindig szerelmes volt bele, amit meg is vallott. Anna azonban, noha kérésére - mit is tehetett volna mást - a lakásába, hozzá költözött, sohasem élt vissza formás testéből, ragyogó szépségéből, előkelőn finom modorából kisugárzó lehetőségével. Teljesen külön helyiségben lakott, ő megfogadta: Anna hívása ellenében, sohasem teszi be a lábát a lakrészébe, nem zaklatja, nem erőszakoskodik. Viszont titokban többször meg-megleste: Hosszú hálóingét finoman felemelte, úgy lépkedett, mint egy elkényeztetett macska a sárban, nehogy bepiszkítsa a bundáját... Ha a virághoz hajolt, hogy megszagolja -, mindennap friss virágot hozott neki -, a szirmok cikcakkos árnyakként, rózsaszín pír ömlött az arcára...

Mennyire gyönyörű volt! Mennyire, de mennyire kívánta!

A ravaszsága, a szomorúsága, a mesterkélt és az önmagára erőltetett nyugalom keveréke bujkált a mozdulataiban, mindez: finomság s könnyed, egyéni eleganciaként áradt szét a környezetére, s reá. De, nemcsak a mozdulatai: a tekintete, az arcvonásai is állandóan változtak, csúfondáros szenvtelenség, élveteg szenvedélyesség olyan gyorsan s könnyedén futott át rajta, mint bárányfelhők árnyéka a templomtornyon.

Sokat beszélgettek, szórakoztak, ennél több azonban csak nagyon sokára csurrant ki visszafogott énjének mézzel telített nektárából. Nagyon kívánták egymást, ahány nap annyi centiméterrel kerültek közelebb és közelebb a közöttük húzódó válaszfal lebontásához..., Ám az első csók megint és újra elmaradt, Anna szeméremérzete, a börtönben ülő férje iránt, rejtett szerelme, testi kívánalma iránta, mint férfi iránt, súlyos szárnyú madarakként riadoztak, meghátrálásra

kényszerítve őt is, hogy a szépasszony tovább és tovább hordhassa kettős keresztjét.

Német Anna, eközben, most már titokban, tovább látogatta a börtönben, s különféle hazugságokkal ámította a férjét. Szerencséjére ritkán kerülhetett rá sor, ugyanis rab párját, viselkedése miatt - többször fellázadt a fegyőrök brutális viselkedése és a gyatra ellátás miatt -, büntetésként negyedévenként, csak egyszer kereshette fel, levelet sem írhatott, csomagot nem küldhetett... Többet között azt hazudta neki, hogy vidékem él a szüleinél, ahol, az egyik művelődési házban dolgozik...

Hiába titkolózott, ő mindent tudott.

Lényük szótlan találkozása nyugtalansággal, visszafogott keserűséggel, mindezekkel együtt, valahogyan mégis élveteg örömmel járta át felhevült idegrendszerüket, mígnem egyszer csak rájöttek: megérezték, hogy eddigi barátságuk választófala végleg leomlott, egymás teste iránti vágyuk magasabb fokozatra emelkedett, s hamarosan megtalálták azt a rózsaszínű sarkot, amelyet nem a képzeletük teremtett, hogy élvezhessék, amit annyi évvel azelőtt, Anna szakítása, mással történő házassága miatt, abbahagytak...

- Együtt éltünk, ám Anna végig, s csak téged szeretet. Sohasem felejtett el. Akkor is rád gondolt, amikor az én karomban pihegett. - Csak ennyit mondott a kíváncsiskodó, volt barátjából, ellenséggé váló férfinak.

- Szabadulásom előtti héten a Lánchídról a Dunába pottyant. Szülei szerint... - ebben a pillanatban értette meg, amit hosszú évek alatt sem, miért viselkedtek vele annyira visszafogottan, már-már taszítón, amikor felkereste őket, noha kezdettől nem szívelték egymást. Sem étellel, sem itallal nem kínálták meg, sem szállást nem ajánlottak fel..., amiért nem maradt sokáig. Debrecenbe költözött, ahol élt, dolgozott nyugdíjazásáig, él azóta is, ahonnét most néhány napra, kiránduláskénti, Pestre látogatott. Annyira meghökkent, hogy nem is folytathatta azonnal. Lehajtotta a fejét, fájó, borongó gondolataiba mélyülten hallgatott egy ideig. - Csakúgy lehetett baleset, mint öngyilkosság. Én balesetként - mutatta -, idézőjelben, könyveltem el magamban. Volt ávósok lökték be, amit persze...

- Nem, Anna öngyilkosságot követett el.

- Honnét tudod? - kérte számon gyorsan, de cseppet sem annyira követelőzőn, mint előtte.

- Búcsúlevelet hagyott hátra nekem, amit természetesen nem mutattam meg a nyomozóknak. Mély lelki válságba került. Te és köztem vajúdott. Téged szeretet, viszont... - Elhallgatott. Azon törte a fejét, hogy mondja-e, vagy hallgassa el. - Ötödik hónapos terhes volt, tőlem - döntötte el, hogy mégis közli az igazat. - Ha el is akarod olvasni a levelet, meg akarod nézni a mellékelt terhességgondozói kiskönyvét...

- Nem... nem! Kár, hogy ezt is elmondtad - rekedt el a hangja, a továbbiakat nyögésszerűn súgta: - Egy egész világ omlott össze bennem - tört darabokra a színes, olyaddiglan dédelgetett ikonja.

- Akár bennem - vágta rá a társa -, akkor, s... - legyintett. - A világ, a politikai rendszer, amelyre a fiatalságomat, sőt az egész életemet feltettem összeomlott. Láthattad, lakájmód hajlongom? Így kedves vendég, úgy kedves vendég! Én, a régi kommunista, a kerületi munkásőrparancsnok, az országos... - Magába fojtott indulatok közepette legyintett. - Hagyjuk! Újra megnősültem, bár, de Annát sohasem felejtettem el.

Gondolataival bíbelődőn: ő, aki nem földi, isteni arroganciával morzsolta fel ellenfeleit, vigyorgó bonvivánként csipegette le a szőlőfürt legszebb szemeit, lakáj, mert mi más? Fodor Gáspár is látta... idézte a múltját sirató asszonyokként, kesergett jelene koporsója fölött. Emlékei, mint amikor valaki magában megőrzi a hatalmas gesztenyesorok, hűs, szívet-lelket, felemelő árnyait, még mindig érzi a nyíló akácerdők édes illatát, ahol annyit vadászott, látja a lankás domboldalak vadvirágai fölött röpködő, színes, ide-oda röpködő pillangóit, mialatt a társa felállt.

Ő is kiegyenesedett. Fodor Gáspár mellé lépett, s teljesen váratlanul a kezét nyújtotta.

- Fiatalon, majdnem gyerekekként egy és ugyanazon úton indultunk el, de ötvenhatban és utána a barikád teljesen ellentétes oldalaira sodródtunk, harcoltunk, azonban nehogy azt hidd, csak te, én is sokat

veszítettem. Egyetlen testvéremet a Népköztársaság terén, a pártház előtt, brutálisan felkoncolták az ellenforradalmárok..., ti!

- Én a Széna téren harcoltam.

- A szüleim lakását - folytatva, mit sem adva rá Bence László -, találat érte. Mind a ketten meghaltak. Az egyedüli nő, akit szerettem, sincs többé. Te is, történt, ami történt, végül révbe jutottál: főmérnök, vállalatvezető lettél, szintén megnősültél. Én, a sikertelen másodszori nősülésem, válásom után újra összerázkódtam az első feleségemmel, s a családommal. Az anyagiakról már beszéltünk. Megjegyzem: neked sem lehet kicsi a nyugdíjad! - egyszerre rángatta a szemöldökét és a vállát. - Megöregedtünk. Ki tudja, mikor verődsz fel ismét a fővárosba. Találkozunk-e még, a hajdani, testi-lelki barátokból ellenségekké váló, egy s ugyanazon gyönyörű testű, s arcú, utánozhatatlanul sikkesen, finoman mozgó, nemes lelkű, művelt nőt szerettünk. Miért ne bocsáthatnánk meg végre, ennyi idő eltelte után egymásnak? - Egy ideig meghatódottan nézte. - Bocsáss meg, Gáspár!

- Ne, ne kérj bocsánatot!

Túlfűtött, eddigi ellentétes érzelmük szélsőséges idegszálai rövidzárlatot kaptak. Váratlanul összeölelkeztek. Szemükből, emberségükből fakadó, mélységes megrendülésük közepette, nehéz könnycseppek buggyantak, folytak végig az arcukon: a bánaté, hogy nemzedékük és sorsuk tragikus összecsapása, ilyen szörnyűséges fájdalomba sodorhatta emberi létüket...

1994 szeptembere

Léggömb, felirattal

Fazekas József megszokott helyén ült, a lakásához közeli parkban. Nemrég jött le. Előtte sétált. Ült, és az öregek bölcs szemlélődésével körbepásztázta szemeivel az őszülő környéket.

Rendszeresen kijárt ide. De, mi mást is tehetett volna? Mi hasznát veszik a ház körül, az ilyen magatehetetlen öregnek? Csak lábatlankodna. Itt meg a kutyának sincs útban. S ő, nemhogy unná, inkább napról napra jobban megszerette, ezt a szépen rendezett s karbantartott, mégis, a maga ősiségében magára hagyott, régi múltjáról ámuldozó parkot. Hogy legyen mit csodálnia, a természet, ügyes kezű rendezője, nap s mint nap meglepte valamivel. Mert, akadt itt bőven látnivaló, csak szem kellett hozzá, amely észreveszi ezt a változást!

Most is, a tegnapi nyár után, mára, csendesen, szinte lábujjhegyen és nesztelenül, beköszöntött az ősz, amely az elmúlásra, a pompás színekbe öltöztetett halálra emlékeztette.

A tegnap még oly csendes tölgyek, a fel-feltámadó szélben, orgonáltak. A fenyők tűlevelecskéi fázósan citeráztak. Gyászindulót játszottak, mialatt a környező vén házakon túl, újabb és újabb szellők születtek, s tolakodtak a régiek helyébe...

Mindez az idő gyors múlására emlékeztette a teljesen ősz, a feje tetején kopasz öregembert, és a közelgő halálra, amely nemsokára - ki tudja, mikor -, bekopogtat majd az ablakán.

Gondolatainak apró pillangócskái nem repdeshettek tovább, mert valaki megállt előtte. Nem hallotta a lépteit, amiért is összerezzent.

Egy idegen ember állt előtte. Arcán sejtelmes mosoly ült, mialatt őt ismerősként fürkészte.

Miután az ő érzelem nélküli szemében egyetlen fellobbanó, de nyomban elalvásra kényszeríttet gyufaszálnyi fényecskén kívül, egyetlen gyertyácska sem gyulladt ki, az idegen rászólt:

- Nem ismersz meg, mi?

Fazekas József nem nézte meg jobban, csakúgy rávágta:

- Valami rémlik, de nem megy. Talán, ha kisimíthatnám a ráncaidat, levakargathatnám azokat a vastag redőket, amelyeket az eltelt

idő szántott oda, biztosan felismernélek, mert ha találkoztunk is valamikor, az nagyon régen lehetett.

Pedig felismerte. Nem a megjelenése, az első szavai után ismerte fel, csak haragudott rá. Haragjának régmúltban gyökeredző sérelem volt a talaja, amely vihar közepette, az öreg, ebben a pillanatban villámütött fa, hirtelen fellángolt dühében.

- Te ugyanúgy megöregedtél, s lám, én mégis azonnal megismertelek - dicsekedett a jövevény, a magabiztos emberek fölényével.

- Felejtek már, egyre jobban felejtek. Néha kellemes, olykor kellemetlenséget okoz.

- Meszesedik az erünk, pajtás.

Fazekas József néhány höttyentésszerű böffentés után válaszolt.

- Ez a mész is oda rakódik le, ahová nem kellene. A fogaink, látom: neked is műfogsorod van, sorban kihullnak, csontjaink, mész híján felhígulnak, meglágyulnak, ugyanakkor az ereink elmeszesednek.

Az idegen a kezét nyújtotta, mire Fazekas József az illedelem kedvéért felemelkedett. Nem állt fel, csak eddig a kezében tartott botját, maga mellé fektette, s kissé felemelkedett.

- Lehóczky Pista vagyok, a járásból.

- Ah! - visszahuppant a helyére. Kampósbotja, a földre esett. Felvette, és a pad támfalára akasztotta. Arcán erőltetett mosoly vinnyogott a nem kívánt vendége felé, mialatt a padra paskolt a tenyerével.

- Ülj le! - kérte zordon, barátságtalanul, inkább taszítón, mint marasztalón.

Az észrevéve valamit a társában dúló viharból, megrázta a fejét.

- Nincs sok időm.

- Igazis, hogy kerültél ide?

- Építkezik az unokám. Vasbetongerendák után futkosunk. Itt van. Megvettük. A teherautót várom. - Mialatt beszélt alaposan végignézte a társát. - Te is megöregedtél, Jóska. Hány éves is vagy?

- Hetvennyolc.

- Én nyolcvanegy, s látod, betongerendák után futkosok a környező tüzép telepeken.

- Könnyű életed volt, ezért. Évtizedekig fent ültél a járásnál. - Eddig csak csipkedte, most harapott. - A magasban, pedig hígabb a le-

vegő, Pista. Mást sem tettél, mint bennünket hajtottál. Felfelé alázatos mosoly - mást is akart mondani, de azt még idejében leharapta -, lefelé ostorcsattogtatás. Így ment az akkor, igaz-e?

Szemében gúnyos fények gyúltak. Arcának redői harmonikázni kezdtek, mialatt folytatta:

- Pedig, ha valaki, mi hajtottunk.

Lehóczky Istvánt nagyon meglepték ezek a szavak. Arca szemmel láthatón elfehéredett, nyakizmai rángatózni kezdtek.

- Minket is hajtottak - védekezett hallatlan önuralommal, mialatt leült. Talán csak azért ült le, hogy ezzel a mozdulatával vezesse le az idegességét. - Mi, titeket, minket a megye. Ami pedig, azt az ostorcsattogtatást illeti...

- Évtizedekig dolgoztál a járásnál - vágott közbe a társa -, és...

- Pontosan negyven évig. Előtte a főszolgabírói hivatalban, utána a járási tanácsnál, engem ugyanis nem „B” listáztak, leigazoltak, és átvettek.

Fazekas József nem engedte magát megzavarni, ugyanolyan hangnemben folytatta, mint előbb tette azt.

- Mégsem tudtál rólunk semmit.

- É... én! - majdnem felugrott a helyéről. - Aki hetente... Na, legyen kéthetente, végigjártam a hozzám tartozó községeket?

- Kijöttél. Kényelmesen beültél a főnökünk irodájába, mi illedelmesen eléd raktuk a kért iratokat: adóíveket, főkönyvi kivonatokat, ilyen-olyan kimutatásokat az alapirataival... Te szépen átböngészted. A területen, kint a községben, a házaknál, az ügyfeleinknél, te sohasem jártál.

- Ha én megyek, akkor nem lett volna szükség rád.

Fazekas József hirtelen felpattant. Az a sok megaláztatás, kinézés, csúfolódás..., amely adóügyi előadóként érte annak idején, most mind a torkába gyülemlett, mígnem kitört, mint a köpés.

- Úgy beszélsz, mintha nem mi, ti tartottatok volna el bennünket.

- Eltartás! - fokozta feljebb, betűről betűre a hangját. - Már ne is haragudj, nemcsak demagógia, kifejezésnek is hülyeség. Csapatmunka volt, mert ne feledd: a fogaskeréken sok vájat és fok van. Egyik

fent, a másik lent. Melyik hasznosabb? Külön-külön egyik sem. Együtt teszik ki a fogaskereket, amely hajtja az egész gépezetet.

Fazekas József olyan mozdulattal nyúlt hátra, akasztotta le a pad támfaláról, emelte fel a botját, mintha végig akarna vágni vele a társa hátán, holott csak a földbevájta a végét, és rátámaszkodott az állával. Szeme távolba veszett, lelke régebbi vizeken hajózott.

- Galambos Mancika, ismerted, az igazgatási csoporton dolgozott. Nemrégen temettük el...

- Öreglány, s igen rendes nő volt.

Fazekas József megint úgy tett, mintha semmit sem hallott volna, tovább adózott az emlékeinek.

- A titkárunk-e vagy az elnökünk beosztotta mellém foglalni. Mert akkor még foglaltunk, csak később zálogoltunk. Ide is, oda is ketten mentünk. A mi lányaink sürgős munkán dolgoztak..., mindegy: őt jelölték ki mellém, vesztére. Göbölyös Miska Nagygazda...

- Nevezd a nevén, amint akkoriban hívtuk őket: kulák.

Fazekas József, annak jeléül, hogy zavarja őt a gyakori közbeszólás, feljebb emelte a hangját.

- Ötvenhat után, a ti ellenforradalmatok után történt, mert én szabadságharcnak neveztem akkoriban is. A kuláklistát régen eltörölték. Felmentünk a padlásra, ő, mármint a házigazda elvette a létrát. Jó félnapig kuksoltunk a forró padláson. Úgy izzadtunk, mint a kacsa. A legádázabb ellenségemnek sem kívánom azt a kínt, amelyet mi átéltünk. Késő délután engedett le a felesége, mert a házigazdától, akár ott is éjjelezhettünk volna. Tudod, mit éreztem ott?

- Százalékot kaptál érte, prémiumként - intette le Lehóczky István.

- Szívesen neked adtam volna. Máskor - folytatta előbbi hangján, zavartalanul - adóhátralékot sürgettem. Csengettem, kiabáltam, senki. Egyetlenegy óriási kutya ácsorgott az udvarban. A farkát csóválgatta, mire én, gondolva: csak nem harap meg, gyanútlanul beléptem. Mellém szegődött, megsimogattam, megszagoltattam vele a kezemet, mire ő szépen bekísért a ház ajtajáig. Zárva. Senki sem volt otthon. Megfordultam, mire az előbbi jámbornak tűnő állat, elém állt, és támadón rám vicsorgatta a fogait. Hatalmas szája volt. Fogai valóságos agyaraknak tűntek... Nem részletezem: egyetlen tapodtat sem enge-

dett tovább. Be igen, vissza nem. Betanították. A szomszédok kiabáltak át, mialatt körberöhögtek. Két órán át vigyorogtak, gúnyolódtak rajtam. De, ha csak ők tették volna! Társakat hívtak. Valóságos közröhejjé csúfítottak.

Merőn a társára lesett.

- Ez sem lehetett kellemes, hiába nevetsz most!

Lehóczky István engesztelőn rakta kezét régi alantasa vállára.

- Haragszol rám, Jóska? - kérdezte meg, őszinte meghökkenéssel, ugyanis nem ezt, teljesen mást várt ettől a váratlan találkozástól, némi fájdalommal, amiért így vélekedik róla, holott ő végig jó főnöknek vélte magát.

- Már nem. De, amikor megvétóztad a csoportvezetői kinevezésemet, nagyon. Szembe tudtalak volna köpni.

- Aki felfelé köp, könnyen saját magát köpi szembe. De, miért nem köptél le?

- Mert én, veled, a mézes-mázos álarcot viselő alakkal szemben, intelligens ember voltam, régi vágású tisztviselőnek tartottam magam, ugyanis a tanácsok megalakulása előtt, amint te, csak én akkor is jóval lejjebb, az adóügyi jegyzőségen dolgoztam. Megszoktam a fegyelmet. Aztán az is lehet, mint afféle tintanyaló, gyáva voltam ahhoz, hogy fellázadjak, nyíltam megmondjam a véleményemet. A kor tett gerinctelenné. Tudod, mivel vezettem le az indulataimat? Vettem egy luftballont. Felfújtam. Ráírtam az akkori főnököm nevét, az egyik fára akasztottam, és püff... püff, ütöttem, csépeltem, amíg el nem pukkadt. Másik nap újabb luftballon, újabb név, újabb csapkodás. A te neved is rákerült, az után a bizonyos vétó után az egyik lufira.

- Jó szakember voltál, viszont... Tedd a kezedet a szívedre, ittál. Egyszer tökrészegen találtalak az irodátokban.. A területi munkát is elhanyagoltad... kissé, tehát mind igaz volt, amiket leírtam annak idején, és őszintén elmondtam neked, és az elnöködnek. Tudom: kellemetlen érzés, ha rajtunk kívül olykor másnak is igaza van.

- Nem volt igazad.

- Akkor, miért nem mentél feljebb?

- Ugyan, teljesen eláztattattok.

- Én csak megpróbáltam volna - jelentette ki némi cinizmussal Lehóczky István.

- Lövöldözni másra, megtámasztás nélkül?

- Ezt, hogyan érted, mert nekem magas?

- Lent senki sem állt volna mellém, ellenetekben, még ha olyannyira szerettek is.

- Most miért hoztad ezt elő?

- Mert, ugye itt vagy, s mivel még mindig fúrja a begyemet, kikívánkozott belőlem. És ezek a szelek! Más szelek fújnak végre. Fuccs a ti világotoknak! Végre, ezt is megtehetem.

Lehóczky István az előbbinél is békülékenyebben vert a társa vállára.

- Látod, én, mindezek ellenére, máig rendes embernek tartalak...

- Inni sem ittam. Tévedtél. Bár igaz, ami igaz: akkor tényleg leittam magamat. Névnapot ültünk. Együtt ünnepeltünk mindnyájan, és ne feledd: munkaidő után jöttünk össze, értél ki te hozzánk, mert bedöglött a buszotok. - Elgondolkozó, meditáló hangon folytatta: - Hogy nem sokat jártam területre?

Újra a botjára támaszkodott, és visszasüllyedt az emlékezés előbbi vastag hínárjába.

- Győri Mihály... Nem, ő nem volt kulák, csak középparaszt. Egyszer egy egész köcsög aludttejet megzabáltatott velem, a rafinált paraszt. Eszed, vagy agyonverlek! Marha nagydarab, agresszív férfi, a falu réme volt.

- Te megetted?

- Te is befaltad volna, ne félj!

- És... és? - sürgette, hogy elterelje magáról a beszéd eme kesernyés fonalát.

- Úgy éreztem magam, mint egy tejben vergődő egér. Szájamon be, orromon vissza... Végül a pofámba nevetett, és az utolsó fillérig kifizette az adósságát.

- Ötvenhat után történhetett, mert, ne félj: adott volna neki az ávó!

- Én senkit sem jelentettem fel. Olykor még a csoportvezetőmnek sem említettem meg, hogy s mint megaláztak. Eltűrtem. Persze, hogy nem szívesen mentem ki zálogolni, adóbefizetését sürgetni.

Újra a társára lesett. Arcára fanyar mosoly ült, húzódott végig, szája szélétől fel a füléig. Szemgolyói megmerevedtek, egyetlen pontra szegeződtek. Mindez, csak akkor változott meg valamelyest, miután megint beszélni kezdett.

- Pintér Béla, a kőművesmester...

- Én törültem el az adóhátralékát - vágott közbe Lehóczky József. - Máig emlékezem: negyvennégyezer forintot. Nagyon nagy pénz volt akkoriban. Látod, azt sem hajtottad be. Törülnünk kellett a magyar állam terhére.

Fazekas József, élesen a társa felé fordult, de arcának másik fele, továbbra is a botját nyomta.

- Melyik volt kellemesebb? Az-e, vagy... Hallgasd csak! Hetekig, hónapokig jártam a nyakára. Idéztem, nem jött. Megbírságoltam, kifizette. Mit tehettem, a lakásán zaklattam. Ígérgetett, esküdözött, fogadkozott: holnap fizetek, majd különféle kifogásokkal rukkolt elő. Leginkább, hogy nem kapta meg a munkadíját..., mert dumája, az volt! Egyszer valamelyik munkahelyén kerestem fel, de hogy megszégyenített! Nem ő, attól dörzsöltebb pasi volt, egyik részeges munkatársát bérelte fel. A malterosládába meszet kevert. Én mellette álltam, mire ő belevágta a cserpákot... Építkeztek, mi az? - leste kérdőn nem kis kárörömmel.

- Nem tudom.

- Hosszú nyeles kanál, amellyel a maltert kanalazzák ki a keverőládából... A cipőm, a ruhám, még a kalapom is, mindenem merő meszes lett. Az egész falu engem röhögött, mialatt visszafelé ballagtam a tanácsházára.

- Az elnököd?

- Nem tagadhattam le. Látott. Másnap beidézte. Meg is jelent. Elcsapta, azonnal elcsapta a vétkes emberét, hazudta. Egy heti fizetett szabadságot adott neki, mert ő bérelte fel, hogy megszabaduljon tőlem.

Lehóczky József felállt. Arcán néma megrökönyödés vibrált, szemében keserűségével keveredett részvét villogott.

- Ezeket miért..., miért mondtad el most nekem?

- Ülj vissza! Tovább mondom, mert eddig a századrészét sem meséltem el. Sok vaskos történet van még. Mit tudtátok ti, ott fent, hogy mi történik lent. Most legalább megtudod, végre!

- Nem érek rá, mert, mintha teherautó zúgást, dudálást hallanék...

Hallott a fenét. Nem viselhette el tovább, amiket a fejéhez vertek. Szabadulni igyekezett e kellemetlenkedő volt munkatársától, beosztottjától.

Fazekas József is felállt. Élesen szembefordulva a társával, folytatta:

- Azt kérdezted, miért mondtam el? Részben előbb már megfeleltem, hogy bebizonyítsam neked: én nem ugyanazon fogaskeréken voltam vájat, amelyen te fok. Én güriztem, idézéseket, adóíveket gyártottam, ilyen-olyan kimutatásokat készítettem, amíg te a fent ülő emberek leereszkedésével veregetted a vállamat, amint az előbb is tetted, vagy a szépen berendezett irodádban kávéztál, és olvastad az én szépen kidekorált, feljavított jelentéseimet, amelyeket fizetetlen túlórákon készítettem neked. Végrehajtottam, hajtottuk a ti hülye, értelmetlen, semmire sem való rendelkezéseiteket... Mégis ti, az általunk behajtott összegek után járó prémium, több mint hetven százalékát markoltátok fel...

Még tovább mondja, ha Lehóczky István a kezét nem nyújtja.

- Sajnálom, Jóska, hogy így kell elválnunk. Öregek vagyunk, lehet, hogy nem is találkozunk többé.

- A bizony meglehet, pajtás!

Az a szót, hogy pajtás, zamatosan kihangsúlyozta, mintegy jelezve, hogy valamikor ezt is csak a felülről jött emberek engedhették meg maguknak lefelé. A beosztottaikat „becézhették” így, mert pajtásnak szólítani a járási elvtársakat, egy, ha nem is kicsi, községi előadónak, micsoda bátorságszámba ment volna annak idején! Most megtehette. Visszaadhatta ezt is, amely boldoggá tette, kielégítette, felszabadította lelke visszafogott sivárságát.

A sétányon hűvös szél söpört végig. Lehulló leveleket kavart, sodort maga előtt. Fazekas József összerázkódott. Összébbhúzta a kabátját, és sietve hazaballagott.

1995

Van-e még a tótból?

A vonaton ülök. Szűkebb hazám, Palócföld egyik kis faluja felé visz az utam. „Piroska”, ez a néhány kocsiból álló, pirosra festett, Csehszlovákiából importált vonat hirtelen megáll.

- Nem engednek be bennünket...

- Pirosra áll a szemafor - hallom az otthonos megjegyzéseket, mivel errefelé még manapság is közlékenyek az emberek.

Nagyon kevesen ülünk a nem dohányzó-feliratú kocsiban. Mellettem mind a két hely üres.

Kibámulok az óriási és szokatlanul tiszta, üveges ablakon.

Jellegzetes, Ipoly menti palóc tájat látok. A fűzfák csillogó, zöldessárga csipkeruhájukban sorfalat állnak. Mögöttük a végelláthatatlan Ipoly menti réten, nagy ünnepélyes csendben a természet, a nyár temetésére készül. Nem messzire, mintegy nagy szürke vattacsomó, egerészölyv huppan az egyik bokorra, s ügyet sem vetve a vonatunkra, tollászkodni kezd. Kiszáradt mocsár nyomán száraz sás csörren a legelésző tehenek lábai alatt. Villanypásztor vigyázza őket. Mellettünk az egyetlen, nagy odvas fa derekát, önfeledt harkály kopogtatja. Mi tétlenül állunk, ő meg csak dolgozik szorgalmasan, a természet örök rendje szerint. A vonat dudál. A láthatatlan, de zúgásuk miatt állandóan jelenlévő motorok felbúgnak, mire a szerelvény lassan, szinte észrevétlenül meglódul.

A támfalnak dőlök, s gondolkozom. Régen tovalibbent fiatalságom darabkája ez a táj. Gimnazistakoromban ugyanis, hosszú ideig vonatoztam ezen a részen. Azóta is megjárom évente néhányszor ezt az utat. Nekem, mégsem, sohasem ugyanaz e táj! A természet örök piktora, állandóan pingál reá valami érdekeset, vagy letöröl róla, valamelyik megszokott színfoltot.

- Hugyag! - hallom a kalauz kiabálását, olvasom az állomás előtti kistáblán, ahol a vonat megáll.

Fiatalemberke száll fel. Se több, se kevesebb, csak ő egyedül.

Mellém ül.

Az a kisördög, amely ifjúságom delén olyan gyakran belém bújt ezen az állomáson, most teljesen váratlanul incselkedni kezd velem.

- Fiatalember! - szólítom meg a teljesen gyanútlan útitársamat. - Van-e még a tótból?

Mélyen megütköző nézéssel fürkészi elmém épségét. Úgy olvasok a rám meredő szeméből, mint a tükörből visszaintegető könyvből: hülye vagy, öreg?

Hogy mentsem a becsületemet, és a tiszteletet parancsoló ősz fejemet, zagyván megkérdezem.

- Ha nem untatom, elmesélhetek valamit?

Felnevet. Két kezét egyhangún tárja szét, de van ebben a mozdulatában némi beletörődés is, amelyet azonnal a tudtomra ad.

- Tehetek mást? Hallgatom.

- Valamikor...

- Abban a szegény világban, igaz? - vág közbe ironikus röhejt fakasztón.

- Igen - értem el, ám komolyra fogom a szót -, abban a szegény világban történt. A Felvidékről, az ősrégi magyar határokon túlról, ahol csak a zab meg a boróka termett meg akkoriban, tótok jártak le erre a tájra. Lovas kocsikkal érkeztek, különféle faeszközöket hoztak, árultak: guzsalyokat, orsókat, tilókat, gereblyéket, falapátokat, háromágú favillákat, fakanalakat, nyírfa seprőket, meg több másmindent. Leginkább cserében: zsírért, lisztért, krumpliért, szalonnáért s más élelmiszerekért.

- Pénzt nem fogadtak el? - szólt közbe megint, hangsúlya még mindig ironikus, de már nem provokáló.

Cseppet sem zavartan folytatom, csak a hangom emelem fel kissé.

- Egyrészt pénz nem, illetve nagyon kevés volt, s ők amúgy is élelmet vásároltak volna azon.

- Ahá!

- Szóval, ezek a jó tótjaink, mindent eladtak, és itt Hugyagon, az egyik kocsmában, akkor fogadónak nevezték, megszálltak. Kocsijaikat kint hagyták az udvaron, lovaikat a saroglyákhoz kötözték, ők bent aludtak fogadóban.

- Most fogadó volt, vagy kocsma? - kérdezi, mintha nem hallotta volna előbbi kiegészítésemet, meglehet provokált.

- Nem mindegy?

- Igaz - biggyesztgeti a száját.

- Néhány hugyagi legény, az éj leple alatt, a kocsijaikhoz férkőzött, és ellopták az egyik tömött zsákot. Azt hitték szalonna van benne. A közeli híd alá cipelték, és kioldozták a kötését. Képzelheti, mennyire meglepődtek..., meglepődtek? Megriadtak, amikor a várt szalonna helyett egy halott férfit pillantottak meg a holdfényben. Nagy különbség, igaz?

A fiatalember megdöbbenten les rám. Most először tűnik el a szeméből az örökké ott vibráló cinizmus, netán, azt vizsgálja: ugratom-e, vagy tényleg igazat mesélek neki, netán mégis meghibbant, vén, szenilis ember vagyok.

- Ne szövegeljen már, fater! - tör ki ingó hitetlenséggel. - Halandzsa. Zsákban egy ember? Bele sem fért volna.

- Az, belefért. Vagy az ember volt kicsi, vagy a zsák nagy.

- Nem hiszem el.

- Persze, hogy nem hiszi - elméskedem, törlesztve valamit az előbbi cinizmusáért -, mert a dicséretet minden indoklás nélkül tudomásul vesszük, amíg a kritikát hosszabb indoklás után sem hisszük el.

- Maga szerint, ez kritika, ránk, hugyagiakra?

- Mindenesetre, ez az eset, abban az időben nem számított dicséretnek.

- Jó..., jó, de azok a maga tótjai, miért gyömöszölték bele a zsákba azt a... halott krapekot?

- Útközben halt meg. Nem akarták idegen földbe eltemetni, a halottat pedig, engedély nélkül, egyik faluból a másik faluba szállítani szigorúan tilos volt. Agyon is verték volna őket érte: Elveri a jég a vetést, járványok törnek ki, amelyek megtizedelik a lakosságot...

- Babona.

- Mai ésszel, de akkoriban halálosan komolyan vették az ilyesmiket. Se rádió, se televízió, még újság is alig-alig járt valakinek a falvakban, hacsak a jegyzőnek s a tanítónak nem. Az emberek, ha nem is a zöme, sokan analfabéták voltak. Mélyen hittek a babonákban: a

boszorkányokban, a szellemekben, az igézetekben, a megrontásokban... Ki ismerte akkoriban a természet örök törvényeit? Manapság, nevetünk rajtuk, bezzeg akkoriban nem, sőt!

- És mi lett azzal a halott tóttal?

- A tolvajok szépen ott felejtették a híd alatt. Valaki, vagy valakik megtalálták, és szóltak a bírónak. A tótok eközben, mit sem sejtve, továbbmentek. Közel a határ, szépen átkocsikáztak a hazájukba. A bíró csendőröket hívott, akik hamarosan nyakon csípték a tolvajokat, akik bevallottak mindent.

- Visszajöttek a halottjukért a tótok?

- Nem, legalábbis én úgy tudom, nem.

- És mit csináltak azzal az idegen halottal?

- Ma is ott nyugszik valahol a temetőjükben. Sírja nincs, esetleg, fűvel benőtt, régi s kis halom árulkodik manapság róla.

A fiatalember felnevet.

- Ezért mondta nekem az elején, hogy van-e még a tótból?

- Az események, vagy a történtek..., mindegy „világgá” röppentek. A hugyagiakat csúfolni kezdték érte: Van-e még a tótból? Érti, ugye?

- Ők, mármint a hugyagiak...? A beszédjéből ítélve...

- Nagyon haragudtak miatta. Sőt meg is verték az illetőt, ha elkaphatták - vágok közbe. - Megdobálták a vonatunkat, ugyanis, mint diák hosszú évekig erre vonatoztam. Kérdezze meg az öregeket! Ők biztosan emlékeznek még rá.

- Nagymamám sokat mesélt nekem a régen történtekről. Erről sosem tett említést.

Persze - motyogok magamban -, persze, hogy hallgatott róla. Én is ezt tettem volna az ő helyében!

Motyogok, de szólni nem szólok. Annál inkább is hallgatok, mert a fiatalember a következő állomáson leszáll. Szépen elköszönt, még kezet is szorítottunk: Szent a béke.

Bezzeg negyven évvel ezelőtt!

Ő leszáll, a vonat tovább megy, s én újra a tovaröppenő tájat bámulom.

Fújni kezd a szél. Úgy játszik a száraz kukoricaszárakon a levelekkel, mintha valaki nagyon messziről lehangolódott citerát pengetne.

A nap néhány percre elengedi a sugarát a felettünk való égen, hogy később beleszője azokat a szürke felhőkbe.

A szécsényi völgyek fölött habszínű párnák úsznak.

Lám-lám, hogy elmúlik minden! Alig negyven éve még megvertek volna iménti csúfolódásomért, ez a fiatalember meg csak nevet atyái s az én butaságomon!

Fanyarul elmosolyodom. Nemcsak a fiatalság, már a hozzá kapcsolódó mondák, anekdoták is örökre átadták helyüket a fekete felejtés semmibe vesző éjének.

1985.

A mákos nudli

A gyógyfürdő nagy medencéje fölött, mint hegyek között reggel a felkelő napban, átlátszó pára úszott. A kissé magasra helyezett cső torkából, a vízesésként lezúduló, friss, meleg víz, szerzetesek ajkán lecsurgó zsolozsmaként csobogott a medencébe, vegyült össze csermelyként buzogva, a diskuráló fürdőzők amorf morajával.

Bakos Kálmán nyakig belemerült a vízbe. Szemét behunyta, fejét mélyen a mellére ejtette.

Fiatalságának - kora gyerekkorától kezdődőn - egy-egy epizódja, szorosan összeolvadt legénysorának egyes mozaikjával, amelyet ő kicsapongásnak nevezett. Nősülés, katonasors, fogság, munkahely, család és a környék, ahol lakott..., mindez egy óriási gépbe szelve, s összeturmixolva, pépes léként csorgott ki, amelyben külön-külön mindegyik összetevő benne foglaltatott, íze mégsem hasonlított egyikhez sem.

Mindezt ő az életének nevezte.

Fejével, attól függőn, hogy éppen milyen szél lebbentette fel gondolatainak kicsipkézett fátylát, helyeslőn bólogatott, vagy enyhén tiltakozott, nyolcvanöt évéhez képest teljesen ránctalan arca, egyszer elkomorult, máskor mosolyra fakadt...

- Hello! - rázta meg valaki, szétlebbentve az előbbi, váltakozón avított és simára vasalt fátylát. - Rosszul van?

Az öregember felütötte a fejét, és a kellemetlenkedő... - mert igenis haragudott reá, amiért megzavarta, sokféle színű emlékeinek megfestése közben - megnevezhetetlen alakra rebbentette, eddiglen aluszékonyan pislogó tekintetét.

Amint első pillanatban megítélte, a vele majdnem egyidős öregasszony, aránylag szép arca a víz visszatükröződésének visszfényeként, úszó mozdulatokat lejtve lebegett előtte.

- Semmi bajom - motyogta még mindig előbbi emlékeinek felidézésétől alig felocsúdva, a hála: mivel felebaráti szeretetet tanúsított iránta, és enyhe zsémbessége: amiért megzavarta gondolatainak jóleső csapongásaiban..., sanda egyvelegének bűvöletében.

- Ne haragudjon! Én... - huzakodott elnézést kérőn, mígnem belezavarodott. - A múltkor is - vágta ki magát végül, mintegy jelezve, hogy a világért sem akart kikezdeni vele - rosszul lett valaki. Én támogattam ki a medencéből.

- Az egészséggel, hála Istennek nincsen baj.

- Mással? Mert a hangsúlya, az a fennhang, amint mondta... Jó, jó - mosakodott, rángatta a vállát, bocsánatot kérőn -, semmi közöm hozzá, de...

- A feleségem - vágott közbe a szót húzva Bakos Kálmán, az öregember.

- Beteg? - sürgette akaratlanul, csupán női kíváncsiságból.

- Még nincs egy éve, hogy - hangja, ha nem is csuklott el, befátyolosodott - meghalt.

- Az én, szegény férjemet - sóhajtotta panaszosan a férfitől átvett hangon - pontosan egy éve temettük el a pestszentlőrinci temetőben.

- Az én feleségem is ott pihen. Minden héten meglátogatom.

Így: meglátogatom, nem felkeresem a sírját, vagy kimegyek a sírjához, ugyanis ő még mindig nem halottként kezelte, mintha csak egyik kórházból ki, a másikba be..., ő virágot visz neki, s elbeszélget vele.

- Nagyon drága a virág - panaszolta az öregasszony, mintegy elértve a társa gondolatát, egyébként is, mindenki virágot visz a sírra, mi más kavaroghatott volna a temetővel kapcsolatosan az eszében!

- A múltkor száz forintot fizettem egy szál rózsáért.

- Szá...áz forintot! - hüledezett, mintha a piacon alkudozna valamelyik kofával. - Nagyon sok.

- Ellopták.

- Nálunk - így mondta: nálunk - az árvácskákat szedték ki. Panaszt tettem...

- És? - kérdezett közbe, olyan hangon, mintha csak azt mondta volna: minek, amikor semmit sem tehetnek!

- Aznap is elkaptak két virágtolvajt, vigasztaltak, mert nagyon megértőn fogadtak.

- Cigányokat?

- Egy romát, egy fehéret. - Igen, így mondta: fehéret. - Hol vette azt a drága rózsát?

- Közvetlen a temető előtti virágárustól.

- Ne ott vegye! - jó akaratoskodott, kisgyerekes kotnyelvűségnek tűnőn. - Beácskánál, kint a... - habozott, mígnem megtalálta az idevágó szót: - Steinmetz utcánál. Igaz átkeresztelték, de én csak a régi utca nevét ismerem.

- Mindenki így nevezi, viszont Beácskát, vagy kit, nem ismerem. Senkit se ismerek.

- Melyik nap megy ki a temetőbe? - tört ki belőle, eredeti természetéből fakadón, az ösztönös segítőkészség.

- Csütörtökönként...

- Én is akkor megyek - nevetett fel buzgólkodón. - S hány órakor?

- Ötkor.

- Én négyre érek oda, de ha nem veszi tolakodásnak, mert én..., láthatta, itt a fürdőben is, nem olyan nő vagyok, aki csak úgy..., vagy egyáltalán, valakivel is szóba áll. De a halott, aki ráadásul ugyanabban a temetőben nyugszik az enyémmel, az más! Szegény Dénes után, mert így hívták a férjemet, az áldott jó ember után, amilyen ő volt, kellene is nekem más! Ő elment - csacsogta gyászosan lesve a férfira -, én a soromat várom, mert ugye a számot, hogy hányadikként, mikor követhetem ugyanabban a temetőben, régen kihúzták, csak... - Legyintett. - Nevetséges is lenne ebben a korban! - Megcsóválta a fejét. - Soha!

- Én sem vagyok csapodár.

- Ha már egy helyre visz az utunk, sajnos, miért ne segíthetnék? Mert ugye a pénz, magának is pénz!

Az öregasszony, nehogy folt essen az özvegyi fátylán, tisztes távolságot tartva, közelebb oldalgott az öregemberhez.

Sóhajtoztak, s néhány szót váltottak. Emlékeket idéztek fel, morzsolgattak szét, veszítettek bele kies jelenük sivár valóságába. Közben nagyokat hallgattak: Ki-ki a maga párjára gondolt, akik nem is olyan távol egymástól, egy s ugyanazon temetőben alusszák örök álmukat.

* * *

Csütörtökön, pontosan a megbeszélt időben találkoztak.

Megvették a virágokat. Az öregasszony szigorúan az öregember lelkére kötötte, hogy máskor és mindig azon a helyen vegye meg, mert higgye el, ott a legolcsóbb és a legfrissebb a virág..., aztán békésen egymás mellett totyogva, szótlanul, mert - betartva a jó illemet - melyikük kezdje el úgy, hogy ne higgye a másikjuk, hogy ki akar kezdeni vele! Más se kellene! S a gyász, amely a temető felé közeledve, egyre borúsabbra satírozta a gondolataikat, csipetnyi rést sem hagyva a kiruccanásra - lesétáltak a temetőbe.

- Itt elválunk - törte meg a csendet az öregasszony szemérmesen, mélyen bent a temetőben, közvetlen a kérdéses parcella előtt, amelyikben a halottaik nyugodtak. - Utána, ha akarja, s amint illik és szokás is kölcsönösen, megmutatjuk egymásnak a sírokat.

- Jó - hümmögött buzgón az öregember. - Isten áldja!

Jó negyedóra múlva találkoztak. Először az öregasszony férje sírját nézték meg, kölcsönös részvéttel sóhajtozva, hallgatva az öregasszony méltatását, hogy mennyire jó ember, ez és ez volt a foglalkozása, mi volt a szokása, mennyire gyengéd s szeretetreméltó volt, milyen betegségben, és mennyi ideig szenvedett, halt meg..., utána..., az öregember feleségének a sírköve következett, hangzott el, majdnem ugyanaz a szöveg, más s más változatokban.

A várttól eltérően, nem a nő, a férfi sírta el elsőként magát: Micsoda finom s gyenge mákos nudlit csinált! Sohasem eszik többé olyat - sóhajtozta, mialatt régimódi, hatalmas zsebkendőjével letörölgette a könnyeit, belefújta az orrát...

Csupa udvariasságból, kölcsönösen egy-egy szál szegfűt raktak a sírokra.

A kapu felé ballagva, idefelé jövetelükkel ellentétben, végigbeszélgették az utat. Úgy, amint a síroknál, továbbra is, és csak az elhunytak körül bugyogott, csendesen csorgó beszélgetésük folydogálása.

Közvetlen a kapu előtt az öregember gondolataival filozofikusan bíbelődően körbemutatott:

- Csak a kövek mások, alattuk mindenki egyforma - bölcselkedett -, csont és por, semmi más nincs.

Válaszként az öregasszony egy nagyot sóhajtott.

Már a buszmegállóban álltak, amikor az öregasszony riadt szemével, szégyellősen meglökte az illedelmesen mellette ácsorgó öregembert.

- Hogyan is mondta bent? - Fejével a temető felé mutatott. - Sohasem eszik többé olyan finom...

- Mákos nudlit - buzgólkodott az öregember. - Ki, hol főz manapság olyat? Az öregek napközi otthonában egészen biztosan nem.

- Én - ragyogott fel az előbbi gyászos öregasszonyból, gazdaszszonnyá vedlett szeme. A kicsapódó szikra a meghökkent öregemberre pattant, amitől önkéntelen hátrább húzódott. - Hol lakik?

- Nem messzire innét - egy irányba mutatott. - Ott, a Muskátli utcában.

- Ha... - húzta a szót erősen bizonytalankodón, némi szégyenérzettel.

- Én szívesen beleegyezem, sőt megköszönöm.

- Azt sem tudja, mit akarok mondani. Megfőzöm a maga kedvenc mákos nudliját, utána ki-ki megy a maga dolgára, mert más...!

- Nem vagyok tanult ember, iskolázott egyén, de - mutogatott, bólogatott öreg gúnárként -, mindig úriemberként viselkedtem. Nemcsak a nőkkel, mindenkivel szemben. Mikor jön el, kiskegyed?

- Kiskegyed? - nosztalgiázott jóízű mosolyával lesve a távolba. De régen hallottam! - Hirtelen szembefordult a férfival. - Holnap.

- Előre is köszönöm - bókolt udvariasan, mélyhajlással.

Még néhány percig beszélgettek, aztán Virág Dénesné - az öregember a temetőben a férje síremlékművén lévő márványtáblára vésett szövegről olvasta le, jegyezte meg a nevét, számította ki, hogy nyolcvanhárom éves, két évvel fiatalabb nála - a nyolcvankettes busszal békésen elutazott. Bakos Kálmán gyalog sétált haza.

* * *

Bakos Kálmán, az öregember, megelégedetten bóbiskolt megszokott fotelében.

Előtte - a társa, mint szakács, jó munkája elismerésének kifejezéseként - kétszer szedett a zsenge, a profi módon ízesített mákos nudli-

ból, majd rövid beszélgetés után, a szokásos újságolvasás következett, amely közben, most is, mint rendszeresen elbóbiskolt...

Virág Dénesné, született Kiss Mária, az öregasszony, kedvtelten leste.

Az asztalt letakarította. Elmosogatott. Összesepert, s rendet csinált, nemcsak a konyhában, a szobában is...

Mialatt az öregembert nézte, az elmúlt hetekben lefolyt beszélgetésükre gondolt: Házasodjanak össze - javasolta az öregember. - Mire, minek? Szerelem, szex... ugyan! És ugye, károgó varjakként, állandóan körülöttük lebegnének az emlékeik is: A férje, és az öregember feleségének meg-megújuló emlékeik, amelyek, így vagy úgy, vastag, fekete ködfüggönyt vonnának közéjük, amely teljesen elrekesztené őket egymástól.

Megcsóválta a fejét.

Sohasem, vagy ha mégis igen-igen nehezen, sok kínlódás, megpróbáltatások után szoknának össze, mert a nyolcvanhárom és a nyolcvanöt éves fát átültetni...? Nem! - Azt, amint elrendeltetett - fiatalkorban kell elkezdeni. Mind a kettőjüknek megvan a saját, megszokott rigolyájuk, ráadásul az öregember az elhunyt férjével ellentétben, horkol is. Honnét tudja? Most is azt teszi, holott nem is hanyatt fekszik, ami őt idegesíti. Egész éjjeleket nem aludna...

Nem, sohasem szoknának össze!

Ami legsúlyosabban esik latba, az a két család. Itt is, ott is gyerekek, unokák, sőt ükunokák vannak... Nem, ő a világ minden kincséért sem állna elébük azzal, hogy vén fejjel férjhez megy. Menten a föld alá süllyedne szégyenében. És a két család: az övé, meg az öregemberé, nemhogy összeszoknának, inkább előre marakodnának a jusson, mert manapság mindenki jussolni akar!

Költözzenek össze! - javasolta az öregember, miután ő kikosarazta. - Egyikük sem adná fel véglegesen a házát, amelyre az ő ágán az unokák, ide az öregember lánya pályázik. Egyszer itt, máskor -, mondjuk egy-egy hónapig - amott lakjanak...

Se itt, se ott, mert az lenne a vége, hogy mind a ketten ragaszkodnának ősi, megszokott fészkükhöz, amelyet ki-ki a semmiből, soksok munka, küszködés, lemondás árán szereztek, építettek fel, ahol

vakon is megtalálnák, amit keresnek. És, ebben a korban, a másik ágyában? Az öregember a férje heverőjén, ő a felesége helyén? Ott az unokák, itt az öregember lánya marakodna az üres házért, verné ki a tamtamot.

Soha! Maradjon így, amint van, amíg bírja..., mert utána? - Legyintett. - Szemét elmerengőn, szomorún a távolba révesztette, s mint annyiszor a férjére gondolt, akinek ugyan csak a sírig esküdött fogadalmat, viszont az a sír egykoron -, mikor, azt csak a Jóisten tudja -, úgyszintén az ő nyughelye lesz.

Nem tehetett róla, de ezekben a percekben, s ott nagyon szégyellte magát, amiért a más házában, egy teljesen vadidegen ember fészkében tartózkodik, akihez sem rokoni, sem érzelmi kapcsolat nem köti.

De, ha egyszer rászorult, mert elesett szegény! Neki pedig -, és miért ne -, csupán felebaráti szeretetből, mit tegyen, ha ilyen a természete állandóan szolgálnia kell valakit? Másként nem is bírná ki! Otthon az unokák, itt egy tál mákos nudli erejéig, hetente egyszer az öregembert, aki olyan, de olyan hálásan les rá, miközben eszik. Megköszöni, udvariasan megcsókolná a kezét, ha ő szégyenlősen -, egyszerű öregasszony, nem úri dáma - tiltakozva hátra nem dugná a kezét.

Megértőn, mosolyogva lépett az öregember mellé. Kezét a vállára rakta, s szemérmesen, szinte bocsánatkérőn megrázta.

- Három óra van - suttogta gyöngéden, amint a férjének szokta. - Mire összecihelődik négy óra lesz, és indulhatunk a temetőbe!

- Jó. Köszönöm - ásított, nyújtózkodott. - Máris készülődök. Egyébként nem aludtam.

Az öregasszony megbocsátón, némi elnézéssel vegyült cinizmussal mosolygott rá: A férje ugyanígy szokta. Csak tudná, miért tagadják le, hogy aludtak!

1994. novembere

Végzetes feleszmélés

Bodor Imre és felesége, az igen karcsú Balla Renáta, s a szép, egészséges ikerlányok a budai hegyek legmagasabb pontján, vadonatúj villájukban élték hétköznapjaikat.

A parkot a régi erdőből meghagyott ősi tölgyfák ékesítették. Köréjük díszcserjéket pötyögtettek. A szépen gyepesített, virággruppokkal teletűzdelt részen, egy medence is helyet kapott, de volt ott nyársaló, díszes asztal, ugyanolyan székek, nyugágyak, hinta s homokozó a gyerekeknek...

Bodorné Bella Renáta mosott. A kicentrifugázott fehérneműt a hatalmas erkélyre teregette, ugyanis egész nap odasütött a nap. Eközben meg-megállt, az erkély díszes vaskorlátjának dőlt, s engedve a valamennyi emberben meglévő, természet iránti ősi ösztöneinek, a napsütést élvezte. Eközben néhány esedező pillantást vetett a két kisgyerekes asszony az egyelőre elérhetetlen távoli, kék hegycsúcsokra, amelyeket olyan sokszor meg szeretett volna mászni, meg a villájuk melletti térre, ahol az ikrei játszottak...

A szemeláttára ütötte el őket a teherautó. Féktávolságon belül futottak ki a robogó jármű elé, holott se labda, se más nem gurult ki az útra.

Valószínű kergetőztek.

Bodorné Belle Renáta, az anyjuk, a dobhártyát recsegtető csikorgás közepette is világosan hallotta a hatalmas kerekek alá került, hatéves ikrek sikolyát, csontjaiknak lelket-szívet összeroppantón megrázó ropogását...

- Úristen! - sikoltott fel, kapott mind a két kezével a fejéhez, minden porcikájában remegve, majd úgy, amint volt: vizes kötényben, egyszerű ruhában, rendezetlen hajjal, ki, a lépcsőn le, a parkon át..., kirohant az utcára.

Mire a tér szélére ért, megrémült kisebb embergyűrű övezte a baleset színhelyét, ugyanis a közelben építkeztek, s a mellettük, éppen otthontartózkodó, két-három lakón kívül, az ott dolgozók mind odafutottak.

Egyik ismerőse elébe lépett, és visszatartón széttárta a két kezét.

- Ne! Nem szabad megnéznie őket!

Ekkorára, valaki, meg sem várva a mentőket, elvégre szemmel láthatón halottak voltak, külön-külön újságpapírt terített a két kicsi összeroncsolódott tetemére.

Bodorné Bella Renáta, semmivel, senkivel sem törődőn, egyetlen megveszett mozdulattal félretúrta a visszatartó kezeket.

A kislányai fölé térdelt, és sorban lerántgatta róluk a papírokat.

Akiknek megfogamzásukat kitörő örömmel fogadta, hordozott kilenc hónapig, fellegekben járón a szíve alatt, szült meg óriási kínok s fájdalmak közepette, amelyeket a két, kis egészséges gyerek láttán nyomban el is felejtett, táplálta, nevelte őket a férjével karöltve szeretettel, s az azokkal járó gondok és gyönyörűségek közepette..., halottak. Szép, kis arcuk összeroncsolódott, szőke hajuk, s ruhájuk vértömeggé csúfosodott.

Teste elzsibbadt. Agyát az öntudatvesztés határán lebegve, kábult, alaktalan, amorf érzések öntötték el. Régebbi egyéniségét, vastag ködfátyol takarta le, mint kiloccsantott tej a kövön, messzire szétfröccsent. Múltja, régebbi szép énje egyetlen zavaros örvénnyé változott, s minden, de minden ezekben a mocskos, véres hullámokba veszett. Jelene, jövője eggyé olvadt, túlburjánzó fekélyként elgenynyesedett...

Mély kómában tengve szállították be a pszichiátria osztályra.

* * *

Férje, az első félévben szinte mindennap felkereste, aztán egyre ritkábban: hetente, sót hónapokra csökkentette a látogatásait, ugyanis az orvosok szerint: felesége állapota infaustus. Visszafordíthatatlan. Tudata teljesen szétesett, elmebeteggé vált... Hacsak..., agysejtjeinek teljes leépülése előtt nem éri valamilyen váratlan megrázkódtatás, amelynek sikere: egy a tízezerhez. Tehát, nyugodtan elválhat, és újra megnősülhet!

A valamikor szépségének romhalmazán vegetáló, elborult agyú, fiatal nő testét áthatolhatatlan köd lengte át s át. Érzékszervei nem

működtek. Környezetét és az abba ágyazódó testét nem érezte. Éhségérzete megszűnt. Etették, tornásztatták... Testi szükségleteinek ingerei, elválva régebbi irányító központjától külön utakon járta szörnyűséges ösvényeit. A csonttá és bőrré soványodott nőt szabályosan pelenkázták, meghatározott időközönként tisztába rakták, s megetették...

Tavasz közepétől ősz közepéig tolókocsin levitték a parkba, ahol néhány órára magára hagyták, vagy kiemelték, s sétáltatták...

Gyönyörű napos idő volt. A nagyobb gyerekeket, mivel nem vihették be őket az osztályokra, lent hagyták a parkban, akik, mialatt a hozzátartozóik az osztályokon tartózkodtak, a parkban játszottak, futkároztak.

Bodorné Balla Renáta szeme láttára ütötte el az autó az egyik magára hagyott futkározó, véletlen az autó elé ugró kislányt.

Meghalt, s letakarták. Az apja, miután tudtára adták a szomorú hírt, kifutva az épületből, fölötte őrjöngött. Nehezen tudták elcipelni a szomorú helyszínről.

Az állandósult kör, amely sűrűn bebugyolálta a beteg nő testét-lelkét, váratlanul kitisztult. Felállt, s amit három évtől soha, lassan, botladozón elindult a közelében heverő, letakart, halott kislány felé.

Lerogyott a földre, s felemelte a lepedőt.

- Az én kislányom! - visította groteszkül. Amit akkor, ott a halott ikrei fölött nem tehetett meg a gyorsan rátelepedő, mindenét lefojtó ködtől, a hirtelen elborult agyától, most feltört belőle. Kiszikkadt testét heves és mindenét összerázó, zokogás rázta meg...

Ápolója, másodmagával cipelte el onnét, vitte fel az osztályára, jelentette a csodás eseményt a főorvosának.

Bodorné Balla Renáta agyában -, miután alaposan megvizsgálták, s elvonultak mellőle -, az állandó zsibbadás megszűnt, és méhszerűn zümmögni kezdtek újjáéledő gondolatai. Alakok, arcok jelentek meg, váltak jól ismert emlékekké. Különös, ám régen természetes érzések éledtek újjá, és amit az utóbbi években soha, szíve lüktetését az ujja hegyében érezte. Elveszített múltja után, lassan rádöbbent szomorú jelenére is, hogy többek között, s ami a legszörnyűbb, összeaszalódott teste, saját mocskában cuppog.

Meg-megborzadt, a hideg rázta.

Fülének furcsa zúgásában elkülönült hangok fészkelődtek: el innét! Arra is rádöbbent, hogy hová?

Vissza régebbi, szép otthonába. Haza!

Gondolatai, mint bárányfelhők cikkcakkjai az örvénylő hullámok fölött, méltóságteljesen reá telepedtek és újra meg újra az övéivé váltak.

Este, csodával határos módon, teljesen egyedül lezuhanyozott, felöltözködött, és megszökött az elmeosztályról, ki a kórház területéről.

Messziről felismerte régi villájukat. Taxival ment, a vezető segített be és a kiszálláskor. Bent, az udvaron át, az óriási lefüggönyözött ablakhoz lopódzott. Nehezen ment, mivel nagyon elfáradt, hiszen eddig többnyire csak feküdt, s bekukucskált a keskeny résen.

A férje egy szép, fiatal nő és két gyerek - ikrek voltak - társaságában nevetgélt. Az egész családot körüllengte a kézzelfogható megelégedettség rózsaszínű boldogsága.

Megnősült, s új családot alapított. Mennyire sikeresen! - mélázott, mialatt rájött: semmi értelme többé kilúgozódott életének! Nem is tudna már mihez kezdeni, ezek után újjáéledt énjével, mert kicsoda ő tulajdonképpen? Egy szétmálló hulla. Hová, s kihez tartozik ennyi év, esemény, tragédia multán, ez a rothadó tömeg, amelyet ő a testének nevezett - élcelődött egyre terjengő közönyével. Oda nem! Hová? Merthogy nem megy vissza az intézetbe, abban elejétől a végig megbizonyosodott.

Hátrament a kertbe, s felakasztotta magát a halott lányai, egyik hinta láncára.

* * *

A férje talált rá. Leakasztotta a láncot a kampóról, s a hullát leengedte a földre. Utána a kocsijába vágta magát, és behajtott a rendőrségre, hogy jelentse: A kertjében egy ismeretlen nő felakasztotta magát...

1985.

A nyertes lottószelvény

Endrődi Gergely kopogtatás nélkül nyitott és lépett be a nappali szobájukba. - De hát, ki is az, aki a saját házába kopogtat, mielőtt bárhová betér. Csakhogy ő, hosszú évek múltán, a börtönből tért haza! - Felesége, a szép, az érett, a teltkarcsú nő egy képeslapot nézegetett az asztalnál, amely a férje láttán azonnal az ölébe hullott a kezéből. - Sziszegett s összecsukódott. - Valódi énjéből kifordultan, mintha kísértetett látott volna, elsápadtan lesett a férjére.

Gergely az ajtónál megállt. Zavartan nyeldesve, megrökönyödötten bámulta a feleségét.

Mennyire megváltozott! Kinyílott, mint a rózsa, noha, amelyik virágot nem gondozzák, menthetetlenül elhervad. Vele szemben a felesége valósággal kivirult. Kissé meghízott, és a formája is...! Más, teljesen más lett. Tehát igaz, amit évektől táplált bensőjének legeldugottabb rejtekében: Szeretője van. Ez a valódi oka, amiért az eltelt három esztendőben egyszer sem látogatta meg a börtönben!

Rövidke mélázás után az egyik székhez lépett, s akaratlanul, a helyzethez talán nem is illőn, sőt..., belerogyott. De hát, mit is tehetett volna mást! A feleségéhez lépni, s mint hitvesét megcsókolni, mindezek után azt nem tehette meg! Lábat váltogatva tovább állni pedig, minek?

Hátizsákszerű motyóját maga mellé dobta a földre.

- Szervusz - nyeldeste zavartan szótagolón a szavakat. Vállát idegesen felrántotta, két kezét nehézkesen a térdére rakta. - Letelt.

- Egyáltalán nem számítottam rád - sercegett a felesége hangja, tűzre helyezett lábasban sistergő zsírként. - Megírhattad volna.

- Egyszer sem jöttél be a beszélőre az eltelt három évben. Leveleimre nem válaszoltál. Azt sem tudtam élsz-e, halsz-e.

- Amint látod élek - pattant fel a helyéről. Előbbi képeslapját idegesen a markába gyűrte és az asztalra dobta. Hátat fordított a férjének, majd rángatódzó mozdulatokkal az ablakhoz lépett, s a csipkefüggöny sűrű hálóján át kilesett az utcára.

- Van valakid, igaz? - rekedezett a férje hangja, az erős lelki felindulásától.

- És, ha lenne? - pattogott előbbi hangján, mialatt idegesen szembefordult a férjével Arcára az eddigi elszánás halvány pírja helyett a hirtelen fogant düh tarjagos foltokat rajzolt, amely még inkább megszépítette, amúgy is egyöntetűn bájos arcát. - Idegenként, az edzőmként ismertelek meg. Három év múltán újra idegenné váltál. Szabadok vagyunk, mint régen. Semmi közöm tovább hozzád!

- A feleségem vagy, s a gyerek?

- Őt hagyjuk ki a számításból.

- Őt, aki csakúgy az enyém, mint a tiéd? - Hangsúlyozta. - Az apja vagyok.

- Megölted a testvéremet, az ő nagybátyját.

- Ő jött ide, nem én kerestem fel, azzal a szándékkal, hogy megölöm. Még csak nem is haragudtam rá.

- Névnapom volt. Köszöntött. Az csak természetes, hogy felkeresett.

- Szokása szerint lerészegedett. Sértegetett. A saját lakásomban köpött le.

- A kettőnk lakásában, illetve a kettőnk volt lakásában.

- Azt a mocskot, amit csinált, tett, a fejemhez vert, ráadásul a gyerek előtt, még a leköpését is eltűrtem, amíg...

- Jó, neked esett - szájalt az asszony, olyan hangsúllyal, mint aki valamilyen betanult szöveget mond fel. - Megütött, baj, de te megölted. Soha jóvá nem tehető vétket követtél el...

- Egyetlenegyszer ütöttem vissza. - Maga elé nézett. Tenyerét legyezőszerűn széttárta, és erős nyomatékkal megrázta. - Egyszerűen védekeztem. Nem akartam megölni. Nem előre megfontolt szándékkal tettem. Másként nem három, legalább tíz évet kapok. Te is tudod, mennyire kötekszik, milyen a testvéred, ha iszik.

- A volt testvérem. Egyébként nem voltam ott, rám ne hivatkozz! Senki sem volt ott, csak te és ő!

- És a gyerek... szegény.

- Nézd Gergő! - engedte lejjebb a hangját néhány oktávval az asszony. Nem békülékenyen, csupán magyarázkodón. - Mocskolt, le-

köpött, nem jól tette, elismerem. De..., te ismerted őt milyen, ha iszik. Teljesen kicserélődött. Kisportolt férfi vagy, amíg ő ugye, legalábbis hozzád képest, gyenge. Elkapod, s kidobod. - Mutatóujját rúgósbicskaként feléje bökte. - Te, ez helyett megölted.

Gergely könyörgőn kulcsolta össze a kezét.

- Egyetlenegyszer ütöttem meg. Védekeztem...

- Ne játszd meg a rendíthetetlen, a makulátlan Grál-lovagot. Egyszerű, szimpla gyilkos vagy.

Elgondolkozón leste a férjét, majd, néhány másodperc multán teljesen lecsendesülten folytatta:

- Választás elé állított a családom: a szüleim, a testvéreim, a rokonságom: te vagy ők?

- Te természetesen őket választottad.

- Az eszemre s nem a szívemre hallgattam.

- Mert Erósz, a gyönyörű istennő az emberi szíveket választotta lakhelyül, nem az agyukat?

A felesége értetlenül, kissé megütközve bámulta.

A férje, némi töprengés után, magyarázón folytatta:

- Erószról, a szerelem istennőjéről beszéltem, ugyanis te nem a testvéredbe, a szüleidbe, a rokonságodba, belém voltál valaha szerelmes. Elhagyva mindenkit, mert ugye ellenezték a házasságunkat, engem az egész családod utált, te mégis feleségül jöttél hozzám. - Legyintett. - Nem jó a hasonlat, ez jutott eszembe.

- Vagyok annyira művelt, mint te - pattogott önérzetesen a szépasszony, talán azért, mivel félreértette a férjét. - Nemeszisz, az igazságos bosszú istene műveként, Nárcisz a saját daliás tükörképébe szeretett bele...

- Nem a tükörben, a tengerben látta meg magát - dacolt a férje csak azért, hogy igenis tudtára adja: ő a műveltebb.

- ... a nők bolondultak érte, mint érted a lányok az egyesületben. Mind beléd estek, hiába voltál nős: a daliás termetű, a jóvágású férfiba... Hangját leeresztette, hangsúlya kifejezetten gunyoros dallamúvá változott. - Ismerd be, Gergő: te csak önmagadat szereted.

- És téged, meg a gyerekemet. Ami pedig a lányokat illeti, kint a kézilabda pályán, rám-rám ragadt némelyik, de én sohasem, egyikkel sem..., senkivel sem csaltalak meg.

- Előbb kérdeztél valamit. Én kitértem a válasz elől. Most megmondom neked: Senkim sincs, egyedül a fiammal élek.

Gergely elgondolkozón lesett maga elé egy ideig, majd a feleségére összpontosította két szemgödréből kisugárzó reflektorfényeit.

- Zsófi... - egy nagyot nyelt -, ha arra kérnélek, hogy borítsunk fátylat a múltra...

- Ha egy csepp eszed lenne - hirtelenkedett megfejthetetlen érzelemtől átitatódott feleleséssel - régen rájöttél volna, hogy miért nem látogattalak meg a börtönben. - Két kezét elszántan összeszorította. Villogón kék szeméből, elképesztőn zöldeskék fényeket lövellt a férjére. - Nem érdekelsz többé. Hamarosan elválok tőled.

- Értem - bólintott rá a férje mély levertséggel, de, hogy ne látsszék gyengének, férfi önérzetében megsértettnek, látszólagos megértéssel lesett a feleségére, akiről, újra és újra azt állapította meg, hogy sokkal szebb, mint azelőtt. Igazi gyönyörű nővé érett, akit mindörökre elvesztett drágakőként sajnált, mert mától... Nem -, jött rá - három éve, hogy örökre elveszítette Zsófiát.

Akaratlanul feltörő sóhajába fulladt bánatát, magába fojtotta, s felállt.

A felesége kissé közelebb lépett hozzá.

- A szüleim, a testvéreim, a rokonságom - magyarázta, hogy elfojtsa a lelkiismeretének meg-megújuló szorongását -, csak a legközelebbi rokonaimat számolom. Huszonhatan vannak. Huszonhat, pedig csak több mint az egy. Ráadásul...

- Már mondtad: idegenként ismertél meg, mától újból idegennek számítok. Mert, ugye a te erkölcsöd...

- Te ne papolj nekem, s előttem erkölcsről!

- Ők igen, én nem?

- Az ő vérük az én vérem is.

- Más közhelyet nem tudsz? - lehajolt a csomagjáért, aközben folytatta: - Hiába tagadod, igenis szeretőt tartasz. Ez itt a lényeg, nem a rokonságod...

- Honnét szeded ezt a... - kezét színésziesen a mellére szorította, lélegzetét visszatartotta, mesterkélten kapkodta a levegőt - hülyeséget?

- Richard Sorge, a mesterkém súgta meg. - Mélyről feltörő bugyogással mondta tovább: - Elmegyek. Később kijelentkezek, noha a lakás fele...

- Csak volt a tiéd. Megvásároltam. Több mint egy éve nem bérlő, tulaj vagyok.

Gergő a hír hallatán tanácstalanul lábat váltott, s a feleségére bámult. Amit eddig elfojtott, most akaratlanul utat tört szíve kürtőjéből felfelé, ám sóhajtásnyi ideje sem maradt a megszólalására, mert a felesége megelőzte.

- Ettől függetlenül, amíg nem szerzel magadnak helyet, itt maradhatsz. Menjél fel a gyerekszobába! Aludj... Gergőke helyén!

- Őt is elpateroltad a háztól?

- Nacsak! - gúnyolódott egész lényéből kisugárzón. - Kibújt a szeg a zsákból.

- Újabb közhely - dacolt a férje.

- Elpateroltad, mondtad te, aki előbb Erószról szónokolt nekem, aki végig, igenis a Grál-lovagot játszod! - Durcásan elfordult. - A nagyszüleinél nyaral.

A férfi elindult.

- Nem vártam díszpárnára... - A fejéhez kapott. - Miket beszélek, teljesen összezavarodtam: díszkapura, tártkarú összeborulásra, de erre a zord fogadtatásra sem. - Legyintett. - Fáradt vagyok - szólt visszza az ajtóból. - Lepihenek. Te is kifújod magad. Meghányod-veted magadban a történteket, mindent számbaveszel, utána, ha akarsz...

- Semmit sem akarok tőled s veled! Egyáltalán nincs mit megbeszélnünk. Vége!

A férje, noha akadt volna néhány szava a gyerekére vonatkozón - nem válaszolt. Lehajtotta a fejét, és csendesen becsukta maga mögött az ajtót.

* * *

Endrődi Gergely a gyermekszobában ruhástól dőlt le a fia heverőjére, ugyanis nem volt a szobában másik fekhely. A falon képek lógtak. Két kezét a feje alá rakta, és sorban végignézte valamennyit. A régi, ismert képek mellett néhány újat is felfedezett. Három éve nem látta a fiát. Mennyit nőhetett! - csodálkozott ezekre a képekre, noha egyik sem fénykép volt. Az anyjára hasonlít, mint születése óta, de a természete...! - Félrehúzta a száját. - Hiába, ha ellene nevelik, gyilkosnak nevezik, szidják, lebecsmérlik előtte. Addig-addig, hogy végül a fia is... Nem! - öklözött elszántan a levegőbe. - Elég nagy már ahhoz, hogy mindent elmondjon neki. Nyolc éves, biztosan megérti, őt, az apját.

Feje, a kint nyüzsgő város zajaként, egyre jobban zajgott. Különféle képek: magányos alakok, csoportok, árnyak és fények villantak fel, s vesztek bele az elmúlt élete mocskossá vált folyamába, amely a kilátástalan jövőjének szimbólumaként egy sziklás részbe vájt üregbe torkollott, tűnt el az emberi szemmel többé nem követhető föld alatti vájatban.

A múlt fényes emlékképei, a jövőjére vonatkozó, feketére satírozott jövendölései... váltogatták egymást. Hol ebbe, hol abba kapaszkodott, de igazán egyikbe sem fogódzhatott, kapaszkodhatott meg, mivel nyúlós testű halként sorban kisiklottak a kezéből...

Fantomképei után, nemrégen a börtönben olvasott könyvek, történetek ötlöttek eszébe. Machiavelli: Hadműveletei..., ha ő is olyan gátlástalanul törhetne célba! De mi az ő célja? Van-e egyáltalán célja? Lenin: - ezt a könyvet is a börtön könyvtárosa nyomta a kezébe, a polc egyik zugába rejtegette - Egy lépés előre, két lépés hátra című írása... Taktika és stratégia...? Taktikázhat-e ő saját kietlenségében, tobzódón, cél nélkül? Esetleg sasszézhat: két lépés rövid, egy lépés hosszú... No de, táncolni csak parketten lehet, amíg ő jelenleg és a jövőben is légüres térben lófrál majd. Stratégia? Ugyan! Örökre gyilkos marad. Büntetett előéletű lesz. Annak tartja a felesége, megbélyegezi a fia..., mindenki leköpi. Karl Klausewitz: Háborúja főhőséhez hasonlón, a továbbiakban csak a szerencsére és a véletlenek kiaknázására bízhatja az életét.

Szomorú vigasz!

Szarajevóban Gavrilo Princip lelőtte Ferenc Ferdinándot, mire kitört az első világháború. Ő, és a családja háborúja a sógora leütésével, megölésével - védekezésből, önvédelemből tette - kezdődött el. Az első világháború nyolc-tíz év után véget ért, amíg az ő háborújuknak csak a halál vethet véget.

A halál. Addig?

Gondolatai zavaros csapongásának, csak az álom összemocskolódott tündére vetett véget, amely lepkeszerűn rátelepedett a szemére...

Kintről beszűrődő autózúgásra, ajtócsapkodásra ébredt fel. A börtönben szokta meg, ahol a legkisebb zajra is felriadt.

Az ablakhoz ugrott, és kilesett. A ház előtti utcai villanyégő az egész környéket bevilágította. Ezek fényében, egy ismeretlen férfi közeledett a kapuhoz. Nyilván az, aki előbb kiszállt a kocsiból. Kulcsot vett elő a zsebéből...

Tehát ismerős. Ki más, ha nem a felesége szeretője! - ötlött a fejébe, mialatt az kinyitotta a kaput, és otthonosan besétált a kapun. Hiába tagadta, mégis szeretője van! Nem ok nélkül gyanúsította meg, tehát. Amióta itthon van, jó, nem nézett be hozzá. Elválik - vágta a fejéhez, ám vacsorával csak megkínálhatta volna! S mivel ő nem akart beletúrni az ágyneműtartóba, paplant, sőt pizsamát is hozhatott volna neki. Egyébként is, a fia paplana, hozzá képest, keskeny és rövid is. Fázik...

Meglesi őket - gyötörte a rosszabbik énje, ami ellen azonnal tiltakozott a valódi, a génjeibe ívódott egyénisége: Nem illik, és ugye, ő nem szokott az ilyesmikhez. Mindenkivel, főleg a feleségével a lehető legkorrektebben viselkedett...

Visszalépett a heverőhöz, felvette a hátizsákszerű csomagját, amely végig a földön hevert, a vállára vetette, és óvatosan, önmagát vádlón, tolvajszerűn kinyitotta az ajtót.

Lent, hiába a génjeibe ivódó, régebbi, valódi egyénisége, hiába akarta, az ördögtől elaltatott lelke, néhány pillanatra régi hálószobájuk ajtaja elé vonszolta a testét.

Nem sokáig hallgatódzott. A felesége röviden, bensőséges sustorgás közepette, de ahhoz elég hangosan, hogy ha töredékesen is, ő is

hallja: tájékoztatta a váratlan hazatéréséről. A férfi válaszolt valamit, ám nem hallotta mit, majd valamelyikük bekulcsolta az ajtót.

Hosszabb szünet következett... Később - ugyanúgy, mint eddig, semmit sem látott, de majdnem mindent hallott - olyasmi történt, amely végleg és félreérthetetlenül meggyőzte: a férfi, igenis a felesége szeretője. Bizonyos következtetésekből azt is kiszűrte: volt játékosa a régi férfi kézilabdacsapatából, ahol ő vezető edző volt, ugyanúgy amint felesége a későbbi női csapatában...

Az ajtófélfának dőlt. Szíve összeszorult, torka kiszáradt, gyomrába görcs ugrott s fájt. Amit eddig soha - még az anyja temetésén sem sírt -, most megtörtént. Ha nem is zokogott, könnyezett.

Most és itt érezte, értette meg valójában azt, hogy mit tett: gyilkolt, három évig raboskodott, nem beszélve a meghurcolásáról, cselekményének megszellőztetéséről a lapokban..., mi mindent veszített el.

Pánikszerűn menekült ki az épületből. Kulcsát, annak jeléül, hogy soha többé nem tér vissza a levelesládába csúsztatta.

* * *

Endrődi Gergely - az ébrenlét és az elalélás szakadéka szélén táncolva - a történtek miatti szomorúsága, elkeseredése, önmarcangolása, keserves kínszenvedése közbeni öntudatlan, hosszabb kóborlása után egy kicsinyke szobában eszmélt fel. Feje a sok szesz elfogyasztásától, méhkasszerűn zsongott. Izmai elnehezültek, valamennyi porcikája sajgott.

Egy ismeretlen nő ült az ágya szélén. Csak derengett, hogy ez a nő szedte fel valahol. Szabványszerű mosolya, ragacsos mázként telepedett a nem éppen iskolás lányosan üde arcára, mialatt ő, a kihívóan kidekorált nő, majdnem csupasz testén és mindenen túlnézve, fejfájósan, másnaposan, bűnbánattól telítve lesett a távolba.

A nő, akiről azonnal megállapította, hogy közönséges utcalány, feljebb húzta amúgy is igen rövid szoknyáját, dús keblét közelebb hajlásával, kirakatszerűn közszemlére bocsátotta, amiről a férfinak a felesége jutott eszébe, sajdult szívébe a mély fájdalom.

- Kérdezni akarsz valamit? - sustorogta a sok elszívott cigarettától, elfogyasztott szesztől rekedten.

- Mit?

- Például..., hol vagy? - Megkopott szépségének néhány fénykévéjét a férfire ömlesztette.

Gergely szétnézett. Szája szélét finnyásan széthúzta. A nőt leste: mennyire ócska kis kurva!...! - fitymálta le, önkéntelenül megint és megint a feleségéhez hasonlította. Az, mit sem értve a férfi bensőjében kavargó indulatokból, ha nem is éppen pille szárnyú mosollyal, de nem széles vigyorral viszonozta a cseppet sem lelkendezőnek tűnő érdeklődését. Az egyszerű, az átlagos szépségű és testű utcanő, széles hím vigyort várt, amelyre a társa néma undorral válaszolt, kimondatlanul is felkínált bájainak elfogadására.

- Ha nem is sokat, mert ugye te meg a bőbeszédűség..., azért csak elmeséltél valamit magadról - kántálta a nő torzón. - Egyetlen pillanatra sem kértél, hogy feküdjek alád, azt sem engedted meg, hogy melléd húzódjak. - Megsimogatta. - Csinos, magas, sportos küllemű férfi vagy. Őszülő halánték s igen markáns arc...

- Barázdált arc.

- Ami nagyon jól áll neked. - Elgondolkozón leste, fejét csendesen megcsóválta. - Nem melós vagy, intellektuel. Tetszel nekem, de nem kérdezem meg, mert egyáltalán nem érdekel, hogy mi a foglalkozásod. Miért kaszliztak be... szívesen eltartanálak, amíg nem vergődsz zöldágra.

Gergely bensőjét émelyítő undor járta át. Hónaljszag, pacsuli, olcsó kölni illat keringett, amitől újra és újra felfordult a gyomra. Ki tudja, hány férfival hempergett csak ma, kenték össze a combját, megint és megint nyaldosták a mellét..., melyet talán le sem mosott, amely a végtelenségig felturbinázta fokozódó undorát, összekuszálta az idegrendszerét. Ordításra, a nő elzavarására szánt energiáját mégsem durvaságra, hanem önmaga lecsillapítására fordította.

- Azt hiszem, közöltem már - hörgött a hangja a sok ital utóhatásaként -, három évig távolról sem láttam nőt. Minden kelléked megvan: csupasz combok, kilátszó mellek, nagy feneked..., pénzem is akadna bőven, de nem kellesz. Bocsáss meg!

- Impotens vagy? Szívesen segítek.

- Egyszerűen..., most nem kellesz.

Hangja s a nézése, a szavaival ellentétesen szentimentálissá változott. Eredeti, szelíd egyéniségéből fakadón - amelyet edzőként sem vetkőzött le, ezért is választotta a férfi helyett a lánycsapatot - nem akarta megsérteni, ezért benső ösztökélésre, magyarázkodni kezdett:

- Speciál, nem rólad, általában a nőkről van szó. Nagyon nagyot csalódtam, amiért jelenleg valamennyi nőtől ódzkodom. Lelkileg megsérültem. Pihennem kell.

- Tapasztaltam - cinikuskodott. - Bármit tettem veled, valamennyi nő rafinériámat, hódítási trükkömet, hidd el: nem kezdő vagyok a szakmában, van gyakorlatom, bevetettem, te mégis csak azután álltál kötélnek, amikor elálmosodtál s szobára..., ide, hozzám hoztalak. Nem csoda -, még közelebb hajolt, sustorogta? - rengeteg italt beléd erőltettem. Tetszel nekem...

- Ne haragudj... - szavait hirtelen felgyorsította. - Ettől független kifizetlek.

- Köszi.

- Csinos vagy, tuti az alakod - hazudta a férfi ugyanolyan stílusban, hanglejtéssel, amint elkezdte. - De, ha egyszer az arcod állandóan kétdimenzióssá változik előttem. Eredeti arcvonásaid mögött, akaratlanul egy másik nő: a feleségem arcát látom.

- Aki kidobott.

- Így is mondhatjuk, noha látszólagosan önként léptem le. - Így mondta. Előbb is a jazz tuti szót használta, mert ez illet a jelenlegi helyzetéhez.

- Megcsalt. Bepalizott?

- Engem, mégis kielégíthetetlen vágy kínoz utána, valósággal égeti a bensőmet. Közel tíz évig éltünk együtt. Tanúja, minden egyes csókomnak, ölelésemnek. Én... én sohasem leszek, lehetek többé szerelmes senkibe.

- A szerelem, a mi ősi szakmánkban, foglalkozási ártalom, tehát tilos, akár a csókolózás, mert a legtöbb férfi azt szeretné, ha beléjük habarodnánk. Ki kell őket ábrándítanunk.

- ... a fellobbanó szerelmet immár csírájában megrontaná - mondta tovább, egyáltalán nem zavartatva magát a nő közbeszólásától, vagy ahhoz illőn reflexszerűn -, mert ő ezentúl mindig jelen lenne az esetleges másik nő mellett, aki csendesen vagy hangosan ülve, heverve szeretkezne velem. Én látom, most is világosan látom őt, de hiába nyújtanám feléje a kezemet, megfoghatatlan, örökre megfoghatatlan marad.

A nő enyhe sértődöttséget imitálva felállt.

- Nagyon keveset tudok rólad, te viszont, még annyit sem konyítasz az én múltamról. - Szája szélét gunyorosan széthúzta. Majdnem a füléig ért, ajka még duzzadtabbnak, erotikusabbnak látszott. - Azt hiszed, én kurvának születtem? Nekem nincsenek s nem is voltak érzéseim?

Az asztalhoz lépett. Egy tablettát vett ki az erszényéből, a pohárba sört töltött.

- Sör, és altató. Összevissza gagyogsz. Meglehet, becsavarodtál a sitten, vagy nagyon fáradt vagy. Aludj! Hátha másként beszélsz utána, szépfiú?

Gergely felült. Engedelmesen átvette a tablettát, a szájába rakta, utána a sör következett, amellyel lenyelte.

* * *

Endrődi Gergely késő reggel ébredt fel, nézett szét, ugrott ki az ágyból. Ijedten nyúlt a belső zsebébe, majd fokozódó idegességétől kapkodón, sorban a többi zsebébe kutart.

A pénzét, negyven forint kivételével -, a nadrágja zsebében találta meg a két fém húszast - mind ellopta az a prostituált nő, aki idecipelte, de hiányzott a kis műanyag táskája is, benne a zsebkése, az órája, a gyűrűje és a borotvakészlete...

- Kirabolt, a rohadt! - suttogta kétségbeesetten, ön-magát okolón a történtekért. - Mindenemet - a hajába túrt -, még a fésűmet is ellopta az ócska ribanc.

Az asztalon egy cédulát talált. Mély kétségek között vette fel, olvasta el:

„Kilenc óráig hagyd el a szobát, ha nem akarod, hogy kidobjanak!” - ez állt a papíron.

A motyóját keresve, újabb borzalom érte: azt is ellopta az iménti nő.

Semmije sem maradt: se fehérneműje, ruhája, ami rajta volt.

Lemondón, már-már beletörődötten legyintett, és úgy, amint volt, kiballagott az ajtón.

A kapu mellett, a járdán, egy totó-lottó árussal akadt össze. Maradék negyven forintjáért lottót vásárolt, amelyet ott helyben, a kölcsönkért tollal ki is töltött. Számokként: a kisfia, a felesége és a saját kora után szabadulásának hónapját és napját ikszelte be.

* * *

Esteledett. A felhők, mint színkompozíciók a festményen, amelyet a mester, jókedvében, merész ecsetvonásokkal rakott fel a vászonra, szerfölött barátságosaknak tűntek.

Endrődi Gergely a közeli vasúti felüljáró korlátjának dőlt. Hosszú gondolatsora, mialatt a fejét törte, egy olyan pontra érkezett, amikor az ember, mint gondolkozó lény, elveszítve emberi mivoltát, semmitől, még a haláltól sem retten meg többé. Eredeti intellektuális lényének idegszálacskái, irreálisan megfeszültek, elvékonyodtak, s egy bizonyos helyen beleakadtak az alatta nyújtózkodó vasúti sínek, vastag pókhálózatába, amelybe szubjektív lénye, vergődő légyként, egyre jobban belegabalyodott. Létének az evilághoz kötődő időbelisége és a halál utáni időtlensége egyaránt az énjébe ívódott, csakúgy, mint halálos elkeseredésének - lelőtt varjúszárnyként való zuhanása - lassan rögeszmévé zsugorodó vágya az önmegsemmisítésére.

Családját elveszítette. Pénze nincs. Állása...? Nem mehet többé gyerekek közé testnevelő tanárként, de ilyen előélettel edző sem lehet a jövőben. De, ha mehetne, ha lehetne is..., nemcsak önbecsülését a közösséghez való alkalmazkodó képességét is elveszítette a börtönben. Ő, a bátor, ő a magabiztos -, ha mindig szerényen, de határozottan viselkedő, a közösséget rendkívül kedvelő - egyén, látni sem akarja többé az embereket! Robinsonként, elhagyatott szigeten pedig,

nem élhet, mert ilyen nincs. Mindenét, az önbecsülését is elveszítette. Mindent elveszített, amit egy ember elveszíthet! Ráadásul rettentően bűnösnek érezte magát, mert - igaza van a feleségének - rendkívül erős férfi, igenis, egyszerűen kidobhatta volna lakásukból, hozzá képest gyenge, ráadásul igen ittas sógorát. A bírónő is így vélekedett... Helyette ütött, tehát nagyot vétett. Még akkor is bűnt követett el, ha az ő vétke történelmünk legsötétebb alakjaihoz képest - mert Mozart D-dur andantéjának dallamára, Dante: Divina comediájának tükrében ők is Gritti, Cillei Ulrik, Jellasics, Kun Béla, Szálasi Ferenc, Hitler Adolf, Sztálin, Rákosi Mátyás..., mind, mind eszébe jutottak, akaratlanul a legnagyobbakhoz mérte önmagát -, mint porszem a hegy mellett, láthatatlanul eltörpült. De, ha a felesége, a fia... mindenki, csakúgy, mint azokat, egyformán gyilkosnak nevezi? Becsületérzéke, amely hosszú generációk örökségeként ívódott a génjeibe, hiába tiltakozott ellene, hiába gondolt újra és újra a börtönben s itt, ő is gyilkosként gondolt önmagára, mert mindegy hogyan s miként, igenis kioltott egy emberi életet. Lelke, mint kifinomult precíziós műszerecske automatikusan lezárt valamennyi vészkijáratot, belső börtönében pedig, sokkal nagyobb fájdalmat kényszerült elviselni, mint amire idegrendszere képesnek bizonyult.

Ájulás környékezte. Mozart, Beethoven, Chopin, Wagner... képzeletbeli zenéje, csakúgy összekeveredett, végül egyetlen szólamú, szétfolyó, zavaros akkorddá olvadt össze, mint Schopenhauer, Nietzsche, Ibsen, Dosztojevszki, Strindberg drámájának egy-egy eszébe ötlő részlete.

Fülsiketítőn éles, hátborzongatón zagyva szózatot hallott, alulról, az egyik közeledő gőzmozdonyból felcsapódó, kénbűzös füstöt érzett, amelynek ködébe burkolódzó, ördögök díszkíséretében, angyalok riadtmadárszerű szétreppenése közben, maga, a fekete képű Lucifer, a bukott arkangyal szállt alá: a karjaiba vette, s lehulló, őszi, összeaszott, rozsdaszínű levélként, az alant elhúzódó, ki tudja hová vezető, fényes sínekre hullatta.

* * *

- Csak ennyit szedtek össze? - meredt a rendőrség életvédelmi osztályának vezető századosa, a nejlonzacskót eléje rakó hadnagyra.

- Sérült személyi igazolvány, egy épp, szabályosan kitöltött, elmúlt heti lottószelvény, ami..., nézze csak százados úr! - Nem vette ki, mivel a vékony nejlonon át igen jól látszottak a számok. - Véletlenül utána néztem...

- Beidegződött nyomozói rutinból - mert a százados egyáltalán nem szerette azt a kifejezést, hogy véletlen, mert ilyen, szerinte nincs.

- ... ötös.

- Telitalálat? - nézett nagyot a százados.

- Ötvenhat milliót fizet.

- Szerencsétlen! - Kivette a gyűrött, a kissé megtépett igazolványt, s belelapozott. Testnevelési Főiskolát végzett, tornatanár, és... valamelyik klub kézilabda edzője volt... - A szelvényt - fejét megcsóválta, bajusza alatt cinikus mosolyt dörzsölt szét - az örökösök legnagyobb örömére, közjegyzői letétbe helyezzük!

Fanyalogva, enyhe fintorral az arcán lapozta tovább az igazolványt, böngészte a börtön parancsnoka által kiállított okmányt, lesett újra és újra a szerencsés lottószelvényre..., eközben a mulandó életre, a szerencse kiszámíthatatlanságára gondolt...

1994. júniusa

Impotencia

- Nagyon csini a kéglid - a fiatalkorát kissé átlépő, ám igen csinos, főleg incselkedőn karcsú nő arcán az őszinte csodálkozás, fruskákat utánzó szemérmességbe fulladt, mialatt női kíváncsiságától ösztökélten, mesterkélt feldobottsággal körbeforgatta a fejét. - Nem haragszol - kihívón nagy, kék szemét kacéran a férfi arcára tapasztotta -, hogy csakúgy lerohantalak?

- Valamit elrebegtél, én behívtalak.

- Ah... ah! Betörtem.

- Jó, lerohantál, betörtél, de mielőtt - murisan hötyörészett - megerőszakolnál...

- Nem halnánk bele.

- ... foglalj helyet!

A szép nő a heverőre vetette magát. Hosszú, formás lábait keresztberakta. Miniszoknyája alól előbukkanó csupasz, s hosszú combjai erotikusan incselkedtek a férfival, aki csak ezekben a pillanatokban nézte meg alaposabban: Nagyon jól néz ki! - cuppantott rá titokban, nem éppen fapofával.

- Szóval... azért jöttem - nem habozott, nagyon is magabiztosan viselkedett, társalgott -, hogy megköszönjem...

- Kint, már megköszönted.

- Igazán jólesett..., szép cselekedet volt tőled...

- Szakadt az eső, te egy villanyoszlopnál...

- Buszmegállót jelző oszlopnál...

- ... álltál.

- Támaszkodtam, ugyanis kificamodott a bokám.

- A tűsarkú cipőd miatt történt, mondtad...

- Nyögtem sírva.

- Rohantál, és...

- Megbotlottam, s kificamodott a bokám. A kocsim bedöglött...

- Pardon, csak a benzin fogyott ki.

- Amilyen autóvezető vagyok - kacagott fel önirónikusan. - Abszolút nem értek a kocsihoz. Kalapács, csavarhúzó, s más szerszám so-

sem volt a kezemben. - A férfira mosolygott. - Először engem fuvaroztál haza, aztán a kocsimért mentél vissza, töltöttél bele benzint, és hazahoztad azt is. Egyébként a benzin árával tartozom...

- Hadd! Majd leültem - tért vissza beszélgetésük előbbi menetére, hogy eltussolja a nő által megemlített tartozást -, amikor megtudtam, hogy ugyanabban a házban laksz, ahol én is. Itt.

- Ráadásul ugyanazon a folyosón.

- Több, mint négy éve lakom itt, és nem ismertük egymást. Hihetetlen, nem?

- Há...át! - kacérkodott. - Ha itthon tartózkodom, ugyanis nagyon sokat utazom külföldre, olykor hónapokig vagyok távol mindentől, nagyon sokat regél rólad a gondnoknőnk. Mi több! Össze akar bennünket boronálni, mivel, szerinte te és én reprezentatív... - így mondta, noha azt sem tudja, szegénykém: mi az, személyek vagyunk.

- Mégsem jelentkeztél - nevette ki a férfi.

- Úgy nézek ki - emelte fel a hangját, mesterkélten kiszínezve, női mivoltából megsértetett imitálón -, mint akinek a férfiak után kell futkosniuk?

- Több férfival láttalak.

- Mégis ismertél?

- Néhányszor, kutyafuttában megpillantottalak, amire csak itthon...

- Miután felcsíptél.

- Bocs, az ölemben vittelek, helyeztelek el a kocsimban...

- És cipeltél fel onnét a lakásomba, ahol orvost hívtál...

- ... jöttem rá, hogy ki vagy.

- Miért nem kezdtél ki velem? - fokozta tovább előbbi kacérságát kihívón. - Jó, akkor este nem. Másnap, vagy utána. Becsengetsz, s érdeklődsz: meggyógyultál...?

- Úgy nézek én ki? - vágott vissza, csupa heccből az.

- Oké! Utánad a csajok, utánam a férfiak futnak, tehát összeillünk. Ja..., Radnóty Jácint vagyok.

- Egyszer már bemutatkoztál.

- Nem emlékszem, bocsáss meg! Viszont te...

- Nemes Ágoston a nevem - motyogta el futtában, mialatt, és utána gyertyát vett ki a könyvszekrény egyik fiókjából, rakott az asztalra, s meggyújtotta.

- Ez mi? - csodálkozott rá feldobott kő gyanánt, vízbe zuhanva, körkörös hullámokat verve maga körül. Minden egyes mozdulatából mágneses delej sugárzódott ki.

- Díszítés..., hangulatkeltés..., ünnepélyesség..., szimbólum? Válaszd ki a neked megfelelőt, mielőtt megkínálnálak itallal!

- Lemezeid, bélyeggyűjteményed, különleges videokazettád... nincs?

- Nem én csaltalak be.

- Hívtál. Egy s ugyanaz.

- Lényegében... Érezd jól magad! - Az égő gyertya mellé virágot helyezett. Ugyancsak a könyvszekrény, ha nem is a fiókból, mint előbb a gyertyát, az üveges rész előtti, tágas pereméről vette le.

- Gyakran fogadsz nőket?

- Néhány éve, egyáltalán nem.

- Akkor, honnét ez a nagy felhajtás? Gyertya, virág... - A férfi közben bekapcsolta a zenegépét. Madonna erotikusan búgó hangja áradt szét, akadt fenn érzékük kifeszített pókhálójában, mígnem a nő hangosan fel nem kacagott. - És, ez is! Minden előkészítve.

- Miattad van.

- Miattam, amikor azt sem tudtad, hogy...

- Biztos voltam benne... - Megakadt. A megfelelő szavakat kereste, ugyanis ezekben a pillanatokban zavarta a nő jelenléte. Mintha üvegburában lenne, ő, hiába akarja, nem tudja megkaparintani.

- Hogy előbb-utóbb - segítette ki a nő.

- ... jelentkezel.

- Ha te nem, én. Baj?

- Sőt. Megköszönted azt, ami szóra sem érdemes. Én... - zavartan elhallgatott.

- Megkínálsz egy itallal, jó. Utána?

Szép arcát eredeti természetéből fakadón, erotikus mosolya finoman ledérre festette. Nem játszott szerepet. Eredeti énjét adta.

- Táncolunk?

- Oké, táncolunk! Utána? - bájolgott tovább, kihívón. Talán nem teszi, ha rafinált női ösztönéből fakadón fel nem fedezi a férfi elementáris zavarát.

Nemes Ágoston, egyik kezében üveget, másikban két, hosszú talpú poharat tartott. A bárszekrényből vette ki. Az asztalra akarta rakni. Valósággal megdermedve nézte a földet, és az egyre kihívóbban, sőt felkínálkozón viselkedő nőt. Azon törte a fejét, hogy miért viselkedik diplomás, több nyelven beszélő, jó társaságokban forgolódó, jómódú, világutazó..., s nem mindennapi arcú és alakú nő létére ennyire, mármár parlagin, sőt: kifacsart utcai nőkhöz hasonlón.

- Én... én - hebegte eközben.

- Csak olyan nővel kezdesz ki, akit szeretsz, legalábbis ismersz. Mert, ugye az a fránya AIDS? A szerénységed...? Ezt akartad mondani? Engem előkelő prostinak, afféle..., finoman mondva: úri cédának tartasz...

- Nem egészen - tiltakozott a fejével is erőltetetten, mert ha nem is egészen, részben igazat adott a nőnek.

Az üveget és a poharakat az asztalra helyezte.

- Nézd - folytatta ezután, huzakodón, mintegy kiesve a szerepköréből a csinos nő. Kaján mosolya közepette a kanapé támfalának dőlve. Keresztberakott lábát leeresztette, térdeit illedelmesen egymás mellé szorította. - Ismert ruhatervező és egy nagy ruhaszalon-lánc, nem butikok, több előkelő szalon tulajdonosa vagyok.

- Manökenként, illetve fotómodellként kezdted...

Nem folytathatta, mert, mint annyiszor, a csábos nő, erotikus fennhangon közbenevetett.

- Az előbb még azt mondtad, nem ismertél.

- Azóta tudtam meg, mióta hazacipeltelek.

- Érdeklődtél felőlem, mert másképpen nem megy. Tetszem neked, mint te nekem. Ennyi! Modern nő vagyok, ne kerteljünk. A folytatást, majd meglátjuk...

- Nem lesz folytatás.

A szép nő, kissé mandulavágású szemében erotikus fények gyúltak s lobbantak fel, ömlöttek szét egyenletes kihívással az arcán.

- Nekem sosem állt ellen férfi. Te sem! - magabiztoskodott nagyképűen. - Idő kérdése csupán. Kinél, mennyi.

Nemes Ágoston az asztalra mutatott.

- Vodka...? - Látva a nő megnyúló arcát, gyorsan hozzátette: - Chantre..., könnyű brandy?

- Ah... ah!

- Pepsi, esetleg Garden... rostos szőlő-, narancs-, almalé?

- Ah... ah!

A férfi fanyalgón tárta szét a két kezét.

- Más...? - Visszalépett a bárszekrény mellé, s belenézett. - Bor. Olaszrizling, hozzá chips, egy kis ropogtatni való?

- Köszi! Ülj mellém, és mesélj!

- Tényleg nem iszol?

- Most semmit sem kérek. Kávét sem, mert ugye az következik. - Mosolygott a férfira.

Nemes Ágoston szófogadón leült. Nem a nő mellé, amint kérte, távolabb. Radnóty Jácint erőszakosan, amely meglehetőn illet a különcködő, kihívó egyéniségéhez, egyáltalán nem tűnt a férfira akaszkodónak, közelebb húzódott a társához, s csóknyi közelségből, diszkréten a fülébe súgta:

- Meleg vagy?

- Rám van írva?

- A gondnoknőnk...

- Azt mondtad: össze akart hozni velem. Akkor?

- ... sosem látott nővel.

- Itt nem is. Sok barátom van...

- Kémikus vagy. Egyetemen tanítasz.

- ... gyakran felhozzák a barátnőjüket - folytatta a férfi zavartalanul -, élettársukat, engem facér nőkkel lepnek meg... Ezt nem mondta?

- Ami azt illeti a gondnoknőnk intelligenciakvóciense, szerintem nem éri el a százat. Csak egyvalamihez ért igazán.

- A pletykáláshoz.

- Nyertél. - Előbbihez hasonlón, de most már nemcsak a fejével, a testével is a férfihez lapult.

- Nem érdekel: deista, vagy panteista, esetleg materialista vagy - búgta szirénhangon, szeme szinte buzgott a kíváncsiságtól -, gyónjál meg, mert... - Belezavarodott, amiért is néhány pillanatra elhallgatott. - Valamit elrejtesz előlem. - Mintha, most jutott volna eszébe, hogy teret adjon megütközésének, felsőtestével kissé odébb húzódott. - Van valakid. Szerelmes vagy?

- Pragmatikus kérdés, de helyén való. Nincs, és nem a válaszom. - Egészen a kanapé végébe húzódott. Zavartan leste a földet. - Most..., olyat mondok el neked - kezdte kissé később s igen kínosan -, amit a legjobb barátaim előtt is eltitkoltam. Hallgattam róla, mert féltem, ugyanis megfenyegettek. Később meg? Szóval, tovább hallgattam, hallgatok, mert manapság is félek, holott már egyáltalán nincs alapja a félelmemnek, viszont szégyellem. Nagyon szégyellem, Jácint!

Tovább leste a földet. Ujjaival zavartan kaparta a kanapé bőrbevonatát.

Radnóti Jácint szoborrá merevedetten leste, mivel a férfi még mindig hallgatott, közelebb húzódott hozzá, és meglökte.

- Megtisztelő, hogy előttem, végeredményben egy vadidegen előtt tárod ki a szívedet. Folytasd!

- Jó, néhány évvel ezelőtt történt, néhány napos katonakoromban. A politikai tisztünk, egy beképzelt, hős gúnár, nagy leffel vágódott elénk: Ugye, mindannyian belépnek a KISZ-be. Igen... igen! - hangzott mindenfelől: Foglaljanak helyet! Én egyedül a százból, állva maradtam: Mit akar? - förmedt rám. Tessék megszavaztatni! Ellene? - vágott közbe, nyeglén, önmaga-mutogatón. Egyedül én emeltem fel a kezemet: Hagyja el a termet! A folyosón várakozzon! Este, a foglalkozás után, hátulról, ki, nem tudom, lepedőt dobott a fejemre. Letepertek a földre, és összevissza rugdostak. Kórház..., de nem az urológia, a pszichiátriai osztály. Igaz, nagyon kikészültem idegileg is, de nem annyira, hogy pszichiátrián kezeljenek. Műtét, később s késve, persze már az urológián, ahová átvittek, ahová eredetileg vinniük kellett volna...

A csinos nőre emelte fáradt tekintetét, és fanyarul rásandított.

- Azóta - sóhajtotta - nem vagyok férfi.

- Te... nem jelentetted fel őket? - tört ki a hallottak súlya alatt nyögve a szót, a szép s kicsi ajkakból.

- Amint említettem: megfenyegettek. Aláírattak velem egy papírt, mely szerint gyakorlatozás közben történt a baleset. - Nagy lélegzetet vett. - Emlékeim szomorú szerenádjaként...

- Neked, ez szerenád? Tragédia. Súlyos tragédia, Ákos!

- Egy életen át tartó fogyatékosság, tudom. Ha nehezen is, nagyon nehezen elviselem. Tehetek mást?

Az előbbi erőszakos nő behunyta, enyhén festett, mandulavágású szemét. Szép, tiszta arcát a szomorúság komor színei hálózták be. Fejét részvéttel és sajnálkozással keveredett hitetlenkedéssel rázogatta.

- Ez... ez - rángatta most már a vállát is - nem lehet igaz. Szörnyű,

Felállt. Két kezét -, eddigi viselkedése alapján, reá egyáltalán nem jellemzőn, hattyú nyakához hasonlón, mialatt tekintete bájolón fricskázta a férfit -, kecsesen feléje nyújtotta.

- Táncoljunk! Kérlek!

- Lecserélem a lemezt. Elvis Presley megfelel?

A csinos és igen karcsú nő, feldúlt lelkületéből kifolyón, olyan erősen rábólintott, hogy dús, szőke haja előre bukott az arcára.

Miután befőttes üvegből kizúduló meggyszemekként szétömlött a zene, a tánc előkészületeként összeölelkeztek.

- Julius Cézár - súgta ringón a nő - kétezer évvel ezelőtt merészen átkelt a Rubicon folyón... Ne nevess ki! - ragasztotta tekintetét a férfi arcára. - Egyáltalán nem tudom, honnét, miért jutott eszembe: diszkontinuitás, transzcendencia? Mindegy. Én, aki eddig soha, most, miért veszítselek el, veszítsek végzetes csatát Napóleonhoz hasonlón Waterloonál?

A férfi vállára hajtotta a fejét, arcát önfeledt kéjelgőséggel a nyakához dörzsölte.

- Ha szeretők nem lehetünk, barátok leszünk - esdekelte később kifinomult bájjal.

- Miért ne?

- Jóképű, sportos alkatú férfi vagy. Melyik nő nem járna szívesen veled?

- Akár férfi veled.

- De, amit előbb elmondtál - rebegte tovább, mint aki még mindig nem emésztette meg a hallottak borzalmát - egyszerűen..., több mint hátborzongató... Tragédia. Nagyon..., nagyon elkeseredtem.

Együttérzőn a férfihez bújt, amiért abba kellett hagyniuk a táncot. Arcát a nyakához szorította, és teljesen váratlanul elsírta magát, amely újra és újra nagyon meglepte a férfit: Miért sír? - törte a fejét, mialatt az idegrendszerét jóleső érzések zsibbasztottál el, újra és újra: Szereti? Felemelő, egyben fájdalmas érzést okozott neki, mert, mit ér a bimbó, ha sohasem szökkenhet virágba? Tüzelő szukaként érkezett - magára is haragudott, amiért e csúnya hasonlat jutott eszébe -, s leforrázottan, kielégületlen távozik majd! Nem ő, egy letűnt átkoskor kiradírozhatatlan bűne az oka. Mindez, neki fáj a legjobban, mivel ugyanúgy kívánja a nőt, mint azelőtt. Csakhogy most hiába.

Az igen csinos, jó alakú nő könnyei a mellére gurultak, amitől a szívében, a lemezzel ellentétben, másik zene szólalt meg... Nem, nem zene - jött rá azonnal: Mennydörgés. Feldúlt lelkében zord vihar dúlt. Olyan - hegyek mögül, hirtelen előtörő - vihar volt, amelyet fogyatékosságából kifolyón, talán csak az öregkor csillapíthatja le. Addig? Itt ez a csinos, jó alakú, nyílt felkínálkozása ellenére is megnyerő nő!

Jó, barátok lesznek. És...?

Kettős tragédia

Mikó Illés testileg-lelkileg összeomlottan zuttyant otthon a megszokott fotelébe.

Most ért haza az orvosától. Több mint egy éve betegeskedett. Súlyos fehérvérűség, alig működő vesék és májzsugor...

Néhány hónap, esetleg egy félév és meghal: Rendezze, mielőbb el a vagyoni helyzetét, s készüljön fel a legrosszabbra...! - közölte vele, drámai őszinteséggel, némi részvéttel a kezelő főorvosa.

Mit..., miről végrendelkezzen?

Fejét a fotel támfalára fektette. Szemét behunyta, két kezét lelógatta, testét összecsuklón elernyesztette.

A ház és a nyaraló fele a feleségéé. Másik felét egyetlen lánya örököli. Opeljét, máris kizárólag a lánya használja. Más? Ékszerek, értékes fényképezőgép, berendezés, háztartási és egyéb gépek, antik bútorok..., minden közös szerzemény.. Betétkönyvük, látra szóló, értékpapírjaikat ugyanígy bárki kiválthatja... Jó fél éve, hogy leszázalékolták. Tehát munkahelye nincs. A laboratórium vezetését még akkor átadta. Semmi sem köti már oda, csak, a néhány régi barát, s volt munkatársa. Elköszönjön tőlük? De hiszen egyszer már elbúcsúztatták...! Olykor meglátogatja őket, azok viszont. Ennyi, jelenleg s marad továbbra is, amíg...

A halál..., a halál! Ütött szeget e súlyos, elképesztően hátborzongató gondolat újból és újból a szívébe, noha még mindig nem fogta fel a maga teljes borzalmában a főorvosa által közöltek valódi értelmét. Bensőjében: idegrendszerében, húsában, csontjaiban bujkált, de úgy istenigazából még nem fészkelte be magát a tudatába. Jobb is, mert pánikba esne, idegileg teljesen összeroppanna.

Fejét az ölébe lógatta. Két kezét a tehetetlen, a kiszolgáltatott emberek beletörődöttségével a megváltoztathatatlanba a tarkójára kulcsolta.

Gyógyíthatatlanul beteg, halálraítélt testtömege összegabalyodott hólavinaként hányódott zavaros gondolatainak éles kősziklái között. Keze, lába ösztönös menekülése közben, a kövek éles széleinek csapódtak. Fájt. Mindene sajgott, mígnem eszméletvesztéshez hasonló

koromsötétségbe nem burkolódzott. Felette - megbolydult képzeletében - pusztító orkán söpört végig. Csonttá-bőrré aszalódott testét, hópehelyként sodorva, keverte bele a hullámzó, puha hórengetegbe. Álomszerű emlékek suhantak át lebénult, csak részben működő központi idegrendszerében. Gyermekkorában, a kis észak-magyarországi szülőfalujában, gyakran kijárt a hegyoldalban teheneket legeltető, öreg, sánta csordáshoz. Órákig hallgatta, régi, szép meséit, történeteit..., majd a hegyoldalhoz simuló, óriási, majdnem kopasz dombon - csupán néhány somfa árválkodott rajta -, felkapaszkodott az egyik kimagasló kősziklára, s rátelepedett. Gyönyörű kilátás tárulkozott ki előtte. Az Ipolyt övező fűzfabokrok s fák, zölden kígyózó pántlikája, az útszéli eperfák végtelen-végig beláthatatlan sora, a vasút, amely láttán gyakran törte a fejét: hol kezdődik el, és hol ér véget? Egy-egy zakatoló, pöfékelő kisvonat, máig az orrában érző, kénes füstfelleget okádó, mindent legyőzőn, büszkén előretörő gőzmozdonya... A vasúton, a makadámúton, az Ipolyon, az azt övező réteken, mindenen túl, vele szemben kúpszerű hegy csiklandozta a felhők lelógó talpát. Az öregek szerint kialudt vulkán volt... Ezt a látomást, a szomszédos falut - ahová később költöztek - övező óriási rétje váltotta fel, ahol tarka virágok között és fölött keringő, lebegő-libegő pillangókat kergettek, kislibákat őriztek, sóskát szedtek, játszottak, kergetőztek a társaival. Andalgott első szerelmével, Irénnel, hevertek a fűben, s csókolóztak... Máig az orrában érezte a különös, földszaggal keveredő, gőzölgő frissen lekaszált fű illatát, miközben egyszerű bokszfényképezőgépjével lefotózta Irént. Évtizedekig megőrizte ezt a kicsinyke képet. Egyszer csak eltűnt. S másra, sok minden másra: tárgyakra, arcokra gondolt, mialatt a teste, még mindig az előbbi, régen elfelejtett táj fölött lebegett, mígnem egy óriási cserfának nem ütközött. Abba, amelyről gyerekkorában erdei málna helyett szarvasbogarakat szedett le, rakta tele a málnának szánt kannácskáját, amiért otthon alaposan kikapott..., s feleszmélt. Fel-fellebbenő emlékei a továbbiakban méhkasként zümmögtek, duruzsoltak a fülében. Jól ismert alakok, hangok tűntek fel, hangzottak fel, foszlottak szét, váltak avult rongydarabokká, vízen úszkáló, apró buborékokká.

Végül a közismerten vallásos orvosára gondolt: vagyoni helyzetének rendezésével egyidőben, készüljön fel lélekben a halálra is! Ne féljen tőle, mert egyszer mindenféleképpen meg kell halnia, egyébként is a halál csupán átmenet, kapu ebből a világból egy másikba, az örökkévalóságba...

A halálra? Sokat gondolt rá ezelőtt is, de ennyire testközelbe sosem került hozzá. A földi lét véges, aki megszületett meg is hal egyszer. Teste, halála után szétmállik, atomjaira bomlik, elvégre a test hetvenöt százaléka víz, végül porrá lesz, csak a csontok, a csontok maradnak meg, ki tudja meddig, talán: több mint ezer évig. Jelenlegi szubjektuma beleolvad a végtelen univerzumba, s örökre feledésbe merül. Egy hantocska sem marad utána, mert Pesten harminc év után mást temetnek a helyére.

Isten? Van-e? Ha van, befogadja-e a lelkét, az övét, aki eddig nem hitt benne? Ezentúl - döntötte el szilárdan -, hisz, mert hinni mindig jobb, mint letagadni. Ha nincs, hát nincs, de ha mégis van...! Nem! - rettent össze önérzetesen -, az ilyesmi, csupasz, visszataszító, kalmári számítás. Egyáltalán nem illik az egyéniségéhez. Elfogadja, megbánja a bűneit, a többit, belenyugodva akaratába, rábízza. Teljesen ráhagyatkozik majd, úgy, amint az orvosa javasolta.

Legelőször a feleségével közli a szomorú tényt: néhány hónap, maximum egy félév, és vége! Számítson rá, szokja meg, készüljön fel a temetésére... A feleségével...? Együtt eltöltött múltjuk - de szeretett volna belekapaszkodni, a házasságuk utáni kezdeti gyönyörű évekbe, visszahúzni, erre a néhány hétre, amely még hátra van - gennyes fekéllyé változott. További gondolatai, mint friss sebek érintése, kínzó fájdalmat okoztak. Fel-felsajdult. Tűrhetetlen fájdalma logikus következményeként illett saját gondolatainak sorába, elvégre régen gyanakodott, s nem is alaptalanul: Későn tért haza, amit sok munkájára, túlórázásaira fogott. Éjjelenként, egyre többször nem jött haza. Külföldieket kalauzolt, szolgált ki... Hol erre, hol arra kente. A legdivatosabb ruhákban járt, mert, ugye titkárnő, külön ruhapénzt kap..., modern, fiatalos frizurákat készített, hajszínét többször megváltoztatta, hetente kétszer is felkereste a kozmetikusát, mert neki: adnia kell

a megjelenésére, a küllemére, megkövetelik tőle, előírják neki... Vele és a lányával alig-alig törődött: Nincs, nem marad rá ideje, fáradt...

Régen tudta, hogy házasságuk zátonyra futott. Külön szobában aludtak, amit ő eleinte betegségének és az abból adódó kellemetlenségeknek tudott be. Éjjelente hánykolódott, nem jajgatott, mert nem igen érzett fájdalmat, legalábbis elviselhetetlen fájdalmat, amelyet a fájdalomcsillapítója ne enyhített volna, ám egyre többet nyögött, gyakran felkelt, WC-re járkált... Mindezek ellenére, ő mindent megtett, régi szép házasságuk látszatának fenntartására, utolsó cseppig feleségére zúdította szeretetének minden árját, semmibe véve betegségéből adódó folyamatokat. Nehezére esett. Nagyon sokat szenvedett. Hiába önfeláldozó, megalkuvó lelkiségének maradék energiája is, mind-mind lepárolgott a feleségéről. Ő, mégis változást remélt, várt egészen mostanáig, amikor kifejezetten kívánta: haljon meg, csak a másvilágon ébredjen fel ismét, ahol az Örök Bíró egyszer s mindenkorra igazat szolgáltat majd...

Eddig jutott a gondolatai zűrzavaros folyamatában, amikor teljesen váratlanul kinyílt az ajtó.

A felesége lépett be, amin igencsak elcsodálkozott. Nem azért, mivel nem kopogtatott, ami házastársak között egyébként sem szokás, mivel ilyen tájban rendszeresen dolgozott.

- Szabadságon vagy? - lesett fel, fordult őszinte kíváncsisággal feléje, tudata alatt azon törve a fejét: miként közölje vele a rossz hírt.

- Igen, szabadságot vettem ki a mai napra. Orvosnál voltam.

- Beteg vagy? - Rámeresztette a szemét, hogy jobban megnézze, elvégre az utóbbi napokban alig, akkor is csak felületesen látták egymást.

- Rutin... nőgyógyászati vizsgálaton vettem részt - amiről a férje az annyiszor javasolt nőgyógyászati rákszűrésre gondolt. - Beszélni szeretnék veled.

Mikó Illés, hosszan és kutatón nézte. Igyekezett a veséjébe látni.

- Miért vagy ennyire... kifordított, csak..., csak nincs mégis valami baj? - közölte hangosan is elgondolását.

- Igen, baj, de nem egyenlőn mindenkinek az. Például, aki magának kereste, kifejezetten örömet jelent.

Leült. A középkorú nő, bájos egyéniségét, ízléses öltözködése, divatos, finom kozmetikázása, fiatalosan befont, s hosszan lelógó, vastag copfja, még üdébbé, szinte lányossá varázsolta. Különös, a férje által megfejthetetlen, sugárzó jelenségnek tűnt ezekben a pillanatokban. Mint az újonnan generálozott régi autó, teljesen kicserélődött. Magára erőltetett mosolyából, mint mindent, ezt is, ösztönösen tette, hogy előnyösebb pózt, félszeg bájt öltsön magára, noha most s itt valójában nem akarta ezt.

- Hát... - húzta a szót a férfi, olyan szemekkel bámulva a feleségét, mintha nem az ő neje, egy teljesen ismeretlen, szép, fiatalasszony ülne előtte. - Beszélj, mert utána, én is közölni szeretnék veled valamit.

Mikóné Baky Katalin fiatalos, bájos, üde arcára -, amelybe valószínű a kozmikusnő pipereszere, amellyel kezelte is besegített - fanyar mosoly költözött.

- Gondolom, nem árulok el titkot: házasságunk egyszer és mindenkorra - szótagolta - visszafordíthatatlanul zátonyra futott. El akarok válni tőled, Illés.

- Viccelsz? Elválni, most..., húsz éves házasság után?

- Igen. Húszévi házasság után, és most!

- Ez... ez... - hebegte a férfi. A megfelelő szavakat kereste, de annyira összezavarodott, hogy a végén teljesen elnémult. Arcának torz mimikájával, kezének legyeket elhessegető mozdulataival hadakozott, ösztönösen tiltakozott felesége eme váratlan bejelentése ellen, noha. Mert, igaz, ami igaz, az utóbbi hónapokban egyáltalán nem éltek jól. Néha, egyetlen kicsi, éppen csak odapöttyintett házastársi puszi..., más semmi sem történt közöttük, néhány elkerülhetetlenül szükséges szót váltáson kívül. Ám, mégis, elválni...!

- Ha azt akarod kérdezni - segítette ki a felesége -, hogy igaz-e? Igaz. Jól meggondoltam-e? Igen.

Mikó Illés szoborrá merevedett tartással, összevont szemöldökkel, hosszúra nyúlt ábrázattal, falfehéren bámulta a földet. Megkísérelte, hogy mintegy kifényesített tükörben szemlélőként, térképszerűn kiterített, feldúlt énjébe nézzen, belső tartalmát, nem a maga zord valóságában felfogni, megkísérelni az önmagában lejátszódó folyamatok megfejtését. Megsejteni valamit a történtekből. Ezt is, azt is kiele-

mezni, egyenként megvizsgálni, kianalizálni az érdekesebb, az idáig vezető okokat, vastagra besatírozni, elhatárolni a jót a rossztól: Kinek a hibájából, miért történt, ami történt, melyikük s mikor, mi okból lépett rá az idáig elvezető útra? Szerinte a felesége a bűnös, de hátha, ő is vétkes? Elhanyagolta, túlzottan a betegségére, önmagára koncentrált? Bármennyire is erőltette, nem sikerült eredményre jutnia. Kémikusként is többet tudott az éjjeli derült égen látható csillagrendszerről, mint a kapcsolatok idáig elvezető, rögös útjáról.

Sikertelen önelemzése: az okok, a vélt okok keresése közben, kémiai képleteket írt fel, oldott meg, elvégre évtizedekig ezzel dolgozott, kísérletezett a laboratóriumukban..., de a kettőjük szubjektív lényéből külön-külön kisugárzó negatívumok: ki, hol, mikor... továbbra is, végig rejtve maradt előtte. Csak a halála után, fent tudja meg: ha bűnös felel, szenved miattuk, ha vétlen jutalmat nyer a mennyország bíborvörös, meleg és színes paplana alatt. Remélte, mialatt az előbbinél is jobban kívánta most a halált, amely nemsokára bekövetkezik majd. Mégis, ennek ellenére is, most először, itt és ebben a pillanatban halálos ijedtség fogta el, holott minél tovább vizsgálta önmagát, egyre jobban hitte, a szíve mélyéig meg volt győződve: igenis nem az ő bűne, mert a betegség nem bűn, nem tehetett róla, hogy megbetegedett, amiért a felesége hűtlené vált hozzá, másik férfit keresett. De keresett-e?

- Van valakid? - mondta ki a gondolatát, csupa kíváncsiságból, hogy mielőbb meggyőződjék az igazságról.

- Igen. Ha karod a nevét is megmondom.

- Ne... ne! - tiltakozott ösztönszerűn, önbecsapón: amit nem hall nincs. - Nem akarom tudni!

- A főnököm... - A férje befogta a fülét, a felesége ennek ellenére tovább beszélt: - Bay Iván. Én miattam vált el a feleségétől. Szeretjük egymást.

Tehát Kati mást szeret, nem őt, mert, hiába fogta be a fülét, mindent hallott, s akaratlanul az orrában érezte a teltkarcsú, a dús keblű nő formás testéből kiáradó finom illatot. Az elmúlt években dezodor s más illatszerek nélkül sem érzett rajta testszagot, és a bőre? Mind a tíz ujjhegyében, mostanság is ott zsibogott a felesége hihetetlenül

bársonyos bőrének selymes tapintása. Teljes testközelben érezte rejtelmes lényéből kisugárzó erotikus báját, az ingert, amelyet magakelletű mozdulataival, remegésével erjesztett maga körül... De ezzel egyidőben össze is borzadt: Lehet, hogy hiába élt vele, szerelmeskedtek, forrón csókolóztak, valójában sohasem tartotta őt igazán a szeretőjének, csak szimpla férjének, felgerjedő testi vágyai szürke kielégítőjének? Mindazt, amit tett, történt közöttük az ágyban az eltelt húsz évben csupán hitvestársi kötelességből tette? Avagy, kezdetben, talán, ha nem is szerette, csak mímelte a szerelmet, csupán kedvelte, de később, amint teltek-múltak az évek egyre jobban elhidegült tőle? Miként történhetett meg, hogy ő mégis csak betegsége közben fogott gyanút, akkor sem arra gondolt, hogy szeretője van. Már maga sem tudta, mire.

- Tehát engem nem szeretsz? - tört fel a hang régimódi gémeskútba esett vödör okozta visszhangként. Valamikor hallott ilyet, a réten lévő, öreg kútnál állva. - Egyáltalán, szerettél te valaha?

- Szerettelek, és az utóbbi hónapokon kívül sohasem hazudtam neked, egyszer sem csaltalak meg.

Mikó Illés gondolataiban a lassan elfeledett, most halálos betegsége ellenére is, elementáris erővel feltörő buja érzései, összekeveredtek lelkük tiszta érintkezésével -, hogy újra és újra magáévá tegye, és csak vele s egymással törődjenek - ellentétes, a feleségének, annak a másik férfi iránt érzett, vérpezsdítőn feltörő, tisztátalan, csupa erotikával telített érzéseivel, amelyeket valamikor egyedül csak őrá pazarolt. Megbénította az eszét. Parancsoló vád kínozta, hogy megint és megint rágondoljon, igen-igen: így halálos betegen is, tetőtől-talpig beburkolóddzanak szerelmük, fejükön átcsapó, forrón, buja hullámaiba.

- Viszonyotok van? - buggyant ki a kérdés összeszűkült ajka résén át, előbbi gondolatainak jegyében, csak úgy magától.

- Harmadik hónapos terhes vagyok. S tőle. Ezzel mindent megmondtam.

Miért emelte ki azt, hogy tőle, amikor vele, több mint egy féléve egyáltalán nem élt házaséletet? Erre gondolt, holott a legszívesebben, megsebesített hím oroszlánként felordítana, férfiúi hiúságában, önér-

zetében vérig sértve, neki esne és megfojtaná..., mert megérdemelte ő, hogy megcsalja: Valamennyi kívánságát teljesítette. Egyedül neki élt s a lányuknak. Papucs volt... Igazat adott a barátainak: Egyes nők gyakran váltogatják a papucsaikat, a régit újra cserélik, amint az ő hitvese tette. Szerette? Imádta! Betegsége alatt is, noha az nagyon megviselte, kissé elhanyagolva a lányát is, csak vele törődött..., és íme! Őnagysága ezalatt mással hempergett.

Rendkívül nehezére esett, nagyon szenvedett, eldobott vattacsomóként szétmállva úszott a feleségéből kiáradó szennyes hullámok hátán. Önuralmának utolsó morzsáit is fel kellett csipegetnie, hogy veszteg maradjon, ordítás, tettlegesség helyett - tettlegesség, így csontsoványan, s ő - csendesen reá szegezhesse tekintetét. Arcán, magára erőltetett, önmarcangoló sóhajába fulladt, savanyú mosoly vetett árnyat, miközben végre, hosszabb hallgatás után megszólalhatott.

- Hagyj magamra!

- Előbb azt mondtad: közölni akarsz velem valamit.

- Felejtsd el!

A felesége nem mozdult. Érzékeny radarrendszerén megsejtett valamit a férje lelkében kavargó viharból, bejelentése nyomán támadt jeges orkánból. Lelkiismeret-furdalást érzett. Önmagát vádlón sajnálta a csontig lefogyott, régi nagysága romhalmazán fetrengő férjét, akit valamikor szeretett, gyereket szült neki, húsz évig élt vele együtt... Valamit mondani, tenni akart. Mindegy mit. Bocsánatot kérni, elébe térdelni, s átölelni a térdét, megcsókolni a kezét...

- Nagyon kérlek - ismételte meg a férje, emelt, sírásra hajlástól eltorzult hanglejtéssel.

A felesége felállt, és kiviharzott a szobából. Az ajtót, dühösen becsapta. Az egész ház visszhangzott. Miért tette, mire fel ez a nagy változás? Talán ő maga sem tudta. Talán, mert terhes volt, s szeszélyes?

* * *

- Anya...! - vágódott be ajtóstól Mikó Boglárka, Mikóné Baky Katalin egyetlen s felnőtt lánya a szobába, ahová az anyja, férje otthagyása után, nem régen ért be..., amit a lánya modortalanságától meg-

ütközve, idegi összeomlásának mezsgyéjén táncolva, rosszalló fejcsóválással fogadott -, mindent hallottam.

- Hallgatóztál?

- Nevezd, aminek akarod. Mondd... mondd! - kapkodta túlfűtöttségétől, felfokozott idegességgel remegve a szavait. - Nem szégyelled magad, anya!

Elakadt. Az egyre leküzdhetetlenebbül reá törő gyűlöletétől viharzó, szép arca eltorzult. Élénkkék szemei csillagszóróként, apró szikrákat szórtak az anyja reá csodálkozó arcába, amitől ő, reflexszerűn hátra rántotta a fejét?

- Tudod, mi vagy te? - Most már nemcsak szikrát szórtak a szemei, villámlottak is, szavai, nyári zivatarként dörögtek.

- Ki ne mondd! - harsogta túl riadtan az anyja. Sértődöttségének eddig rejtett árnyaiba, kifejezett harag gyülemlett.

- Az...! - vágta rá a lánya, mit sem adva az anyja hirtelen fellobbanó dühére. - Apa... - előbbi gyűlölettel telített hangja kissé síróssá változott. A folytatást szótagolta: - Súlyos beteg. Hamarosan meghal.

- Honnét veszed ezt? - A heverő szélére rogyott, s elhűlve bámult a lányára.

- Mert te, a kedves felesége, a főnöke babája, aki felcsinálta..., csak azért finomkodok, nem nevezlek, enyhén szólva ribancnak, mert az anyám vagy, nem méltóztattál egyszer sem felkeresni az orvosát, noha hívott a főorvos úr. Én bementem hozzá: Fehérvérűség utolsó stádiuma, kétoldali veseelégtelenség, májzsugor, és most már a szíve is... Néhány hónap, esetleg egy félév, és apu nincs többé. - Majdnem elsírta magát. - Meghal.

- Ez... ez igaz? - hebegett az asszony mereven nézve a lánya feldúlt arcát, amelyről akaratlanul, az jutott eszébe, hogy mennyire hasonlít rá, holott a lányok általában az apjára hasonlítanak. Viszont, ezt a ronda természetét: nagyszájúságát tőle örökölte, mert az apja olyan, mint a kezes bárány.

- Hogy tehettél ilyet? Hónapoktól, ha nem évektől csalod. Jó, más asszony is megcsalja a férjét, de teherbe esni, ilyen korban, pláne egy nős embertől...

- Elvált férfitől.

- ... aki legalább tíz évvel fiatalabb nálad - recsegett rendületlenül tovább a hangja. - A te korodban!

- A szerelem nincs korhoz kötve. - Akaratlanul védekező pózt öltött. Súgta: - Nem tehetek róla, nem vagyok többé ura magamnak.

- És apa? A haldokló férjed, aki, igaz, nem Adonisz, mint a te... valakid, de a végtelenségig gyengéd, igazi törődő férj, aki vasárnaponként ágyadba viszi a feketédet, és mialatt te még aludtál, elkészítette a reggelidet. Amíg te a szeretőd karjaiban fetrengtél - mivel az anyja rendreutasítón közbe akart szólni, felemelt hangjával túlharsogta: - főzött, mosogatott, takarított helyetted.

- És te helyetted.

- ... holott te - fojtotta az anyjába a szót -, egyszerű titkárnő vagy, amíg ő elismert kémikus. Tudós. Több tanulmány szerzője, doktor.

- Amit nem használ.

- Szerénységből teszi, mert apa talpig finom modorú, tudós létére is egyszerű ember. Úriember. - Felgyorsította a hangját, mert az anyja megint közbe akart szólni. - Igen jól keresett. Nyaraló, Opel...

- Amit egyedül te használsz.

- Mivel te két ízben is elbuktál, nem szereztél jogsit. - Ugyanolyan erőséggel folytatta: - Teljesen gépesített háztartás, ékszerek. A lábadra is jutna néhány az aranykarpereceidből. Nercbunda..., s nézd meg a bútorainkat: barokk. Márványkandalló, értékes csillárok, szőnyegek... ezek neked semmik? Megérdemelte, hogy ezt tedd vele? Szakíts azzal a... beképzelt szép hólyaggal! A gyereket pedig vetesd el!

Az erős felindultságától elborult arccal, a megriadt anyja elé pattant. A mérgétől lángoló szemeiből maró gúny ömlött az anyja arcába, idegrendszere valósággal sercegett. Teste minden ízében reszketett a dühtől. Fiatal lány létére, fúriává változott. Az anyja sosem látta még ilyennek. Valósággal megrettent ettől a rémes látványtól, amely elébe tárult. Nem akart hinni a szemének: Ennyire nem ismerte a lányát! Csak nézte hangtalanul.

- Negyvenéves múltál. Szülésre ez már vénkor. Te nem anyja, nagyanyja leszel a gyerekednek, akit én sohasem ismernék el testvéremnek. Tizennyolc éves vagyok. Nagykorú. - Szótagolta. - Férjhez megyek...

- Te... te, férjhez mész? - kérdezte meg, mintha nem jól hallotta volna előbb.

- Amíg apu él, mellette maradok, de utána azonnal, csak azért is férjhez megyek. Gyereket szülök. Én is, a lányod, te is, az anyám! Hogy néz ez ki? A ház felét eladom...

- A haszonélvezete engem illet meg. - A fejéhez kapott: ilyet még mondani is szörnyű, a saját lányának. Nem akarta, magától csúszott ki a száján.

- Lakottan adom el, annyiért, amennyiért megveszik, ha kell bagóért, és te senki..., érted nullává törpülsz a szememben, holott eddig nagyon szerettelek. Nem leszel többé anyám. Ezt akartam közölni veled. Vége!

Pimaszul sarkon fordult, és ugyanolyan hévvel, amint előbb berohant, kiviharzott az anyja szobájából. Az ajtót, csakúgy, amit ő a férje szobájában, becsapta. Még az ablaküvegek is megremegtek.

Mikóné Baky Katalin teljesen összeomlott testtel bámult utána. Feldúlt idegrendszerét a lánya minősíthetetlen, eddig sosem tapasztalt pimaszsága miatti dühe, és a férjéről hallott tragikus hír eredményeként reá törő megdöbbenés kutyaharapásként marcangolta. Felugrott. Idegesen járkált a négy fal szűkös határai között. A lánya iránt érzett legyűrhetetlen dühe mellé, mélységes elkeseredés telepedett, amely még a jelen körülmények között is, minduntalan belefulladt mindezeken felülkerekedő szerelmébe, amelyet az iránt a férfi iránt érzett, akitől gyereket várt, mégis újra és újra a haldokló férjére gondolt. - Aki bármit is mondott neki előbb a szobájában, amint összenéztek, határozottan érezte régi szerelmük elmúltának, fájdalmas utórezgését, mert, bármiként is alakult a jelenlegi sorsuk, ennek előtte hosszú évekig szerette -, miáltal az, emlékezetének pókhálójába szorult rovarként belefulladt a vele együtt eltöltött múltjának gyönyörű emlékhalmazába. Ezekben a pillanatokban csak a szépre emlékezett. Mikó Illés igazi mintaférj volt. - A fejéhez kapott. - Bűnt követett el ellene, amelyért egykor, mikor s miként lakolnia kell. Más lehetőség nincs. Más lehetőség nincs, mert ha lenne, akkor mindenki szabadon, olykor örömmel vétkezne, amint tette ő is.

Abbahagyta ideges járkálást. Visszaült az előbbi helyére. Háta idegesen lúdbőrözött. Izmai, idegrendszere remegtek.

A férje halálos beteg - tülekedtek tovább szívét mardosó gondolatai. - Hamarosan meg fog halni. Valamit tennie kell, mert ez így, amint van, nem mehet tovább. A férje agonizálásának idejére, igenis változtatnia kell jelenlegi sorsán. Sőt...! Gyökeresen meg kell változtatnia életének zuhatagszerű ömlését. Talán még nem késő visszafordítania a történtek egy részét, mert egyébként lehetetlenség végigszáguldoznia bűnös tettét jelző valamennyi macskakövön - vélte, holott tudta: semmit, majdnem semmit sem tehet meg többé, meg nem történtté! Egyetlen lányát örökre elveszíti, mert Boglárka, amilyen konok - azt is tőle örökölte - tényleg elköltözik e házból, férjhez megy, s megtagadja, őt az anyját. Házasságát végleg feldúlta. Kemény húsz éven át, hűséges, kedves, előzékeny, szolgálatkész férjét, aki a tenyerén hordozta őt, eldobta magától: megcsalta, másnak szül gyereket mellette... És, ez a nagyszerű, igazember, most halálosan beteg. Hamarosan meg fog halni. Ha többel nem is, annyival tartozik neki, hogy elvetesse a gyerekét, egyébként is: nem cipelhet egy haldoklót válóperre! Nem csökkentheti le, amúgy is szűkre szabott napjait ez által. Nem állhat nagy pocakkal, negyven éven túli korban, tizennyolc éves lánya mellett a férje koporsója elé, más gyerekével a hasában. Avagy, ha később hal meg, nem szülhet, mialatt a férje agonizál, mert ki tudja meddig él. Egyébként is, igaza van a lányának: szülésre öreg, gyerekének apja tíz évvel fiatalabb nála, korban inkább a lányához illene, mint hozzá... Igenis, el kell vetetni a gyerekét! Ennyivel tartozik a férjének. Meg kell őt kímélnie utolsó, e földön eltöltött idejére a további megpróbáltatásoktól, s önmagát - a lánya igaz, találó szavainak tükrében - a reá várakozó megaláztatásoktól.

Jó - döntötte el hirtelen és véglegesen. A kezét tördelte, a szíve legmélyéig felindultan csurgatta tovább a gondolatait. - Elveteti a gyerekét, de mi lesz utána? A szerelmük, az újonnan sarjadt nagy szerelme nem fut-e zátonyra, egy kis embrió életének kioltása árán?

Logikus gondolatsora megszakadt. Kezdetét vette a káoszba vesző kétségbeesett kéztördelése.

* * *

Mikóné Baky Katalin néhány órája tért haza a kórházból, ahol két és fél napig feküdt bent. Tíznapi szabadságot vett ki. Munkahelyén, vidéken élő anyja meglátogatása, s kórházban fekvő haldokló férjére hivatkozott, akit a kórházba befekvése előtt, akkor és utoljára tényleg meglátogatott, ahol is csupán néhány udvarias szót váltottak egymással, miközben a levegő megfagyott körülöttük, csupasz idegenként vizsgálták egymást. Az együtt eltöltött húsz év minden szépsége, emléke lemállott róluk, csak intellektusukból adódó udvariasságuk maradt meg, lengte körül őket ősszel lehulló sárga, élettelen levelekként, mialatt gyengédséget mímelve néhány szót váltottak... Megcsókolta, több hónapja akkor és ott először s utoljára, elköszönt tőle, és szépen átsétált a másik kórházba...

Azóta semmit sem tudott róla. A lánya egyáltalán, már a kórházba befekvése előtti időben sem tartózkodott otthon, viszont az apját, akadt, amikor naponként kétszer is meglátogatta. Csak fürödni és fehérneműt váltani, mosni járt haza, amikor is tüntetőn elkerülte. Nem köszönt. Kérdésire nem, vagy csak foghegyről válaszolgatott, minden egyes szót harapófogóval kellett kihúznia belőle, holott régebben az átlagosnál is bensőségesebb viszony alakult ki, honolt közöttük.

Rettenetes fájdalmat okozott a lánya vele szembeni viselkedése. Legszívesebben összevissza szidta, felpofozta volna, de bűne, amely fokozatosan eluralkodott rajta, még abban is meggátolta, hogy egyszerű szemrehányást tegyen neki.

Hintaszékben ülve álmodozott szerelmesével eltöltött gyönyörű órákról, abba vegyülőn tragikusan emlékezett a nemrégen történtekre, az annyira óhajtott közös gyermekük elvesztésére, mert ki szereti őt ezentúl? Kit dédelgessen, simogasson? Iványt, jó arra a néhány órára, amelyeket az ágyban eltöltött, s eltölt majd vele. Ám a szerelem, mulandó. A lánya felnőtt, nemsokára anya lesz, rá, néhány hónapra szül. Amilyen, az unokáját, dafke, nem mutatja meg!

Nem, ő, nem élhet szeretet nélkül, neki állandóan kell valaki, akit dédelgethet, s ki viszont szereti, őszintén és tisztán szereti őt, amire csak egy kisgyerek képes.

Most mindennek vége!

Legszívesebben felordítana, a haját tépné, zokogna, felverné a házat.

Nagy önuralmába telt, hogy tétlen maradjon, ő s most, aki kettős bűnt vétett: Házasságtörést. Viszonyt folytatott a férje mellett a főnökével: Döbrey Ivánnal, gyereket fogant, akit férje állapotára tekintettel, a lánya viselkedésére, meggyőző érveire hallgatva elvetetett, meggyilkoltatott. Tehát közönséges gyilkos. Bűnös. A bűnösnek pedig, egyszer igenis lakolnia kell. Neki is. Mindent elveszejtő szerelmének lobogása, amelyet Iván iránt táplált, most a férje haldoklásának árnyékában, az abortusza után, lassan elhamvadó tűzként, ha még nem is aludt ki teljesen, régebbi perzselő lángja lelohadt. Mi marad meg aztán? A csupasz parázs, s a sok-sok hamu, meg egy gyönyörű emlék... A fenét gyönyörű - nyögött fel -, hiszen ezentúl azt is végleg beárnyékolja férje hamarosan bekövetkező halála, a húszévi együttélésük foszlányokká mállott emléke, gyásza, késői és annyira áhított gyermekének meggyilkolása.

Nem, nem érdemes tovább élnie, de miért is élne?

Kopogtattak. Néma riadalommal lesett az ajtóra, tett néhány tétova, megszokott mozdulatot: lejjebb húzta a szoknyáját, lássék-tessék, megigazgatta a haját s halkan kiszólt:

- Tessék.

Döbrey Iván lépett be. Csinos, férfias arcán vegyes érzések váltogatták egymást: a sanda öröm, a mímelt gyász s némi részvét s a lelkiismeret-furdalás keveréke. Ő nem ugrott fel, nem rohant hozzá, s borult a délceg férfi nyakába, mint máskor. Némi beletörődöttséggel, előbbi bánatának szétmorzsolódott roncsain dülöngészve nézte.

- Itthon töltöd a szabadságodat? Csak három napra utaztál el anyukádhoz? Meggyógyult?

- A férjem... - védekezett, suttogott szavait kapkodón - nagybeteg, a kötelező illem tartott itthon..., hozott haza, elvégre még a nevét viselem, a lányom apja... De..., honnét tudtad meg, hogy itthon vagyok?

- Tegnap, csak úgy kíváncsiságból, a hetedik érzékem diktálta, felhívtalak. A lányod vette fel a kagylót, s arrogánsam a pofámba vágta: egy itt hagyott levél szerint...

- Én írtam.

- Mert nem találkoztok, ma jössz haza, s lecsapta a kagylót. Nem érdekes - legyintett, s az asszonyt vigasztalón, holott az, egy cseppet sem törődött vele. - Ne csinálj belőle ügyet! - A kimondottan jóvágású férfi, mély levegőt vett, amely az asszonynak inkább együtt érző sóhajnak tűnt. - Kati! Nem tudom miként, hogyan kellene elmondanom, közölnöm veled egy hírt. Részvétet kívánjak-e, vagy örömömben a nyakadba boruljak?

Teljesen váratlanul, az egyre jobban reá csodálkozó asszony elé térdelt. Homlokát a térdéhez nyomta. Simogatásra várt, mert többször megtette ezt, amikor is az asszony olyankor minduntalan, dúsgöndör hajába túrt, s érzékien ráhajolt. Most semmi sem történt. Fakír arccal, szoborszerű pózt öltve nézte, s egykedvűn várta a férfi további szavait.

- Ma reggeltől teljesen szabad vagy. Összeházasodhatunk, nyugodtan megszülheted a gyereket. Az én gyerekemet. Nem kell töprengeni, lótni-futni, hogy s miként, s hogyan írathassuk a nevemre.

- A férjem...? - hebegte mindent megértve. Szívszorítón elképedt tekintete a távolba révedt. Egyszerűen nem tudta feldolgozni, elraktározni a kimondatlan közlést, holott az egy cseppet se érte váratlanul, de éppen ennek a férfinak a szájából kell megtudnia? - Meghalt. Honnét tudod? - rebbent ki magától az asszony száján. Ösztönös női kíváncsisága szülte.

- Bay Gazsi, a férjed barátja hívott fel, közölte velem, miután megmondtam, hogy szabadságon vagy és elutaztál anyukádhoz, mert beteg. A lánya orvos, ugyanabban a kórházban, ahol a férjed feküdt.

- Amint ő..., mármint hogy elutaztam..., mit sem tudva a viszonyunkról, biztosan nagyon csodálkozott. A férje haldoklik, ő az anyukájához utazott...

- A beteg anyukájához.

- Ekkora szégyent...!

- Már nem az. A férjed halott. Nem kell titkolóznunk többé. Beszélnek, pletykálnak egy ideig... Három nap, és vége! Nos...? - sürgette, holott az asszony egyáltalán nem tudta mire célzott, mit kérdezett előbb, miért sürgeti a válaszát? Azt várta, hogy örömében a nya-

kába borul, felkacag, netán elsírja magát, mindegy hogy gyásza-e, vagy öröme az oka?

A fejét törte, hogy mit mondjon a férfinak. Közölje vele az igazat, s azt, amit ebben a pillanatban eszelt ki: Elvetettem a gyereket, és soha, de soha többé nem megyek be, Iván vezette intézménybe! Akinek hamarosan új titkárnője, új szeretője lesz. Mert ezek után semmiként sem maradhatna ott vele, s együtt. Sehol sincs helye többé ezen a világon. Képtelen a szeretkezésre. Nincs kit simogasson, dédelgessen, aki gyermeki őszinteséggel, szívből szeresse őt. Szülni, nem szülhet többé. Vége! Nem nő többé! Így, hiába fogadkozna Iván, térdelne le a lábai elé, csókolgatná, simogatná a lecsupaszított combját..., soha többé nem kellene neki, meddőn, hozzá képest öregen, ugyanis ő jó tíz évvel öregebb nála.

Hogy mindezt ezelőtt nem tudta? Dehogy nem, csak csipkés szélű fátylat borított rá, gondosan elleplezte önmaga és Iván előtt: fiatalosan, a lehető legdivatosabban öltözködött, gondosan kozmetikáztatta az arcát, modern frizurákat viselt, festette a haját, nagyon vigyázott a súlyára... Mostanra, se fátyol, semmi, csak a natúr valóság, a meztelen igazság maradt. Régebben, amennyire lehetett takarta egyre jobban elernyedő melleit, bársonyát vesztett bőrét, redőnyösödő hasát... Ezentúl erre sem lesz szüksége. A férje, akivel húsz évig élt együtt, az igazi szerető, a gondoskodó, a becsületes férfi nincs többé. Nem szerette már, szerelmét, szeretetét mind Iványra pazarolta, amiért a férjének egyetlen morzsányi sem maradt a régebbi cukros, fonott kalácsból, ám mindezek ellenére az emlékét örökké megőrzi. De, mennyi időt jelent, mit tartalmaz egyáltalán ez a szó az ő életében, hogy örökké? Esetleg egy órát, s nincs tovább! A lánya, a szemefénye, elhagyta. Nem anyja többé, mondta, s amilyen, tényleg eladja a ház felét... Vigye az egészet! Férjhez megy, unokáját eltiltja tőle - mardosta méhszúrásként a gondolat -, s hogyan álljon ennyire mocskosan, kétszeres gyilkosként - mert ezekben a pillanatokban szentül azt hitte, hogy a párja is miatta halt meg - a temetésen a férje koporsója elé?

Sehogyan sem!

Mindezt, mondj el Ivánnak? Színezze ki kissé, hanglejtését szabja tragikusra, vagy bagatellizálja el?

A csupasz combjaira boruló férfi fejére rakta a kezét. Nem túrt a hajába, mint máskor, egyszerűen ráejtette lehanyatló tenyerét.

- Kérhetek tőled valamit? - súgta, a teljesen mást váró, nagyot csatlakozó férfinak, mialatt az előbbiektől eltérően, csupán megszokásból érzékien megsimogatta.

- Persze - emelte fel fejét a férfi, szemtükrében csalódottság vibrált. Felállt. A nadrágját igazgatta. Előbbi csalódottsága, kifejezett megütközéssé változott, mialatt az asszony megtört arcára bámult. - Te... beteg vagy? - aggodalmaskodott őszintének tűnő hangon, ugyanis, csak ezekben a pillanatokban fedezte fel az asszony fehér, erősen gyűrött, korához igazodó arcát, fekete gödörbe bukott szemgolyóját, erősen lekonyult tekintetét...

- Légy szíves, hagyj magamra! - Miután Iván teste tétován feléje lendült, hogy átölelje, arca, miközben rászólt, legyűrhetetlen kíváncsiságától visszatükröződő mimikrit öltött: - Iván, kérlek!

- Rendben van - merevedett meg. Rántotta fel zavarában a vállát, az asszony állapota miatt erősen aggódón. - Néhány órára, magadra hagylak. Elintézek valamit, utána jelentkezem. Személyesen... Nem, nem, előtte felhívlak telefonon, majd felkereslek, mert ilyen állapotban nem hagyhatlak magadra. Gondozásra, esetleg orvosra lesz, lehet szükséged.

- Köszönöm. Jól vagyok, csak kissé... Tudod, a halál, mindegy, hogy s mint alakult a sorsunk, mármint a férjemmel, kissé megviselt.

- Amint mondtam...! - együtt érzőn bár, de a csinos férfiak tulajdonságával, nagyképűn bájologva megfenyegette. - Jelenkezem. S ha kell, autóba vágom magamat, és máris itt vagyok.

- Nagyon kedves vagy. Köszönöm.

Miután a férfi, érzéki ölelgetés és csókolózás után elment Mikóné Baky Katalin kihúzta a mellette álló szekrény fiókját. Gyógyszeres üveget emelt ki. A pipolphen tablettákat a markába öntötte, s csakúgy, víz nélkül, máskor biztosan nem sikerült volna, némi erőlködés, öklendezés kíséretében lenyelte...

* * *

A telefon megállás nélkül csengett, de senki sem vette fel. Mikóné Baky Katalin lelke az ajtón kívül, a túloldali tüzes kapu bejáratán innen csellenget...

1994 áprilisa

Rejtély

Olyan megtörtént esetet írtam meg, amelyet évtizedek múltán is vitatnak a faluban. Ki így, ki úgy... Én ilyenféleképpen raktam össze a színes szavak mozaikképét.

* * *

Vallását alig gyakorló Géczi János - a templomba, egy évben egyszer, karácsonykor, az éjféli misére ha betette a lábát - a polchoz lépett, és az ott sorakozó szerszámok: vésők, gyaluk, fareszelők, kétnyelű kések, csavarhúzók, kalapácsok, harapófogók alól... - a többiek a falon lógtak - kopott, poros, ősi bibliát emelt le, amelyet a nagyapjától, az a dédapjától, ha nem az ükapjától örökölte.

Hosszú évek, megeshet évtizedek alatt, ráülepedő port - csak hízott-hízott - lefújta. A maradékot -, mert, mint eleven gyerekre a kosz, retkes redőkként beleívódik a bőrpikkelyeibe, csak a szappan és a bőséges víz keveréke tüntethetné el - olyan mozdulatokat téve, mint politúrázáskor, a nadrágjába törölte.

Egyik helyen, elsárgult fecnit fedezett fel. Ki tudja ki, mikor és miért rakta bele, s oda könyvjelzőként.

Kinyitotta. Néhányszor végigpásztázta feldúlt tekintetével a sorokat, majd távolbalátó szemét összehúzta, a bibliát, hol távolabb, hol közelebb tolta s húzta magához, és motyogásszerűn szótagolni kezdte a ceruzával - mennyire elmosódott, alig látta - megjelölt Jeremiás siralmaiból való részt:

„Segítségül hívtam a Te nevedet, óh Uram, a legalsó veremből. Hallottad az én szómat: ne rejtsd el füledet sóhajtásom és kiáltásom elől. Közeledj hozzám, mikor segítségül hívlak Téged: Mondd: ne félj!”

Nem csukta össze. Úgy, amint volt, az esztergapadra rakta.

Két kérges tenyerét a tarkójára szorította, s felváltva -, ha kifejezetten nem is szidta Istent - mélységes szemrehányást tett neki, amiért ide juttatta. Tegye jóvá, kérte, szabadítsa meg súlyos meghurcoltatásától, zaklatásától, mígnem lélegzetelállítón rádöbbent: miért segíte-

né, amikor, ha nem is tagadta meg, teljesen, elhanyagolta. Lám, ez a biblia is: csak porosodott.

Ekkora szemtelenséget - nyögte testét-lelkét felborzolódón. Fekete kétségbeesése közepette, nemcsak saját magára, az előbbi kormánybiztosra célozva, mivel ezekben a pillanatokban, minden, így saját énje is összekeveredett a körülötte zajló eseményekkel, amelyeket ő politikának, embertelenségnek csúfolt.

Nem, rajta ha akarna sem segíthetne Isten! Más sem! Senki! Jól felszerelt, berendezett asztalosműhelyét, amelyet még valamelyik ükapja alapított, dédapja, az apja és ő gyarapított, modernizált, környékszert elismert nevet szerzett neki, ahol nemcsak a történelemmé serkenő napjaikat pergették le, hosszan és jól eldiskurálva a be-betévedőkkel, az asztalos dinasztia tagjai a kenyerüket keresték meg..., most államosították.

Mindenét elvették.

Előbb járt itt Máhler, a volt tanácstitkár másodmagával s rendőrrel, most kormánybiztosnak adva ki magát, valamiféle igazolványt s papírt lobogtatott, amelyek feljogosították arra, hogy a legutolsó szegtől, szerszámoktól, ilyen-olyan anyagoktól kezdve a fűrész és a gyalugépéig mindenét leltárba vehesse. Az állam nevében: a magyar állam nevében - így mondta -, a műhelyével, a raktárával együtt lefoglalta, és hevesen követelte, hogy azonnal vegye le a cégtábláját is... Ő ágált, mire Máhler, magából kikelve ráordított, s meg-megújuló dühvel, kifelé az ajtó irányába lökdöste: mert ettől a perctől kezdve, itt minden az államé. Ő ellenállt. Addig-addig, mígnem az ajtón kívül ácsorgó rendőr belépett, és figyelmeztette: ha nem engedelmeskedik, ha nem adja át az ajtó kulcsát, ha nem hagyja el önként a műhelyét, megbilincseli, és...

- Engem, te? - förmedt rá vészesen, mire az elővette a pisztolyát és rászegezte.

Mit tehetett? Mert jó, a műhelye odavész, de az élete nem többet ér-e? Valójában - érezte most, és utólag - nem az élete, a félénksége, a riadalma játszotta a főszerepet. Mert, szó ide, szó oda, ő a jámbor lelkű mesterember, aki katona sem volt, nagyon megijedt a fegyvertől: Miska az a vadember, az a bugris, ebben a kifordított világban

szemrebbenés nélkül lelövi, amint tette Palik Bercivel és mással. Az előbbit tudja, az utóbbit hallotta. S nemhogy megbüntették volna miatta, előléptették. Merthogy Palik Berci és akiről hallott kulákok, osztályellenségek voltak, amint nevezték, fogták rájuk a kommunisták.

Kulák, iparos, szatócs..., mind ellenség manapság!

S az eddiglen dühöngő, a maga igazát követelő farkas, újra jámbor báránnyá változott, amiért is utólag nem báránynak, hanem baromnak csúfolta magát miatta. Rimánkodott: ne vegyék el a műhelyét... Esküdözött, nincs nála a kulcs. Összeszedi a cókmókját, utána beviszi a kulcsot a tanácsházára... Jó - legyintett rá leereszkedőn Máhler, a magát most kormánybiztosnak nevező, az igazolvánnyal bizonyító, volt tanácstitkár. Egy félórát kap. - Majd színt és tartást változtatva, magával víve a társát, aki az összeírást végezte, meg a rendőrt is, szabálytalanul otthagyta.

Honnét tudta, hogy szabálytalanul hagyta ott? Később, már a tragikus események lezajlása közben hallotta: Állítólag meg is büntették érte.

Gondolatai, mint húsos testű hernyókká dagadt lepkék éjjel a villanykörték körül, nehézkesen körbe-körbe keringtek. Fel-feltörő sóhajával keveredett jaja, mintha összetaposott bőgőn játszana ormótlanul hörgött.

Csak bevetődne valaki! Bezzeg máskor! Most félnek. De ki nem fél Máhlertől? És Jutka? Tényleg, hol van Jutka? A városban. Igen, a városba ment.

Eddigi életének, dédszüleitől örökölt - nagyszülein és az apján átöröklődőn a génjeibe ivódott - rendje, törvénye csöpögős, mocskos vizű összefolyásos latyakká zsugorodott. Egyénisége, a frissen reázúduló megrázkódtatástól elvált előbbi énjétől, önmagából kifordulva lebegett valahol a körülötte lengő világűrben.

Borzasztó, mi játszódhatott le benne, miközben eszét vesztve felordított:

- Nem! - Vulkánszerűn kitörő rohamának előszeleként, az agyát egyre jobban beborító pókháló, fekete lepellé szövődött, erősödött. Maradéknyi, eredeti tartását is elveszítve, a jámbor, csak a munkájának élő, a tisztességtudó, a törvénytisztelő, a szerszámait, a gépeit a

szeme fényénél is jobban féltő, óvó asztalosmester, vandálmód összetört mindent. Nemcsak a kalapácsok, a vésők és a reszelők s más kézi szerszámok nyeleit, a gyalukat, mindent, ami fából készült, sőt, a feje fölött kialakított, nyitott padlásrészen, a szárításra tárolt nyers faanyagot is összevissza vagdalta, hasogatta a körfűrészén. Hogy eközben kicsorbultak a fogak, ő, aki máskor mindenre ügyelt, ott és akkor, mit sem törődött vele. De nem érte be ennyivel, a vasalkatrészeket, amit lehetett s bírt a satuba fogta és elgörbítette A gondosan őrzött, kezelt: zsírozott, meg-megolajozott letörölgetett gépeit, a szekercéje élével tette tönkre.

Mindent, de mindent összetört, elrontott, használhatatlanná tett, majd, ha én nem, más sem - hörgéssel, anélkül, hogy szétnézett volna pusztításának eme szomorú temetőjében, kilépett a műhelyéből azon az ajtón - egyszerre verte le magáról a port mind a két kezével -, ahol kisgyerekkorától, ez idáig élt, dolgozott, alkotott és pénzt keresett.

A kulcsot, amelyet állandóan a zsebében tartott, tehát hazudott a kormánybiztossá avanzsált volt tanácstitkárnak: - nesze nektek -, morgása közben, a közeli kútba hajította.

* * *

Géczi Jánosnak - a folyosón, amelyen végigkísérte az őr - elsőként a plakátok szúrtak szemet: Halál a feketézőkre...! Halál a szabotálókra...! Halál a rémhírterjesztőkre...! - Böngészte akaratlanul az öles betűket.

De olcsón mérik itt az életet! - Csóválgatta a fejét, a most reá omló, régebben támadt, és szüntelen fokozódó, hátborzongató félelme, mintegy, nemcsak megsejtve, lúdbőröző háttal át is érezve: mit érezhet az őz, ha hurokba kerül a lába. Reális gondolkozása, a természet által olyan jól ismert törvényszerűsége, amelyet ő egyszerűn csak szokásnak nevezett, semmivé vált. Megállíthatatlan erőszak uralta a terepet, suvasztotta el a lelkét, amely a körülötte mozgó egyenruhás emberekből, sőt az egész épületből kisugárzó, maró gázként kaparta a torkát, szorongatta, öklendezésre késztetve a mellét.

Az államvédelmi egyenruhába bújtatott férfi, akit azonnal megismert: Guba Tóni volt, a valamikori béreskocsisból, későbbi párttitkárból, katonává, sőt, amint látta - eddig nem tudta, de honnét is tudhatta volna, amikor ő csak a munkájának élt, rebesgették, de hát az emberek, annyi mindent beszélnek... - tiszté vedlett, középkorú, alacsony, hájasodó, kifejezetten ronda férfi. Kezdeti leplezetlen megkönnyebbülése, amely mint távoli városban, ha földijére akad, szélesen szétömlött az arcán, látva annak rezdületlen, több mint balsejtelmet, kegyetlenséget és valami mást, tükröző faarcát, szétmálló elkeseredéssé satnyult.

Michelangelo: Laokoon-szoborjára gondolt - valamikori tanonciskolájukban látta, több évtizede nem felejtette el -, amely Laokoón a trójai főpap és két fia, a kígyó fojtogatása közbeni haláltusáját ábrázolja... Mert Guba Tóni - hasonlította össze akaratlanul -, igenis olyan most, mint ott az a rusnya, de nagyon magabiztos vastag kígyó. Világosan megérezte, ha most és itt nem is, később, ha ő nem, az általa képviselt torz eszme... megfojtja. Háta lúdbőrözött, idegrendszerét pánikszerű, rettegéssel keveredett menekülési vágy borzolta.

- Géczi János. Asztalos mester. Itt és itteni lakos. Nős...

- Özvegyember vagyok - képedt el, mivel Tóni tudja, és mégsem úgy mondja.

- Egy felnőtt lánya van - sorolta tovább rendületlen.

- Nevelt lányom. - Azt is tudja, mégis, miként beszél!

- A nevére íratta.

- Örökbe fogadtam. Ő örököl mindent, ha lesz még mit - nyögte zavartan, szétdúlt műhelyére, összetört, megrongált szerszámaira, gépeire, teljes vagyonának elkobzására gondolt, mert ha másoknál megtették, őt miért hagynák ki a sorból?

Az államvédelmi tiszt leintette. Előbbi faarcához hasonlón, ami mesterségéből kifolyón Pinocchiót jutatta Géczi János eszébe. Faragta a fene, ő nem...! Teste rezdületlen faszoborrá merevedett, mint aki kínosan ügyel, eme furcsa, hozzá egyáltalán nem illő, hivatalos közegbeli pózára.

- A vád... - két kezét most először vasvillaszerűn az előtte szorongó férfi arcába szúrta, aki a sokat hallott, s az államvédelmiekkel kap-

csolatos embertelenségeket juttatta eszébe: van gyakorlatuk, az biztos! Egyébként is béres volt valamikor, eleget forgatta a vasvillát. Egyszer - hallotta annakidején -, az egyik társát is megszúrta, hónapokig ült miatta a börtönben. Annyira égette a kegyetlenséget, a mindenre elszánást sugárzó, amelyet feléje lövellt a szeméből, hogy akaratlanul hátrább húzódott, és lábat váltott. - Szabotálás...

Mit is olvasott előbb kint a folyosón? - csapott Géczi János fejébe villámszerűn a félelem: halál a szabotálókra!

- ... a Magyar Népköztársaság vagyonának tudatos megsemmisítése, az állam megkárosítása...

- Tóni...!

- Semmi Tóni - villant a gyűlölet annak szeméből feléje, olyan erővel, hogy hátrább kapta a fejét. - Százados elvtárs, esetleg úr..., - de nem folytatta, utálkozva rángatta a fejét.

Géczi János ajkán gúnyos fintor rebbent, futott végig, pottyant le, érett szilvaként a földre: De felvitte Isten a dolgodat! Isten? Az ördög. Iskola, tudás, vagyon semmi. Így osztogatják manapság a cafrangot? Automatikusan kibuggyant arcának álcáját, lekezelő ridegség váltotta fel, miközben csak úgy, foghegyről odalökte:

- Akkor, hogy szólítsalak?

- Sehogy. És tegezés sincs. - Mutatóujjával tudálékosan megkopogtatta az íróasztalát. - Itt én, és csakis én kérdezek. Ön válaszol, csak válaszol. Érti?

Ön, mint régen a jegyző úr. De hamar belejött, a bugrisa!

Ugyanis a falusiak senkit sem önöztek. Ez a megszólítás úri szokásnak számított.

Mindezek ellenére Géczi János, néhány kínos nyelés után, önfegyelmet erőltetett magára. Jobb lábáról a balra nehezedett. A földet nézte, mialatt a történteket felidézőn kinyögte:

- Nem szabotáltam. - Valójában azt sem tudta, mi az. - A magamét, az őseim és a saját szerzeményemet, vagyonomat tettem tönkre. Mert ugye - emelte fel a fejét - a szerszámok, a gépek, a deszkák..., minden az enyém volt.

- Volt - heveskedett az. Egy iratot emelt fel, lobogtatott meg. - Jegyzőkönyv - olvasta. - Felvéve ekkor és ekkor, itt és itt... Tárgya: -

kihangsúlyozta. - Államosítás. Egy másik papírt is felvett az asztalról. - Leltár. - Azt is meglobogtatta. - Az államosítással minden és azonnal az államra áramlott. Maga a nép vagyonát vagdosta össze, tette tönkre, használhatatlanná, vandálmód.

- Hogy... mondod? - akarta megkérdezni, de az előbbi figyelmeztetés, még idejében visszaszívatta vele az előbbi tegező szót. - Mondjuk: ma tizenkét óráig az enyém, de tizenkettő után egy perccel már nem? Dédapám, ha nem az ükapám, nagyapám, apám és én vettük, gyarapítottuk, modernizáltuk, fejlesztettük. Nem ittuk el a pénzt, amelyet megkerestünk, mint mások... - Azt is hozzá akarta tenni: mint például a te őseid, ám mégsem mondta ki. - Összekuporgattuk, s befektettük. Mindenért megdolgoztunk. Nem adtam el. Tehetek róla, hogy egyszer csak megjelent Máhler...

- Máhler? A kormánybiztos elvtárs.

- ... billogot sütött a műhelyemre, mint a birkák fülére szokás. Attól kezdve semmi közöm többé hozzá, nem az enyém, hanem az államé, amelynek rendszeres adófizetője voltam? Vásárlás, szerződés, egyetlen fillér nélkül...?

- A Magyar Népköztársaságé.

Géczi János előbbi fehér arca, mint a túlfűtött kályhacsöve, vörösen izzani kezdett.

- Az enyém. - Kezét ökölbe szorította. A mellét döngölte vele. - Igenis az enyém, nem az államé! Én..., mi dolgoztunk meg érte. Adót fizettünk, fizetek manapság is. Mit gondolsz - váltott hangszínt, gyarló, vergődő ember gyanánt, az utolsó szalmaszálba kapaszkodón, érzelmi ráhatásnak szánva a következő szavait -, amióta az eszemet tudom, és előtte is, szomszédok, jó szomszédok voltunk, ha nem is jártunk össze. Jó, a... - kapálózott, a megfelelő szavakat kereste - a tiszt úr - nem talált jobbat, mert tegezni nem merte már - elköltözött. - Majd szóömlengésének hevében, semmivel sem törődve, mégis letegezte. Ha nem ezt teszi, szétpukkan. - Nagyapádnak, apádnak, sőt szegény feleségednek is, én csináltam koporsót...

- Megfizettünk érte.

Géczi János gúnyosan legyintett, mert mondja azt, hogy a legutolsó kivételével valamennyit fél áron és hitelbe készítette el.

- Ezekkel a kezekkel - felemelte a két kezét. - Mert én sosem fogadtam embert, se inast, se segédet. Nem voltam kizsákmányoló, vagy mi... És azokkal a szerszámokkal, gépekkel, amelyeket szégyenemre..., elismerem - hangja könnyessé vált, sóhajával együtt folytatta: - csúffá tettem. A kredenceteket, a székeiteket, a hokedlitokat..., mind, mind, nemcsak nálatok, az egész faluban s másütt, én alkottam. Ha engem tönkretesztek... Mit beszélek, máris tönkretettetek, nem lesz asztalos többé, abban a községben.

- És a szövetkezet a városban? Olcsóbban, jobban, hatékonyabban termelnek. A melósok csak nyolc órát dolgoznak. Táppénzt, szabadságot kapnak. Nyáron üdülhetnek. Szépen belépett volna...

- Soha! - vágott közbe. - Nálam jobban, olcsóbban senki, és sehol! - heveskedett tovább Géczi János. Nyugdíj, szabadság? Blabla. Kolompszó, az lesz! Meg ostor, amivel mindenkit, reggeltől-estig munkára kényszerítenek.

- Maga helyében, én nem török össze semmit. - Szótagolta. - Igenis belépek a szövetkezetbe, a vegyesipari szövetkezetbe, és úgy élek, mint Marci Hevesen.

- Soha! Mert... - magyarázta lejjebb eresztett hangon - ha déd-, sőt ükapámnak és a falunak jó volt, neked mi hibádzik?

Guba Tóni teljesen váratlanul felállt, mire Géczi János riadtan elhallgatott, holott semmi oka nem volt rá, mert nem rúgta ki a széket maga alól, nem pattogott, egyszerűen felállt, homlokát gondterhelten - eddigiektől eltérőn, némi szint öltve eddiglen faarcára - összeráncolta, zavarosan villogó szemgolyóiban különös csillogású fények gyúltak.

- A határozatot átvette.

- Máhler közölte, hogy vegyem le a cégtáblámat...!

- Levette?

- Veszi az ördög, én nem!

- Közölték az államosítás tényét, amely után leltárba vették a...

- Másodmagával érkezett. Mindent felírtak. A rendőr csak később avatkozott a buliba. Kint strázsált. - Így, ennyire régiesen mondta.

- Történt, amint történt: törvényszerűn jártak el.

- Az utolsó ácsfej szegig, mindent felírtak. - Azt is hozzá akarta tenni: a fene enné meg a szemüket, de lenyelte, mint mást ezekben a

percekben. Legszívesebben felordított volna. Szűkölne, mint a kutya, megállás nélkül átkozódna, sorolná az igazát. Szemére hányná-vetné: Ki voltál te eddig? Egy nagy senki. Nem azért öltöztettek ebbe a maskarába, mert igazi tiszt vagy, mivel kiérdemelted azt! Nem tanultál, nem szenvedtél meg érte! De, tényleg, miért, hogyan lehetett ez a tahó, tiszt. Nem érte fel ésszel. Mindenesetre rettentő nagy igazságtalanságnak vélte. Messziről érezte rajta a régi istállószagot, mert hiába használt erős, orrfacsaró kölnit, mint hajdan a ruszki tisztek, az ő szemében, az maradt, aki volt: rongyalak. Sötét lelkületű, féreg, aki talán még ördögnek sem lenne jó!

- Ezek... - az ávós tiszt visszadobta az asztalra az előbbi leltárívet, és a másik iratot -, semmi sem a magáé többé, a népé.

- Miért, én mi vagyok? - buggyant ki Géczi János száján sajgó fájdalomként a szó, ugyanúgy, amint a folytatás: - Nem, ez nem igazság, Tóni!

- Az igazságnak sok arca van, ahány annyi.

No fene - fintorgott Géczi János: teszi az eszét, holott... - leharapta a gondolata hegyét. Előbbi túlfűtött kályhacsőre emlékeztető, vörösen izzó arca - az igazságtalanság, a csontjáig belemaró sérelem, amely tulajdonának: a legmodernebben felszerelt műhelyének elvétele miatt izgatta - fokozatosan kifehéredett. Védekezése, reá eléggé jellemzően legyűrhetetlen dühbe csapott át. Csepphíján nekiugrik, és megfojtja. Talán meg is teszi: megöli, őt kivégzik miatta, mindegy, hiszen mindene odaveszett, amiért élt, gürcölt. Mit ér ezentúl az élete, semmit..., ha őseitől beleívódott, a hivatalok - nem a jelenlévő személy - iránti ösztönös tisztelete, félelme, meghátrálásra nem készteti.

- Nézze...! - kezdte az államvédelmi tiszt, de nyomban el is hallgatott. Behatón vizsgálta, valósággal kivesézte a középkorát jóval túllépő foglyát. Meglehet azon törte a fejét, hogy mondja-e, ha igen miként közölje vele azt, amit elkezdett. - Az élete -, folytatta valamivel később, zötyögősen nagyokat nyelve - az én kezemben van. Él-e, hal-e, ezentúl teljesen tőlem függ. - Fejét rángatva hümmögött egy ideig. - Átadom az ügyészségnek. Ők, tudja, mit javasolnak a bíróságnak?

Géczi János megátalkodón leste a századost.

- Kötelet - folytatta az, a kezével is mutatva. - Akasztást.

- Az enyém..., a sajátom miatt? - ámuldozott az, gondolatbéli halálttusáját lejtve. A disznómat levághatom, igaz, mert én neveltem, én hizlaltam, az enyém volt, ugyanúgy, mint a műhelyem...

- Csak akkor vághatja le - vágott közbe a százados -, ha engedélyt kér, s kap.

- Igaz - nyögte sarokba szorított emberként. - De..., de, csak azt tehetek vele, amit akarok.

- Miután az engedély birtokában levágta, beszolgáltatta, a kirótt mennyiségű zsírt. - Előbbi fenyegető hangján folytatta: - Az állam, a Magyar Népköztársaság vagyonának, nagy értékű felszerelések, gépek, miegymás, tudatos megsemmisítése, tönkretétele miatt kötél jár manapság.

Legyintett - Váratlanul érte a holttá dermedt foglyot, aki esetleges megmenekülését, megvilágító fénysugaracskát vélt felcsillanni a százados szemében.

- Hagyjuk az ügyészséget! - Az öreg megkönnyebbülten felsóhajtott. - Valaki, ez lehetek én is, egy golyót ereszt a fejébe -, amely szavak újra megrettentették Géczi Jánost, előbbi már-már elülő félelme meghatványozódott. - Megtámadott... Jogos önvédelemből lőttem le.

- Én, mármint én, megtámadtalak? - háborgott komolyan, nyomatékos fennhanggal Géczi János, komolyan véve annak minden egyes szavát.

- Ne... ólom, legyen kötél. A cellájában - emelte feljebb a hangját, hátborzongatón, szadistaként élvezve az általa kitalált, meglehet kipróbált lehetőségek eme borzalmát. - Felköti magát.

- Mármint én? - hátrált az, öklét a mellére szorítón.

Az rábólintott, és tovább buzogott.

- Ki vizsgálja ki?

- Te - eresztette el a hangját kipukkadt tömlőként, annak előbbi kérdésében megérezve a választ is.

- Úgy..., úgy, én! - Tovább élvezte a helyzetét, már-már kéjelgett mialatt rangjából, testületéből adódó fölényességgel fitymálta a nála jóval idősebb foglyát. Arca és a hangja színpadiasan másik skálára

hangolódott. - Egyességet ajánlok. Hozzám adja Jutkát, s maga szabad lesz.

- A nevelt lányomat? - csodálkozott rá őszintén. - Alig ismer téged, te őt - húzta a szót, hogy legyen ideje megemészteni a hallgatását: Mi a fenét akar ez? Viccel, vagy...?

- Amíg otthon laktunk, elhunyt feleségemmel, alig tartózkodtam a községben, igaz. Kiemeltek. Tanfolyam, kiképzés a Szúban... Meg ugye én mindig másokat szolgáltam, kit órabérért, kényszerűségből, kit önként, amint teszem most. Az utóbbi időben viszont, amióta az újra nősülés izgat néhányszor jártam otthon... Eredetileg a feleségem javasolta őt a halálos ágyán. Nekem megtetszett az ötlet. Jutka csinos lány, házias...

- És fiatal - vágott közbe Géczi János -, hozzád képest túl fiatal.

- Bevinném a városba - folytatta rendületlenül.

- Vőlegénye van, és más bibi is akad...

- Maga nevelte fel - szakította félbe, most az.

- Meg a feleségem.

- Aki régen meghalt. Édeslányaként szerette. Magáé az érdem, amiért Jutka nagyon hálás. Vakon engedelmeskedik magának.

- Jutka nem ló, ember.

- Egy szavába kerül - figyelmeztette. - Teljesen berendezett lakásba vinném, kulturált körülmények közé. A város, csak más, mint a falu. - Rúgódzón az asztalra nehezedett, szemét élesen a foglyába fúrta. - Az élete, vagy ő? Válasszon! - elhárítón emelte fel a kezét. - Ne..., ne most! Két napot adok rá.

- A szerelem Isten legszebb adománya. Jutka már megkapta, ezt az adományt, amely nem veled kapcsolatos. - Nagyívben megcsóválta a fejét. - Te..., te, csak számításból: fiatal és szép, nehezen kapnál másik, ilyen lányt. Igaz? Én lennék a hozzá vezető létra.

- Honnét tudja, hogy csak számításból venném el? - gúnyolta ki erőltetett hötyörészéssel.

- Te meg Isten...

- Nem Isten, a természet.

- Jó, mondtam előbb: Jutka fiatal és szép, nehezen kapnál másik olyan lányt, de, mit tudom én! Rengeteg nő van, futkos a városban:

lány, özvegyasszony, elvált asszony, miért pontosan Jutkát szemelted ki?

- Maga is válogathatott, több lányt is feleségül vehetett volna annak idején, mégis a feleségét választotta ki közülük. Én Jutkát.

- Szép lánykérés, mondhatom! - Tekintetét elszántan a százados szeme közé fúrta, és nyílszerűn a képébe lövellte: - Válaszom, nem! - Kezével és a fejével, szavait megerősítőn, csendesen hadonászott, mialatt folytatta: - Teszem azt, ha ő választana, ragaszkodna hozzád, amint nem - dacoskodott mindenre elszántan, mint elítélt, akinek már úgyis mindegy, mert máris ácsolják az udvaron a bitófáját. Előbb félt, most valamiféle, az ébrenlét és az álom határán, bátorság költözött a szívébe, összevetve eltelt életét a múlandóság szomorúságával, a vér kiszökött az ereiből, a maradék csont-, s zsigerváz..., múltból maradt múmiaként, lassan folytatva befejezte elkezdett közlését: - lebeszélném róla. Miként, mivel, milyen a javadra szolgáló érvekkel kommendálhatnálak be nála, én téged? Mert te a múltban egy nagy senki voltál. Jelenleg is, mi vagy te? Ugyanaz, másik változatban. - Szótagolta: - Igenis lebeszélném. Szerencsémre nem kell. Jutka meg te... tűz és víz. Semmiképpen sem passzoltok össze.

Az ávós százados, mintha a guta ütötte volna meg, pulykavörösen ugrott az ajtóhoz.

- Előbb beszélek Jutkával, s csak utána döntök a maga sorsáról! - üvöltötte, visszafogottan, azért, hogy ne hallatszódjék ki.

- Fölösleges. - Megfenyegette a mutatóujjával. - Ha terrorizálnád, az életemért cserébe őt kérnéd feleségül, feljelentelek, mert, amint mindenkinek, neked is van felettesed.

- Elvezetni! - szólt ki a résnyire kitárt ajtón, falfehéren, bosszút forralón.

* * *

Géczi Jánost, rá a nyolcadik napon temették el. A cellájában találták meg felakasztva.

1995 február

Az utolsó szalmaszál

A mentő nagyot zökkenve állt meg. Vámos Béla feljajdult:

- Jaj, a lábam!

A vezető hátraszólt.

- Bocsásson meg, de későn pillantottam meg a házszámot. Jól eldugták.

Hangja, nézése, fejtartása inkább bosszúsnak tűnt, mint bocsánatkérőnek. Nem is a betegnek mondta, hanem a mentő ápolójának.

A hatalmas, inkább csontosan testes, mint kövér beteg, a kórházban, ahonnét hazahozták, elromlott a lift. Éppen javították, amiért két összekulcsolt kezükben ülve, lépcsőről lépcsőre, a negyedik emeletről, le a földszintre cipelték. Itt - nemcsak látva, ismerve a környéket, hogy a ház legalább ötven méterrel beljebb fekszik a kerítéstől -, megint cipelhetik. Ráadásul borravalót sem kapnak, ugyanis tavaly - nemcsak emlékeztek rá, Vámos Béla, a beteg is, felismerve őket, elmesélte nekik a kocsiban:- ugyancsak ők hozták haza, a sérv operációja után.

A mentőt néhány iskolából hazatartó gyerek és két szomszédos házból odafutott, kíváncsiskodó asszony állta körül. Vámos Béla, miközben, nehézkesen, a két mentős segítségével, kikószálódott a szélesre tárt, hátsó ajtóhoz, várva, hogy leemeljék onnét, fentről lelesve köszöntötte a sajnálkozón ráleső asszonyokat.

- Jó napot!

Mély részvéttel köszöntek vissza a fél lábát a kórházban hagyó öregembernek. Több szót nem válthattak, mert a mentősök, leugorva, két oldalról alája nyúltak, összefonott kezeikkel megemelték: kapaszkodjon a nyakamba felszólítás után, lassan, rogyadozva, kiemelték a mentőkocsiból. A jelenlévő asszonyok mély sajnálkozása, a gyerekek megdöbbent, síri csendben történő bámulása - ilyesmi is ritkán fordult elő, talán nem is láttak még féllábú embert, s az üresen lelógó nadrágszár is, ráadásul ezt az embert igen jól ismerték, amikor még mind a két lába megvolt - közben hátra cipelték, be a házba.

Egyik, összefogott kezükön ülve, vitték, a nyakukba kapaszkodó beteget, szabadon maradó kezükben egy-egy mankó himbálódzott, valahogy úgy, mint a kötéltáncosok kezében az egyensúlyozó rúd.

Az ajtóban az öregembert a lánya és az elsőosztályos unokája fogadta. Éppen eléje akartak futni, ugyanis későn vették észre a házuk előtt álló mentőkocsit.

- Szervusztok - üdvözölte őket is az öregember.

A lánya sírt, az unokája riadtan a nagyanyja mellé húzódva leste az üresen lógó nagyapja nadrágszárát.

A mentősök bent a heverőre ültették a beteget, mankóit a falnak támasztották.

Előbb a lánya csókolta meg.

- Megjött, apuka? - csúszott ki a száján, zavartan, mert azt sem tudta, mit mondjon, hogyan illik, ilyenkor viselkednie a mentősök előtt.

Az öregember szája elfanyalodott. Egyik kezével keservesen legyintett, a másik kezével az unokája kis keze után nyúlt.

- Szervusz kicsikém! - köszöntötte külön is, olyan hangon, mintha neheztelne. Bár előbbi legyintésében sok minden benne volt, az a kézzelfogható feszültség is, amely kezdettől körüllengte őket, ám a kislány, mindebből nem sokat érzett meg. Az öregapja mellé kuporodott a heverőre. Nem csókolta meg, csak hozzábújt.

Most is a hiányzó lábát leste, mint az előbb.

A mentősök ez alatt néhány sort írtak az előre kitöltött szállítólevelükre, utána a fiatalasszonyra szóltak.

- Írja alá!

- Sietünk - ezt a másik mentős tette hozzá, nem mentegetőző, inkább társának nyegleségét tetőző, sürgető hangján.

A fiatalasszony nem ült le, nem is olvasta el, mit ír alá, csakúgy vaktában aláfirkantotta a nevét, és kész! Ezután egy százast vett elő a zsebéből, és a mentős kezébe nyomta, akinek azonnal felderült az arca. Nem nagypénz volt, viszont annyit megért, hogy kifelé menet jó egészséget s gyógyulást kívánjanak az öregembernek, az egyszerűn öltözött fiatalasszonytól, pedig kezétcsókolommal köszönjenek el.

Mialatt az kikísérte őket az öreg az unokájához fordult. Maga mellé húzta, és újra megsimogatta a haját.

- Láttad... - nyelt egy nagyot, utána olyan mozdulatokat csinált a szájával, mintha feltörő sírását morzsolgatná szét. - Ugye látod, nincs többé lábam.

- Hová lett nagyapa egyik lába? - kérdezte meg gyermekien őszintén a kislány.

Hangja, nézése, finom mozgása riadtan rebegett. Eszecskéjének zsenge bimbócskái most nyiladoztak, de annyira még nem nyíltak ki, hogy teljes egészében felfogja a történteket.

- Levágták.

- S hová tették?

- Bedobták a meszesgödörbe.

- Láttad?

- Aludtam, amikor levágták. Csak gondolom, hogy odadobták be, mert valahová tenniük kellett...

A kislány nem engedte folytatnia.

- Olyan mészbe, amilyen Mariska néniéknél van az udvaron?

A szomszédban, most építkeztek, onnét a hasonlat.

- Klórmészbe, ám te még nem tudod, milyen az. Hanem... - feljebb emelte a hangját, de csak azután folytatta, miután az unokája kíváncsian rálesett: - Menj át László tiszteletes úrhoz, és kérd meg a nevemben: nagyapa nevében, hogy jöjjön át hozzám! Okvetlenül keresse fel nagyapát! Ha netán, most nem érne rá, később is, de még ma ugorjon át hozzám! Te, úgy mondd neki: legyen szíves átjönni nagyapához!

- Jó - már futott is az ajtó felé. Mozgása túlbuzgó, őszintén együtt érző segítőkész volt. Sajnálta a nagyapját, ezért, hogy kedvében járjon, mindent megtett volna érte.

Alig ment ki, máris belépett az anyja.

- Tényleg a papért küldte Marikát? - esett neki nyomban a belépése után, nem mérgesen, ám kissé magából kikelten. Mélységes megrökönyödött nézése, kíváncsian tapadt az apja megtört arcára.

- Érte.

- Minek magának a pap? - tört fel a hang, csodálkozón a torkából.

- Beszélni szeretnék vele - Váratlanul a lánya mellének szegezte kinyújtott mutatóujját. - Előbb veled, utána vele. Ülj le, lányom!

A lánya azonnal leült, és kényszeredetten az apjára mosolygott. - Igaz is: jól van, apuka?

- Na végre, hogy ezt is megkérdezted! - Éles szemrehányással lesett a lányára, mialatt visszafojtott sírásra álló szájjal folytatta. Arcizmai valósággal vonaglottak a rászakadó, nem a testi, a lelki fájdalomtól. Hangja mutált, akadozott. - Amikor elvitt a mentő, sem maradtál itthon. Elismerem, minden hirtelen történt. Elmentem az orvosunkhoz, jobban mondva elvánszorogtam hozzá, mert te, őt sem hívtad ki. Haza sem engedett. Hónapokkal előtte kezdődő fájdalmam az elviselhetetlenségig fokozódott. Előbb titkoltam, de azt a kínt, amely az utolsó napokban rám tört, már nem lehetett elviselni jajgatás nélkül. Ezért te mindent tudtál, lányom! Ha rendesen kezelsz, ha orvost hívsz idejében, vagy mit tudom én...

A lánya közbe akart szólni, mire ő kissé hebegőn felemelte a hangját.

- Azt sem tudtad, hová, melyik kórházba vitt be a mentő.

- Volt pénz magánál, ha telefonálni nem is, miért nem táviratozott? - szólt közbe az, mindezek ellenére.

- Egy jó hét múlva kezdtél el keresni - torkolta le az öregember az előbbi akadozó hangján. - Se pizsamám, se szappanom, se törölközőm, semmim sem volt. Teljesen elhagyottan, kolduskénti hevertem az ágyamon. Kórházi kanál, kölcsön pohár... - Fanatikusan felnevetett: - Táviratozni, amikor a párnámat rágtam kínomban?

- Nem kért, kapott fájdalomcsillapítót?

Nem várt választ. Tett-vett, rendet csinált. A székkarján néhány ruhadarab lógott. A szekrénybe aggatta. Az asztalon a lánya tankönyvei hevertek, a széken lévő táskájába gyömöszölte valamennyit. Az előbbi könyvek helyére virágvázát helyezett. Egyetlen szál szegfű árválkodott benne. Eddig az ágyneműtartó tetején állt, a cserepes szobai virágok között.

Az apja a szemével követte, csak azután válaszolt, miután a lánya végzett.

- Kértem, kaptam is, de nem sokat használt. Egy ideig aludtam tőle, annyit. - Elgondolkozó hangon tette hozzá: - Talán, ha van valaki, aki beszél az orvosommal...

- Beszéltem, nem?

- Utána - vágta rá indulatosan, majd a hangja visszazökkent előbbi szomorún beszorult kerékvágásába. - Beszélsz vele. Megkened őket, ne a te, az én pénzemből. Ott állt az éjjeliszekrényem fiókjában, talán nem vágják le a lábamat. Sok beteggel beszélgettem, akiket ugyanilyen bajból kikezeltek. Több érszűkületes beteg is feküdt a kórtermünkben. Engem, az elhagyatott, majdnem az utcáról felszedett vén dögöt, be a műtőbe, és zutty, le a lábamat!

Az asszony sírni kezdett. Nem zokogott, csendesen könnyezett. Szavai, mintha vízzel lenne tele a szája, szinte bugyborékoltak.

- Marika, betegen feküdt - szipogta. - Tüszős mandulagyulladása volt, s negyven fokoz láza. Nem mozdulhattam el mellőle. Elmondtam magának, nem?

Papír zsebkendőt vett elő a zsebéből, és felitatta szeme alól az előbbi könnyek maradványait.

- Egyetlen félnapra azért rábízhattad volna a szomszédokra, vagy bedugod a napközibe...

- Betegen?

- Máskor is megtetted, amikor én dolgoztam. De te, nemhogy jöttél volna, keresni sem kerestél egy egész hétig. Ezután is Ashenbrennerék tudakozódtak utánam, az ápolónő menyük által.

Mivel a lánya megint közbe akart szólni, nagyvonalúam legyintett, majd feljebb emelte a hangját.

- Ne beszéljünk róla többet, ne feszegessük a múltat! A lábamat levágták, vissza nem varrhatják.

A lánya közelebb lépett, mire az öreg akaratlanul elhallgatott.

- Apuka! Menjen be a szobájába, mert nemsokára itt lesz a pap. Ott mégis nagyobb a rend. Tiszta ágynemű pizsama... Nyugodtan beszélgethetnek. Kapaszkodjon belém, bevezetem. Vagy a mankókkal...? Idehozom.

- Nem tudok a mankókkal járni. Látod, ez is. Másokat előbb megtanítják mankókkal járni. Begyógyítják a sebét. Mivel én nem adtam borravalót...

- Ők hálapénznek mondják.

- Mindegy, minek nevezik. Láthatod: a műtétem utáni harmadik héten kidobtak.

- Minden harmadik nap házhoz jön Diószegi. - A körzeti orvosukat nevezték így. - Átkötözi a sebét, injekciózza... Megbeszéltem vele.

Az öreg megint egy nagyot legyintett. Olyan tenyerei voltak, mint egy lapát. Ezelőtti kérgessége kissé kifinomult, kifehéredett.

- Visszatérve az előbbire: Én sosem leszek képes kimozdulni a házból, mert a másik lábam is érszűkületes. Talán még elbírna, de ha egyszer nem tudok mankóval járni! Te, pedig egyedül nem bírsz megtámogatni. Mind a ketten elsénénk.

- Levetkőztetem, mert ruhában csak nem maradhat! Pizsamát húzok magára. Amint mondtam: minden ki van készítve a másik szobában.

- Előtte beszélni szeretnék veled, még azelőtt, mielőtt ideérne a pap, ha eljön egyáltalán!

- Ez a pap is! - fortyant fel most először az asszony, noha régen fúrta a bögyét, kikívánkozott belőle, az alkalmat várta, hogy végre megkérdezhesse: Minek ide a pap? Miért hívatta ide? Maga sosem volt vallásos, sőt! Most egyszerre megtért?

- Ne félj, nem veszek Úrvacsorát. Beszédem van vele. Ne feledd: ő nemcsak pap, hanem a tanácstagunk is. Szóval, engem ezentúl ápolni, gondozni kell. Enni adni az ágyban. Mosdatni, legalábbis segíteni, vécézés..., érted? Nem járhatsz tovább, be a gyárba, itthon kell maradnod velem. - Sem választ nem várt, sem nem engedte szóhoz jutni a lányát, gyorsan tovább mondta: - A ház fele, szegény anyád után a tiéd, a másik fele is a tiéd lesz halálom után. A nyugdíjamból nekem egyetlen fillér sem kell. Te rendelkezhetsz azzal is! Meg ott van az Arany János utcai telek is, amely teljes egészében az én nevemen szerepel. Azonnal rád íratom. Ha nem, szociális otthonba megyek: a reformátusok szeretetotthonába. Ekkor, mondanom sem kell, övék lesz minden. Válaszolj!

- Majd elleszünk valahogy.

- Majdra a zsidó sem ad hitelt, lányom.

- Két tűz közé szorultam. A munkám, és most itt van maga is. Nyugdíja a lehető legalacsonyabb...

- Lakatos voltam, vasas. Negyvenegy évig dolgoztam az államnak. Én sosem maszekoltam, a GMK meg...! Hol volt akkor lányom! Nem az én szégyenem a kis nyugdíj.

- Nem élnénk meg belőle hárman, az biztos! A kislányom is, mindennap, hol erre, hol arra kér pénzt, noha még csak elsős. - Elgondolkozón rázta a fejét. - Nem, apus, nekem dolgoznom kell! Idekészítek mindent. Vizet, ezt-azt Marika ad...

Az öregember nem engedte folytatnia.

- A napköziben, itt van a szomszédunkban, mondhatni a szánkban, takarítónőt keresnek. Legalábbis kerestek, mielőtt bevittek a kórházba. Ha megvan még a hely, vállald el. Mellette vígan ápolhatsz engem. A nyugdíjammal együtt kitenne egy jó fizetést.

- Közel sem lenne annyi, amennyit a gyárban keresek. Raktáros vagyok, majdnem tízezer forint a fizetésem, és a mellékes? Szalasszam el azt a jó helyet? Rothadjak itthon hatezerért, mert a kettő talán, ennyit tenne ki.

Az öregember ajkai vonaglani kezdtek. Fáradt arca valósággal eltorzult a rátörő fájdalomtól. Beszélni sem tudott rendesen, csak nyöszörgött.

- Szóval nem?

- Sajnálom, de nem megy.

- Sohasem szerettél, csak tudnám, miért? Ha egészségesen nem kellettem, amikor még hoztam a házhoz, nyomorékan, miért kellenék, nyűgnek.

Elfulladt, de nem is mondhatta volna tovább, mert a lánya közbekiáltott:

- Jön a pap. Marikával együtt jönnek!

- Úgy látszik otthon volt - nagyon letört volt a hangja, valósággal jajgatott. Egy ideig összeszorított ajakkal sóhajozott, majd, most először kényelmesen elhelyezkedett. A lánya párnát hozott át, a másik szobából, és a feje alá rakta. Mozgásában sem megbánás, sem együttérzés nem lappangott, a dolgát tette. Éppen végzett, mire kopogtattak.

- Tessék! - szóltak ki, szinte egyszerre.

A pap már azelőtt elkezdte, mielőtt beért volna a szobába. Ezért a hangjával együtt lépett be az ajtón.

- Erős vár a mi Istenünk. Örülök, hogy végre itthon van, Vámos bácsi! Hallottam mi történt, bántott is, Istennek legyen hála, jól van. A színe..., és nem is sovány - darálta le egy szuszra, jóízű kenetteljességgel, az alig középkorú pap.

- Jó napot, tiszteletes úr! - köszönt vissza az öreg, s a lánya, sokkal hígabb hangon, mint a pap.

- Foglaljon helyet! - húzott ki egy széket odébb az asztaltól a háziasszony.

A pap, szívélyes kézfogás után, közelebb húzta a felkínált széket a heverőhöz, és leült.

- Jól van?

Az öregember válasz helyet kesernyésen legyintett. Nem volt szokása, mostanában mégis sokat legyintgetett.

- A lába..., sajnos a lába, ám végre hazaengedték, ami egymagában is jó, nem? A többit Istenre kell bíznia!

- Haza, hazaengedtek, de hogyan? Két lábbal mentem be, hárommal tértem vissza, holott egyet lenyisszantottak - tréfálkozott az öreg, nyersen, csípősen, keserűn. A folytatás is ilyenre sikerült. - Négy év katonaság. Ebből kettő a fronton, egy fogságban. Milyen helyzetek, tragédiák adódtak! Hányan, de hányan haltak, sebesültek meg körülöttem te jó Isten! Mégis épségben hoztam haza mind a két lábamat. Amivel nem bírt a háború, megtette az érszűkület. Pedig nem adtam könnyen. Tűrtem, szenvedtem, mennyit s mennyire szenvedtem, halasztgattam, elodáztam, s amíg bírtam dolgoztam.

- Talán ez volt a baj - jegyezte meg csendesen a pap.

Az öreg, mit sem adva rá, folytatta:

- Fájt, kifakadt, elüszkösödött, én mégis feszt kaszáltam a telkemen, s másütt. - Egyszerre sóhajtott fel, és legyintett. - De, nem ezért hívtam ide a tiszteletes urat. Fáradt is vagyok, meg, látja, majdnem abban a helyzetben ülök itt, amint a mentősök letettek. A ruhám is ugyanaz. A tárgyra térek. Az egyik lábamat levágták. A másik is érszűkületes. Ezért, hiába vannak itt a mankók, többé nem állhatok lábra. Magyarul: ápolásra szorulok. A lányom nem vállal...

- Én ezt egyetlen szóval sem mondtam - vágott közbe a lánya.

- Ha nem tudom ennyire biztosan s előre a válaszodat, nem küldök azonnal, mielőtt veled beszélgetek, a tiszteletes úrért.

A lánya megint mondani akart valamit, az öreg azonban felemelte a kezét, és csendre intette.

- Megértem őt, dolgoznia kell. Reggel be a gyárba, este haza. Ott nagypénzt keres, itthon bagót kapna. Bent is meló, itthon is a robot. Kislányt nevelni, apa nélkül! A háztartás, a kert, s most én is! Úgy hallottam, illetve tudom, a reformátusoknak, a szomszéd településen van egy olyan otthonuk, ahol az ilyen magamfajta, csonka embereket ápolják. Ajánljon be oda! Nem ingyen kérem. Az utolsó fillérig oda-adom a nyugdíjamat, és a reformátusokra hagyom a telkemet is. A fél ház is az enyém, de a lányomék lakják. Nem bonthatom le a fedelet a fejük fölül.

A pap, mialatt az öreg beszélt, olyan mozdulatokkal rázta a fejét, amely külön-külön egy-egy visszautasítással is felért. Szemében az őszinte sajnálat gyertyácskái égtek.

- Telve van, és egyébként is az óriási igény miatt, szigorúságokat vezetett be egyházi elöljáróságunk a püspök úr kezdeményezésére. Csak hitvalló keresztényeket ajánlhatok be az otthonba. Maga pedig, ugye...

Mialatt félig restelkedve, félig sajnálkozva húzta a szót, az öreg közbevágott.

- Nem ingyen kérem. Valamit, valamiért! Önök ellátást adnak, én a nyugdíjamat, és a több százezer forintot érő telkemet. Mert, ami a hitbuzgóságomat illeti, se templomba nem jártam, se nem imádkoz-tam. A Miatyánkot és a Hiszekegyet régen elfelejtettem. Sem párt, sem vallás. Az egy szakszervezet, az is minek? Én, csak a munkám-nak éltem. Mint református, ezek szerint nem kérhetem a felvéte-lemet. Az embert, a nyomorult embert nézzék, nagytiszteletű úr!

- Se párt, se vallás, mondta, de Istenben csak hisz?

- A kórházban fekve, ráértem..., meg rengeteget szenvedtem. Se fájdalomcsillapító, se a kenőcs, semmi sem használt. Kínomban imádkoztam. Azt hiszi, jobb lett? Mint afféle öregember bíztam Is-tenben, segítségül hívtam, kértem... Ő nem válaszolt.

- Isten akkor is beszél, ha hallgat.

- Hát, ami azt illeti, ő tényleg hallgatott, de hát, miért is legyen jó hozzám! Én sem kedveltem, neki sem kellek. Hanem, maga nem csupán pap, tanácstagunk is. Mint pap, elmondta a magáét. Én megértem. Tanácstagként sem tehet semmit?

- Szociális bizottsági tag vagyok, ezért pontosan tudom: négy... öt öreg vár, maga előtt szociális otthoni elhelyezésre, beutalóra. Legutóbbi kérelmet egy éve adták be. Ezzel mindent megmondtam.

- Sejtettem, ugyanis - sóhajtotta az öregember - a kórházi szociális nővér is beszélt velük telefonon. Másként nem kérem a református szociális otthont.

- Elfekvő?

- Ott sincs hely, egyelőre, mondta a szociális nővér. Egyetlen szalmaszál sincs, amibe kapaszkodhatnék.

- Van - vágta rá sokatmondón, szent hévvel a pap. - Isten.

Hosszabb teológiai magyarázatba kezdett. Az öregember kényelmesen elnyúlt a heverőn, és illedelmesen hallgatta. Eközben szép csendben elszenderedett. Meglehet, csak tettette magát, mivel unta már a papot, s le akarta rázni magáról, vagy megtörte az út: az ágyból és a kórházból ki, be a mentőbe, onnét be a házba, haza..., és tényleg elszunnyadt.

A tiszteletes úr felállt, az öregre mosolygott, majd az eddig félrehúzódón ácsorgó lányához fordult:

- Sajnálom - súgta -, amiért nem segíthettem. Imádkozok, és elmegyek.

Az asszony néhány zavart mozdulattal lesimogatta a ruháját, majd elszántan a pap arcába fúrta a tekintetét.

- Úgy mondom, amint van: apám nem hisz Istenben. Ezért kár imádkoznia felette.

- Kell-e orvos az egészséges embernek? - Amikor látta, hogy nem érti, megmagyarázta: - Nem az igazakért, a bűnösök megtéréséért imádkozom. - Még jobban lehalkította a hangját, mialatt folytatta: - Ha megengedi.

- Tő...lem! - húzta fel a vállát, majd tüntetőn kiment a szobából. Azóta nem tetszett neki a pap, amióta az apja elmondta? Ha beveszik

az egyházi szociális otthonba, az egyházra hagyja a telkét. Tehát nemcsak nem értette, nemcsak elítélte az apját, amiért idehívatta a papot, egyenesen meggyűlölte, mivel ki akarta semmizni őt...

Mire visszatért a kapuból, ameddig illendőségből kikísérte a papot, az apja a heverő szélén ült.

A lánya dühösen nézte.

- Nem értem magát. Miért hívatta ide a papot, amikor mindent tudott előre? - támadta.

- Mindent hallottál, nem?

- És elért valamit?

- Az utolsó szalmaszál volt, most már az sincs.

Lehajtotta a fejét, és hallgatott.

A lánya azt hitte sír. Szomorú látvány tárult eléje, mert a férfi sírása mindig megrázóbb, szánalmasabb, mint a nőké, főleg, ha egy apa sír, neki azonban egyetlen húr sem pendült meg most a durván hangolt szívében. Csak most értette meg igazán, mert látni nem láthatta, hogy mennyire mély szakadék tátong közöttük. Tartott ez mindaddig, amíg a kislánya -, aki még akkor átment a másik szobába, amikor a pappal együtt hazatért -, át nem kiabált neki.

- Bekapcsoltam a tévét! Már megy a film!

Valamilyen folytatásos film ment, amelyet, ha tehette az anyja is megnézett.

Az asszony azonnal az apjához fordult. Minden mozdulatán s a hangján is érződött, hogy igen erősen izgatja a film folytatása.

- Nem éhes?

- Nem. Aludni szeretnék...

- Menj most be, és nézd meg a filmet!

Az asszony kapva kapott az alkalmon, de mielőtt átment volna a másik szobába, plédet hozott, és erőltetett kedvességgel betakargatta azzal az apját.

- Tényleg ne maradjak itt? - kérdezte meg eközben, csupán az illem látszatáért. - Ne vetkőztessem mégis le?

- Meddig tart a film?

- Egy óra, meglehet csupán ötven perc, nem tudom pontosan.

- Nem sok idő, addig pihenek.

- Utána eszünk. Beviszem a szobájába, levetkőztetem, és beszélgetünk. Meglátja, mindent elrendezünk.

- Van nekünk még közös témánk, lányom? Készíts ide egy pohár vizet, mert megszomjaztam.

Az durcás arcrángatódzások közepette, darabos mozdulatokkal rakta oda a vizet. És ugyanolyan durcás mozdulatokkal ment át a kislányához, televíziót nézni. Semmi lelkiismeret-furdalást, szégyent nem érzett, amiért az apja, kisebb-nagyobb eltérésekkel, még mindig ugyanúgy feküdt, amint a mentősök lerakták, csak a felbolyduló vágya birizgálta a televíziós film következő epizódjának ígéretes izgalmai után.

Miután a lánya eltűnt az ajtóban, az öregember felült. A zsebébe nyúlt, ahonnét műanyag gyógyszeres tasakot vett elő. Huszonkét különféle, erős hatásfokú altató volt benne. A kórházban gyűjtötte összse. Altatót kért, a fájdalmai miatt, igen hatásosat. Fel is írták neki, amelyet valamennyi este az éjjeliszekrényére raktak, de nem vette be mind. Most valamennyit a szájába tömte, és a pohár víz felével lenyelte.

1985 áprilisa

Gyónás

Márkus Gábor jó félórája várt, nézelődött Szentkút templomkertjében az egymás mellé állítgatott gyóntatószékek környékén.

Az előbbi hatalmas zivatar elállt. A nap újra kisütött. Csiklandozó, kristályszemekben szikrázó fénye szépen szétszóródott az eső utáni párában. A romantikusan szép völgyet átölelő hegykoszorút opálszínű pára takarta be, csak, a régebben betiltott, most újra kivilágított „villanykereszt” látszott a magas hegy tetején.

Hosszabb időbe telt, mire az előbbi bágyasztó álmosság kitörölgette csipáját, s elsőként a keresztet övező tölgyfák vörösen lángolni kezdtek...

Márkus Gábort, nem a kapóra jött, a kora délutáni eső riasztotta el, amely jó indoknak tűnt a gyónása halogatására, hanem a tetőtőltalpig átjáró borzadály, amely azóta kínozta, amióta idejött.

Mi tagadás, Márkus Gábor, miért, miért nem, kicsi korától nem szerette a papokat. Most éppen nekik mondja el, ember és világ előtt rejtegetett bűneit? Olyan sok van belőlük, hogy két óra alatt sem tudná felsorolni mind, amelyek csakúgy hirtelenjében eszébe jutnak. El is határozta, ha már családja szüntelen unszolására, mindenképpen meg kell gyónnia, nem részletezi, summázva suttogja majd el a vén csuhásnak.

Azért várt eddig, hogy minél kevesebben legyenek, elfogyjanak, mint az előbbi felhők, akik eddig hosszú sorokban várakoztak, hogy bevallva bűneiket, feloldozást nyerjenek azok további cipelésétől, megtisztítsák besározódott lelkeiket. A legtávolabbi és a legeldugottabb gyóntatószék előtt senki sem állt. Nagy levegőt vett, és csendesen elindult, afelé. Az eladdig fürgeségéhez, a kukacszerűn izgőmozgó egyéniségéhez képest nagyon visszafogottan mozgott. Lépteinek ritmusában éppen úgy benne volt a visszafordulás lehetősége, mint a továbbhaladásé.

A gyóntatószék előtt még egyszer szétnézett. Miután senki sem tartózkodott a környéken, nehézkesen a gyóntatószék, nyitott zsámo-

lyához osont, és a térdepeléshez nem szokott emberek mozgásával róraskadt.

- Dicsértessék a Jézus Krisztus! - köszönt illedelmesen.

Eddig minden simán ment. A környék kihalt, idáig, ha nehézkesen, vonakodón is eljutott, ám itt váratlanul elakadt. Napokig gyakorolta, a gyónás előtti szokásos, imádságszerű mondókáját, valósággal fújta, most egyszerre elfelejtett mindent.

Hol közelebb hajolt az őt és a papot elválasztó farácshoz, hol távolabb húzódott, közben zavartan köhécselt.. Két-három torokköszörülés, krákogás után, már-már feláll és elrohan, vesztére eszébe jutott minden.

- Gyónom a mindenható Istennek. Isten helyett neked lelki atyám...

A gyóntatószékben az eddig papnak vélt alak mocorogni kezdett, mire ő önkéntelenül elhallgatott.

- Nem pap vagyok én, te marha! Uram Palya. Nem ismertél meg?

Márkus Gáborban egyszerre ordított fel a megrökönyödés és a megkönnyebbülés furcsa keveréke.

- Hogy a... - ki is mondja, a szájára ugró megszokott káromkodást, ha e hely szelleméhez nem illő ördögöket elűző, szerteszét röpködő angyalkák, eszébe nem juttatják, hogy hol van. Nyelt egy nagyot. A szájából, a torkába visszazuttyanó hang nagyot zökkent. Egy ideig a fejét csóválgatta, majd folytatta: - Szesztestvér a gyóntatószékben! Hogy a fenébe kerültél ide?

- Sorban álltunk a gyónáshoz. Hirtelen eleredt az eső. Eleredt? Szakadt, pajtás, szakadt!

Kilépett a gyóntatószékből.

- Kijövök, mert valaki még meglát - egyik kezével nyújtózkodott, másikkal a szemét dörzsölte. Nadrágja kissé lecsúszott, inge kibújt. - A nép, ki merre látott szétszaladt - folytatta nagy ásítozása közben. - A pap utánuk, be a templomba. Én, szépen behúzódtam a helyére, s elaludtam. Ha nem jössz, még mindig alszom, mert nehogy azt hidd beázott. Egy csipetnyi eső sem csepegett, még csak nem is szivárgott be a tetőn.

Elhallgatott. Rendbe szedte a ruháját, kutatón a megátalkodottan előtte ácsorgó társára lesett, majd rámordult:

- Gyónni, te, akinek a pap, csuhás, a templomba járók szentfazekak? Aki többet részeg, mint józan? - verte a fejéhez rácsodálkozón.

- Úgy beszélsz, mintha te a templomba laknál, bor helyet vizet nyakalnál?

Uram Palya felröhögött.

- Akartam mondani: velem együtt. Mégis, hogy a fenébe adtad rá a fejedet?

- A család, a család, a szentfazekak miatt, pajtás! Nehezen, de csak telebeszélték a fejemet. Tudod, hogy van. Előbb-utóbb megunja az ember, s... érted, nem?

Márkus Gábort tényleg a kiterjedt rokonsága vette rá, így vagy úgy a gyónásra s azt követő szentáldozásra. Nemcsak ivott, részegen és józanul egyaránt ocsmányul viselkedett, csúf botrányokat csapott. Nadrágja hátuljára vörös posztót varratott a feleségével. Ez a szín ugyanis ingerelte, amint ő nevezte, az államilag hizlalt bikákat: a csendőröket és a jegyzőt, akiket: a papokat nem szerette, a csendőröket s a jegyzőt egyenesen utálta. A fonókban, a tollfosztások s egyéb alkalmakkor összegyűlt, imádkozó és „szent könyveket” olvasó rokonait, s a megszokott, velük együtt szerénykedő vendégeiket, akik pénteki napokon elimádkozták a rózsafűzért is, nemcsak kigúnyolta, trágármód meggyalázta, szétugratta, amit ő válaszul a szidásukra és mások előtti eldicsekvésének alkalmával, csupán tréfának nevezett.

Bekopogtatott, és a tessék után befarolt, majd uram bocsá... hátsó felével egy nagyot „böffentett”.

A múlt hetekben is, elhíresztelte, hogy vidrát fogott. A kovács műhelye végében tartja egy nagy ládában:

- Nézzétek meg! - hívta a környéken és a távolabb lakó asszonyokat, akik szép számmal össze is gyűltek a kovácsműhelye előtt.

- Előre megyek. Megfogom, amikor kiáltok, bejöhettek!

Így is történt, csakhogy a vidra helyet, tisztesség ne essék: Márkus Gábor pucér feneke meredt vissza rájuk a műhelye végéből...

Ezen a nyáron szép, nagy őszibarackjai termettek a kertjében lévő fákon.

A potyát igen kedvelő főjegyzőné, mindig arra ment el, nemcsak rácsodálkozott, be is szólt neki a műhelybe:

- Eladó? - érdeklődött számítón.

- El - udvariaskodott Márkus Gábor. - Mennyit parancsol belőle a nagyságos asszony?

- Küldjön egy jó kézikosárra valót!

- Személyesen viszem el.

- Ára? - kérdezte meg, holott jól tudta: férjére való tekintettel senki sem fogad el tőle pénzt gyümölcsért, s másért.

- Ugyan!

- Előre is köszönöm.

A barack meg is érkezett. Jó, nagy kézikosárral, hatalmas szőlőlevelekkel letakarva. Személyesen Márkus Gábor vitte el, adta át a cselédlánynak.

Frissen felszedett „lócitrom" volt benne.

Se szeri, se száma az ezekhez hasonló botrányoknak, amelyek miatt egyszer-egyszer a csendőrökkel is meggyűlt a baja. Minden szava mart, mint a mérges kígyó fullánkja. Olyasmiket „mondott", hogy még a legvásottabb fülű embereknek is ég felé állt a haja.

Egyébként igen jókezű mesterembernek ismerték el a faluban, tartották számon a gazdák. Inni is, csak délutánonként szokott, amikor megcsappant a munkája, meg ünnepnapokon, de akkor lerészegedésig.

Népes rokonsága, a tisztes és mélyen vallásos parasztemberek s családjuk, természetesen istencsapásának tartották, és nagyon szégyellték a vőként közéjük beházasodott kovácsmestert. Állandóan győzködték: így, meg úgy, meg amúgy, gyúrták, puhították, fenyegették, a lelkére beszéltek, mígnem egyetlen kikötéssel kötélnek állt: Nem a helyi papnál, a Szentkútnál gyónik meg... Utána? Majdcsak lesz valahogy! Az is megeshet, hogy észhez tér, s abbahagyja az ivást!

A falusiak többsége, évente többször is elzarándokolt a Szentkúthoz, a mátraverebélyi, igen romantikus, történelmileg is számon tartott, búcsújáró kegyhelyre...

Márkus Gábor és Uram Palya hangos társalgását, egy pap zavarta meg. Nem tudni, honnét termett ott, egyszer csak megjelent, és rájuk szólt:

- Nem kocsma ez! Templomkert! Kegyhely!

- Gyónni jöttünk - mentegetőzött Uram Palya, mialatt a gyóntatószékre mutatott. - Üres.

- Jöjjenek! - intett feléjük a fejével, a sorsukba beletörődött emberek levertségével. A többit menetközben tette hozzá, kissé szelídebben. - Kora reggeltől gyóntattam. A délben a váltó paptársam nem érkezett meg. Az eső kivert a gyóntatószékből. Most is csak a stólámért jöttem ide, ám a Szentírásunk szerint: áron is megvegyétek... Fáradtságom ellenére is meggyóntatom magukat!

Kissé erőltetetten rájuk mosolygott, s beült oda, ahol kevésbé előtte Uram Palya húzta meg magát. Stólája végét, eddig a padra helyezve hevert, Uram Palya nem is vette észre, a kicsinyke ajtón át, annak jeléül, hogy gyóntató pap ül bent, s kész a gyarló emberek fogadására, kilógatta, amelyet gyónás után, a bűnük terhétől megszabadított hívek hálájuk jeléül megcsókoltak.

Előbb Uram Palya gyónt meg. Nagyon gyorsan végzett, alig két percbe telt.

Márkus Gábor nem állhatta, hogy bele ne csípjen:

- Sok bűnt letagadhattál. Másként estére sem végeztél volna.

Mindig ilyen csípős volt a nyelve.

- Mert csak sürgetett, majdnem kirúgott! - mentegetődzött akaratlanul, mialatt lazán összekulcsolt kezével a gyóntatószékre mutatott. - Hallhattad: reggeltől gyóntat. Elvégre, ő is ember.

A pap nem hallott semmit. Bent ült, és kintről, a bazársorról, az eső elállta utáni zaj újra felerősödött. Ám, igen türelmetlen lehetett, mert kiszólt:

- Kérem, igyekezzen! - Közben, titokban kikémlelt, hogy nem érkezett-e újabb gyónó.

Márkus Gábor a térdeplőhöz lépett, és újra rárogyott. Szép lassan elmondta a bevezető, betanult mondókáját, aztán úgy, amint annyiszor elhatározta magában, meg a pap sürgetése is erre ösztökélte, ami most egyenesen kapóra jött, nem sorolta fel bűneinek terjedelmes listáját, összegezve terjesztette Krisztus felkent szolgája elé:

- Nem öltem, nem loptam, más minden bűnt elkövettem. - Olyan hangsúllyal fejezte be, amint a kocsmában szokta, a fröccse megrendelése után: írja a többihez!

A fáradt, idegileg kimerült pap homlokán vastag redők gyülekeztek. Idegesen masszírozta az ujjaival.

- Mikor gyóntál utoljára? - kérdezte meg eközben.

- Az esküvőnk előtti napon.

- Hány éve történt? - vágott közbe a pap érezhetően idegesedő hangon.

- Több, mint húsz.

- Életgyónást kellene végezned - neheztelt rá, meglehet magára is: amiért beült a gyóntatószékbe. - Kezd el szépen a felsorolást! - sóhajtotta a bűnös ember helyett, még mindig saját magára neheztelőn. Mert jó, csak beült a gyóntatószékbe, dehogy ilyen embert fogjon ki, aki húsz évig az ördöggel cimborált, aki arra várt, hogy mielőbb haljon meg, s ő a karjaiba véve, hangos röhejjel rohanhasson vele a pokol kénköves bugyraiba.

- Mit soroljak fel?

- A bűneidet.

- Nagyon sok van, meg nem jut mindegyik eszembe.

- Segítek. Káromkodni szoktál-e?

- Minden második szavam káromkodás.

- Az ocsmány beszéd és káromkodás között nagy a különbség. Kit szidsz...

- Leginkább a csendőröket - vágott a szavába-, meg... meg a csuhásokat - leharapva a végét kapkodón hozzátette: -, nem akaratból. Ez a szavam járása. Valahogyan rááll a szám. A csuhások, mindig csak a csuhások! Meg másokat is...

- Bűn, nagy bűn, ám így mégsem pontos. Azt szeretném tudni, csak ocsmányságokat mondasz-e, persze az is bűn, vagy netán káromlod Istent. Esetleg, csak hiába veszed a szádra Isten szentnevét.

Márkus Gábor néhány zavart nyeldesés, fészkelődés, pislogás után, unta már és egyre jobban felgyülemlett fejében a vér, végül mindent elunva, az állandóan sarkában leselkedő ördögétől sugallva, alaposan

elkanyarította magát. Olyan cifrát káromkodott, hogy a pap ijedtében kiugrott a gyóntatószékéből, és rá ordított:

- Káromkodni itt? Gyónni jössz, és káromlod Istent?

Az egész napos szüntelen gyóntatástól fáradt, kimerült pap nagyon felpaprikázódott hangon kiabált, amely idegesség - ragadós, mint a nátha -, tovább fokozta Márkus Gábor haragját. Elkapta a pap reverendáját, és könnyedén a gyóntatószékhez verdeste a hízásnak induló, alacsony férfit. Márkus Gábor vékony férfi volt, ám igen erős, csupa izom, egyetlen dekányi zsír sem akadt rajta. Nem hiába verte egész nap a vasat! Talán addig-addig lökdösi, amíg szét nem veri vele, az egyébként is szúette régi gyóntatószéket, ha az éppen arra portyázó csendőrök nyakon nem csípik, meg nem bilincselik, s durván taszigálva el nem viszik.

Harmadik napra engedték haza.

* * *

A faluban évtizedekig élő mondás született, erről a több mint bohókás, kellemetlenkedő kovácsmester szentkúti kalandjáról.

Ha valamit elrontottak, vagy nem sikerült megtenniük, ezt vágták rá: Ez is úgy sikerült, mint Márkus Gábor szentkúti gyónása!

1985 áprilisa